

292634978

101 Københavns kommune

Mag. 09.463 Jo

09.401.2024

Mag. 09.463 90 ex. 1

KJØBENHAVN 1794.

Copi af Lundt efter Tegning af Bang sticket af J. Flors

Kjøbenhavn

og

Kjøbenhavnerne.

Af

Jørgensen Tomtou.

Motto:

(af Thaarup:)

„O Kongerig! Dit Hæderminde
til Danstfens sidste Slægt skal staae ic.“

(Af Baggesen:)

„O Fødeland! hvor findt en Vlet min Ledet
saa vidt vor Klode Støvets Slægt beboer,
saa blidt, saa lysteligt, saa fuldt et Eden
som Du, for den, hvis bedste Fryd heneden
er Mindet af hans første Fryd som Noer.
Af! Ingensteds er Roserne saa rede!
Af! Ingensteds er Tornene saa smaa;
O Ingensteds er Dunene saa bløde,
som de vor fordums Ustyld hvilte paa.“

Kjøbenhavn 1856.

Udgivet af Jørgensen Tomtou, Adelgade 281.

Trykt hos S. L. Møller, Pilestræde 105.

OB. 404
Joh
K

241

„Det Menneſte er ufuldkomment,“ ſiger Rouſſeau, „ſom nyder Virkningen uden at ſtige op til Uaſagen.“ og, kunde han med lige Sandhed have tilføiet: „Det, der ei kjender ſin Fortid eller blot har et utydeligt eller falſkt Begreb derom, ſtaaer i ſamme Forhold til den, ſom Skabningen til ſin Skaber.“ Hiin nyder Jordens Goder og fortærer Frugten af Andres Flid uden at tænke hvorledes og ved hvem de have erholdt Tilværelſe, og kan ſølgelig ikke beſjæles af Erkjendtlighed for deres Dphav. Det man ikke kjender, kan man ikke elſke. Følgelig kan en Mand, der Intet veed om ſin Fortid, undtagen t. Ex., at hans Forældre have boet i denne eller hiin By, havt tre eller fire Børn odl., vel elſke ſin Fødeegn, ſin Familie og ſine Venner med det Inſtinct, ſom er alle Menneſter medfødt; men hans Kjærlighed kan hverken blive almindelig eller ſand. Denne ſeer Tingene, ſaaledes ſom de ere og Nutidens Begivenheder foregaae for ſine Dine, uden at kjende den Magt, ſom ſkabte, frembragte og ordnede dem, og hans Stilling til dem er altsaa den ſamme, ſom den Blindes til Farverne. Han famler i Mørket uden at skimte et Lys, der kan viſe ham Perſonerne og Begivenhederne i deres ſande Skikkelse. Han formaaer, ſom Folge deraf, ikke at ſkjelne imellem det Sande og det Falſke, og kan ikke bedømme om en Beretning er ſand eller uſand. Han nødsages derfor til at troe enhver Fortælling, der udgives for ſand, og meddeles ham af en Anſet eller Troværdig. Men Schillers Ord: „Es liebt die Welt das Strahlende zu ſchwärzen und das Erhab'ne in den Staub zu zieh'n“ ere Sandhed. Mængden taaler ikke, at Noget roſes for de Egenſkaber, ſom den mangler, og den Gode, den Kloge og den Rettkafne er derfor ſtedſe Gjenſtand for Bagvådſtelle. Den Dnde søger almindeligviis, med ængſtelig Forſten, at opdage Feil

2592

og Skyggesider hos den Roste, og, hvis den er saa heldig at opdage nogle, er den utrættelig i at forstørre, mangfoldiggjøre og udbrede dem. Mængden troer gjerne det Onde, der berettes; men sjældent det Gode. Den laaner derfor villigt Dre til Bagvadskelsen, og, uden at undersøge om den er sand eller usand, staaer den Rygtesmiden troligt bi i at forege og bringe den til Alles Kjendskab, og de standse sædvanligt ikke førend de have sat dens Gjenstand ned paa et endnu lavere Trin af det moralske Værds og den offentlige Agtelses Trappe end det, hvorpaa de selv staae. Manden kan derved, omendstjøndt han er uskyldig, som det diende Barn, og er rettskaffen, og velgjørende god, blive anseet af den offentlige Mening, som Forbryder og Lastesfuld. Jo flere fornedrende Rygter, der ere i Omløb om en Mand, jo høiere staaer han altsaa almindeligviis over den almindelige Hob; men han har tabt det dyrebareste Klenodie en Mand af Mand og Sandhed kan tabe: han har tabt det sikreste Middel til sin Frelse og sin Villies Udførelse, og den Stytte, hvorpaa han i Nødens Stund med Tryghed kan helde sig, og Shakespear har følgerigt Ret i sin Ytring: „Den, der røver mig mit Guld berøver mig meget; den, som røver mig min Kone eller Børn, frarøver mig endnu mere; men den, der røver mig mit gode Navn og Rygte, frarøver mig meest; thi det kan hverken Gud eller Menneffer give mig igjen.“ Den Gode fortrænges og undertrykkes desuden almindeligviis af den Onde, og denne, for at besmykke og retfærdiggjøre sine Handlinger, sætter almindeligt vanærende Bagvadskelser om og Bestyldninger imod ham i Omløb. Den Uvidende faaer derved et falskt Begreb om Personerne og deres Handlinger, og indtages for de Menneffer, som han, hvis han kjendte dem, vilde hade, og optræder fjendtligt imod dem, som han, i modsat Fald, vilde være hengiven. Hans Kjærlighed og Had er altsaa den Rasendes eller Banvittiges, og han er et villieløst Redskab i Enhvers Haand, som vil og kan bruge ham. Vi kaste t. Ex. et Blik paa vor Caroline Ma-

thilde og vor Struensee. Hiin har i 80 Aar levet i Folkets Minde, som troløs Egtefælle, og denne, som sin Konges Efterstræber paa Livet, og sit Folks Forræder og Fordærver. Vi læse t. Ex. i „Gespräch im Reiche der Todten“: „At Struensee ved skadelig Medicin havde svækket Kongens Sundhed; at han havde bibragt ham en stærk Gift; at han vilde ægte Dronningen, og regiere tilligemed hende som Protector; men først bortrydde Kongen tilligemed den hele kongelige Familie, og, hvis Nogen vilde sætte sig imod ham, med Ild og Sværd bane sig Veie til Thronen,“ og: „At han havde opfordret Chefen for Sjællands Dragoner, Oberst Eikstedt, til, naar den sidste Haand var lagt paa Kongen, og alle Indvaanerne, saavel i som udenfor Kjøbenhavn, ikke strax vilde hylde sig og den regjerende Dronning Caroline Mathilde, eller de vilde vække Oprør, at staae sig bi med væbnet Haand, og formaae Chefen for Falsters Regiment, Oberst Koller, til det Samme,“ og hos Juliane Mariæ forhenværende Cavalleer Kammerherre Suhm: „En skammelig Sammenrottelse af nedrige Folk havde bemestret sig Kongens Person; gjort Afgangen til ham umulig for alle Rettskafne; kun igjennem deres Dine og Dren havde han seet. Imedens hans Land svømmede i Taarer; Frygt, Forstrækkelse, Angst herskede allevegne. Imedens det danske Land var bleven til en Banære, og man ei udenlands turde bekjende sig til det; imedens Patrioterne stode forbausede; Rigerne udsuedes; det kongelige Hus' Sol formørkedes, og Alting var til Priis for Vreksfjendene, for Røvere, for Gudsbespottere, for Dyds og Menneffelighedens Fiender; imedens alt dette skete, var Kongen forsvundet, fordi han tænkte, at Alle vare fornøiede, at Undersaatternes Lykksalighed fremmedes.“ og: „Saalænge danske og norske Helte ere til, skulle Julianes, Frederiks Ros vedvare; men ei forøges; thi det er umuligt. Verden vil altsaa før blive til Intet end deres Vre forgaae.“ Hos Langebek: „Struensee vilde opfordre Kongen til at nedlægge Kronen, og drev Spot

og Trods med Gud og Bibelen, med Christi Navn og Rige, og syndede imod hvert af de ti Guds Bud, med opragt Haand, fordi han troede ingen Gud," og Pastor Münters Tallepræken over Guds, Kongen og Folket viste, Hjælp: "Ugudelige herskede over os. Raade Forbrydere havde vor hele jordiske Lyksalighed i deres Hænder. Deres Tid var at stifte Skade, at undertrykke den Retfærdige og træde Ustyldigheden under Fødder. Gud trodsede de lige i Dinene. Hans Ord*) søgte de at unddrage os og sig." og vi maae ansee

*) Struensee blev beskyldt for Fritankereri, fordi han tillod de mæhrste Brødre at anlægge og boe i Christiansfelt, var ingen flittig Kirkegjænger, søgte at reformere Kirke- og Underviisningsvæsenet, og afskedigede af Hoffets 5 Præster: Schönheider, som blev Præst til Trinitatis Kirke, Janson, der blev Biskop i Aalborg, og Cramer, som fra 1755 havde udgivet 22 Bind Prædikener, fik 800 Rd. i Pension, og blev Suprerintendent i Lybek, hvor han skrev en Jubelsang over Struensees Fald, som Münter oversatte paa Latin, og reviderede eller maastee rettede, i Forening med Guldberg og Münter, fabrikerede: "Struensees Omvendelseshistorie," som Forfatteren af "Danmarks Historie" G. L. Baden kalder: "En Roman", og et Sidesykke til Mideladerens Legender." Religionen, eller det, som Geistligheden kaldte: Guds Ord, der hiin Tid forkyndtes fra Prædikestolen, var iøvrigt almindeligviis aandsbeslægtet med følgende Præken af Hofpræsten Bluhme: "Jeg kommer til Dig, Herre Jesus! til din aabnede Side, og søger deri mit Tilflugtssted og min salige Sikkerhed. Du har endog efter Døden villet give mig et Kjendetegn paa din Kjærlighed; paa det, at jeg skulde kjende, at denne var stærkere end Døden. Da din hellige Mund ikke mere taler, skal din Side aabne sig, og sige mig: "See her igjennem mit Hjerte; her have Synderne et roligt Opholdssted. Dine gjennemborede Hænder forsikkrer mig om, at Du, for at erindre mig, har optegnet mig. Din Haand, dine gennemstukne Been forvisse mig om, at Du har fyldestgjort Guds Bredde for min Vandel. Ja af din aabnede Side kan jeg jo ikke slutte Andet, end at Du har givet mig dit Hjerte til Giendom ic."

os overtjede om, at de vare Uhyrer, som burde ud-
 stødes af det menneffelige Samsfund, og underkastes de
 meest vanærende og martrende Straffe. Men opløste
 vi det Forhæng, som adskiller Fortiden fra Nutiden, da
 see vi i dem to af de ædleste og største Bæfener, som
 nogensinde have forherliget Jordens Overflade. Vi see
 i dem to af hine fjeldne Faa, hvis hele Liv er Sand-
 hed, og i hvis Indre er en Magt, som bestemmer Be-
 fiddereus Bandel og Daad, og et Lys, der betegner
 hans Bei. Vi see i Caroline Mathildes Levnet og
 Bandel een af hine herlige Dvinders, som, fra Buggen
 indtil Graven, er idel Kjerlighed og velgjorende Dyd,
 og der, uden Dphor, søge og finde deres Glæde og
 Lykke i at skabe Andres, og attraae ingen anden Løn
 end Bevidstheden at have handlet retsfærdigt og stiftet
 godt; men kunne hverken hade eller gjengælde Dndt
 med Dndt. Vi læse t. Ex. hos Keith, der besad hen-
 des Moders Bevaagenhed, og var Gesandt 1762 i
 Petersborg, 71 i Kjøbenhavn, og derpaa i Wien:
 „Caroline Mathilde, født (d. 22 Juli 1751) efter
 Faderens Død, var Moderens Indling, og falsket til
 en Enkes moderlige Hjerte. Allerede i sin spædeste
 Alder lagde hun de elstværdisge Egenfaber for Dagen,
 og et saa venligt tillokkende Sindelag, at hun erhver-
 vede sig sine Dpvarteres Hengivenhed. Da hendes
 modnere Alder nærmede sig, blev hendes Hjerte og
 Gemyt modtageligt for de ædelmodigste Følelser, og
 for en Aandsdannelse, der gjorde hende stiftet til, med
 Ære og Bærdighed, at straaie i den meest ophoiiede
 Virkefærd. Hendes Dpdragelse kastede den største Be-
 rømmelses Gjenfkin paa hendes Moder. Hun var godt
 bevandret i den nyere Historie; fortrolig med Geogra-
 phien; talede flydende og correct Fransk, Tydsk og
 noget Italiensk, og forstod Latin. Hendes Stiil i
 det Engelske var reen, og hendes Udtale yndesfuld.
 Hun kunde med Lethed fremsige de skønneste Steder af
 de engelske dramatiske Digtere, og foredrog med rigtig
 Kunstsands og Dømmekraft hele Scener af Shakes-

spears meest beundrede Bærker. Hun havde Smag for og Zvelse i Musik. Hun besad megen Aandslivlighed og et dybt Gemyts Modtagelighed, og derhos en saadan Gæymildhed, at hun allerede som Barn fandt en stor Glæde i at understytte Fattige og Nødsidende med sine Lommepege. Det udvortes Juveelsfriin var ei heller uværdigt at være en saadan Edelsteens Gjemme: Hendes Person var over Middelsstørrelse og velstabt; men nærmede sig det Franskmænden kalder embonpoint. Hendes Ansigt var en regulair Oval, og hendes Dienbryn vare buede med Symmetri, og forsøgede derved det Milde og Udtryksfulde, som udtalede sig af hendes skønne Dine. Hendes Læber havde Coralens meest livlige Rødhed, og hendes Tænder Alabastrerets Hvidhed. Hendes Ansigtssfarve, endskjondt overtruffen i Skjønhed af nogle af den kongelige Familie, var smuk, og den ungdommelige Friskheds. Hendes Haar var lyst kastaniefarvet; hendes Stemme blid og velklingende, og hendes Mine snarere yndefuld end majestætiff; men det Hele dannede et Ansigt, der gjorde den meest indtagende Virkning. Saaledes var hun i sit sextende Aar, da politiske Hensigter bestemte hende til at forenes med en ynkelig Selfaber, der ei var aandsbeslægtet med hende." og hos en dansk Forsfatter: „Det var hverken de mægtige Forbindelser, det høie Slægtskab eller den store Medgift (50,000 L. St.: 450,000 Rkr.), som denne unge henrivende Prindsesse bragte til mit Fødeland, der fremkaldte almindelig Beundring; men det var hendes Ungdom, hendes Ufskyldighed og hendes blufærdige tilbageholdne yndefulde Væsen og Dpførsel. Jeg saae denne ulykkelige Prindsesse, da hun første Gang satte sin Fod paa dansk Grund. Jeg blandede ikke mine Frydesfrig med Mængdens; men jeg var henrykt over hendes Nærvarelse. Hun blev modtagen, som et ungdommeligt Væsen, og næsten forgudet, især af det mandlige Kjon. Hendes oplivende skønne Ansigtstræk tiltalede Enhver, og hendes deilige blaa Dine straalede med deeltagende Glæde paa Alle.“ Vi see hende 1768,

imedens Kongen var i Udlandet, tilbringe Tiden paa Frederiksborg med at opamme og pleie sin nyfødte Søn, besøge Bønderne i Omegnen, gjøre dem Foræringer, lege med deres Smaa, og, tilligemed sine Hofdamer, strikke Strømper til deres Børn. Vi læse et Digt af Procurator Vie, der, ved sin Philopatreas 1770, fremkaldte utallige frisindede Skriver, d. 29 Jan. 1771:

„D Du Livsaligste! Du Middel til vort Vel,
 Du Moder for Dit Folk — Du mageløse Sjæl,
 Hvorledes skal jeg Dig, Livsaligste! afbilde?
 Er vel Elisabeth! nei, meer Lovise! nok,
 Og er der nogen Sjæl iblandt Din Børnesflok,
 Som ei sin Dronnings Værd, sin Moders Hjerte kjender,
 Som endnu ikke veed, at vor Lyksalighed
 Er det, hvorpaa Du Flid, Lyst, Dnsse, Tid anvender ic.“
 og af Kisting d. 22 Juli s. A.:

„Velkommen Dag paany, o Dag saa dyrebar,
 Og herlig for et stort og talrigt Folk paa Jorden,
 Saa vigtig for vort Tvillingnorden,
 Som hellig for det hoiæ Kongepar.
 Belsignet Dag, frembragt ved Almagts Bud af Skaberens,
 Da Tak, Belsignelser i Fryds og Glædes Toner
 Af Tusinder — af Millioner
 Opsendet bli'r til Gud i Himmelen,
 Da Alle udaf Landets Sønner
 Fra Ungdoms spæde Flok til Alderdommens Graa,
 Fra mægtigste Pallads til mindste Hyrdevraa,
 For vor Mathildes Liv og Vel
 Dpoffrer Dnsfer, Suk og Bønner ic.“

Vi see hende, da Struensee havde bortryddet den Evedragtens Sæd, som hendes Fjender havde saæet imellem hende og Kongen, og stiftet et kjærligt og fortroligt Forhold imellem dem, være dennes kjerlige og fortrolige Selfaberinde, og Arm i Arm spadserere med ham paa Kjøbenhavns Gader, Volden, o. a. St., og beseer almindeligt Hospital, Bersterne m. fl. St., og vi see hende, baade paa Slottet, og i sin med Jernstænger tilgittrede Fangehule paa Kronborg, opamme, og, med en

øm og forstandig Moders hele Kjærlighed og Omhu, pleie sin Lovise Augusta (f. 7 Juli 1771), saavel da Barnet var friskt, som da det i Fængslet, tilligemed Moderen, havde Mæslinger, og i Celle at være elsket, baade af Høie og Lave, indtil Forgubelse. Vi erfare, at hendes Kjender ved underfundige Midler have søgt at fraliste og astrue hende en Tilstaaelse om ulovlig Kjærlighed, og, at Schack Rathlau, imedens hun laae i Afmagt, greb og førte hendes Haand, for med hendes Underkrixt at stadfæste Beskyldningen om hendes Strafskyld;" og vi erfare: "At Acterne i hendes Sag sendtes til Georg III., og, at denne lod dem undersøge af Lovkyndige, og at de Alle, skjøndt hver for sig; men eenstemmigt og, som med een Mund, erklærede: "At der ikke i Acterne var mindste Skygge af Beviis og Mistanke om Egtteffabssbrud; men at de snarere beviste det Modsatte, og dette vilde de ei blot, som Embedsmænd; men endog som Mænd af Ære bevidne." Vi see i Struensee en skabende og stærk Aand med Selvtænkerens prøvende og granskende Dine, og de tre Egenstaber: et Blik, der kan skjelne rigtigt, en Villie, som kan udføre hvad den bør, og en Kjærlighed, der omfatter hele Menneffeheden, hvilke Confucius, som den store Mands Kjendetegn, fordrer hos Manden. Vi see i ham en 70 Sommer høi fuldkommen velskabt og skjøn Mand med blaa gjennemtrængende spillende Dine, Drnenæse, guulbrune Haar, et hjerligt Hjerte, der med frygig Deeltagelse slaar for sine Medmenneffers Vel, et Conversationstalent, der sprudlede af Vid og Lune, og formaaede at fremtrylle Glæden i enhver Kredss, og over hvis hele Væsen mandig Adel og naturlig Frihed var udbredt, og af hvis Ansigt, Anstand og Gang en skjøn Sjæl, og en høi og reen Aand afprægede sig. Vi spørge, ved at kaste et Blik paa vore retfærdigste, og med meest practiff Wiisdom udarbeidede, Love: "Hvem gav os dem?" og Svaret er: "Struensee!" Vi see den Sæd, som, til Folkets Belvære, spirer meest frodig; de Planter, der til Menneffehedens Forædling og Lykke bære

de meest velgjørende Frugter, og de Indretninger, som have de gavnrigeste Indflydelse paa det almene Vel, og vi opfaste et lignende Spørgsmaal, og Svaret er atter: „Struensée!“ og, hvis vi betragte Danmark, saaledes, som det var 1769, da see vi der et trælbundet Folk samle i Døvertroens og Bankundighedens Mørke; glattungebe og smiddige Udlændige, der havde tilbetlet eller tilfneget sig Eiendomme og Embeder, med deres Kreaturer og Ut fortære Landets Mary, uden at bidrage Noget til dets Vel, og behandle den danske Borger og Bønde med en østerlandsk Despots lovløse Vilkaarlighed; fremmede Gesandter beherske baade Konge og Folk; Lovene være et Spindelvær, hvori de Smaa blive hængende og de Store slippe igjennem; Dommeren et villieløst Redskab i den Mægtiges Haand, og Embedsmændene ansee deres Embeder som et Meieri og Beboerne som deres Undergivne, og dersom vi spørge: „Hvem standsede og satte Grændser for Lovløsheden; gav Trællen borgerlig Frihed og Rettighed; forringede Statsgjælden fra 20 til 15 Millioner; affastede Skatter uden at paalægge nye; understøttede vordende Selveiere med Penge; forvandlede Embedsmanden fra Borgernes Despot til deres Tjener, og fra Lediggjænger til Forretningsmand; gjorde Alle lige for Loven, og denne til hver Statsborgers Herre; løsrev Regjeringen og Folket fra fremmed Herredømme, og gav Domstolen og Dommeren Selbstændighed og Kraft?“ er Svaret atter: „Struensée!“ Vi læse hos Keith: „Juliane Marie havde af Frederik V. faaet Magt til at styre den unge Monarks Statsraad og holde Regjeringens Tøiler i sin Haand indtil han blev myndig. Juliane Marie lagde, endnu førend Kongen havde lukket sine Dine, det forvovne og uretsfærdige Anslag at snappe Scepteret fra Christian VII. svage Haand, hvis Ungdom og Frygtfomhed befordrede denne Fyrstindes onde Hensigter. Man har berettet, at hun ofte i Frederik V. Levetid og i hans Fraværelse lagde sin onde Villie for Dagen imod Kronprindsen. Han var den eneste Hindring for

hendes Søn til at bestige Tronen, hvorpaa hun inderligt gjerne ønskede at hæve ham. Om det var af Frygt eller Politik; men Christian VII, der i en Alder af 17 Aar besteg Thronen, viste sin Stedmoder, trods al den Foragt, hvormed hun behandlede ham, al den Underkastelse og Verbødighed, som kunde ansees passende for hendes Magt og Rang i Regjeringsraadet! Han havde aldrig viist Standhaftighed eller havt Mod til at sige sin Mening, undtagen i Balget af Caroline Mathilde; thi Enkedronningen bifaldt hverken denne Forbindelse eller attraaede den Gang en Alliance med England,“ og vi høre Goos, der i 24 Aar var Arveprindsens Mundstjænk, og som, i denne Egenstabs, var dagligt hos hende, sige: „Hun var en leed fordruffen Dvind, og saa suurbenet, at det flød udover hendes Sto, og saa var det en gemeen grov Kjelling. Jeg har seet hende staae og slaae i Bordet for sin Svigerdatter.“ og vi læse i „Authentische Nachrichten“: Arveprinds Frederik har af Naturen ingen andre Fortrin end dem, han har erholdt ved sin ophøiede Fødsel. Han er vanskabt, har ingen Forstand, og et faldt Hjerte. Han bestræber sig for at skjule sine legemlige Feil ved en tvungen Pynt, at maskere sin Mangel paa Indsigter ved Hovmodens kolde Tilbageholdenhed, og at bedække en kjerlighedsløs Charrakteer med Huldosalighedens kunstlede Udtryk; men han opnaaer ikke sin Hensigt i Noget. Han er frygtsom og ubestemt; overordentligen stolt og ringeagtende mod dem, af hvilke han ikke frygter Noget; men ængstlig og eftergivende mod dem, som ere ham imod. Hans ringe Kundskab til Forretninger er Hukommelsens, ikke Forstandens Værk. Han er koldfindig imod Fortjenester, og ofte misundelig over dem. Han er forbittret og hevngjerrig ved det mindste Tilfælde; ugunstigt stemt imod Kongen, og utaknemmelig imod sin Moder.“ Historieskriveren maa derfor samle og undersøge alle, baade mundtlige og skriftlige, Beretninger, om den, der skal være Gjenstand for hans Skildring, og for at vise ham i sin sande Storhed og

sætte Læseren istand til at skatte hans Aandsevners, Virkelystis og Handlingers Værd, ei blot med Sandhedens Pensel og Farver skildre de Personer, paa hvilke han virkede eller der havde Indflydelse paa ham; men endog vise hvorledes Forholdene og Tingene vare, da han, som handlende Væsen, optraadte paa Verdens Skueplads, og hvilke Anstødsstene, han der havde at borttrydde og Hindringer at bekjæmpe.

„Det Store elsker det Store og det Gode det Gode,“ siger Göthe, og en aandrigh Dame sagde 1830 til en vis Mand: „Hvorfor elsker De Jesus; fordi De ligner ham!“ og de have Ret; thi, for at skatte den Store, maa man i aandigt, og for at skatte den Gode, i moralsk Værd staae ham nær. For at kunne skildre en fortjenstriig Mand udfordres derfor ei blot, at man kan skrive et læseværdigt Sprog, og med naturtroe Farver skildre Personerne og Begivenhederne; men endog, at man kan sætte sig ind i hans Charakter og Forhold, og skatte hans Handlinger. Men da Historiefriveren maa, for at vise hvad Gjenstanden for han Skildring virkede og var, baade fremstille Dyden i sit hele rørende Ynde, og Handlingerne, samt Begivenhederne, saaledes som de foregik, og rive Massen af Skurken og Forbryderen, og det almindeligviis ansees som en større Forbrydelse at demaskere en Skurk end selv at være een, og det sædvanligt lønnes med Penge og Embeder at laste den Styrtede; men med Forsølgelser og Mishandling at rose ham, saa er det en Selvfølge, at Historiefriveren som oftest undlader at omtale det, som kan paadrage ham de Magthavendes Ugunst. Vi see derfor t. Ex. Cromwell skildret, som Hykleriets og Forskillelsens Uhyre; men derimod sjældent omtalt, som Protestanternes Bolværk imod Catholikerne, og som Stifteren af den engelske Nationalsfrihed, af dets Fredsdommere og dets Herredømme paa Havet, og at han var den eneste Mand, som har kunnet regjere Engländerne. Robespierre, som en blodtørstig Tyran; men sjældent berettet, at han hverken var Regent eller Dom-

mer; men blot Parlamentslem, og ikkun faa Maaneder Medlem af Belfærdscommiteen; at han skrev imod Dødsstraffe; at Bourdon saae ham engang sidde ved Belfærdscommiteens Bord og fælde Taarer over en Mængde Dødsdomme, som han, i Embeds Medfør, skulde stadfæste; at han i 5 Aar bekæmpede Arristokratiet, og var i den Tid de arbejdende Klasfers Forsvar, Talsmand og Haab; at han var saa uegennyttig, at, uagtet han eiede næsten Intet, og havde blot som Deputeret 1 Frk. i Diætpenge, og boede i et Bagværelse hos Snekker Duplay, med hvis Datter han var forlovet, vovede dog Dverbringeren af 100,000 Frk. og en Anviisning paa 50,000 Rd., som Marie Antoinette vilde give ham for at frelse Barnave, ei at tilbyde ham dem; men bragte dem tilbage med den Yttring: „Nei jeg tør ikke vove at byde Livets og Dødens Herre dem,“ og, at han i Perioden fra d. 8 Juni 1794, da han som ypperste Præst høitidelig holdt det høieste Bæsens Gudsdyrkelse, indtil sin Dødsdag d. 28 Juli s. A., ei deeltog i Forhandlingerne, uagtet i den Tid næsten Lige saamange bleve henrettede, som i det hele foregaaende Aar, og var saa retfærdig, at han, da han var besejret af Modpartiet, afflog Coffinhals Forslag om i Parlamentets Navn at befale Folket at staae sig bi, og underskrev ikke en lignende Befaling, endstjøndt det var det eneste Middel, som kunde frelse hans Liv. Struensee skildres, som attenderet Kongemorder og Thronrøver, og som den, der, ved sin Tilstaaelse i Inquisitionssprotocollen af 21 Febr. og Stadfæstelse af 25 Febr. 1772, bragte Caroline Mathilde i Banære og Elendighed; men Faa eller Ingen beretter, at de Personer, som ledede Forhørerne og dømte ham, vare hans Fiender, og at den Enc af dem, Guldberg, var Juliane Marias Kreatur, den Anden, Lurdorf, havde skrevet en Placat, hvori lovedes 4,000 Rd. og Benaadning til den, som myrdede Struensee, og ladet den opslaae i Gothersgade, og den Tredie, Marinens Generalauditeur Sevel, sagde til Falkenstjold i Inquisitionsscommissjonen: „Det er

stor Skade, at Struensee ikke blev dræbt, da Matroserne vare paa Hirschholm;" thi da vilde Publicum vist have draget Dommernes Upartisthed i Tvivl, og formodet, at Protocollen, enten var forfalsket, eller, at den indeholdt noget Andet end det, som var kommet til offentlig Kjendskab. Dette er ikke retsfærdigt. Et berømmeligt Eftermæle er den eneste Belønning, vi kunne yde den hedengangne Retskasne, fordi han anvendte sin Tid og sine Evner til sine Medmenneskers Bedste, og fordi han hindrede det Onde fra at faae Overhaand, og stiftede saameget Godt, som han kunde stifte, og det er den eneste Erstatning, vi kunne give ham for de Chicaner, Krænkelse og Efterstræbelser paa Liv og Lemmer, for hvilke han har været Gjenstand, og for Tabet af sit Sinds Ro, sine Glæder, Formue og Medmenneskers Velvillie, og de Savn, Sorger og Smertens Dieblit, Menneskenes Uretfærdighed have tilføiet, og for de bittere Bemødens og Kummerens Taarer, den har afpræsset ham. At skildre den Store og Gode, saaledes som han handlede og var, kunde muligt endog ansees, som en Pligt vi skyldte den Allgode, fordi han, til Menneskehedens Frelse og Lykke, lod det Himmelske nedstige til Jorden, og stjendte det — dette Godhedens og Retfærdighedens Sendebud og Haandhæver — som sin synlige Repræsentant og Udfører af sin guddommelige Villie, Evne og Leilighed til at være det Godes Dpelsker og Beskytter.

Allen siger i sin store: "Danmarks Historie" Pag. 579: "Struensee var bekendt, som Gudsfor nægter og et Menneske af ryggesløse Grundsatninger." Pag. 521: "Jngen, der søgte Noget hos Regjeringen, kunde vente, at deres Begjering blev læst, medmindre den var affattet paa Tydsk" og: "Endeel norffe Matroser, hvis Lønning var bleven tilbageholdt, tilligemed Tømmermændene drog væbnede til Hirschholm" og 525: "Struensee bliver et advarende Exempel paa, at et Folks Sæder, Tænkemaade og Meninger ikke lader sig ustraffet haane" og: "Han savnede den sædelige Alvor og Reenhed, der ligesaa lidet tør mangle hos Statsmanden, som

hos den Private, naar noget varigt Godt skal bringes istand." Dette er ikke historiske Sandheder; men ubeviste og ubevistlige Beskyldninger, og, da dette Værk er af Videnskabernes Selskab kronet som Priissskrift, og det læses som Lærebog i Skolerne, og som saadant har en vigtig Indflydelse paa den vordende Statsborger, saa finder jeg det rigtigt at anføre Følgende: "Jeg har 1814 lært at kjende en Major, der, som Page, 1815 en Dame og senere en anden, der, som Damer i Struensees Regjeringstid, have været ved Christian VII. Hof; Goos, der, i de ti Aar Struensee var i Altona; men om Sommeren boede i Pinneberg, og i den Tid dagligen kom i Caroline Mathildes Overhofmesterinde Fru Perkentins Huus, hvor Goos, der i 3 Aar accomoderede Struensee, var, og som denne 1769, da han kom hjem efter Udenlandsreisen, forlangte til sin Kammertjener; men som han, paa Fru Perkentins Yttring: "Du skal ikke modtage Posten; thi han kan ikke holde sig." afflog, og adskillige andre Personer, som have staaet i Berørelse med Struensee, og jeg har læst alle de Skrifter om og af denne Mand, som jeg har kunnet faae; men ingensinde har jeg hørt eller læst, at Struensee var bekendt som Gudsfor nægter og ryggesløs. Falkenstjold siger t. Ex.: "Den danske Geistlighed var vel ikke intolerant eller fanatist; men ligesom andre Landes udelukte den dog gjerne enhver anden Cultus end sin egen. Heller ikke var den fri for Skinsyge over de Forandringer, som syntes at indfrænke dens Indflydelse. Den faae, hvorledes denne Administration beskyttede Religionsbekjendelser, som vare fremmede, eller rettere sagt, som vare dens egne fjendtlige, og ventede derfor kun Ugunst af et Ministerium, paa hvilket det ingen Indflydelse kunde udøve. Derfor blev Struensee ogsaa snart udgivet for en frissindet Atheist." og: "Opfern des Staats" om hans Opfordring i Altona: "Hans Middagsbord var indrettet til 6 Personer og hans Aftensbord til 4. Maaltidet blev altid tilbragt under Spøg og Latter, og fornøiet endt uden nogensinde at give Plads for en

Uanfændighed. Struensee nærede ingen Smigrere. Man spiste hos ham, fordi Glæden ikke veeg af hans Huus; man var ham taknemmelig, fordi man troede, at han blot meddeelte Gæsterne sit Overflod, og man skjenkede ham sit Venstreb af Hjertet, fordi i hans hele Dmgang ingen Interesse var at søge eller finde." Men fordi Præsterne udfregede ham som ugudelig, var det ingen Selvsølge, at Menigheden troede det. Han var befyldt for at være Gudsforneegter; men jeg har ikke erfaret, at den almindelige Mening antog ham for at være det. Han er derimod bekjendt for at have havt en ubegrændset Tillid til Gud, og at have seet i ham det Heles Styrer og Leder. Falkenskjold beretter t. Ex.: "At, saaoft hans Venner opfordrede ham til at betjene sig af Bestyttelsesmidler imod sine Fjender, svarede han: "Nei, mine Hensigters Reenhed ere min Skytsengel," og een af hine Damer fortalde: "Da hans Løber iførte sig første Gang sit Livree (rødt med hvide Underklæder) faldt Huen af Hovedet og Baabenet sloges istykker, hvorved Næsen kom til at bløde og overblødte Livreet, og Græven svarede, da man berettede ham det, saaledes, som han ved alle slige Leiligheder svarede; men med en Stemme, der vidnede om, at han ansaae det, som et Barsel, der bebudede noget Ondt: "Som Gud vil!" Han var en Mand af en ligefrem aabenhjertig Character, der tænkte, som han talede, og handlede, som han tænkte, og var munter og livsglad, og Besidder af et saadant Bid og Lune, at Glæden og Munterheden vare hans uophørlige Ledfagere. Det er altsaa naturligt, at et Hof, hvor den stive kolde tydske Etiquette herkede, og et saa tilbageholdent og koldt Folk, som det danste hiin Tid var, og paa hvilket Præstevæsenet havde en stor Indflydelse, fandt Anledning til at udgive ham for usædelig, udsvævende odl.; men jeg har ikke hørt ham omtale af de Sandhedskjerlige, der kjendte ham, uden som en moralsk kraftig Character med et godt Hjerte, og mandige og ynderige; men rene og ærefrygtindgydende Sæder i den dannede Verdens forfinede Smag. Goos

ringssprog, viser t. Ex. Cabinetssecretair Schumachers Strivelse af 20 Octbr. 1770 til det danske Cancelli. Struensee har isvrigt hverken i Ord eller Gjerning viist Haan eller Foragt imod Folkets Meninger odl.; men han har ved sine Reformer i Skole- og Kirkevæsenet søgt at forædle dem. At han elskede og agtede det danske Folk, og at dets Lary og Lykke laae ham paa Hjertet, behøver desuden intet andet Beviiis end, at han helligede det sin hele Virkekraft, og beseiglede den med sit Blod; thi, hvis det i hans Dine havde været uværdigt til at være et frit, lykkeligt og oplyst Folk, havde han, da de Mægtige traadte op imod ham, og lagde ham næsten uoverstigelige Hindringer i Veien, undsagde ham paa Livet, og ophidsede Pøbelen til at myrde ham, sandsynligt trukket sig tilbage, og modtaget de 100,000 Rlr. aarligt, som man, ifølge Braxal, tilbød ham, hvis han vilde forlade Hoffet og reise over Beltet.

„Jeg har kun sjældent skrevet for Penge,“ siger Rousseau, „og, naar det er skeet, har det ikke duet ret meget.“ En lignende Erklæring vil vist enhver sanddru Forfatter af historiske Arbejder give; thi den Skribent, hvis Formaal er at faae Penge, retter sig efter Læserens Dømmekraft og Smag. Romanen forholder sig til Historien, som Matronen til Rugbrød. Folk vil mere sig, og foretrække altsaa den behagelige Lecture for den ubehagelige. Mængden mangler Evne og Leilighed til at undersøge om et Skrivt er begrundet i Sandhed eller Usandhed. Forfatteren søger derfor at gjøre sit Skrivt saa tiltalende og interessant som muligt, og anfører folgeligt blot det, som kan behage Publicum, og udelader det, der kan mishage det. Det Samme gjelder ligeledes om den, som staaer i Afhængighedsforhold eller skriver for Gunst; thi han maa da udelade det, som hans Foresatte eller Belyndere ønske udeladt, og blot anføre det, som de ønske bragt til Publicums Kjendskab. Værket bliver derved i begge Tilfælde grundet paa Bedrageri og Løgn, og Charactererne forfalste. Et saadant Arbeide, der udgives for Historie

uden at være det, har en fordærvelig Indflydelse paa den virkelige Historie; thi de Personer, der stufes i deres Tillid til dets Troværdighed, taber derved Tilliden til de andre historiske Arbejders. Historien forvandles derved, i deres Dine, fra at være, hvad den i Virkeligheden er, og, ifølge sin Natur, bør være: „Fra en Domstol, der ei blot er det Samme for denne Verden, hvad den Eviges er for hiin: „Et Tribunal, for hvilket Alle maa møde, og hvis Dom Enhver utvungen underkaster sig;“ men endog, som Noget, der er mægtigere end hiin, da den, der ei troer paa Evigheden, anerkjender dens Herredømme og frygter det, til et usselt og foragtværdigt Skræmme- og Skyggebillede, og til et Værktøj i Styverfængeriets og Spytstikkeriets Hænder.

D. 21 Juli 1855 skrev jeg til Cultusminister Hall: „Jeg takker Deres høie Excellence meget fordi De tillod mig at see nogle Papirer i Geheimearchivet, betræffende den struenseiske Periode; men jeg fik blot Gunnerus's Plan til Universitetets Reform at see. Jeg nødsages derfor til at fornye min Ansøgning: „Om at see de Papirer, som indeholde Udkast eller Planer til Forandringer fra Struensees Haand,“ og: „Den Protocol, der indeholder Forhørerne af 21 Febr. og 25 Febr. 1772“ forsaavidt disse angaae Struensees formeenlige Erklæring af 21: „At han har staaet i et vist Forhold til Dronningen,“ og: „At han d. 25 med sit Navns Understrevet har stadfæstet Erklæringen.“ Mere ønsker jeg ikke, og Mere udbeder jeg mig ikke!

Man har anført mod denne min Anmodning: „At Papirerne vare forseglede;“ „At de sandsynligt indeholdt obscoene Sager;“ „At Ingen hidtil havde seet dem;“ „At muligt adskillige høitstaaende Personer ei ønskede dem offentliggjorde;“ „At adskillige Personers Minde derved vilde blive protistueret osv.“ Men, Deres Excellence! Disse Grunde tale ligesaameget for, at Papirerne offentliggjøres, som, at de ere skulte for

Publicums Dine. „Sandheden er kun een,“ siger Rousseau, „og det, der ikke taaler Offentlighed, er ikke som det bør være,“ og han har Ret. Struensees og Caroline Mathildes Minde har i 80 Aar været brændmærket med skjendige Bagvadsfæller; men disse have ikke formaaet at udslette Erindringer om hvad disse to herlige Væsener vare for det danske Folk. Man kaster et Blik paa vore meest folke- og menneskekjærlige Love, og paa vore meest gavnvirkende og for det almene Vel nyttigste Indretninger! og man spørger: „Hvem gav os hine, og hvem stiftede disse?“ og Svaret er: „Struensee!“ Af en ureen Pøl flyder intet godt Vand, og en Mand's Duellighed og moralske Værd kan blot stattes af hans Handlinger. Struensee er altsaa noget Andet, og noget Bedre end hans Rygte. Struensee omtaler i sin: „Besvarelsesskrivelse af 14 April 1772“ „Planen til Militairvæsenets Reform,“ som et Arbeide, der er modent til Sanction, og tilføier: „Det findes iblandt mine øvrige Papirer.“ Disse Papirer have sandsynligt enten alle eller en Deel af dem været Lovudkast, Reformplaner og Projecter til nye Indretninger, og, da hans Love og Indretninger have havt en velgjørende Indflydelse baade paa den danske Stat og det danske Folk, har man Aarsag til at formode, at hans hidtil ukjendte Love og Planer vilde, hvis de bleve anvendte i det practiske Liv, have velsignelsesrige Frugter for vort fælleds Fødeland. Tilstaaelsen i Protocolen af 21 Febr. er, saaledes som vi kjende den, af den Natur, at den strider ganske imod Struensees Character, og det er umuligt, at han har kunnet give den med de Ord, som den, ifølge Rygtet, er givet. Det er derimod sandsynligt: „At han har sagt: „Han besad hendes Bevaagenhed og Tillid.“ I Udlandet erklæres Tilstaaelsen for at være opdigtet, og jeg har talt med flere Danske, og deriblandt en Mand, hvis Fader Geheimeraad M., der hiin Tid spillede en ikke ubetydelig Rolle, og var lieret med de Magthavende, som have sagt: „Ja, hvis Struensee har tilstaaet, ja, hvis han

har?! men — det har han ikke!“ Adolph siger i sin Georg III. Historie: „Acterne i Caroline Mathildes Sag bleve sendte til Georg III., og han lod dem undersøge af lovfyndige Videnskabsmænd; men de erklærede hver for sig; men Alle, som med een Mund, at de ikke indeholdt noget som helst Stik af Mistanke imod Dronningen; men at de derimod beviste det Modsatte, og denne Erklæring vilde de ei blot afgive i Embeds Medfør; men endog som Mænd af Ære.“ Det er desuden bekendt, at Frederik II. havde et Givstermaalsproject for med Christian VII., og sin Niece Markgræve Frederik Wilhelm af Schwedts Datter: Philippine Auguste Amalie, f. d. 10 Octbr. 1745, og senere formælet d. 10 Jan. 1773 med Landgræve Frederik II. af Hessen Cassel.

Med Hensyn til, at Papirerne ere forseglede har jeg blot at bemærke: „Hvem har forseiglet dem?“ Sandsynligviis Guldberg, og hans Kreaturer;“ men fordi han og disse have fundet deres Regning ved, at Indholdet er skjult for Verdens Dine, saa antager jeg, det ikke er ganske rigtigt, at de, for stedse, skulde være det; thi Mængden af det danske Folk finder det vist overensstemmende med Billighed og Retfærdighed, at Sandhedens Sag feirer, og at Bedkommende sees i dens rette Lys. Desuden er Correspondencen imellem Struensee og Brandt offentliggjort i Ramons Skrifter, og den kan ikke være fundet andre Steder end iblandt Brandts Papirer. Man har følgelig ikke anseet det for lovstridigt at benytte Papirer, som vare i Brandts Bærge, til Fordeel for en fransk Abbed, og jeg haaber derfor, at Deres Excellence beviser en dansk Borger den samme Bevaagenhed.

underdanigst

Jørgensen Jomtou.

Til Deres Excellence Hr. Cultusminister Hall.“

og d. 18 August f. A.:

„Ifølge Deres høie Excellences Erklæring til mig, da jeg tog mig den Frihed at anmode Dem om Tillsættelse til at see Protocolten i den struenseeske Sag,

hvori Forhørerne af 21 og 25 Febr. 1772 ere anførte, forsaavidt den berygtede Erklæring angaaer, samt de Udcast og Planer, som ere fundne iblandt Ministerens Brevstaber: „Jeg interesserer mig særdeles meget for den Sag, og det skulde være mig inderligt kjert at see det Hele oplyst.“ ansaae jeg mig overtydet om, at jeg vilde erholde den attraaede Tilladelse, og blev, som Følge deraf, paa en smertelig Maade overrasket, da jeg d. 15 d. M. fik et afslaaende Svar. Men da dette Svar motiveres ved Yttringen: „At der vel i Geheimearchivet findes nogle den struenseeiske Periode vedkommende Fascikler; men, at disse, der henhøre til det Kongelige Huses egne geheimeste Archivalier, efter udtrykkelig allerhøieste Befaling, holdes bevarede under Forsegling“ saa er jeg saa fri at henlede D. E. Dpmærksomhed paa Følgende: „1823 leverede Hr. Justitsraad Jens Krag Høst Hr. Bogtrykker Popp paa Østergade Nr. 72, ikke Afsskrivterne af; men selve de originale Documenter: „Generalskjal Bivets Indlæg af 21 April 1772 imod Struensee, og hans Indlæg af samme Dato imod Brandt; Advocat Uldahls Forsvarsskrift for Struensee af 22 April s. A., og Kammeradvocat Bangs af 23 for Brandt; Struensees Besvarelsesskrivelse af 14 April s. A., og Brandts af s. D., samt Domsacterne i Struensees og Brandts Sag.“ Disse, saavel som flere originale Documenter, som Hr. Justitsraaden havde leveret Hr. Popp, bleve af dennes Sætttere benyttede i Bogtrykkeriet til derefter at sætte den tredje Deel af Barket: „Struensee og hans Ministerium“ af J. K. Høst. Kjøbenhavn 1824.“ Hr. Justitsraad J. K. Høst har desuden sandsynligt havt Protocollerne i den struenseeiske-brandtske Sag til Eftersyn.*)

*) Han siger navnlig Pag. 557: „Dg, da fremførte Struensee, til Fornærmelse for den regjerende Dronning Udsagn, der evigt plette hans Minde. Han gjentog, bestemte og udviklede dem den 25 Febr., da han tillige ved sin Underkædet bevionede deres Rigtighed.“ Han maa følgerigt have seet Noget i Protocollen, som har givet ham Anted-

Hine Documenter, saavel som disse Protocoller vare selgelligen ikke den Gang under Forseigling, og, hvis der den Gang havde existeret et Forbud imod at benytte disse Acter og Protocoller, maatte det, efter min Formening, ligesaavel have været bindende for Hr. Høst, som for Andre. Fra Christian VII. har vel næppe Forbudet været, og fra Frederik VI. vel heller ikke; thi han gav Justitsraad J. K. Høst aarligt 1,200 Rlr. for at udarbejde „Struensee,“ og tillod ham at benytte Archiverne. Jeg anfører disse Kjendsgjerninger, fordi jeg antager, at de ere ukjendte for D. E., og, at denne Omstændighed har foraarsaget Afslaget. Nu da De kjender dem, haaber jeg, at en saa sandheds-
 kjerlig Mand, som D. E., indrømmer mig Dpfyldelsen af en Bøn, der ikke har andet Formaal end at lade den miskjendte forfulgte Ufkyldighed vederfares Retfærdighed.“
 Ministeren svarede mig: „At han ikke vidste, at Høst havde faaet hine Papirer udsaaede, og anmodede mig: „Om paany at indgive en Ansøgning!“ Dette skete; men jeg fik atter Afslag.

Jeg viste Copien af Ansøgningen til Archivaren i det tydske Cancelli, (hvor jeg den Gang gjennemsaae en Pakke af Struensees egenhændige Resolutioner, som Ministeren for Schlesvig Hr. Raasløf havde tilstillet mig) Hr. Cancelliraad Mumsen, der sagde: „De maa gaae til Kongen; De bør og maa gaae! De søger ikke noget Embede; men de kommer i Historiens og Sandhedens Navn, og jeg opfordrer Dem i dette Navn til at gaae, og hele Nationen vil skylde Dem Tak derfor.“ Jeg talde med Hall, og han sagde: „Jeg kan ikke; men gaae til Kongen. De arbejder i Historien, og De kan gjøre det. Vi Andre kunne det ikke. De maa gaae, og De bør gaae!“ Jeg skrev derpaa:

ning til en sliq Beretning; thi han kunde dog vist næppe saaledes tabe Historiekriverens hellige Kalb af Sigte, at han kunde anføre et Rygte, der var udsprebt af de Personer, som forhørte og dømte Struensee, uden at undersøge om det var sandt, som historisk Sandhed, og derved nedværdige sig til at blive Rygtesmeddenes Haandlanger.

„Edle Monark!

Jeg har anseet en Historie, der er sand, og fre-
ven i et læseværdigt og tiltalende Sprog, for en Bel-
gjerning, ja en Nødvendighed for et Folk; thi kun ved
den kan Folket lære at kjende sin Fortid, og sættes
istand til at gjøre Sammenligninger imellem denne og
Nutiden. Jeg har under mit Ophold i Schweits er-
faret hvilken velgjørende Indflydelse Johannes Müllers:
„Geschichte der schweizerische Eidgenossenschaft“ har
paa Schweizerne; thi ved den have de lært at kjende
deres Fortid, og ved at kjende denne bragte til, frem-
for ved noget andet Middel, at elske deres Fødeland,
og at ansee dets Sag, som deres egen. Jeg har
ved Udgivelsen af min „Zilskuer“ og mit „Panorama“
overbevist mig om, at jeg besad de Aandsevner, der
udfordredes til, ved mine Skrifter, at virke paa et
Folk; thi jeg havde 3,000 Abonnenter paa dette og
2,000 paa hiint, og Begge vare i stigende Forhold,
da jeg, ved at stifte Christian VIII. Bekjendtskab, lod,
for at arbeide for ham, og, som jeg troede, for Folkets
Vel, opgav mine periodiske Skrifter, og arbeidede for
ham.

Jeg har opoffret mine sidste 6 a 7 Aar paa at
udarbeide en Fødelandshistorie. Resultatet er min:
„Struensee“ hvoraf jeg har været saa fri at tilstille
Deres Majestæt et Exemplar; men da Struensees Re-
geringsperiode har været indhyllt i Mørke, har jeg
maattet bygge mine Beretninger om denne store Mand
paa trykte Skrifter, især paa Host, som jeg, da Fre-
derik VI. gav ham aarligt 1,200 Rkr. for at udar-
beide: „Struensees Levnet“ og Tilladelse til at benytte
Archiverne, antog for at være paalidelig; men jeg har
desværre! senere erfaret, at jeg i denne Henseende er
skuffet. Jeg har derfor anseet det, som min Pligt, at
kjende selve Kilderne, og jeg var derfor saa fri at an-
mode Dhr. Ministre: Bang, Simony, Hall, Lüttichau,
Scheel og Raasløv om Tilladelse til, i Archivernes
Bureauer, og, under Ofsigt af vedkommende Archiva-

rer, at gjøre mig bekendt med de Papirer, som ere fra den struenseeiske Periode. Ministrene traadte mine Anmodninger imøde med kjerlig Belvillie, og opfyldte dem. Kun i Geheimearchivet mødte jeg nogle Vanskeligheder ved, at nogle Papirer af denne Periode ei, uden Kongens Tilladelse, kunde blive bekendte. Jeg skrev i den Anledning to Breve til Cultusministeren, hvoraf jeg allerunderdanigst giver mig den Frihed at fremlægge Copierne; men erholdt det Svar: „At blot Deres Majestæt kunde meddele den ønskede Tilladelse.“ Jeg giver mig derfor den allerunderdanigste Frihed at ansøge Deres Majestæt: „Om De godhedsfuldt vil tillade mig at see Protocolen i den struenseeiske Sag af 21 og 25 Febr. 1772, samt de Planer, Lovudkast, Rescripter odl., som enten have været i Struensees Bo, da han blev fængslet, eller andre Steder; men ikke ere blevne offentliggjorte.

St. Pedersstrædet Nr. 138 d. 8 Septbr. 1855.

allerunderdanigst
Jørgensen Jomtou.

Til Deres Majestæt Kong Frederik VII.“

Jeg forseglede Ansøgningen, og gif til Forgemaaket paa Christiansborg. Den jourhavende Adjutant Capitain Moltke sagde: „Det vilde falde vanskeligt for mig at faae Audients, og at han ikke vilde spille min Tid.“ og tilbød sig at modtage mine Papirer. Jeg svarede: „Jeg er Herre over min Tid.“ og blev der indtil alle Tilstedeværende havde faaet Audients. Capitainen fortalte mig atter: „At jeg ikke kunde faae Audients, og at han vilde modtage min Ansøgning.“ men jeg svarede: „Jeg kommer ikke for at søge om Noget for mig selv. Det er blot om nogle Papirer i Geheimearchivet, som Minister Hall ikke kan tillade mig at faae, og derfor har anmodet mig om: „Selv at tale med Kongen.“ Han meente, at Sligt kunde bedst afgjøres skriftligt. Jeg var derimod af en anden Mening, og tilføiede: „Det er første Gang jeg er her, og De kan være helligt forsikkert om, at det skal blive den

sidste; thi den evige Almægtige! skal vist bevare mig fra ostere at komme i et Forgemaal; thi, hvis jeg ikke var kommen der, havde jeg været Eier af Tønder Guld, og undgaaet alle de Forfølgelser og Efterstræbelser paa Liv og Lemmer, som jeg har været udsat for. De melder mig, og hvis Hs. Majestæt da erklærer: „Han ikke vil see mig;“ saa er her Ansøgningen; men først vil jeg vide, om han vil see mig eller ei.“ Han gik ind til Kongen; jeg fik Audients, og leverede Kongen Ansøgningen. Svaret var: „De skal faae Svar af min Cabinetssecretar.“ Jeg fik det; men det var Afslag.

Maalet for min Stræben har siden Christian VIII. Død været at forskaffe mine Landsmænd en Fødelands-historie, der kunde være det Samme for dem, som Johannes Müllers „Forbundshistorie“ er for hans. Frugten af mit Arbeide er „Struensee“ der udkom 1852; „Caroline Mathilde“ med Motto:

„Ynde var i hendes Fjed;
Himlen var i hendes Die;
Majestæt og Kjærlighed

I hvert Lem, hun vilde boie.“

og et veltruffent Portrait, hvortil jeg besidder Originalmaleriet, og som, med Hensyn til Gjenstandens aandedige og legemlige Værd, retfærdiggjør Mottoet, der sandsynligt udkommer i denne Sommer, „Christian VII.“ „Christian VIII.“ og nærværende Bærk. Om dette vil jeg blot bemærke: Kjøbenhavn er Regjeringens, samt Pengekildernes: Myntens og Bankens Hjem; de vigtigste Underviisnings- og Dannelsesanstalters Højsæde, og Statsindtægternes Bestemmelsessted. Den er folgelig den meest indflydelsesrige Embedsmænds, Capitalisters, Læreres, rige Mænds Sønners, Godseieres, Videnskabsdyrkeres og Pensionisters Opholdssted. De vigtigste Statsbegivenheder og Omveltninger ere undfangede og opklæede, og tildeels udførte der. Den er altsaa baade Statens Hoved og dens Sjæl; og dens Historie folgeligt Statens, og omvendt. Jeg har derfor i nærværende Bærk anført Saameget af de danske Kongers Hi-

storie, som jeg anseer nødvendigt til at bibringe Læseren Kjendskab til de Handlinger, som fremkaldte „Slaget d. 2 April 1801;“ „Bombardementet 1807“, „Constitutionens Indførelse i Danmark,“ med flere Begivenheder, som enten have havt eller endnu have betydelig Indflydelse paa Indbyggerne.

At levere en Skildring af Befolkningens Sæder og Character, er derimod et Arbeide, som overstiger mine Evner; thi den er ikke, idetmindste ei ganske, sammensat af de tre Klasser, hvori Pestalozzi inddeler det menneskelige Kjøn: „Lærde, der ei blot ere misfornøiede, fordi de ikke kunne finde Udgang af den Afgrund af metaphysiske Undersøgelser, hvori de have styrtet sig selv; men endog, fordi de ei kunne rive den hele øvrige Menneskehed ned med sig deri; de Rige, der ere nedsjunkne i et Hav af Udsvævelser og Laster, og foragte Enhver, som ei kunne deeltage deri, og de Fattige, der hade og misunde de Rige, fordi de ei formaae at være slige Deeltagere;“ men derimod af næsten alle mulige Gradationer og Nuancer: Vi see her den personificerede Døvenskab, der styrer Arbeide, som om det var Pest og Cholera, og Manden, der, baade i Ord og Gjerning, viser, at han er overtydet om, at Fliden ei blot er Velstandens og Tilfredshedens Kilde; men endog det Væld, hvorfra vore meest velgjørende huuslige og borgerlige Dyder have deres Udspring. Vi see her den Ene skamme sig over, at han med egne Hænder kan ernære sig og Sine, og den Anden være stolt deraf. Vi høre Een med Skamfuldhed sige: „Jeg er kun Haandværker“, og en Anden med Stolthed: „Jeg er min egen Herre. Ingen har over mig at befale. Hvad jeg eier og er, det fylder jeg mig selv, og jeg behøver, hverken at spørge Noget, om hvad jeg tør gjøre eller lade, eller om jeg tør sige min Mening, og kalde Tingene ved sit rette Navn.“ Vi have her Egteskaber, hvor Manden og Konen ere hinandens Plageaander, og Børnene baade Forældrenes og Tyndets; og vi have Egteskaber, der ere begrundede i gjensidig Kjærlighed og Agtelse — hvor ægte-

skabelige Dyder i deres hele Uskyldighed og Reenhed leire sig om den huuselige Arne, hvor Konen seer i Manden sin Lykkes Skaber, og sin trofaste Ledfager og Ven paa sin Vandring igjennem Livet, og han i hende sit Livs kjerlige Veninde og Selfaberste, og sine Børns moderlige Opdragerinde og Pleierste. Men i eet Punkt ere dog Indbyggerne saa temmeligt af eet Sindelag, og det er: „At Haandværksstanden er dem for ringe, og, at den, der mangler Embede, Titler eller Ordener, er ikke, som han bør være. Rousseaus Uttringer: „Hvis Du vil søge et Embede, da er det ikke nok, at Du besidder Duelighed; men Bedkommende skal ogsaa være overbevist om, at Du er den Slynge og den Maskine, som de kunne bruge til alle deres Skurkestreger,“ og: „Min Son, hvis Du ikke behøver at modtage noget Embede, da modtag intet; men kan Du ikke undgaae det, da modtag eet, og, naar Du bliver kjed af det, behøver Du blot at opføre Dig, som en retskaffen Mand; thi da er er Du vis paa ikke længe at beholde det.“ affrække selgeligt Jngen fra at søge Embede; og Pigen er sædvanligt enig med Rousseau i Uttringen: „Jeg vil skildre Egtestanden, som det sødeste Selfab, fordi det virkelig er det sødeste; ja selv et middelmaadigt lykkeligt Egtefæb er bedre end den ugifte Stand;“ men sjeldent i den: „Dvinde! ær dit Hoved! Han arbejder for Dig. Det er hans Brød, der føder Dig. Det er den sande Mand!“ thi hun foretrækker almindeligviis Embedsmanden for Borgeren, og siger: „Det er dog godt at faae en Embedsmand; thi, saalænge han lever, har man sit Bispe, og, naar han er død, har man dog en Smule Pension.“ En Mand, der i sit Levnet og sine Handlinger viser, at han er besjælet af den Overbeviisning: „At det Brød, der erhverves bag Ploven og paa Haandværksstolen, er ligesaa agtværdigt, som det, der fortjenes paa Talestolen eller bag Skrivebordet, at Rettskaffen og et velgjørende Liv skabe en Adel, der er ædlere end den Fyrsten skjænker; thi den behøver hverken malede Baabener for at kjendes eller Pergamentbreve for at bevises, og

at det er Manden, som adler sin Stand; men ei Standen, der adler Manden." er derimod en Sjeldenhed. Dette er ligeledes Tilfældet med den, som ved sit Levnet bekræfter Zoroasters Sætnings Sandhed: "En sædelig Vandel giver Halvtrediesindstyveaars-Manden Unglingens Kraft;" men derimod ei med den, som ved sit stadfæster Struensees: "Kjerlighed er Lediggængernes Forretning;" hvis Ordet "Kjerlighed" tillige indbefatter "Bellyst." thi denne er hverken ualmindelig eller indskrænket til visse Stænder; men derimod Mængdens Herre og Afgud. Dens Virkning er ogsaa, ligesaavel her, som overalt hvor den dyrkes, indgribende og fordævelig: Den oprykker Grændseffjellet imellem Lasten og Dyden, og forvandler denne til masseret Last; nedværdiger Dvinden, i Mandens Dine, til Skjoge, og ham, i hendes, til Skjorlevner, og omstaber Manden — selv endog i Livets fagreste og kraftigste Baar — til en marvløs Dding, som hverken har Kraft til det Onde eller det Gode; men bøier sig — liig Sivet — ved enhver Berørelse. "Hvad frembringer Bellysten?" siger Rousseau. "En Slaveyngel, som ei engang har Mod til at være aabenbare Skurke!" En egoistisk Leven for sig selv har ligeledes, liig en ædderfuld Kræft, indædt sig i de fleste Stænder, og svækker Menneſte- og Fødelandskjerligheden; Drukkenſkab er derimod ikke almindelig; thi, saaofte en Drukken sees paa Gaden, løbe Drengene støiende og hujende efter ham. Vort moderne Gadejunker- eller rettere Dagdriver- og Døgenichte-Liv; forkeerte Borneopdragelse, og jammerlige Huus- og Familieliv, har jeg gjort til Gjenstand for en satiriff Skildring i et Brev Pag. 9; vort fordævelige Nagerkarlevæsen, og hoymodige Indbildſkhed, der med Foragt og Haan seer ned paa Haandværkeren, fordi han er Haandværker, og paa Bonden, fordi han er Bonde, i en Dialogue Pag. 40; og en Skildring af Kjøbenhavns Tilstand i Esteraaret 1855 er anført Pag. 44.

E. Sk. I Brevet til Kongen har jeg anført: "At jeg i min „Struensee" har benyttet Høst, fordi jeg an-

saae ham som paalidelig; men han er det ikke." Da de Personer, som have læst min „Struensee“ sandsynligt ogsaa læse dette Værk, saa finder jeg det passende her at berigtige et Par af hans Feil: „Bülow var ikke hos Prinds Frederik d. 17 Jan. 1772; thi han fik Afsked 1770, og blev ikke senere ansat hos Prindsen.“ og Frøken Bjelke, der boede i Altona, fortalde 1820: „At hendes Fader, som i 1771 og 72 var Overhofmarskalk hos Christian VII., blev overtalt af Caroline Mathildes og Struensees Tilhængere til: „At formaae denne Monark til, saa tidligt om Morgenen d. 28 April 1772 at kjøre over Østersfælle, at han kunde møde Græverne Struensee og Brandt paa deres Tour til Eschafottet; thi den almindelige Mening var: „At Kongen baade var berettiget og forpligtet til at benaade Enhver, som skulde henrettes, hvis han mødte ham paa Veien til Retterstedet;“ men Arveprinds Frederik fik Nys derom, satte sig i Bognen hos Kongen, og Touren gik derpaa til Amager for der at holde et Jagtparti.“ Han var folgeligt ikke i Charlottenlund. Denne Frøken skildrede isvrigt Caroline Mathilde, som en nobel Dame af rene Sæder og usminket Dyd, og Beretningen om Ægteffabsbrud, som løgnagtig Bagvaskelse. Dette var ligeledes Tilfældet med Dronningens Musifflærer Overcapelmester del Sarti; thi Keith beretter: „Da han tyve Aar senere, som Capelmester i Wien, talede med en Dame fra det danske Hof, som han, i Caroline Mathildes Tid, havde informeret i Musik, og der lod sig forlyde med: „At der dog nok havde været et vist ikke tilladeligt Forhold imellem Dronningen og Struensee, og at Hr. Sarti vist maatte vide Noget derom;“ tilbageviste han med Uvillie og Indignation, en saadan Formodning, og erklærede: „At den var ugrundet.“ Braxal siger: „Struensee har begaaet een Forseelse, og den er: „Han gav Bønderne Frihed;“ at han stod i ulovlig Forbindelse med Dronningen, er blot et Paastud.“

Pag. 121 L. 9 st.: „muligt af Gift,“ der bedes udeladt.

„Skal heldig Sviig, skal fronte Laster
 For evigt kue Jorden ned i Vanke?
 Er Almagts Lyn da dødt, og slumrer Havnens Torden?
 Og er der ingen Gud?“
 Saa lød mit Suk, da kom en Stemme,
 En Guddoms Stemme fra det Høie var det:
 „I Himlen er en Gud, og der er Mænd paa Jorden;
 Hvad vil Dit Mismods Suk?“

M. C. Bruun.

Kjøbenhavn.

Sjællands østlige Kyst naaede i Oldtiden ikke læn-
 gere end til Vesterbro, og Frederiksberg Bakke har hiin
 Tid været et Forbjerg imod Østersøen. Pladsen, hvor-
 paa Kjøbenhavn er anlagt, bestod den Gang af en
 Mængde Der, hvoraf den nordligste, hvor nu Gammel-
 Amager- og Kongens Nytorv ere, har været den største;
 hvis den ikke er sammensat af flere Der. Paa denne
 De havde nogle Fiskere nedsat sig. Valdemar I. stjen-
 kede Erkebiskop Absalon Halvdelen af Sockelunds Her-
 red og denne Degruppe. Erkebispen lod derpaa opføre
 en fast Borg paa den lille De Lynges eller Skarnhol-
 men, der 1650 omdøbtes til Slotsholmen, og kaldte
 den Axelhuus; men stjenkede, ved Gavebrev, der 1186
 er stadfæstet af Urban III., baade Slottet, Byen og sin
 Halvpart af Herredet til Roeskilde Bispestol. 1254
 gav Biskop Erlandsen Byen dens Stadsret, hvorved

fastfattes: „At Ingen kunde steynes for nogen Dommer længere end til Roeskilde; Indbyggerne maatte, uden at erlægge Afgiwt, handle paa Skanor, og af hvad Brøde der faldt skulde Bispen have de tre Fjerdedele, og Indbyggerne den Ene. Enhver Borger skulde give Bispen en Afgiwt, kaldet Midsommersgjeld, og i Delinquentstat to Pendinge. De, som folgte tydst Dll, skulde give to Dre Pendinge i Allgjeld, og de, der brugde Sildegarn, en Dld Silb.“ 1275 gav Biskop Bang Indbyggerne Tilladelse til al losse og lade om Søndagen, og dem, som fore paa Malmö, Frihed for Told. Biskop Styge tillod dem 1280 at bryde Kalksteen paa Saltholmen, og 1281 gav Biskop Hjort sin Foged og Byens Raadmænd fuld Magt og Myndighed til: „At ordinere og at stifte Alt, hvad der synes at være paa Byens og Borgernes Bedste, at taxere og sætte Vægt og Værd paa hvis Vare, der udsælges, besynderligen paa tydst Dlls Maade, som hertildags for Sommes Forsømmeligheds Skyld haver været uvis og utilbørlig.“

Baldemar III. formaaede Biskop Johannes til, paa nogen Tid, at overlade sig Byen med tilhørende District og Den Amager, imod, at til Bispestolen blev henlagt det faste Slot Søborg med 5 hosliggende Herreder. Han gav derpaa 1348 Indbyggerne Frihed til, paa Drager Marked, at kjøbe, sælge, skjære Klæde og øve anden Kjøbmandskab paa samme Maade, som det af de andre Konger havde været dem tilladt paa Skanor Marked i Skaane; og det forbødes fremmede Kjøbmænd heri at lægge dem Hindringer i Veien.“ 1350 overdrog Biskop Henrik med sit Capitels Samtykke, for sin Livstid, Slottet og Byen Kjøbenhavn med al Ret og rette Tilligelse og Indkomster, samt Byen Serritslev (der laac, hvor nu Nørreport staaer) til Kongen, formedelst de Belgjæringer, han havde beviiist Kirken og Folket i at befrie dem fra Fjenders og Esterstræberes Hænder.“ Da Bispen var død, vilde Domcapitlet have Staden og Slottet tilbage; men Dronning Margarethæ affandt sig med det, og gav Biskop Nico-

laus, iblandt andet, sit Slot Næbbe. Erik af Pom-
 mern fik det skriftligt: „At Bispen og Capitlet havde
 skjenket ham Kjøbenhavn;“ men siden paastode de, at de
 havde blot givet efter af Frygt og at Afstaaelsen, som
 aftvungen, var ugyldig. Sagen gik til Landstinget,
 kom for Lunds Erkebisp og for en Commission, men
 stedse søgte Kongen at faae den til at gaae i Langdrag.
 1422 gav han følgende Privilegier: „Da Borgerme-
 ster, Raadmænd og menige Almue havde ladet ham
 forstaae, berettet og kjæret deres Privilegiens Brøst og
 Banskelse faae de: a. Samme Friheder og Fordele, som an-
 dre Kjøbmænd have, paa Markederne og Fisterleierne, saa-
 som ere: Stanør, Falsterbode, Malmø og Drager.
 b. Ingen Gjæst eller Kjøbmand, som ei er bosiddende
 Borger i Kjøbenhavn, maa sælge Klæde eller Væred i
 Mental; men de skal sælge det i Stykker, hele eller
 halve; All i Tønder, og ikke i Kander; Salt Pundeviiis
 eller i Tønder, og ikke i Skjepper; Humle ligeledes.
 c. Ingen Gjæst maa gjøre Landkjøb og ei kjøbe No-
 get til Udsørsel af Andre end Borgerne. Men til de-
 res Bord og Kost her at fortære, det maa de kjøbe
 paa Torvet. d. Borgerne i Kjøbenhavn, hvor de fare
 til andre Steder til Markeder, ere fri for Told, und-
 tagen til Fiskemarkeder.“ Christopher af Baiern valgte
 Kjøbenhavn til sin Residents. Han gav Bispen Noget
 i Bederlag; men med dette var han ikke fornøiet.
 Christian I. maatte derfor skjenke ham Møen til Gie-
 skattefri, og uden nogen Afgift. 1237 kom Frans-
 stanermunkene til Kjøbenhavn, og havde deres Kloster,
 hvor nu Bryggernes Laugehuus er. 1261 var her
 et Sortebrødre kloster, og 1307 et Helligaands-Brødres
 Huus her. Sonden for Byen byggede man paa Pæle
 et Kapel for Søfarende, og kaldte det Nicolai Kapel
 efter de Søfarendes Skytspatron. En Kirke blev før 1256
 opført ved Enden af Rattesundet helliget St. Clemens, der
 skal have været viet af St. Petrus 91 til Biskop i Rom,
 og bleven Søfolkens Skytspatron, fordi man 100 havde
 bundet ham til et Anker og kastet ham i Havet; men

han skal være svømmet med Ankeret og funden død i et Marmorcapel, som var i Vandet; men hvorfra dette havde trukket sig tilbage. Landsbyen Serritslevs Sogneskirke var Petri Kirke, den laae udenfor Staden, og Byens Marker strakte sig til Nicolai Capel. Stranden Besten for Vesterbro og Østen for Østerbro groede efterhaanden til og udfyldtes, og derved dannedes det Vand, der kaldtes Sortedams-, Peblinge- og St. Jørgensøerne. Ifølge en Grundtegning i Drigines Hafnienses gif i det 12 Seculo en Bugt fra Peblingesøen til Rundekirke, og dannede der en lille Sø kaldet Pustervig. Fra Kallebodstrand, der strakte sig til Hallandsaaes, Læderstrædet og Gammeltorv, gif en dyb Fjord, kaldet Rattesundet til Frederiksberggaden, og brugtes til Havn. Denne stod ved en Na i Forbindelse med St. Jørgens Sø, og fra denne Na gif en anden til Pustervig. Fra denne løb en Strøm imellem Rjøbmagergade og Pilestrædet Østen for Nicolai Capel i Havet midtveis for Bremerholm, og sydligt for dette Capel var en Æ, hvorpaa Skippere havde opslaaet nogle Hytter og Boder. Pustervig blev opfyldt og indpælet, og Christopher III. lod derefter 1447 opføre en Kirke af Grundmur med et høit Taarn, paa Ruinerne af Nicolai Capel. 1505 stiftede Dronning Christina et Nonnekloster af St. Claras Orden, fordi hun havde gjort en lykkelig Balsfart til Sternberg i Sverrig. St. Clemens Kirke nedlagdes 1530. Carmiliterklosteret i St. Pedersstrædet er opført 1617 eller 19. Det første Raadhuus laae paa Hjørnet af Nørregade og Klædeboderne; men Frue Kirkes Kaniker fik det 1492; det andet var vor nuværende Bispegaard, som Kong Hans, der var forlegen for en Universitetsbygning, laante paa 10 Aar, men gav det, trods Magistratens Protest, ikke tilbage. 1605 byggede Christian IV. et Raadhuus paa Gammeltorv. Denne Konge opførte desuden 1601 paa Ruinerne af de catholske Bispens Residens og det gamle Universitet Studiigaarden, 1604 Proviantgaarden og Tøihuusbygningen, samt Rosenborg, 1617 Holmens

Kirke, 1624 Børsen og 1637 Trinitatis Kirke. Han anlagde desuden Regentzen og Ryboder.

Stadens Grændser vare den Gang imod Vesten Rattesundet, imod Norden Krystal- og Østen Gothersgaden. Nørreport stod paa Hjørnet af Nørre- og Krystalgaden, Østerport ved Enden af Øster-, og Vesterport ved Enden af Vestergade.

Christian II. forlod med Gemahlinde d. 20 April 1523 Kjøbenhavn, og gav Byen en god Besætning og Gjøe til Commandant, lovede at komme igjen om 4 Maaneder, og seilede til Nederlandene. Han tog derpaa til Wittenberg, hvor han i nogen Tid opholdt sig paa Slottet, og forrettede imidlertid Degnens Tjeneste i den lutheriske Kirke. Hans Oncle Hertug Frederik af Gottorp begyndte imidlertid at beleire Kjøbenhavn d. 10 Juni 1523, og indtog Staden d. 12 Jan. 1524. Christian II. seilede i Octbr. 1531 med 25 Krigsskibe fra Enkhuisen til Norge, hvor Mængden af Indvaanerne gif over til ham; men Biskop Gyldenstjerne i Odense seilede med en Flaade, der meest bestod af Lybekernes Skibe, til Aggershuus, hvor hans Broder var Commandant. Kongen, som beleirede Fæstningen, stak Ild paa sin Leir, og indtraadte i Fredsunderhandlinger med Brodrene, der den 17 Mai erklærede: „Han kunde være forsikret om en stikkelig og christelig Underholdning, hvis han vilde reise til sin Farbroder, og hans Krigsfolk maatte reise fredeligen bort; og d. 1 Juli udstedte de, i Forening med de andre Hovidsmænd for Armeen og Flaaden, ham et Leidebrev. Han reiste til Kjøbenhavn, men Frederik I. lod ham sætte i Fængsel paa Sønderborg Slot. Hans Gemahinde Elisabeth, der d. 10 August 1515 var bleven Dronning i Danmark, var imidlertid d. 19 Jan. 1525 død, 24 Aar gammel, i Gent.

Serritslev blev nedlagt, og 1525 gav Frederik I. Kjøbenhavnerne Brev paa: „At de maa nyde, bruge og beholde til deres Forthe og Fægning Bor Ret og Rettighed Vi paa Kronens Vegne have i Serritslev By og Mark udenfor Kjøbenhavns Birk liggendes, dog med

saadant Vilkaar, at Vi skulle have fri Færgang til saameget Dvæg, som vi Behov have til vort Slot Kjøbenhavn. Og, efterdi de have indgaaet og vedtaget, ingen Sviin at holde i forskrevne Mark, for Stade og Fordærv, som deraf komme kan paa Stadsens Volde og Graver, da ere Vi og altingest tilfreds, ei heller der Sviin at holde." 1526 befalede Kongen Bønderne i de 4 nærmeste Herreder: "Bider, at Vi have befalet Os elskelige Bore fjære troe Undersaatter, Borgermestere, Raadmænd og menige Borgere udi Vor Stad Kjøbenhavn at opbygge og opsætte en Vold, og befæste Staden ydermere end han er; thi bede Vi eder alle, og hver særdeles at komme did til Byen til Kjøbenhavn med eders Heste og Bogne, hver eder der at age Jord og Løv een Dag over, naar fornemte Os elskelige Borgemestere og Raadmænd i Kjøbenhavn eder derom lader tilsiige." Fæstningsværkerne bleve derpaa flyttede næsten 600 Alen nordligere, og Nørreport opført ved Enden af Nørregade.

Imidlertid fortrængte Luthers Lære Pavedømmets. 1530 forlode Munkene Graabrødrøkloster, og 1532 skjænkede Kongen Kjøbenhavnerne det til et Hospital for fattige, vansøre og syge Menneffer. Munkene i Karmeliter- og Nonnerne i St. Klara Kloster forlode ligeledes deres Klosters. 1533 døde Frederik I., og Kjøbenhavnerne haabede nu at faae Christian II. paa Thronen igjen. Hans Fætter Græv Christopher af Oldenborg og Hertug Albert af Meklenborg undsatte Byen med Tropper; men Johan Ranzov slog Grævens Armee ved Alsens, og Peder Skram ruinerede den lybste Flaade. Frederik I. Søn Christian tog med en Armee fra Fyen til Sjælland, og kom den 29 Julii 1535 til Kjøbenhavn. Han beleirede Staden fra Landsiden, og Peder Skram den fra Søfiden. Følgen blev, at Hunger og Dyrthid hærjede Byen i den Grad, at Indvaanerne maatte spise Hunde, Katte, Brød baget af Mask, ovl., og, at Mange styrtede om paa Gaderne og døde af Sult. Nogle vare saa forhungrede, at de ikke havde

Kræfter til at reise sig selv; Andre laae døde i deres Senge, i Gaderne og ved Boldene, ja man saae endog Børn ligge saalænge ved Moderens Bryst og diebe indtil baade Moderen og Børnene døde. Hvitfeldt siger t. Ex.: „Tusinde Mennesker saae det Syn paa Helliggeistes Kirkegaard, at op til Muren sad en død Dvinde, som havde tvende levende Børn paa Armene, hvilke sugede Blod ud af Moderens Bryst, og døde strax efter hende.“ Den 29 Julii 1536 overgave Græv Christopher og Hertug Albert Kjøbenhavn til Christian III., hvorved den erholdt Serritslevs Marker til Græsgang; men Kongen Herredømmet over Befæstningen, og Ret til at ansætte Borgermestere. Frederik II. lod Boldene forbedre, og befalede 1581, at Consumptionen af Viin og Æl skulde anvendes dertil; men Staden havde ingen anden Garnison end nogle Karle, som Borgermesterne, ifølge Frederik II. Brev 1569, lejede til at vaage i Portene og paa Boldene og om Matten paa Gaderne. Borgernes Afgift til Kongen var 1581: 100 løde Mark, hver Mark beregnet til 2½ Mark 5 Skilling, af hvilke de 20 løde Mark skulde betales af dem, som holdt Kreaturer paa Serritslevs Mark. Christian IV. begyndte 1618 at anlægge en ny Kjøbstæd paa Den Amager. Grunden var gennemstaaret af Vandstæder og Moradser. Man opfyldte Søen med Dæmninger, og med Bjelker og nedrammede Pæle gjordes Grunden fast og stærk. Man forsynede Byen med Bolde og Grave imod Amagersiden, og opførte i Stranden over Dybet og den stridige Strøm en Bro, som forbandt Hovedstaden med den ny By, og kaldte denne: Christianshavn. 1640 lod han opbygge en Kirke der, hvor nu Frelserens Kirke er. Han lod desuden Hospitalet Bartov ved Svanemøllen forsyne med Bolde og Grave, og anlagde Kastellerne Ravnøborg og Kongens Ladegaard. Den 8 August 1658 fik Kjøbenhavnerne Efterretning om, at Karl Gustav havde brudt Freden til Roskilde, og marscherede med omtrent 5,000 Mand til Kjøbenhavn, hvor neppe 1,000 Mand vare i Garnison. Den 10 mødte Borgemesteren,

Raadmændene og endeel Borgere, ifølge Tilfigelse, paa Raadhuset, hvor Kongen og Rigets Raad kom til dem, og skjenkede Staden følgende Privilegier: „1. Kjøbenhavn skal være en Stabelstad*), og begaves med de Privilegier, som Commercens Flor og Fremtars udkræve. 2. Kjøbenhavn skal antages for en Rigets Stand, og have Stemme i Alt, hvad der til Rigets Bedste delibreres. 3. Kjøbenhavns Indbyggere tillades at købe Jordegods med samme Friheder, som Adelen har paa deres Godser. 4. De og deres Børn efter dem skulde have Udgang til Embeder og Værdigheder lige med Adelen.“ Den 11 toge Garnisonerne i Wartov, Ravnshøj og Ladegaarden til Staden, og disse Fæstninger overlodes derved til Fjenden. Samme Dag opflog Carl Gustav sin Leir paa Baldby Bakke, og en svensk Flaade var i Sundet. Kjøbenhavnerne lagde en Stykpram lige ud for gamle Wartov og een i Kallebod. Den 21 begyndte Svensken at beskyde Byen; men hans Bombardement gjorde ikke Byen synderlig Skade. Derimod havde Byen en anden Fjende, og den var Mangel paa Fødemidler og Brænde. „Fornemme Folk“ siger Hjøring i sin Leirkrands „maatte lade sig tractere med en Spegesild, tør Fisk, Urter, Ost og ringe Æll, og Madsen mange Gange ilde søden for Ildbrands Skyld. Jeg vil ikke tale om fattige Gemene, som opholdt Livet mestendeels med Sild, Ost og Brød, og ringe tyndt Æll.“ I September gik Kronborg over til Fjenden, og denne fik derved en Mængde grov Skyts, som den tildeels anvendte imod Kjøbenhavn.

*) En Stad, hvor alle udenlandske Varer oplægges, og hvorfra de andre Stader i Provindserne skulle hente dem.

Min Herre!

Min Fader var fra Jydland og havde lært sin Børnelærdom, det vil sige: sin A-b-c og sin Catechismus, men ogsaa glemt den igjen. Han var kommen til Kjøbenhavn som Soldat, og var siden ansat hos en Grosserer, som Tilhaandte og Byearinde-Gaaver, Knivspolerer og Brændebærer. Min Moder var en Bondes pige, og ligesaa lærd, som min Fader. Hun tjente i mange Aar, som Koffepige hos min Faders Herstab, og samlede sig der en pæn lille Skilling ved at gaae til Torvs og gjøre Indkjøb; thi hendes Madmoder var en altsor fornem og velopdragen Dame til, at hun kunde befatte sig med Husholdningsvæsenet. Min Fader samlede heller ikke saa Lidet ved de Drifkepenge og Nytaarsgaver, han fik. Det varede derfor ikke længe inden de bleve forliebte i hinanden, eller maastee rettere i hinandens Penge. Slutningen paa denne Kjærlighed var, at de bleve Mand og Kone, og at min Fader blev Bertshuusholder i Kjøbenhavn. Jeg havde ikke den Ære at være tilstede ved mine Forældres Bryllup; thi jeg kom et Par Uger for silde til Verden; men jeg havde den Ære at være deres eneste Barn, deres Kjæledægge og deres Afgud. Jeg havde min fri Spas i Alt, og kunde gjøre hvad jeg vilde. Alle Folk fandt, at jeg havde et godt Hoved, og at der bestemt vilde blive noget Stort af mig, og mine Forældre vare af samme Mening. Jeg blev derfor sat i et kostbart Institut, hvor jeg lærte, eller rettere sagt skulde lære: Fransk, Engelsk, Tydsk, Mathematisk, og mange andre Ting. Jeg fik altid udmærkede Charakterer i min Characterbog; thi min Moder var meget rundhaandet med at give Fødselsdags- og Nytaarspresenter til Institutbestyreren og Lærerne. Jeg blev ogsaa behandlet overordentligt godt baade af Institutbestyreren og Lærerne — det maa jeg sige til deres Berømmelse — thi jeg kunde gjøre og lade hvad jeg vilde, og der var ikke eet Menneffe, som sagde eet ondt Ord til mig. Ende-

ligen kom jeg ud af Skolen, og blev confirmeret. Jeg kunde den Gang paa egen Haand, ved Hjælp af et Lexicon, temmeligt godt læse de Bøger, jeg havde læst i Skolen; men om jeg ogsaa kunde læse andre tyske, franske eller engelske Bøger, veed jeg ikke; thi jeg har aldrig givet mig af med dem.

Nu var Spørgsmaalet om hvad jeg skulde være? At lære et Haandværk; derpaa var nu slet ikke at tænke. Min Moder sagde altid, naar den Post kom paa Bane: „Nei, saamæn skal han ei. Han skal ikke slide sin Høde op med sine Arme, som vi have gjort. Han kan ligesaavel blive til Noget som Andre;“ og min Fader var af samme Mening. De holdt derpaa Raadsforsamling om hvad dette Noget skulde være, og der var ikke een Stand, Haandværksstanden naturligviis undtagen, undtagen den maatte passere Revue. De mynstrede fra om Morgenens de stode op til om Aftenen de gik til Sengs; men de vare ligesaa vidt om Aftenen, som om Morgenens, og næste Dag begyndte de forfra igjen. Min Fader meente, at det var godt at blive Isen- eller Urtekræmmer; men Moder svarede: „Saa skal vort Barn være hele Vinteren i en kold Boutik, og staae paa Pinde for Enhver, og det er ikke Noget for et saa brilliant Hoved som hans.“ Han foreslog at sætte mig paa en Grosserers Comptoir; men Svaret var: „Saa skal han jo hænge i det Skriveri fra Morgen til Aften. Han maa jo blive baade krum og sfjæv, og det vilde dog være stor Skade for den pene Dreng.“ Endeligen bleve de enige i, at jeg skulde paa et kongeligt Comptoir. Min Moder fik fat paa Grossererinden, og denne igjen paa Grosserereren, og Resultatet blev, at jeg kom ind i Generaltoldkammeret som Bolonteur. Nu vare mine Forældre saa glade, at de ikke vidste hvilket Been de vilde staae paa. Nu kunde jeg blive Comptoirchef, ja maaskee endog Deputeret, eller, hvis det gik mig for langsomt med Avancementet, lade mig omsætte som: Inspecteur eller Controllleur i Hertugdømmerne. Jeg tiltraadte

mit Embede; mødte i Comptoiret til bestemt Tid, det vil sige: Et Par Timer efter den reglementerede Tid; bestilte Jngenting; medmindre det kan kaldes at bestille Noget: At være hele Comptoirets Nyhedskræmmer og Haltefanden, og fortælle Personalet alle Byens Nyheder, Kjærlighedseventyr odl. Jeg fik rigtignok ingen Gage; men den kom jo, naar jeg blev kongeligt ansat. Denne Ansættelse gik imidlertid i Langdrag eller rettere istaae; thi hver Gang en Post blev ledig i Toldkammeret, havde man en Mand ved Haanden, som kunde passe for den, eller maaskee rigtigere, som Posten kunde passe for, og han fik den. Jeg ventede det ene Aar efter det andet paa Ansættelse; men jeg fik ingen. Jeg søgte alle de Told-Inspecteur-Controllour og Assistent-Embeder, som bleve ledige; men jeg fik heller ingen. Saaledes forløb ti Aar. Jeg blev nu inderligt kjed af mit Embede, og ønskede at komme i en anden Bei. Men hvilken skulde den være? Haandværk? Nei, vor Herre bevar's. Den Skam vilde jeg da hverken gjøre mine Forældre eller mig selv, og desuden var jeg for gammel. Den Smule Sprogkundskaber, jeg havde lært i Skolen, havde jeg glemt, og om jeg endog havde erindret hver Stump af dem, kunde de dog ikke være mig til synderligt Nytte; thi jeg kunde hverken tale eller skrive noget andet Sprog end mit Modersmaal, og med dette var det maadeligt nok. Jeg indsaae nu, at jeg havde lært Saameget, at jeg bogstaveligen duede til Jngenting, og med alle mine Talenter og Kundskaber ei kunde bringe det videre end til, enten at blive optagen iblandt de respectable Lemmer paa Ladegaarden, eller blive ansat i det store Huus paa Christianshavn, hvor man har Jernstænger istedetfor Gardiner i Vinduerne. Det kunde heller ikke hjælpe mig at gjøre Regning paa min Faders Pengestuffe; thi den havde jeg besøgt saa tidt, at der ikke var Stort at hente. Min Tilstand var altsaa saa slem, som den næsten kunde være; men paa een Gang vendte Bladet sig, og Skjæbnen, der i saa lang Tid havde havt sit

Worstab af at drille mig, skjenkede mig sin Gunst, og søgte at gjøre Alt godt igjen.

Denne Gunst bestod i, at en Enke, der besøgte en Familie hvor jeg kom, forelskede sig i mig. Hun havde været gift med en meget respectabel Mand, der imod 40 à 60 pCt. hjalp sin trængende Næste. Hun var høit oppe i de Tredive, buget som en Dattende, havde en vraltende Gang, og hendes Overkrop gik, som en Perpendikkel, naar hun marscherede; men hun eiede 20.000 Rl. og en deilig Gaard, der indbragte aarligt over 3.000 Rl. Hun var desuden hoffærdig, som en kalkunst Hane, arrig som en Trold, og saa dum, at man kunde bilde hende ind, at Vandet brændte; men hun havde 20.000 Rl. og et deiligt Sted. Jeg greb altsaa til med begge Hænder, og var ikke bange for nogen Ting undtagen een, og den var, at hun skulde betænke sig. Jeg bestilte nu ikke Andet end at udkaste Planer, og bygge Luftkasteller. Jeg bereiste Udlandet, kjøbte et brillant Landsted med en stor Have, og holdt Ridehest og egen Equipage, samt Kudsk og Tjener, og var hver Aften enten i Klubben eller i Selskab. „Blot“ tænkte jeg „Præsten bare havde smeddet os sammen, saa skal jeg snart faae Bugt med hende og vise hende, at jeg er Herre i Huset. Det skal ikke vare længe inden jeg skal faae fat paa hendes Pengestriin, og saaer jeg først en Kloe i hendes Penge, skal de ogsaa snart faae Fodder at gaae paa. Hun vil vel sagtens see suurt over, af jeg bruger for mange Penge, og er aldrig hjemme; men hvad bryder jeg mig derom. Bliwer hun vred, maa hun blive mild igjen, og er hun ikke tilfreds, saa kan hun jo tøfle af. Hvis hun knurrer, naar jeg kommer hjem, saa gaaer jeg bort igjen, begynder hun at holde Gardinprækener, saa sover jeg allene eller jeg tager mig en anden Sovecammerad, og gjør hun mig det altfor broget, saa skal jeg snart vise hende Vinterveien.“ Saaledes var nu Altsammen saa saare godt; „Men“ siger Wesfel:

„Du givtes vil; givt Dig med Gud;
 hvad Glæde lover ei en Brud;
 men Pokker selv har skabt min Ven
 et bandsat Ord, og det Ord er — Men!“

Dg han har Ret. Der kom en Streg i Regningen, og Alt blev ganske anderledes end jeg havde ventet.

Marsagen dertil var den forbandede Procurator-
 snude, som laaner hendes Penge ud i sit Navn. Der
 var nemlig stort Selskab hos hende. Vi havde spist
 godt, og druffet endnu bedre, og vi sang og loe saa-
 ledes, at de kunde høre os langt ud paa Gaden. Paa
 een Gang reiser han sig op fra Bordet og siger: Det
 er ogsaa sandt,“ og giver mig og min Kjæreste et Vink,
 at vi skulde følge ham ind i et andet Værelse. Vi
 gik, og nu tog han et Papiir op, og bad os om at
 underskrive det. Min Kone skrev strax sit Navn under,
 og gav derpaa Pennen til mig. „Hvad er det?“
 spurgte jeg. „Det er Egtteffabscontracten“, svarede
 han, „og den vil De dog vel underskrive?“ „Ja det
 forstaaer sig“ var mit Svar, og jeg skrev under uden
 at læse Papiiret. Jeg var forresten hverken oplagt eller
 havde Tid til at læse det, og jeg meente ogsaa, at
 naar min Kone kunde underskrive det uden at læse det,
 maatte jeg kunde gjøre det Samme. Vi gik derpaa
 ind til Selskabet, og vare lystige og glade til henimod
 Morgenstunden. Et Par Dage derefter stod vort Bryl-
 lup, og jeg var nu Herre og Husbond. I de første
 Dage gik Alting overmaade kjærligt og godt, paa det
 nær, at, naar jeg talede om at kjøbe Noget, saa
 lod hun enten, som hun ikke forstod det, eller hun
 ligefrem sagde „Nei“ dertil. Dette forundrede mig, og
 jeg fortalte derpaa: „At jeg stod i Handel om et Land-
 sted, og at jeg vilde kjøbe mig en Biernervogn og et
 Par Heste.“ „Det kan Du gjerne“ var Svaret; „men
 Du faaer ingen af mine Penge dertil.“ „Dine Penge?“
 gjentog jeg. „Ja, mine Penge“, svarede hun. „Hvor-
 ledes?“ gjentog jeg. „Jeg meente, at de ligesaavel
 vare mine Penge, som Dine.“ „Nei“ var Svaret

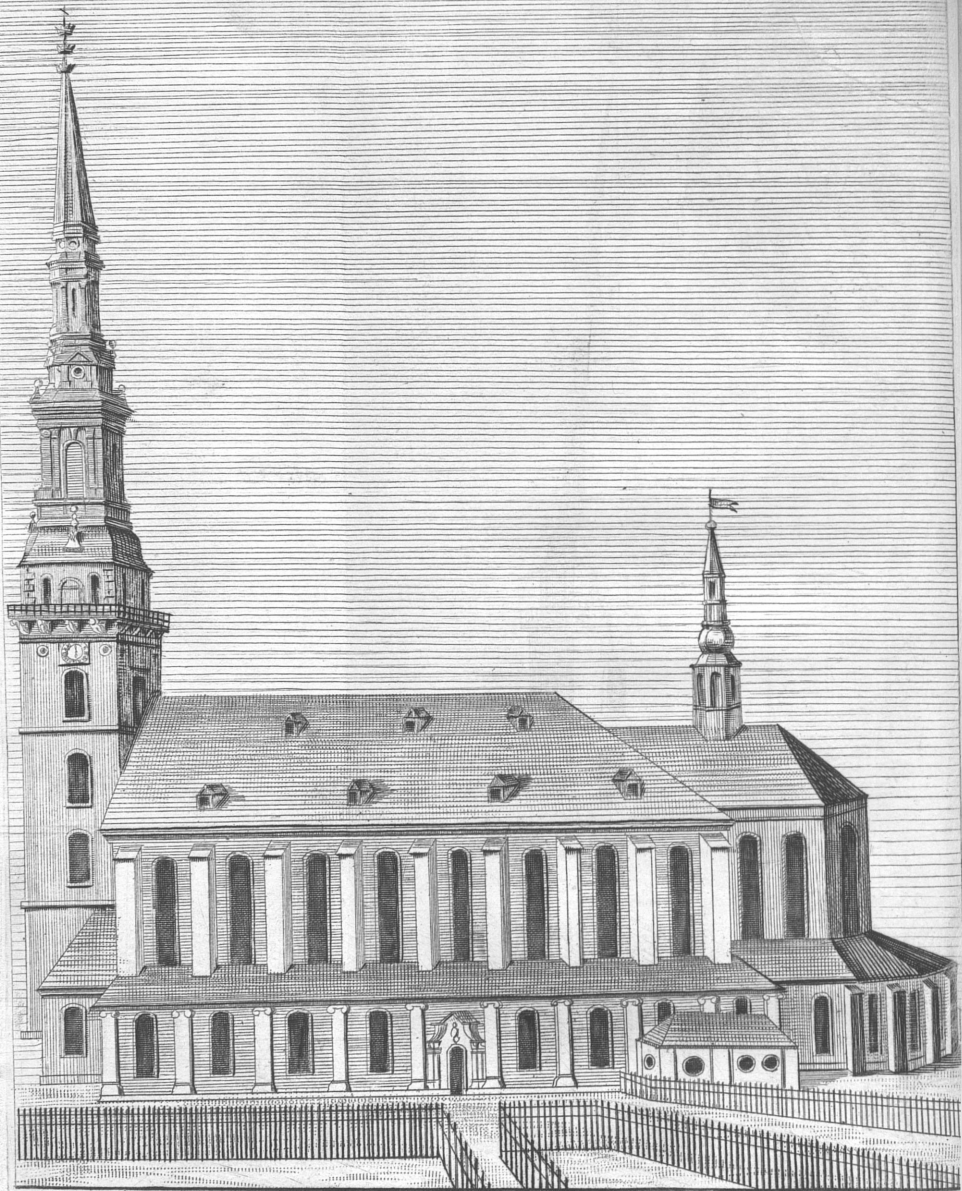
„ikke saa ganske, kjære Ven. Det, som Du havde, da Du kom her i Huset, det er Dit; men det, som jeg havde den Gang, det er mit.“ Vi kom i en lang Desput, og Slutningen blev, at Procuratoren blev hentet. Han læste en Klamamus op for os, der var saa lang, som et ondt Aar, og saa fuld af Eftersom og Dersom, Saasom og Hvis, Fordi og Paadetat, som en Myretue af Myrer; men hele Indholdet var: „Hun beholdt sin hele Eiendom, og kunde skalte og valte med den, som hun vilde, og jeg kunde ikke faae een Skillings Værdi af den undtagen hun godvilligt vilde give mig den, og, hvis vi bleve skildte ad, saa skulde Enhver af os tage det med sig, den havde bragt ind i Boet, og Intet videre.“ Det var altsaa dette ulykksalige Paapiir, jeg havde underskrevet uden at læse det. Jo, jeg havde baaret mig godt ad. Jeg stod der, og satte et Ansigt op, som den pantsatte Bondedreng, og var tilmode, som en stakkels Synder, Mestermanden har flaaet Strikken om Halsen paa, og er i Begreb med at klynge op. Jeg saae, at jeg havde forregnet mig, og, at jeg istedetfor Huusherre var bleven Huustræl, om ikke noget Værrer; men hvad skulde jeg gjøre? Det Bedste var, meente jeg, at gjøre gode Miner til slet Spil, og at vente det Bedste af Fremtiden. Dette har jeg gjort et Par Aars Tid; men det er i den Tid slet ikke blevet bedre. Tværtimod er det blevet med hver Dag værre og værre, indtil det endeligt er blevet saa galt, som det muligt kan blive. Dog jeg skal fortælle Dem det Hele:

Min Kone havde i sin Ungdom været smuk; idetmindste efter hendes egne Ord, og det kan hun overmaade godt erindre; thi hun fortæller mig hundrede Gange om Dagen, at alle Kjøbenhavns Modeherrer vare den Gang forelskede i hende. At denne store Kjærlighed kunde være til hendes Faders Pengefriin, falder hende aldrig ind; thi hun forsikrer mig dyrt og helligt, at alle unge Herrer vare forgabede i hende. At hun siden den Tid er bleven en Snees Aar ældre, har ikke,

efter hendes Mening, forandret hendes Udvortes til det Bærre, og det er meget naturligt; thi, saalænge hendes Mand levede, der var en Peer Rittengryn, hvis hele Sind og Hjerte vare begravne i hans Pengefriin, holdt hun aabent Taffel for vore unge Gadejunkere, og sølgelig vrimlede Huset altid af parfumerede Snyltgjæster, og, da han var saligt hensovet i Herren, væltede den hele Sværm af Lykkeriddere, eller vel rettere Lykkejægere, hvormed den kjære Gud, i en saadan velsignet Oversflodighed, har begavet vort kjære Kjøbenhavn, at vi i den Henseende kan byde enhver anden Hovedstad Trods, ind i Huset. At hele dette høilovlige Broderstab af Snyltgjæster og Friere lovpriiste hendes Skjønhed, er en Selvfølge. Alle roste hendes smukke Ansigt, hendes delige blaa Dine, hendes fyldige runde Former, majestætiske Bæsen og herlige Figur; men Inngen mælede et Ord om, at hun var saa dum, som en Østers, vraltede, liig en syg Gjæsling, eller begyndte at faae Rynker. At hun ikke mere har saa smukke rosenrøde Kinder og en saa fin Figur, som da hun var 18 Aar, tilstaaer hun: men hun veed ganske bestemt, at hun siden den Tid har faaet noget, hun kalder Sat, megen Erfarenhed og en stor Mængde Kundskaber, og det mener hun kan godt erstatte det hun har tabt i en anden Henseende. At hun har en stor Erfarenhed kan jeg ikke nægte; thi i de sidste tyve Aar har hun ikke bestilt stort Andet end end at gaae fra det ene Sladdercompagni til det andet, og Kundskaber mangler hun heller ikke; thi hun har læst alle de Romaner, som ere udkomne i de sidste 60 Aar og seet alle de Skuespil, der ere opførte i de sidste 30. Hun troer derfor, at hun har slugt al Verdens Viisdom, og hun har hverken Rist eller No førend hun faaer frammet den ud eller fortalt Nogen det, som hun har læst, eller Sladdercompagnierne have tyullet i hende. Hun besøger derfor alle de Selskaber, hvor hun kan faae Leilighed til at lade sine Talenter glimre, og hun fører og vil føre Ordet overalt. Bover nogen Dame at gjøre hende denne For-

rang stridig, saa fortæller hun mig, saasnart hun er kommet hjem, eller, hvis jeg var med, naar vi have faaet Foden udenfor Døren: „At det er dog en affhyelig hæsliq Kjerling, at hun er en uudstaaelig Gladderføster, at der ikke er sund Sands i hvad hun siger, at hun forstyrrer alle Andres Fornoielse“ odl., og denne opbyggelige Fortælling gjentager hun i eet Væk hele Aftenen, og hele Natten indtil endeligt Ole Lukoie faaer Bugt med hende. Hvis hun ikke er i Selstaa, saa har jeg den Lykke, eller rettere den Ulykke, at være Gjenstand for hendes Conversation, og, naar hun een Gang har faaet Snakkeføjet i Gang, saa gaaer det ikke istaae i Hastværk. Nei, jeg er Mand for, at hun kan holde ud at snakke i eet Kjøre væk, ligesom Solen staaer op og til den gaaer ned, og fra den gaaer ned til den staaer op igjen, uden at standse eet Dieblis, hvis NB. ikke Sulden eller Sønnen imidlertid lægge Beslag paa hendes Snakkeredstaber. Stof mangler hun aldrig; thi, naar Hukommelsen slaaer hende feil, hvad dog sjældent skeer, saa har hun sine Piger og sit Huusvæsen at tale om. Da hun nu mangler baade Forstand og Smag, og altsaa blander det Ene med det Andet, og fortæller uden al Orden og Sammenhæng, saa er det en Selvfølge, at jeg ønsker hendes Conversation Pokker i Bold, og skyer al Anledning til at være alene med hende.

En anden Ulykke, som dette ulyksalige Givtermaal har skaffet mig paa Halsen, er en voksen Datter og en halvvoxen Søn. Disse to velsignede Engle, som Moderen kalder dem, og naturligviis vi Andre med, faae næppe Fødderne ud af Sengen, førend de begynde at trættes, og fra Trætten gaaer det sædvanligt over til Skjenden, og saa gaaer det næsten i eet Skjænderi og Trætteri hele Dagen igjennem. De kunne ikke taale at see hinanden, og de kunne dog ikke være fra hinanden. De trættes og lives om Alt, og sige hinanden imod i alle Ting. Hvad den Ene kalder fort, siger den Anden er hvidt, og, naar den Ene roser Noget, siger den Anden: „Det er det usleste Snavs der er til.“

FRUE KIRKE

Akerberg Sc.

Imidlertid laae en engelsk Flaade i Østersøen, for at staae Carl Gustav bi; men Cromvel døde den 3 September, og hans Søn Richard blev Protector i hans Sted. Den engelske Flaade blev derpaa kaldt hjem, og den 29 October seilede den hollandske Admiral Opdam med en Flaade forbi Kronborg, og sloges med den svenske, der flygtede til Landskrona. Om Middagen kom de hollandske Coffardiskibe til Kjøbenhavn med Korn, Silb, Ost og anden Proviant, og om Aftenen sattes en Mængde Krigsfolk i Land. Carl Gustav trak sig derpaa den 30te tilbage til Brønshøi, og forstaaede sig der. Ikkedestomindre truede han af og til Byen med at løbe Storm. Denne fandt endeligen Sted den 11te Febr. 1659 omtrent Kl. 1 om Morgenen. Kallebodstrand var den Gang belagt med Iis og hele Egnen med Sne. De Svenske havde derfor taget hvide Skjorter over deres Klæder, og Hovedangrebet skete fra Rattesundet til Materialgaarden. De satte Stormsiger til

Frue Kirke var allerede i det tolvte Aarhundrede Kjøbenhavns Hovedkirke, og erholdt 1514 et Spiir, der var 114 Alen høit og tækket med Kobber, hvortil brugtes 96 Skpd., og paa hvert af Taarnets fire Hjørner anbragtes et 8 Alen høit Spiir; men næste Aar ødelagde Lynilden Spiiret, og det maatte opføres paa ny. Et mindre Spiir anbragtes over Choret, og et lille Capel ved Siden af Kirken. Denne er 140 Alen lang, 48 bred og 50 høi, og Taarnet 80 Alen i Firkant og 74 Alen høit. Spiiret blev af Thurah opført 1745, og var da 123 Alen høit; men, da Binden i Stormveir tog for stærkt i det, blev den ovenfor Kronerne anbragte Fløi nedtaget 1755; og det blev derved 7 Al. lavere. Det var tækket med Kobber, og prydet med to Rækker Søiler, tre Kroner, fire Kugler og andre Zirater, hvilke, ligesaa vel som Capitalerne og Søfterne, samt de andre Prydselser, vare forgyldte. I Taarnet var et Klokkespil, der 1747 førtes fra Nicolai Kirke dertil, og en Klokke, der veiede 37 Skpd. 11 Lpd. 6 Pd.; og i Kirken Adlers, Gylbenløves m. Fl. Monumenter.

Boldene, og nogle af dem kom virkelig op paa dem; men bleve strax dræbte. Ifølge Hjørring strakte Studenternes Post sig i Vester til Løngangen, der var et langt smalt grundmuret Huus, ikke stort bredere end en Byevei. Denne Løngang, hvori laae smaae Feltstykker, stod i Stranden, og der var ingen Palisader udenfor; men Vand, som var frossent. Vedre om mod Vesten var et Brystværn med spanske Ryttere paa, og i Hjørnet, hvor Bolden bøier sig hen til Vesterport, var en Runddel med store Kanoner. Dette var Borgernes Post. De Svenske havde aftalt Signal, at de af deres Folk, som først bleve Bolden og Indgangen mægtige, skulde lade en Raket flyve i Veiret, paa det at de andre kunde følge efter. Nu traf det sig, at de Beleirede ogsaa havde dette Tegn for deres Reservemandskab, og da de der, hvor Fægtningen var meest heftig, lode en Raket gaae i Veiret, vidste de Svenske ikke Andet, end at deres Kammerader vare Herrer over den Deel af Byen. De strømmede følgerigen dertil; men bleve efterhaanden nedhuggede af Bore, indtil den svenske Konge mærkede Feiltagelsen, især derved, at Stykkerne vedbleve at spille udad. Om denne Affaire beretter Professor Als om sin Oldefader, Oldemand Nielsen for Præmandslauget: „Stormens Aften tog han Afsted med sin Hustru, anbefalede hende deres eneste Søn til bedste Opdragelse, befalede hende Gud i Bold, og gik saa hen paa Vesterports Bold, der hvor Faren var haardest. Hans Hustru, langt fra at blødgjøre hendes Mand's Hjerte ved Dvindegraad, tog kjæft og modigt Afsted med ham, og styrkede ham i sit noble Forsæt, at døe værdigen for sit Fødeland, og sagde tillige: „At, hvis Fienden kom i Byen, vilde hun ved hans Side, fra Kjebe til Kjebe, der var spændt over Gaden, slaae med hvad Vaaben hun kunde finde.“ Hun satte derpaa Barnet hen til nogle Bekjendte i en Kjelder paa Alfelds Plads, tog saa sine Piger til Hjælp, satte de største Kobberkjedler paa Jlden, fyldte nogle med Lud, andre med Beeg og Tjære, og bar saa selv med sine Piger disse gloende

Baaben paa en Stang igjennem Dreene af Kjedlerne paa sine Skuldre op paa Bolden ved sin Mand's Post, og under Stormen væltede disse Kjedler med det Røgende ned paa Fjenden, naar de vilde klavre op paa Bolden. Hun formaaede sine Naboerster til at følge sit Exempel, og, da ingen Kjedler mere var, tog hun store Bjelker paa sine Skuldre med sine Naboerster og deres Piger, bar dem op paa Bolden, og lod dem trille ned paa Fjenden," og Hjørring: "Den 7de og 8de Febr. spøger Svensken flux, og lader sig see ved høi lys Dag i fuld Bataille. Den 9de gaaer den engelske Gesandt ud, som i disse Dage var i Byen, og kundgjorde, hvor høiligen Svensken var inclineret til Fred; men Dyrigheden, som og Borgerne tænkte det var et svenst Greb. Den 11te Febr. om Natten fra 1 til 5 gif Stormen an for Kjøbenhavn. Ald Verden sig undre over Guds Domme. Vor Reserve hørte Skyden nafladeligt paa begge Sider, ja hørte saadan Skraalen, Klagen og Hysten af dem der bleve skudte og brændte, af Kugler og Haandgranater, ja Fjendens Courage-Røst at raabe: "Fald an", dog gaae de ret syngende og glade til Bolden. — Strax om Dagen kom her Brev fra Svensken, at de maatte hente deres Døde her fra Bolden, og de dertil maatte faae af vor kongelig Majestæt sikker Leyde. Den 12te kom fra Svensken Fortegnelse paa nogle Officerers Navne, som de bad maatte blandt de Døde udsøges. Den 13de lader Hans Majestæt herligt beklæde de døde svenste Officerers Liig, som her i Stormen blev for Kjøbenhavn, og lod elleve udbære herfra til Ladegaarden med høie og andre Officerer: To Græver og en General bleve udbaarne paa Liigbaarer, de andre otte bleve udbaarne paa de Stormstier, som de selv havde baaret og ført med til Byen; der var de Svenske ved Ladegaarden med Vogne og Ryttere, og toge imod dem og førte dem til Brønshøi. Den 18de kom atter svenste Skrivelser om Officerers Liig at udsøge, som og den 15de og 16de, og da lader Svensken høiligen betakke „Hs. Kgl. Majestæt af Danmark, som vilde bevise hans

Fjender saadan Mildhed og Gode." Den 17de og 18de, da Svensken ikke flere begjerte af sine Døde, lod Hs. Majestæt alle døde Svenske sammenflæbe under Bolden, som de selv tilforn havde bygt til Fordeel imod Byen, og derpaa nedskyde alle Boldene deromkring. Den 6te April kom den engelske Flaade i Sundet, den 8de gik den engelske Gesandt i Land. Den 9de stadfæstedes Borgernes Friheder. Den 26de gik vor Flaade ud at secundere Laaland og Falster, da var det alt i Fjendens Bold. Den 28de kom os Tilførsel fra Lybek. Den 30te da holdte vor Vjelke sig vel, at han med tre af vore Skibe sægter imod to og tyve svenske Orlogsskibe, og jager dem paa Flugt. Nu var baade den hollandske som og vor Flaade i Østersøen, da gaaer Svensken her for med 6 Skibe, og forbyder os Tilførselen, da blev Alting dyrt igjen indtil den 3die Julii, da kom vor og den hollandske Flaade fra Østersøen, strax rømte de sex Skibe ind ad Landskrone Gat. I Mai gjør Hollænderne og Svensken Stilstand. Danske Mand maa tie og høre til, og bede Gud vi aldrig kommer under Andres Formynderskab og Raade. Hjælper Alle til Boldene at reparere her for Byen. Og var de, som var udi Byen, saaledes deelt: Alle af Raadet og Adel, og alle Hoffjenere, Rentestrivere og Andre, som var udi Hoffstaten, de havde deres Post og Plads, ligesom andre Borgere, derfor regnes de og her, som Borgere og Kjøbenhavns Indvaanere, Professorerne vare for sig, Præsterne under Bispen for sig, saa Borgerne, Studenterne, Burs og siden Soldaterne, som hver vidste sin Plads. I denne Maaned var alt sluttet Fred i Haag i Holland imellem Danmark og Sverrig, og vi vidste Intet deraf. Den 28de kom den hollandske Resident fra den nye ankomne hollandske Flaade under Admiral Reuter. Den 29de om Natten fik Svensken Møen. I Juni Maaned er paa den engelske Flaade stor Stilhed, saa vi kan ikke vide hvad vi skulle vente, enten vor Fjende eller Frende. Vor Flaade og den hollandske vare i Østersøen, Svenskens Skibe laae her udenfor

Byen, og hans Forvagt for Dragør. Og nu kommer den engelske Flaade op fra Sundet den 7de Junii, og lægger sig under Hveen. Saa vi vidste ikke, hvordan Gud vil have det med os. Den 3die Julii kom vor og den hollandske Flaade fra Østersøen; nu lister Svensken sig. Engelsken, Fransken og Hollandstken anfanger at mægle paa Fred. Da var forrige Stilstand ude, og nu igjen sluttes femten Dages Stilstand, os uasspurgt. Før Svensken vilde bevilge at tractere om Fred, maatte vi lade den svenske Steen Bjelke løs den 18de August. Den 14de October reiste den hollandske Gesandt til Carl Gustav, som da var paa Nykjøbing Slot. Den 12te Decbr. reiste den svenske Konge til Sverrig. Den 22de drog Dydnam med sin Flaade hjem. Da han gif om Helsingborg, skjød han Broen ned, jagede Svensken af Byen, og skjød ind i Byen af alle sine Skibe. Den 13 Febr. 1660 faae vi Kundskab om, at Carl Gustav er død i Gothenborg." Den 22de Mai blev Freden sluttet. Den 18de Octbr. stete Hyldingen paa Slotspladsen, og, siger Nyrup: "Den 10 Jan. 1661 forskrev man sig, hele Riget rundt, med Alt hvad man havde til evig Tid til Kongen og hans Arvinger;" men den 24de Junii s. A. udstedte Kongen følgende Privilegier:

"Vi Frederik den Tredie, med Guds Naade Danmarks, Norges, Benders og Gothers Konge, Hertug i Slesvig, Holsteen, Stormarn og Ditmarsken, Greve i Oldenborg og Delmenhorst, gjøre hermed vitterligt for Os, Vore Arvinger og Efterkommere, Konger til Danmark og Norge, at efter som, næst Gud den Almægtigste naadigste Bistand, Vor Kongelige Residentens-Stad Kjøbenhavn, i sidste besværlige Krigstid, og særdeles i den haarde Beleiring, sig imod Os og Vort Kongelige Huus, saa tro og lydig, og imod Vore Fjender saa modig og tapper betjent, som det den nu levende Verden noksom er bekjendt og vitterligt; da haver Vi, paa det at ogsaa saadan deres underdanigste og skyldigste Troskab og Tapperhed, til deres evige Berømmelse, Posteriteten, saalange Verden staaer, kunde notificeres, og samme

Vor Kongelige Residentens-Stad Kjøbenhavn, fremdeles derimod Os og Vort Kongelige Huus at continuere, desbedre kunde forarsages, saavelsom ogsaa andre af Vore kjære og tro Undersaatter, i slikt og andre Tilfælde, et godt Exempel til at efterfølge, for Dine stilles, samme Vor Kongelige Residentens-Stad Kjøbenhavn, samt alle dens Indvaanere, Geistlige og Verdslige, de nu levende saavelsom deres Efterkommere, med efterfølgende Privilegier allernaadigst anseet og begavet:

1) At Kjøbenhavn skal være og blive en Kongelig Residentens og fri Rigs-Stad, og antages tillige for en fri Rigets Stand, og naar Vi befinder for godt, Stænderne at sammenfalde, de da at delibrere og deres Stemme med de andre give, om hvad Os til Bedste komme kan.

2) Præsident, Borgemeister og Raad, med Borgerskabet, maa udvælge 32 af de bedste og fornemste Borgere her i Staden, hvilke tilligemed Præsidenten, Borgemeistere og Raad, Stadens og Menighedens Bedste saavelsom dens Indtægt og Udgift, efter Tidens Bestaffenhed kan overveie, og derom handle og slutte. Af bemeldte 32 Borgere maa udvælges to, som tilligemed Præsidenten og en af Borgemeisterne maa altid have fri Tilgang til os Stadens og det gemeene Anliggende at andrage.

(Brevet.)

Men ihvor ueens de end ere indbyrdes, saa ere de dog meget enige i at mishandle Pigerne, fornærme mig og drille deres Moder. De fleste Tider lader denne, som hun ikke mærker det, eller, at det kun er Spas; men sommetider, naar Datteren gjør det altsfor grovt, thi om Sønnen er ikke Talen; han er hendes Kjæledægge, og ham bliver hun aldrig vred paa, saa bliver hun smæk vred, og saa gaaer det ordentligt løs. Moderen vil give Datteren et Drefigen; men denne kjender hende saa godt, og kan saa behændigt smutte fra hende, at hun aldrig træffer Dret, men derimod Luften. Nu er

Spillet gaaende eller rettere løbende. Datteren render fra den ene Stue til den anden, og Moderen vralter bag efter med een af sine Sko eller Støvler i Haanden, for at kaste den paa hende. Af og til standser Datteren, og siger: „Det er dog rigtigt rart Moder, at Du faaer Dig en lille Motion. Det har Du godt af.“ Dette er gjerne Signalet, thi nu kaster den Gamle Skoen eller Støvlen; men Datteren bukker sig, og den flyver peent over Hovedet. Men naar denne Krig har varet et Par Minutter, saa slutter man Fred og Benskab paany, og inden en halv Time er det Hele glemmt, og de ere saa gode Venner, som to røde Køer. Datterens daglige Forretning bestaaer iøvrigt i, at læse Romaner, paradere for Vinduet, snakke, spille Guitar, skjendes med Moderen, slaae og skjælde paa Pigerne, sje hele Huset sammen, og ærgre mig. Hun har forresten dannet sig en Hofstat af Byens første Lapsler og Spradebasser, hvori hun og Moderen strides om Højsædet. Dette respectable Selskab er en ypperlig Læreanstalt for dem, der studere den ædle Videnskab at bagtale sin Næste. Alle Fraværende blive her mynstrede, og Enhver søger at opdage Feil hos den Paagieldende, og at gjøre ham latterlig eller foragtet. Hvis en Pige t. Ex. er berømt for sin Sædelighed, retsindige Character, gode Hjerte, Skjønhed, Aand, edl., saa søge de, med en Ængstlighed, som en Guldgraver efter Guld, at opdage Pletter eller Feil hos hende, og, hvis de ere saa lykkelige at finde nogle, da gjenlyder hele Huset af Jubel og Skoggerlatter. Nu er Vagsværteriet eller rettere Vagsværteriet i fuld Gang. Den Ene kappes med den Anden om at gjøre en Flue til en Elephant, og forvandle een Feil til tusinde. Alle ere Vittighedsjægere, og Enhver vil vise, at han besidder glimrende Vid. Den ene ondskabsfulde Bemærkning afløser den anden, og enhver bidende Vittighed føder en ny. Man kan derfor være vis paa, at Enhver, som kommer under deres Hænder, om han endogsaa er uskyldig, som det nysødte Barn, og saa skjøn, som Amor, vil han,

inden de slippe ham, blive saaledes tilbæffet med Pletter og Feil, at der ikke er et sundt Haar paa hans hele Krop, og blive saa hæsliq, som en gammel Taterkjærling. I Begyndelsen af mit Ægteskab, kom jeg ogsaa nogle Gange i dette Collegium, men min Kone gav mig et Par Dine, der sagde omtrent Saameget som: „Pak Dig bort. Her har Du Intet at bestille“, og, da jeg ikke adlod, fulgte siden en saadan Gardinpræken, at Haaret reiser sig paa mit Hoved hver Gang jeg tænker paa den. Drengen gaaer i et fornemt Institut uden at lære synderligt Andet end Gavtyvestreger; thi hvad Læsningen angaaer, da er han omtrent ligesaa lærd i Mar, som i Fjor. Hjemme bestiller han intet Andet end at skjendes med Moder og Søster, gjøre Nar af Enhver, han faaer Die paa, sparke og slaae Pigerne samt spytte dem i Ansigtet, og svare, naar Noget spørger mig eller min Kone. I Førstningen vilde jeg sætte Grændser for dette Uvæsen, og satte saavel Pigen, som Drengen i Rette; men det hjalp ligesaameget, som at slaae Vand paa en Gaas. Jeg blev hidsig, og sagde dem, paa en eftertrykkelig Maade, min Mening. Jeg troede, at de skulde love Bod og Bedring; men tværtimod stode de og loe mig ud lige op i Ansigtet. Dette var mig for drøit. Jeg fortalte dem, at de burde have Respect for deres Fader, og, at de maatte skamme dem over at være saadan. „Vor Fader?“ gjentog de Begge paa een Gang, og gjorde en spottende Pantomime, loe af fuld Hals, og løb bort. Men nu trak et Tordenveir op, hvortil jeg aldrig har kjendt Mage. Moderen kom ind, og havde et saa velsignet brunrødt Ansigt, at hun i den Henseende kunde gjort den dygtigste Drukkenbolt til Skamme, og fortalte mig: „At hun nok skulde tugte sine Børn, hvis hun fandt, at de fortjente det, at hun ikke havde taget en Mand for, at han skulde være deres Tugtemester, og, at hun for Fremtiden vilde bede mig om, ikke at blande mig i Noget, som ikke angik mig.“ Jeg vilde forestille hende, at hun opdrog sin Datter til en Flane og Drengen til en Galgenknebel;

men det var ikke muligt, saalænge hun talede, at faae eet Ord indført, og, da hun var færdig, foer hun ind i næste Bærelse, og smaa Døren i efter sig, saa det ryste i hele Huset. Jeg stod nu og speculerede paa hvad jeg skulde gjøre; men inden jeg kunde komme i det Kone med mig selv, kom Lægen, og saa Dieblif derefter en Sværm af hendes Fortrolige fra Thebordet og Logerne, og gif ind i hendes Bærelse. Jeg behøvede ikke at spørge om hvorledes Tingene stode, og indsaar, at det Bedste, jeg kunde foretage mig, var at liste mig bort; men inden jeg kunde sætte dette priselige Forsæt i Værk, kom disse respective Veninder, den Ene efter den Anden, og fortalte mig: „At min Kone laae i et heftigt Krampeslag, og at jeg for Gud i Himmeriges Skyld maatte vogte mig for at give hende Anledning til Uregrelse.“ Jeg søgte, saa godt som muligt, at overtude dem om, at Skylden var hendes egen; men denne Umage kunde jeg gjerne have sparet, thi de vare alle enige i, at hun havde Ret og jeg Uret, og førend de forlode mig, maatte jeg love dem, med Haand og Mund, at jeg aldrig mere vilde bære mig saadan ad. Dette Løfte har jeg ogsaa ærligt holdt; thi siden den Tid har jeg ladet disse haabefulde Poder sige og gjøre hvad de ville uden at lade, som jeg mærkede det. Man vil muligt finde, at dette er en utilgivelig Svaghed. Deri er jeg fuldkommen enig; men jeg tør nok paaastaae, at enhver Anden, der, ligesom jeg, er velsignet med en Kone, som er udrustet med Nervefeber og Besvimelser, Krampe og Brystsyge, og nok et Par Dusin hoistmoderne Sygdomme, samt har en Hofstat, eller rettere Livgarde af Byens meest berømte Sladdersøstre til sin Tjeneste, og ovenikjøbet har hjulpet sin Mand fra Armod til Overflodighed, vil gjøre det Samme.

Den tredie og næsten den største af mine Ulykker er Pigerne. Min Kone er nemlig bekendt for at være en dygtig Huusmoder, og deri har Rygtet sagt Sandhed, hvis ellers Huusvæsenet bestaaer i at fylde hele Huset med Skjenden og Banden over Pigerne, og

at Kinden bliver blodrød og saa ophovnet, som om en Bi havde stukket den. Det bliver naturligviis ikke ved eet Drefigen, og det indskrænkes heller ikke til, at een Pige faaer en saadan Udmærkelse. Nei, min Kone vil have, at de, i den Henseende, skal Alle stee eens Ret. Kommer hun først i Gang med at dele Drefigener ud, saa er det hende ligegyldigt enten Pigen er skyldig eller uskyldig, hun skal alligevel have sin Ranson, og der ikke een af Pigerne, som bliver Stedbarn. Haanden flyver med en saadan Hurtighed fra den ene Piges Dre til den andens, at man kan passe paa saa noie, som man vil, saa er det dog neppe muligt at opdage, hvem af Pigerne, der er den Første eller Sidste, som faaer sin Part. Saa snart Paaklædningen er særdis, forflyttes Scenen fra Sovestuen til Kjøkkenet, og derfra til Dagligstuen; thi naar Pigerne er Hovedpersonerne i de første Acter, er jeg Hovedpersonen i de øvrige. „Det er ogsaa Din Skyld!“ siger min Kone. „Du fordærver Pigerne i Bund og Grund,“ og naar jeg saa spørger: „Hvorledes jeg kan fordærve dem, da jeg ikke taler et eneste Ord til dem?“ er Svaret: „Ja det er just Ulykken. Naar Manden er et saadant Mæhæ, at han taaler Pigerne fornærme Konen, saa er det intet Under, at de troe at kunde gjøre ved hende hvad de ville.“ Forestiller jeg hende at Huusvæsenet er Konens Sag, og ikke Mandens, saa opbyder baade Moder og Datter deres hele Betsalenhed for at overbevise mig om det Modsatte; thi endstjøndt denne siger hende imod ved enhver Leilighed, og gjør sædvanligt lige det Modsatte af det, hun forbyder eller befaler, saa ere de dog Perlevenner, naar det gjælder om at ærgre mig.

Det Bærste ved det Hele er endnu, at det Dplag af Damer, som udgjøre hendes Hoffstat og Livvagts*) paatage sig, saasnart Moder og Datter ere

*) Man maa forresten ikke troe, at de ere hende saa særdeles hengivne; nei, tværtimod er der Ingen værre til at

gjøre dem alt det Onde hun kan. Saasnart hun vaagner, ringer hun, og saasnart hun har ringet, begynder hun at skjende. Dette Skjenderi gjelder naturligviis Pigerne, og ender almindeligviis med, at et anseeligt Parti Drefigen uddeles til dem, af hvilke enhver især faaer sin behørig Andeel. Disse Stakler maa ikke allene klæde Drengen paa, og hjælpe min Kone i Morgenhabitten; men endog isøre Pigen sin hele Paaflædning Stykke for Stykke; thi endstjøndt hun tænker allerede paa at giue sig, og har, baade med Penslen og Brodeernaalen forfærdiget saa mange deilige Landskaber, Frugt- og Blomstestykker, Menneſter og Dyr.*) kan hun dog ikke heste sine egne Skjorter sammen, eller fæste en Knappenaal saaledes, at den kan blive siddende. Jkkedestomindre gjør hun ligesaameget, ja næsten endnu mere Spektakel end Moderen; thi hun sparker og bider, river og slaaer Pigerne, ligesaa den første Fod er puttet i Strømpen, indtil den sidste Knappenaal er fæstet. Drengen er ikke eet Haar bedre; thi den halve eller hele Time, hvori hans Paaflædning varer, er der ikke Fred i Huset eet Dieblif. Snart er Vandet for varmt, og snart er det for koldt; snart griner han over, at hans Støvler ere ikke rigtig blanke, og snart græder han over, at hans Troie ikke er børstet reen nok. I at bide, sparke, skjælde og slaae Pigerne, er han ligesaa stor en Mester, som sin Søster, ja maastee endnu større. Moderen er ved Haanden, som en gammel Skobørste, og tager naturligviis sine Børns Parti: „Det er ogsaa Din Skyld, Din forbandede Tøs!“ siger hun. „Du driller da ogsaa disse stakkels Børn altid,“ og vips flyver Haanden til Pigens Dre med saadan Kraft,

*) Jeg har siden erfaret, at jeg heri har gjort hende Uret; thi ingen af disse deilige Broderier og Materier, der blive foreviste til Enhver, som kommer i Huset, har hun rørt sin Haand ved; men Lærerinden har ladet dem, paa min Kones Bekostning, brodere og male af fattige Kunstnerinder eller Elever.

færdige, den Ueilighed, at indffjærpe mig i en meget opbyggelig Præketone, mine Plichter imod en Kone af Opdragelse og Levemaade, og forestille mig, hvor urigtigt det er, at jeg ikke haandhæver Huusmoderens Autoritet. Scenen ender sædvanligt med, at et Par Stævningmænd komme, og stevne min Kone, og mig, som hendes Mand og Børge, til at møde i Politiretten. Her har jeg den Ære at møde for To; thi, endsskjøndt hun viser en Loves Kjæthed og Mod, naar hun rykker i Feldten imod Pigerne, er hun dog saa bange for Politiretterne, som for Fanden, og bliver altid forstræffeligt syg, naar vi skal møde der. Denne Hæderspost forskaffer isvrigt hverken hende eller mig nogen Fordeel eller Ære; thi, istedetfor, at hun altid gaaer angrebsviis til Værks, og altid forlader Valpladsen, som Seierherre, saa maa jeg taale alle Modpartiets Angreb, uden, at jeg kan gjengjælde dem, ja endog uden, at jeg tør forsvare mig, og maa derfor sluttte Fred paa de Betingelser, som man behager at foreskrive mig. Jeg maa nemlig næsten hver Gang betale eet Fjerdingsaars Løn, samt Kostpenge til Fardag, ja sommetider endog Badssjærløn, Penge til Hospitalet for Pigens Cuur og Pleie, og Erstatning for Svie og Smerte ovenikjøbet. For disse Fredsslutninger vente mig naturligviis hverken Belønning eller Roes, naar jeg kommer hjem; men derimod en deilig Portion Skjænd; thi hun foræller mig altid, at jeg holder meer med Pigerne end med hende, og at jeg ikke har paa-staaet hendes Ret. Ved denne Møden for Politiretten er jeg da bleven et Ordsprog for Venner og Bekjendte, og til en Fabel for den hele By. Saa snart jeg møder en Bekjendt paa Gaden, hedder det strax: „Har Du nu været i Politiretten igjen?“ „Hvorledes gif

udbasune hendes Feil end netop disse Veninder; men naar det gjelder om at cujonere os Mand, saa bliver jo almindeligt de bittreste Fjender iblandt det smukke Kjønn, hindandens Venner.

det?" "Har Du staaet Dig godt i Dag?" "Ja saaledes er det at være gift;" odl., og jeg er bleven saakjendt oppe paa Kammeret, at der ikke er een af Politipersonalet, hverken Assessor, Skriver, Politibetjent eller Bægter, som gaaer forbi mig uden at hilse.

Man maa iøvrigt ikke troe, at hun altid er en Djævel imod sine Piger. Nei, tværtimod er hun saamild og venlig imod enhver ny Pige, som en nysslagen Tostilling. Hun er een Tanke og eet Hjerter med hende. Hun fortæller hende Alting løst og fast, viser hende sin hele Stads, giver hende Nøglerne baade til Kjøkken og Kjelder, og lader hende skalte og valte med Fodevarerne, som hun vil. Men denne Herlighed varer just ikke i mange Dage. Snart kommer en Kurre paa Traaden, og nu er dette Gode forbi. Hun tager Nøglerne, sætter Alting under Laas Luffe, og Pigen kan nu ikke faae een Bid Brød undtagen den hun faaer af hendes Haand. Men det Børste er, at hun et Par Gange om Ugen gjør en Rundaf til sine Sladderestere; thi saa sætter hun hele Huset paa Sultecur. Hun lukker Døren til Spisekammeret og putter Nøglen i Lommen, og gaaer tilligemed Datteren, og tager sommetider Sønnen med; men giver hverken Pigerne Madvare eller Penge til at kjøbe nogle for. Henimod Aften kommer hun hjem, og hendes første Ord ere da: "J have vel ingen Middagsmad faaet? Ja nu er det for silde at lave nogen. Jeg har spiiist. Nu maa J Andre noies med en Kop Thee!" Der bliver nu kogt Vand, og vi maa, istedetfor det gode Middagsmaaltid vi havde gjort Regning paa, tage til Takke med en Kop lunkent Vand, og et Par Stykker kattesliffet Smørrebrød. Jeg er af Erfaring bleven klog; thi, saasnart jeg seer, at hun om Morgenens begynder at pynte sig, piller jeg af, og søger min Moders Spisekammer; og putter sommetider Lidt i Lommerne med til Pigerne. Denne Handlemaade har jo rigtignok bragt min Kone den Fordeel, at hun aldrig behøver at sige en Pige op; thi Pigerne gaae heller end gjerne,

og hun har sjældent nogen længere end i tre Uger; men hun har tillige faaet et saadant Navn, som ond Dvinde, at hun faaer ikke Andre end Bærmen af Tyendet i sin Tjeneste, og, at hun har næsten ligesaamange Politifager som Piger, og at de koste hende ligesaameget, som alle hendes Tjenestefolks Koft og Løn.

Alt dette havde jeg fundet mig i, naar jeg bare havde faaet Hals og Haand over hendes Penge, og var bleven Herre i Huset; men det er nu lige det Modsatte. Den fordomte Procurator, hun har havt til Lagværge, som fik mig til at underskrive et Papiir om at jeg og min Kone skulde beholde fri Raadighed over det, som Enhver af os bragte ind i Boet. Dette er meget slemme Conditioner; thi jeg har derved faaet en Kone, som staaer i Guld indtil Dreene, og jeg selv er saa fattig, som en Kirkerotte. Jeg eier ikke een Skilling. Jeg faaer jo rigtignok Føden, saadan, som den er; men jeg faaer ikke mange Maaltider undtagen hun lader mig vide, at hvad jeg spiser og drikker, er hendes, og det er ikke sjældent, at hun fortæller mig, at hun giver mig Føden for Jngenting. Med Klædedragten gaar det omtrent ligesaadan. I Begyndelsen kunde jeg ikke faae Noget, som var hende godt nok; og nu faaer jeg ikke eet Stykke, undtagen hun mener det er altfor godt. Det Værste er, at jeg maa tage til Takke med hendes salig Mand's Skrædder, og han har større Force i at skabe Skjorter og Skjorter end Frakker, og følgerigen hænge mine Kjoler paa mig, som en Meelsæk. Naar jeg skal probere et nyt Stykke, holder hun Die med mig, og, hvis hun mærker, at jeg ikke er ganske fornøiet med det, saa siger hun: „Er det maaskee ikke godt nok? Ja, saa veed jeg ikke andet Raad at give Dig end, at Du skaffer Dig Noget der er bedre?“ Min Autoritet, som Mand, reiste tilligemed Hvedebrødsdagene; thi, istedetfor, at jeg, saalænge de varede, blev spurgt til Raads om Alting, saa hedder det nu hver Gang jeg taler et Ord om Husets Anliggender: „Pas Du Dit; jeg skal nok passe mit.“ Mit kan jeg sag-

tens pasfe; thi, enten jeg møder i Toldkammeret eller ei, faa gaae mine Forretninger der ligegodt. Vort Selskabsliv, skal jeg just heller ikke rose; thi, naar jeg ved Bordet vil blande mig i Samtalen, faa giver hun mig et Bink, der omtrent siger det Samme som: „Svar, naar Du bliver spurgt, og tie ellers smukt stille.“ Jeg tier derfor bomstille, saalænge Maaltidet varer, og naar det er endt, faa sætter jeg mig enten i en Krog, og taler med Ingen, og Ingen med mig, eller jeg slentrer op og ned af Bolden, eller jeg gaaer op paa mit Værelse og seer ud af Vinduet. Jeg har ikke mere at sige i Huset end vor graa Kat. Forlanger jeg Noget, faa ere alle Menneſker faa stumme som en Fisk, og forbyder eller befaler jeg Noget, faa lee de mig ud. Vil jeg fortælle Anecdoter eller Morſtabs-historier, faa begynde de at gabe eller sove, beretter jeg Noget, faa gjøre de mig til Vøgner i mine egne Dine, og siger jeg min Mening om en Ting, faa hedder det strax: „Det er jo Noget, De slet ikke forſtaaer Dem paa.“ Sagen er: min Kone er kjed af mig, og ønſter mig Fanden i Bold; og jeg er kjed af hende, og ønſter, at at hun sad paa Bloksbjerg. I den Post ere vi altsaa enige. Vi ere ogsaa enige i, at jeg kan flytte strax; men der er een Post, hvor vi ere ganske uenige, og det er om Flytningen. Hun holder sig strengt til Contracten, og vil hverken give mig een Skilling eller Skillings Værdi af Sit, og jeg mener, at jeg dog burde have Noget, fordi jeg i et Par Aars Tid har ladet mig skjelde ud for Huusbond og Herre i Huset. Jeg kan heller slet ikke være tjent med at flytte, naar jeg ikke maa tage Andet end mit eget med mig; thi det bestaaer i slet Ingenting. Jeg er jo rigtignok endnu i Toldkammeret; men, at gaae og drive der for Lud og koldt Vand, hjælper ikke stort. For mine Forældres Pengeſtuffe, har jeg sørget saaledes, at den er temmelig lens, og at de ere rigere paa Creditorer end Dalere. Jeg har Ingenting lært, og det kan dog ikke gaae an, at en Mand, som jeg, giver sig i Lære, som Skoma-

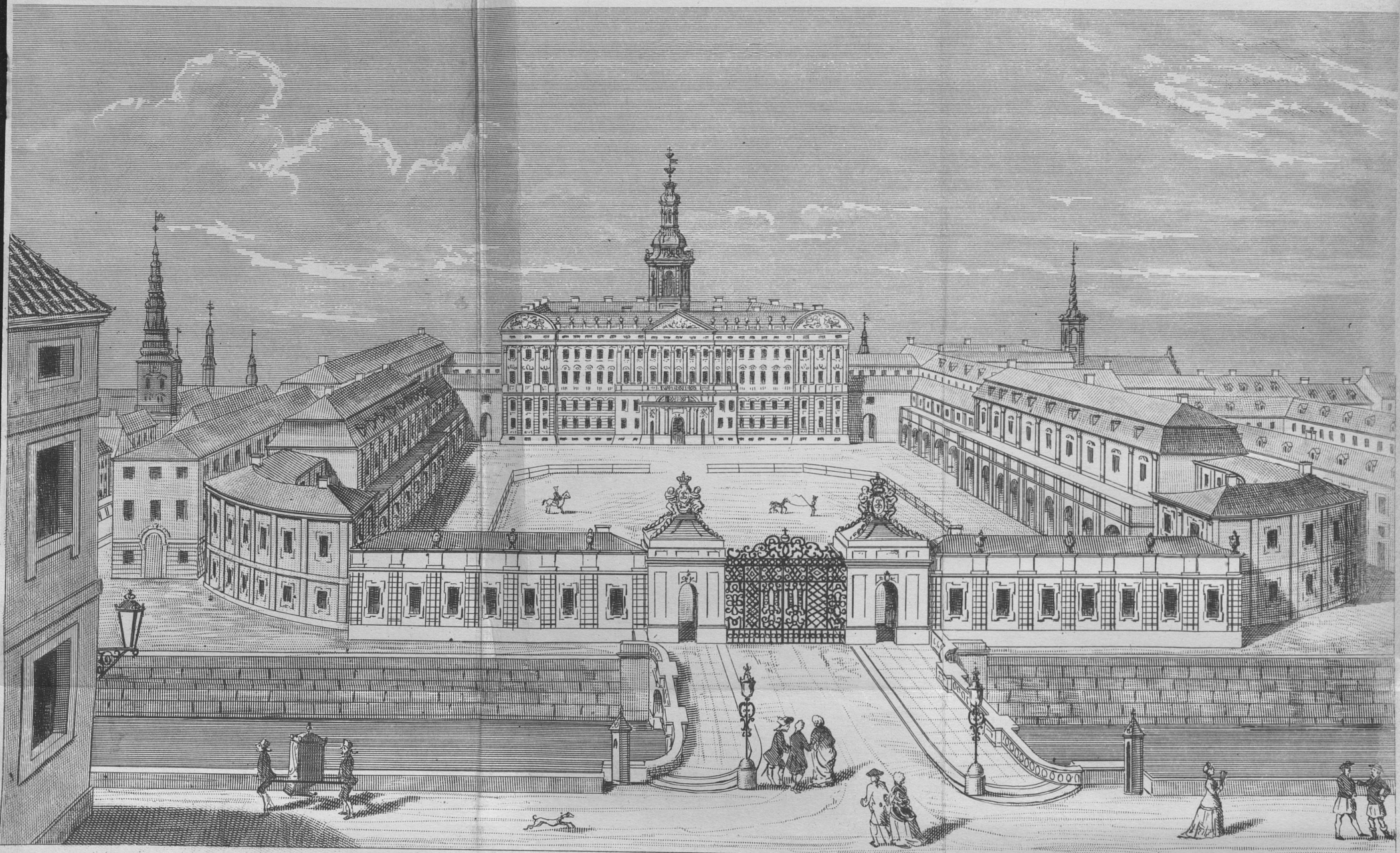
ger eller Strædderdreng. At være Marqueur eller Tjener, synes jeg ikke om, og til at være Saugstjærer eller Haandlanger har jeg formegen Ambition. At sætte i Aviserne: „1,000 Rl., udloves til den, som kan skaffe en dannet Mand, der forstaaer Tydsk, Fransk, Engelsk, Mathematik &c. &c., et Levebrød, som indbringer 500 Rl. aarligt,“ kunde jeg vel nok; men, hvis jeg saa fik Løftet om Levebrødet, saa havde jeg ikke de 1,000 Rl., og fik det altsaa ikke. Jeg er endnu meget værre faren end Henrich, da han fik Die paa sit Herstab, som han havde faaet Sønnen til at ødelægge i Bund og Grund; thi han manglede blot at faae en god sufficient Ryg til Laans eller til Leie et Dvarteerstid; men jeg mangles — just ikke nogen Ryg; thi den jeg har er nogenledes saa god, som jeg behøver den til mit Brug, — men derimod Noget til at holde den, eller rettere til at holde hele Massinen i Beiret med; thi faaer jeg ikke det, og der ikke foregaaer en Forandring med det Hele, saa er jeg bange for, at, hvis jeg ikke sørger for at blive befordret paa en honnet og ffikkelig Maade ud af denne Verden op i den anden med Extrapost, saa døer jeg enten af Uregrelse eller af Sult. Jeg beder Dem derfor om, hvis De kjender en Levevei, som jeg kan bestride, og være tjent med, med andre Ord, hvor der er gode Indkomster, og Lidet eller Intet at bestille, De da vil forstaae mig den.

Erbedigt

Peder Hansen.

Rosenborg Slot.

CHRISTIANSBORG 1763.

3) At Kjøbenhavns*) Stad og Christianshavn skal altid herefter være een af de tvende Stabel-Stæder i Sjælland, og have den Frihed, at ingen Kjøbmands-Vare, kommende udenlands fra, maa indføres nogensteds i Provindserne undtagen til bemeldte tvende Stabel-Stæder, hvoraf den anden herefter skal blive navngivet, i hvilke alle Varer først skal oplægges, og fremmede Varer i det ringeste have ligget otte Dage, førend de noget andensteds hen maa derfra transporteres, ikke heller maa nogen Vare, hvem de og tilhører, udføres til fremmede Steder i Sjælland, uden det skeer ved bemeldte Stabel-Stæder, Kalk, Steen og Bygningstømmer i Indførselen undtagen, og i Udførselen Orne og Heste, dog uden alt videre Underfløb under tilbørlig Straf, og skal de smaa Kjøbstæder her i Provindserne deres Frihed hermed ikke videre være betagen, end at de ikke maa have nogen Ind- eller Udfibning til eller fra fremmede Steder; men at de skal føre deres Varer til Stabel-Stæderne i Sjælland, og derfra igjen hente deres Rødtørst, hvortil de og maa bruge smaa Fartøier, hvor-

*) Ufbildningen af Kjøbenhavn forestiller Staden seet fra Frederiksberg Slot. Taarnene ere: Rosenborgs Taarne. Reformeert-, Trinitatis-, (Rundetaarn) og Petri-Kirkes-Taarne, Universitetets Taarn, Frue- og Helliggeistes Kirkers Taarne, Raadhusets Taarn, Nicolai Kirkes-, Slottets- og Børsens Taarne, samt Frederiks tydske og Frelserens Kirkes Taarne. — Ufbildningen af Christiansborg forestiller Slottet seet 1762 fra Westen. Til Høire ere: Nicolai Kirke med dens fire Taarne, Slotskirken, Garderstalden og Ridehuset. Til Venstre Holmens Kirke og Børsen; foran Hoftheatret, og i Forgrunden Buegange med Jernporten.

imod de tvende Stabel-Stæders Indbyggere skal være tiltænkt at have godt Forraad af alle de Varer, som Provindserne kan behøve, til billig Priis.

4) At bemeldte Kjøbenhavns Indbyggere, Geistlige og Verdslige Stands-Personer, maa kjøbe og tilforhandle sig adeligt Jordegods, og hvad dem i saa Maade enten ved Kjøb, Arv eller Pant kan tilfalde, saa og hvad de allerede i Betaling eller Pant bekommet haver, være sig enten Bort eller Adelens, det de, og deres Børn og Efterkommere, i alle Maader at nyde med lige Frihed, som Adelen haver paa deres, efter deres Udkomst-Breves Formelding, i alle Maader.

5) De skal ikke med videre Told og Accise, eller anden Tynge og Besværing belægges, end Adelen gjør og giver.

6) At Kjøbenhavns Indbyggere herefter altid skal være fri for al Skat, Hof og anden Indquartering, saa og for Mars eller Landsknektes Penges Udgift, og derimod af den almindelige Rigens Erario tages, hvormed den nødvendige Garnison kan underholdes, og ellers til Rigets Fornødenhed behøves, dog skal i Krigstid enhver Stand bære Byrden lige med den anden, efterdi det er til Enhvers Frelse og Conservation.

7) At alle de af den private Stand, Geistlige og Verdslige nu, og deres Børn og Efterkommere efter dem, Borgere og Indvaanere her i Staden, skal nyde med Adelen lige Tilgang til Officia og Honores, naar de dem med deres Capacitet og Qualiteter dertil kan gjøre capable og meriterede.

8) At af alle Varer, som her i Staden ind og udføres, enten det sælges til Kronen eller ikke, (med mindre Vi selv lader det forskrive, og saadant med Bores Haand bevises) skal gives den nu sædvanlige Havne-Accise, paa Stadens Accise-Bod, saa og den sædvanlige Havne-Penge til Staden af alle Skibe og Skuder inden Refshals-Lønde, dog at Varer, som i indgaaende har

givet Accise, de skal være fri i udgaaende, og skal Bores Tolder paa Told-Boden ei gjøre nogen klar til udgaaende, førend bevises, at de haver, som forskrevet staaer, gjort Rigtighed til Staden.

9) Og paa det bemeldte Vor Kongelige Residents og fri Rigs-Stad Kjøbenhavn, samt dens Indbyggere, Vor Kongelige Propension og Raade desbedre kan have at bemærke og udi Gjerningen at see, hvorledes Vi ikke ringere deres, end andre Bore fjære og troe Undersaatters Flor og Tiltagelse lader Os være angelegen, da haver Vi dem Bort Lehn Koeskilde, saavidt det ikke allerede til andre er afhændet eller pantsat, til en evindeligt Eiendom givet og foræret, hvorefter Vi dem en rigtig Fordebog og Bort Skjøde-Brev med forderligste vil lade levere, dog Bores og Bore Arvingers og Efterkommeres, Konger i Danmark og Norge, Souveranitet i alle Maader upræjudicerlig, saa og Bispegaarden i Koeskilde By, Jagten og Bonins Bange undtagen, som Vi og Bore Arvinger Os vil have forbeholdt, og skal det være dem tilladt, hvis Gods til andre af bemeldte Koeskilde Lehn er pantsat, igjen efter Pantebrevets Lydelse at indløse, og lige med det øvrige at nyde og beholde, dog skal Bønderne være pligtige Bort og Vor elskelige Gemalindes og Børns Fædebord, naar Vi igjennem Landet reiser, at age som sædvanligt har været.

10) Indkomsten af bemeldte Koeskilde Lehn, skal Halvparten anvendes til Stadens Raadstue og Magistratens reputeerlige Underholdning, og den anden halve Part til Stadens Politi og Menighedens Forbedring, over hvilket Magistraten skal have Disposition, at Lehnet saaledes administreres, saa og Indkomsten ubi saa Maader anvendes, og Bores saavel som den gemene Landevei skal holdes vedlige og udi god Skik, som forsvarligt er.

11) Vi have og den Kongelige Residents og fri Rigs-Stad med saadant Vaaben naadigst anseet og begavet, som sig ved slige Privilegier bedst kan stikke, og herhos er at see, hvilket Vaaben de i alle deres Forret-

ninger skal og maa bruge, hvor og naar de agter det fornødent.

12) Haver Vi ogsaa, hvis andre Privilegier, som dem af Bore Herrer Forsædte, Konger i Danmark, og Os tilforn kan være givne, som ei er Bores Arverettighed, Jura Majestatis, og Souverainitet til Præjudiz, hermed naadigst confirmeret, ei betvivlende at de, deres Børn og Efterkommere, alle disse Kongelige Benaadninger saaledes considererer, at de derved forarsages, udi bestandig, underdanigst og skyldigst Lydighed og Trostaa mod Os og Bore Arvinger at continuere, og sig som ærlige Arve-Undersaatter egner og vel anstaaer at com-portere. Hvorimod Vi dem alle og enhver med Kongelig Huld og Naade tilgedan forbliver. Givet paa Vor Kongelige Residents Kjøbenhavn, den 24 Junii Anno 1661.

Under Vor Signet

Frederik."

Kallebodstrand blev nu opfyldt, og tre Gader anlagte der, hvoraf den midterste blev kaldet Stormgaden, fordi de Svenske den 11te Febr. der havde gjort det stærkeste Angreb. Der var allerede førend Beleiringen gjort Anlæg til Citadellet; det blev nu fortsat og færdigt 1663. Desuden blev Fæstningen fra Vester- til Nørreport forbedret, og udenfor Christianshavn paa Amager anlagt Bærker fra Amagerport hen langt i Stranden imod det ligeoverfor beliggende Bærk fra Vesterport udenfor Kjøbenhavn. Dette var et moisommeligt og vanffeligt Arbeide; thi førend de kunde faae Jorden til at ligge, saaledes at den ikke skulde bortskylles af Vand og Strom, maatte der lægges en utrolig Mængde Faskiner og Riisknipper med Jord og Stene imellem for at dæmpe for Vandet. S. A. blev Vesterport, der laae ligesom Vester-gade; men af de Svenske var meget forskudt, flyttet til Enden af St. Clemensstrædet (Frederiksberggaden). Den gamle Værport, som var grundmuret og førte fra Kongens Stalde hen ud over Stranden ved Vandkunsten, blev nedbrudt, og Materialerne anvendte til Opførelsen af den ny Vesterport.

Borgerfabet, der hidtil stod under Magistraten, blev nu inddeelt i 10 Compagnier, hver under sin Capitain; og til Stads-Oberst, eller, som han senere kaldtes, Stads-hauptmand, ansattes Thuresen, der i Beleiringen og ved Dverdragelsen af Souverainiteten havde udmærket sig. 1668 og 69 opførtes Bygningen imellem Cancelliet og Tøjhuset, hvor nu det Kongelige Bibliothek er. Trinitatis Kirke blev færdig 1657, og 1660 tillagdes den alle de Huse og Gaarde, som før vare henlagte til den runde St. Anna Kirke, der laae hvor nu Guldhuset er, og skulde have lignet Pantheon i Rom, men var blot halv færdig, og blev nedbrudt 1663. Guldhuset blev bygget 1668, og anvendtes af Frederik III. og Alchymisten Buri til deri at lave Guld; men Forsøget mislykkedes, og Kongen tilsatte ved dette Guldlaveri nogle Millioner Rkr. Samme Aar bleve de to Galger, der vare opførte paa Ny-Torv og Hallandsaas, flyttede ud paa Amager og udenfor Citadellet imod Østerport. Frederik III. lod nedrive Ulfeldts Pallads, og forvandle Pladsen til et Torv, der kaldtes efter Klosteret, som laae paa Hjørnet af Klosterstrædet, Graabrødretorv, og lod derpaa opreise en Skamstytte for Ulfeldt. Han lod Kay Lykkes*) Pallads paa Christianshavn indrette til et Tugt- og Manufacturhuus, under Navn af Børnehuset, hvor det Klæde, Bay, Lærred, Sardug, Segldug og Ulmerdug Armeen og Marinen behøvede, skulde forarbejdes. Heri skulde indsættes: „Fattige fader- og moderløse Børn, der kan være 6 Aar og derover, som tigge paa Gaden, saavelsom de Personer, der begaae

*) Kay Lykke var bekendt, som een af sin Tidsalders fjøn-
neste Mand, og som een af Danmarks rigeste; thi han
eiede 14 Godser, hvoriblandt Brahetrolleborg i Fyen; men
Kongen lod ham dømme fra Wre, Liv og Gods, og fra-
tog ham hans Eiendomme, fordi han skal have sagt til en
Dame: „De nægter mig en Gunst, som ikke den fornemste
Dame i hele Riget nægter mig.“ Han blev dog siden be-
naadet paa Livet; men Kongen beholdt hans Eiendomm.

Tyveri og Utroskab, eller ere ulydige og modvillige mod Forældre og Husbonder; men som man ikke vil anvorde til verdslig Dom at ereqveres, samt de, der befindes i Horeri og overbevises et letsfærdigt Levnet, Ruffere og Tyves Medvidere. De, som komme derind for Forargelse og noget Bærre, straffes med Riis, og holdes i en Vinkel for sig selv til Arbeide hos Andre, som ere dømt for samme Forseelse. Men de, der give sig selv ind af Nød og Trang for Armød, eller de, som optages paa Gaden, fordi de betle, eller de, som godt Folk sætte derind af Medynk og ikke af Forseelse, de blive intet straffede, ikke heller sættes de til de Berygtede; men til andre ærlige Børn, til at lære det, som de bedst tjener til, under Skolemestere og Læremestere, og undervises baade i Læsning og Haandværk." Juleaften 1668 opfløges paa Raadhuusdøren følgende Tact: „Et Hvedebrød skal veie 13 Lod og 3 Hvedebrød for een Stilling; en Rugfavring skal veie 16 Lod og 3 for een Sk., og et Rugbrød til een Sk. skal veie 1 R 8 Lod."

Under Christian V. byggedes Gjethuset, Dvæsthuset, Reformeert Kirke, Borks Collegium, og Gyldeuloves Gaard, der siden fik Navnet Charlottenborg, efter Kongens Gemahlinde Charlotte Amalie, som erholdt her sit Enkesæde, samt 1691 et ridderligt Academie i de Frisers Gaard paa Nytorv. Hallandsaas blev brolagt, prydet med Kongens Statu, og kaldet Kongens Nytorv, Langebro blev opført, og Christianshavn fik 1696 en ny Kirke, kaldet Frelserens. 1683 blev befalet: „Alle Bygninger til Gaden skal være af Grundmuur til alle Sider og to Etager høie, alle Skure og Stafitter skal borttages, der skal være tændte Lygter paa Gaderne om Natten fra 31te August til 1ste Mai; Bægterne skal passe Lygterne, raabe hvert Timeslag og forhindre Slagsmaal, Tyveri og Røveri, og arrestere dem, som gjøre derimod." 1694 bestemtes: „At en ridende Post skal afgaae til Hamborg frem og tilbage to Gange om Ugen; hver Loverdag skal een gaae til Norge og een til Holland, og en Pakkepost skal afgaae samme Aften til Hamborg."

Kongen lod fra 1685 til 1692 anlægge det saakaldte ny Værk, eller ny Holm, ligeoverfor Loldboden og Citadellet paa en Sandgrund i Havet, med mange ordentlige Bastioner og Courtiner saaledes, at den hele Havn derved indesluttet og Christianshavn fik en Mængde Byggepladser. Ved Enden af Kongens Nytorv imellem Bredgade og Store Kongensgade laae Slottet Amalienborg, hvor Frederik III. Enke Sophie Amalie havde sit Enkesæde, og ved dette Amalienborg Have, samt Mynstringspladsen, hvor Garnisonen exercerede. Tæt op til Slottet laae et lille Operahus af Brædder, hvor der opførtes tydske og italienske Syngestykker. Den 19 April 1689 opførtes her Syngestykket: „Den forenede Gudestrib“, der var første Gang givet Kongens Fødselsdag den 15 April. Theatret var behængt med Enebærriis, som en Decoration, der hørte til Operaen. Ifølge Nyerup kom, da Skuespillet skulde begynde, Kl. 4 à 5 Ild fra en Lampe i disse tørre Riis;“ men ifølge „Relationes Curiosæ“ Kjøbenhavn 1756“ var Skuespillet i fuld Gang, og Mercur kom farende ned fra Olympen, og slog omkring sig med Ild og Sværmere. Ilden greb fat i de tørre Riis; men Tilskuerne meente, at dette skulde være saaledes, og at det hørte med til Forestillingen. Ilden greb hurtigt omkring sig, og i saa Minutter stod hele Bygningen i lys Luc. Nu ilede Alle til Udgangen; men Bygningen styrtede sammen, og henved 1,000 Mennesker bleve brændte, qvalte, trykkede ihjel eller forbrændte.“ Iblandt de Døde vare Ole Borchs Børn, og den Barnløse Fader stjenkede den 29 Julii 1689 derpaa sin Bolig i Kanikestrædet til 16 Studenter, som her nyde hver aarligt 64 Kl. Slottet blev tilige afbrændt, og Ruinerne senere nedbrudte.

Frederik IV. byggede 1701 Operahuset, hvor nu Landcadetterne boe; 1704 Garnisonkirken, Kirken i Citadellet og Generalcommissariatsbygningen ved Holmen; 1705 Eilersens Collegium, og 1727 Waisenhuset paa det ridderlige Academies Plads.

Hans og Peer.

Hans. God Morgen! Maa hvorledes gaaer det?

Peer. Fortræffeligt! Jeg er hos det ypperste Herfskab, og den meest respecterede og respectable Mand i hele Byen.

Hans. Hvem er det?

Peer. Grosserer Jensen.

Hans. Han! Fy! Den infame Agerkarl!

Peer. Men er Du gal? Kalder Du saadan en Mand en Agerkarl? Han, som baade Høie og Lave, Rige og Fattige tyer til, naar det kniber, og der kan hjælpe Alle, og der hjælper Alle. Han er jo næsten ligesaameget, som Vor Herre selv.

Hans. Du vil vel sige Lucifer!

Peer. Nei, som vor Herre. Det er en Mand, som man maa have Respekt for.

Hans. Respekt for ham? Den Hundeslaaer.

Peer. Ja, det bør man, og det har man. Han er næsten forgudet. Du skulde blot see hvorledes Folk strømme til ham. Hans Forgemaal er næsten altid fuldt, og det er ikke den gemene Pøbel, som kommer der. Nei, Du kan troe! der kommer just den elegante Verden. Der seer man baade Græver og Baroner, Hofcavalerer og høie Naader. Og, naar saa Døren aabnes til hans Audientsværelse, saa skulde Du see med hvilken Verbødighed og Andagt de gaae, den Ene efter den Anden, derind. Ingen kommer tomhændet. Enhver bringer det Kjæreste og Dyrebareste han har. Den Ene bringer sine Pretiosa, den Anden sit Uhr, den Tredie sit Sølvtoi og den Fjerde sin Forlovelsesring. Alle see paa ham med en Mine, som en hellig Katholik paa Paven, og levere ham deres Sager med en Ydmyghed, som om de leverede dem i en Helgens eller den hellige Faders egen Haand. Han undersøger Alting meget nøie, og fortæller derpaa hver især, hvor mange Penge han vil give dem. De have intet Andet at gjøre end at skrive deres Navn under et Papiir, og naar det er fteet, faae de Pengene!

Hans. Hvad indeholder da det Papiir?

Peer. Intet Videre end den Tilstaaelse, at de skylder ham en bestemt Sum, og at, hvis Pengene ikke betales inden tre Maaneder, saa ere Sagerne hans.

Hans. Det er jo meget billige Conditioner. Er der ellers Intet?

Peer. Nei slet Intet undtagen den Ubetydelighed, at de respective Debitorer have Valget imellem enten at lade et Sertal staae i Beviset, hvor der kunde have staaet et Femtal, eller at tage Halvdelen af Summen i Barer.

Hans. Hvorledes?

Peer. Beviserne lyde Alle paa tre Maaneder, og, hvis Debitor faaer t. Ex. 50 Rl., saa staaer 60 Rl. i Beviset. Dersom Pantet er tilstrækkeligt, eller Debitor har en tilstrækkelig Selvsfyldner Caution, eller kan give Anviisning paa Gage, Pension odl., saa kan Terminen forlænges endnu i tre Maaneder; men saa staaer der, istedetfor 60 Rl., 86 Rl. 2 Mk. $6\frac{2}{3}$ Sk., og, dersom Beviset atter fornyes, 102 Rl. 2 Mk. 7 Sk.

Hans. Det er dog skjendigt!

Peer. Det finder jeg slet ikke. Det er jo rigtignok slemme Conditioner; men det er jo en frivillig Accord, og det er ingen ulovlig Handling; thi han tager ikke een Skilling mere i Rente end Loven tillader.

Hans. Altsaa lovlig?

Peer. Ja, det veed Gud! det er. Han har baade Loven og Retten paa sin Side.

Hans. Ja det kan nok være. Man siger jo: „At Loven er et Spindelvæv, hvori de Smaa blive hængende og de Store slippe igjennem, og at Retten er en meget honnet stikkelig Fyr, der retter sig efter de Rige og Fornemme, og ikke gjør dem mere Fortred end den er nødt til.“ Betalingen med Barer er vel ligesaa lovlig?

Peer. Ja det forstaaer sig. Han la'er sig jo rigtignok betale i dyre Domme, t. Ex. 5 Rl. for en Barbeerkniv, der næppe er 3 Mk. værd, og 17 Rl. for

en Alen Klæde, som man kan kjøbe for 14 Mk.; men det kan jo Ingen fortænke ham i, at han tager det Meste for sine Sager, han kan faae. Enhver er Tyv i sin egen Næring, og Enhver har Lov til at tage for sine Varer, hvad han vil. Deri er Intet ulovligt. Han handler ikke med Børn; men med Folk, der ere komne til Skjelsaar og Alder, og de maae see dem for. Finde de, at Prisen er for høi, kan de jo lade være at kjøbe dem.

Hans. Men hvorledes er han da kommen til sin Rigdom?

Peer. Ved sin Kone.

Hans. Var hun da riig da han fik hende?

Peer. Ja paa Tilbedere og Kjærester; men paa Penge saa fattig, som en Muus i en Tiggers Spisekammer. Hendes Forældre hørte til een af de meget fornemme og høist moderne Familier, som leve af Credit, fortære fire Gange Saameget, som de have i Indkomster, staae tegnede paa det sorte Brædt i hver Boutik, og betale baade Creditorer og Arbeidsfolk med sledste Ord og Complimenter, og, hvor man ikke vil tage disse for god Betaling, med Grovheder og Skjeldsord.

Hans. Hvorledes kunde da en slet og ret Klædefræmmer komme ind i en saa fornem og respectabel Familie?

Peer. Paa en meget naturlig Maade. Han var en riig Grossererens eneste Barn, havde en stor Klædehandel og var uhyre riig, og Familien kunde bruge hans Penge. Hun var berømt, som Kjøbenhavn's første Skjønhed, og havde altsaa Elskere og Tilbedere i hundredevis. Da hun flyttede ind til ham, flyttede hele Sværmen af Kjøbenhavn's Modeherrer med, og hans Bærelser vrimsede hele Dagen og det halve af Natten med af Hofjunker, Garderofficierer og alskens Gadejunker og Spradebasser. Baller, Gæstebuder, Afssembleer, Lysttoure til Lands Vands løste hindauden af, og enten de vare paa deres Landsted om

Sommeren eller i Byen om Vinteren, saa var deres Huus altid fuldt af det allereleganteste Selskab. Dette kunde naturligtviis ikke holde længe ud. Baade Gros-sererens og Kræmmerens Penge gik al Kjødets Gang, og, da de vare gaaede, gik Boutiken med. Herren løb bort; men Kettens Betjente kom. Alt blev forseiglet, og alle hans Siebenssaker, baade Palladset i Byen og Landstedet paa Strandveien, Meubler og Varer faldt for Auktionshammeren. Gjelden var over 150,000 Rl.; men Beholdningen, da Panteobligationerne vare betalte, neppe 10,000. Men Fruen, der havde hjulpet sin Mand af Dynen i Halmen, hjalp ham nu af Halmen i Dynen. Hun tog omkring til Kreditorerne, og fik dem til at noies med hvad der var i Boet. Herren kom hjem, og det gamle Herreliv begyndte igjen. Nu var Spørgsmaalet: „Hvoraf man skulde leve?“ Men Fruen, som havde skaffet sin Gemahl Kreditorerne fra Halsen og Tilladelse til at boe i sit eget Huus istedetfor i Slutteriet, skaffede ham ogsaa Penge. Een af Husets høiadelige Stamgjæster, der var dødeligen forelsket i hende, forskaffede ham 30,000 Rl. rentefri af Kongens Penge. Nu anlagde han en Klædefabrik. Den bestod rigtignok blot af en eneste Bævl; men ikke desto mindre havde han inden tre Maaneder det største Bævlager af Klæde, Bukskin, Dyffel, Kassemir, Dokskin, Kirsey &c. i hele Byen. Slemme Folk sagde jo rigtignok: „At det var Altsammen fransk, engelsk, nederlandsk og tydsk Tvier;“ men baade Herren og Fruen forsikrede: „At det var Altsammen fabrikeret i deres egen Fabrik;“ og de maatte jo dog bedst vide det. Nu aabnede han et Laaneinstitut, hvor Enhver, der stillede tilstrækkelig Sikkerhed, kunde faae Penge til Laans, imod, at han tog Halvdelen i Penge og Halvdelen i Varer. Alle strømmede nu til ham for at laane, og han havde næsten ligesaa stor Omsætning, som Assistentshuset. Hans Varer gik af, som Røg og Damp, og han blev en hovedriig Mand.

Kjøbenhavn's Tilstande.

Der er een Tanke, som til nærværende Tid sysselsætter alle Gemytter, og den er: „At Kornpriserne stige til en forbausende Hoide, strax efter at vi have havt en saa riig Høst af alle Kornsorter, at vi næppe nogenfinde har havt den rigere. For Kornpugeren er det et glædeligt Phænomen, og for Agerkarlen ligesaa; thi nu kan han vente at faae flere pCt. af sine Penge end forhen, og for Kapitalisten og Embedsmanden, der har nogle tusinde Rigsdaler aarlige Indkomster, er det en Biting; thi alle Luxusgjenstande, Viin, Manufactur og Colonialvarer ere ikke kostbarere, ja tildeels endog billigere end for 20 Aar siden, og for slige Menneſter er det temmeligt ligegyldigt enten et Brød koster 1 Mk. 2 ſ eller 2 Mk. 6 ſ; thi Forskjellen i Udgifterne derved ere for dem sjeldent høiere end 10 a 20 Rd. aarligt. For Arbeidsklassen, Haandværksstanden, fattige Enker, som ingen Understøttelse have af Statskassen, og andre Personer, som ikke have anden Erhvervskilde end den, deres egen Flid og Duellighed forskaffer dem, er det omvendt. For dem er Brødet Hovedtingen, ja for Mange næsten det eneste Næringsmiddel. Arbeidslønnen er for Haandværkerne, Bygningsarbejderne undtagen, den Samme, som den var for ti, tyve og flere Aar siden. Jeg kjender t. Ex. en Skomagermester, der har Kone og 5 Børn; men som overhovedet hele Aaret igjennem ikke kan fortjene over 4 Mk. dagligt, og jeg kjender Mestere i andre Fag, der baade ere duelige og flittige, og dog ikke kunne fortjene Mere. Slige Familier see Kjød; men have ikke Tyne til at nyde det, og jeg kjender Familiefædre, som i samfulde 6 Uger ikke have spist Kjød, og blot faa Gange Fisk. For slige Personer er Brødet det vigtigste, ja næsten det eneste Fødemiddel, og, da dette indeholder langt mindre Næringsstof end Kjød, er det en Selvfølge, at man maa have et betydeligt Quantum for at blive mæt. Det er altsaa en Selvfølge, at, hvis slige Familier, til moderate

Brødpriser, næppe kunde fortjene og erholde Livets første Nødvendigheder, de da, til nærværende høie, maa mangle dem. Den naturlige Følge bliver, at mangen Familiefader, som nu, paa en majsommelig, men redelig Maade, erhverver Brødet til sig og Sine, maa enten blive Almisesøgende eller Forbryder, og i hvert Tilfælde falde det Offentlige til Byrde. Her maa altsaa gjøres Noget for at forebygge et slikt Onde; men Spørgsmaalet er, hvori dette Noget skal bestaae?

Adskillige Laugsmestere have samlet sig for at indgaae en Forening: „Om at forhøie Prisen paa Arbejds-lønnen;“ men denne Forening kom ei istand, og, hvis den endog var kommen istand, vilde den dog have været uhensigtsmæssig; thi, naar Kjøberen ei vil give mere end den sædvanlige Priis, har Sælgeren intet Valg imellem at lade ham gaae til en Anden, eller at tage imod den tilbudte Betaling, og, da en Haandværker ugjerne mister en Kunde, saa vilde han vist næppe lade Handelen gaae fra sig. Bomuldsvæversvendene have ladet en Circulaire gaae omkring til Laugets 60 Mestere: „Om at faae Forhøielse i Arbejdslønnen?“ Mestrene erklærede: „At de burde have den; thi det var umuligt, at Svendene kunde skaffe dem og deres Familier Livets Underholdning for den Arbejds løn, de fik;“ men de erklærede tillige: „Vi kunne ikke give dem nogen Forhøielse, uden at vi maae forhøie Priserne paa vore Varer, og, hvis vi gjøre det, staae vi fare for at blive tvungne til at lukke vore Boutiker og Værksteder; thi da kunne vi ikke længere concurrere med de udenlandske Manufacturvarer. Ikkedestomindre have nogle af Mestrene tilstaaet Svendene den ønskede Forhøielse, og, som Følge deraf, ville de forhøie Priserne paa Varerne.

Bor største statsøconomiske Skribent, Cancelliraad Martfeld, siger i sit ypperlige statsøconomiske Skrift „Philocosmus. Kjøbenhavn 1771“: „Der bør være bestemt Priis, naar Kornvarer maa ud- og indføres. Uden Kornvarernes Bestemmelse ville de bedste øconomiske Anlæg ikke blive halvt lykkelige, ja bør aldrig blive

det. Tiden bør fastsættes, efter Englands Exempel, for Destillering af Kornbrændeviin. Ellers blive Brændeviinsbrændere Forstyrre af Hensigten med Kornpriser-nes Bestemmelse. En almindelig Bestemmelse af Brød- og Mlpriser i Forhold til Kornets Markedspriser bør finde Sted. Uden denne ville Bagerne og Bryggere allene profitere af de gode Tider."

For at forhindre Brødpriserne fra at stige, befalede Struensee den 5te Junii 1771: „Raadet skal pr. Entreprise søge at faae indrettet et Forraads Magazin i Kjøbenhavn paa 10.000 Tdr. Rug, som Vedkommende maa gives Tilladelse fra fremmede Steder toldfri at indføre, og, naar det ei forbruges, igjen at udføre. Ved Licitationen skal bestemmes, hvad Leverandøurerne skal have for Tønden af det, som virkelig forbruges, samt for det de maa have i Forraad, og ei forbruges. Bagerne skal aarlig fra Novbr. Udgang til 1ste Mai hver have i Forraad 200 Tdr. Rug og 50 Tdr. Hvede. Ingen maa blive Bager før han viser at have slikt Forraad. Ligeledes skal de, som have Privilegium at lade bage og sælge Rugbrød, under Privilegii Fortæbelse, have 50 Tdr. Rug. Raadet skal aarlig bestemme hvad Forraad ved Hørkræmmerlauget skal være af de Vare, som til Almuens Føde kræves, saasom Salt, Silb, tør Fisk. Ingen maa nedsætte sig som Spekhøker, før han har tre Tønder Smør, 2 Skæ Flest, 2 Skæ Ost, 3 Tdr. Erter, 2 Tdr. Byg- og 1 Td. Havre-Gryn; samme Forraad skal han, under sit Borgerstabs Fortæbelse, have hver Novembers Udgang, da Raadet sætter dem Tært.“ Denne Anordning er siden skreven i Glemmebogen, og for Bagernes Vedkommende ophævet; men var det ikke ønskeligt, at den atter blev sat i Kraft? Han forbød desuden at brænde Brændeviin af Rug; dette Lovbud staaer endnu i Kraft; men er ofte omgaaet ved, at man blander Rug og Hvede sammen, og lader den male under Navn af ureen Hvede. I Sverrig er Brændeviinsbrænderiet forbudt den halve Deel af Aaret, og i Nordamerika er det nu ganske forbudt.

Da Danmark 1847 ligeledes hjemfægtes af Dyr-
 tid, der foregedes ved at nogle Kornpugere opkjøbte
 Kornet, saavel i Provindserne som paa Veien her til
 Byen, og at saavel Godseiere som Bønder, i Haab om
 en dyrere Tid, ikke vilde sælge deres Sædevarer*),
 spurgte Christian VIII. mig: „Om hvad han skulde
 gjøre?“ „Befale Udførselstold“ var Svaret. „Ja,
 det finder jeg rigtigt!“ gjentog Kongen „thi forbyde
 Udførselen kan man vel ikke. Hvormeget mener De?“
 „12 pCt.“ sagde jeg. „I Preussen har man lagt 25
 pCt. paa Tolden; men det er formeget.“ „12 pCt.
 anseer jeg passende, men jeg vil ikke have Pengene,“
 sagde han. „De skal opbevares til Bedste for de Fattige
 i hvert Tolddistrict, og uddeles af vedkommende Com-
 muner.“ Denne Erklæring rørte mig saaledes, at jeg
 med lidenskabelig Erkjendtlighedsfølelse udbrod: „Tak,
 Deres Majestæt. Det er Deres herlige Hjerte værdigt.“
 „Ja, nu skal det blive afgjort om nogle Dage,“ svarede
 han; men, da jeg nogle Dage derefter talde med ham,
 modtog han mig med den Yttring: „Toldkammeret sætter
 sig derimod. Det siger: „Man maa ikke lægge Baand
 paa Handelen.“ „Spønneck og Bluhme vove Intet ved
 at sætte sig imod Forslaget;“ var mit Svar; „thi de
 staae ikke Nationen til Regnskab; men det Modsatte er
 Tilfældet med Deres Majestæt. Tilstanden er betænke-
 lig. I Holland er det t. Cr. kommet saavidt, at Folk
 maa gaae 3 a 4 Mile til Maribo for at kunne faae
 nogle H Meel fra Appels Mølle, og at de der maa
 tage til Takke med den Erklæring: „Du kan faae 4 H ;
 Du 8 H v. s. v.; og Du kan komme igjen i Morgen.“ „Ja
 det kan jo stee endnu,“ var Svaret. „Ja det skal og-
 faa stee.“ Med denne Erklæring forlod jeg ham; men
 da jeg atter, efter nogle Dages Forløb, talde med ham,
 sagde han: „Alle Folk siger, det gaaer ikke an.“ „Ja,

*) Man fortalte t. Cr.: „At Grav Moltke til Bregentved
 havde alt sit Korn liggende paa sine Herregaarde, og vilde
 ikke sælge en Td. Hvede under 20 Rd.“

de Folk her komme sig det," var Svaret; "men det siger den fattige Bonde og Borger ikke. Deres Majestæt maa endeligt gjøre Noget." "Fædrelandet" foreslog derpaa: "At Kongen skulde eftergive Halvdelen af Consumptionen;" men Christian VIII., der var en altfor oplyst og verdensklog Mand til, at han ei skulde vide, at den Fattige har ikke Noget at give Consumption af, og at Understøttelsen selvsagt ikke kom ham; men den Velhavende tilgode, befalede: "At Consumptionen skulde erlægges, som hidtil; men Halvdelen af den opbevares til Communernes Fattige." Han lod desuden udruste en Fregat og sende til Rusland for at hente Rug til Kjøbenhavns Proviantering.

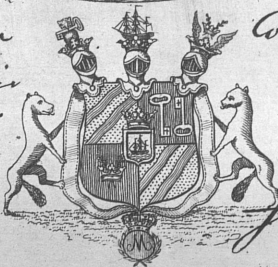
Spørgsmaalet er nu: "Hvad der kan gjøres for at berolige Gemytterne, sætte Grændser for Kornpriserens Stigen, og tvinge Kornpugerne til at sælge deres Sædevarer?" thi Noget maa der gjøres, hvis man ikke vil see mange Familier overgivne til Fortvivlelse, og flere Tusinde, der nu, uden Kongens Hjælp, redeligt ernære sig, blive Almisfelemmer eller Forbrydere. Jeg har anført de Midler, som to aandrige Regenter, der Begge kjendte deres Folk, elskede det med den retsindige Faders hele Kjærlighed, og havde intet høiere Maal for deres Livs Stræben, end at befordre det almene Vel, betjente sig af for at standse Folkets Nød, og jeg er saa fri at udbede mig baade Regjeringens og Rigsdagens Opmærksomhed henledet paa disse Midler, og at overveie; "Om ikke eet eller flere af dem vare anvendelige til at beskytte den næringsdrivende Statsborger for den Elendighed, som han befrygter, og har saamegen gyldig Anledning til at frygte?" Efter min Overbeviisning er mit Forslag: "At fastsætte en moderat Udførselstold, t. Ex. 12 pCt.," og Christian VIII. Dnsse: "At anvende Pengene til Communernes Fattige," de meest hensigtsmæssige, og jeg er saa fri at indstille disse Forslag til Begges, baade den lovgivende og den udøvende Magts, Overveielse og Bedømmelse!

1772 April 28 d. d. 1772

Stokket af A. Hansen efter P. v. L. bryg

et by de
 Ruff Alliance
 auf die von
 reproche für
 Danward, u.
 nicht gut, alle

Considerationen
 deson allri
 auf den von.
 Strousser

I Julii 1700 laae den hollandske, engelske og spanske Flaade paa Rheden, og begyndte at kaste Bomber ind i Staden; men uden dog at tilføie den nogen Skade*); thi, saavel den danske Flaade, som Stykprammene, og Citadellet holdt Fjenden ved uophørlig Kanonering i

*) For at sætte Læseren istand til at lære at kjende Narfagerne til nogle af de Begivenheder, som have havt en indflydelsesrig Virkning paa Kjøbenhavn og dens Indvaanere, meddeles de Grene af Historien, der have givet Anledning til dem, og fordi Borgerne kunne erfare, hvad de ere pligtige og have Ret til at fordre, deres Privilegier, samt de Anordninger, som ere givne til Stadens Bedste, og som følgerigen enhver Indbygger bør kjende.

Da Struensee omskabte Kjøbenhavn fra en Bolig for Uhumshed, Slendrian og Lovløshed til et Reenlighedens og, paa viistænkte Love begrundet og beskyttet, Ordens Hjem, og Indbyggerne fra Hieronimusser og Magdaløner til Mennesker, som besadde en forædlet og forædlende Cultur, meddeles her hans Portrait efter Preisler. Det er sandsynligt stuet kort førend hans Fald; thi paa de første Aftryk stod ikke; men paa de øvrige følgende Smæddeskrist:

„Et perisse à jamais le citoyen perfide
Qui portant sur l'Etat une main parricide
Voudroit par ses projets en troubler le repos
Et d'un Etat réglé faire un affreux cahos.”

(„Saa vandsmagt og forgaac da i Glendighed for stedse trolose Borger, som bar imod Staten en fademorderisk Haand, der vilde ved sine Projecter forstyrre Roligheden, og af en ordnet Stat gjøre et affyreligt Chaos.”); thi et saadant Skamskrift havde dog vist hverken Enkedronningen eller hendes Tilhangere vovet at sætte under Portraitet af Statens virkelige Regent.

tilbørlig Afstand. Den 4 August s. A. gik Carl XII. i Land ved Bedbek. Kongen var imidlertid med Armeen i Schleswig for at erobre Hertugen af Schleswig-Holsteen-Gottorps Lande. Rector Magnificus lod derfor den 7 August Studenterne sammenkalde, og opfordrede dem til at væbne sig til Stadens Forsvar. Nogle Hundrede meldte sig; de inddeelttes i 5 Compagnier, og fik Overførere fra Løihuset. Den 10de sendte Enkedronningen Sophie Amalie Bud til de 32 Mænds Sal, og formanede Borgerstabet at efterkomme deres Pligt, og forsikrede: „At hun ikke vilde reise af Kjøbenhavn fra dem; men i paakommende Krigstilfælde leve og døe med dem.“ Borgerne begyndte strax med at forbedre Fæstningsværkerne, og opkastede Fæstningsværker udenfor Portene; men kort efter sluttede Kongen Freden til Travendal, hvorved Hertugen af Gottorp blev sikkeret for de Danstes Angreb, og Carl XII. forlod Sjælland.

Men Carl XII. blev den 27 Junii 1709 slagen ved Pultava, og flygtede til Tyrkiet, hvor han blev i 4 à 5 Aar. Peter I. erobrede imidlertid en Deel af Finland, hele Carelien, Liefland, Estland og Ingermanland fra Sverrig. Det danske Hof deelte sig i to Partier, hvoraf det Ene ønskede Krig og det Andet Fred. Hvert Parti fik sin Hofpræst til at tale sin Sag, og man hørte derfor den ene Præst staae om Formiddagen paa Prækestolen, og opfordrede Kongen til at erobre de Lande (Skaane, Halland, Blekingen, Jemteland, Herdalen, Nsel og Gulland), som Christian IV. den 13 August 1643 i Freden til Brömsebro havde afstaaet til Sverrig, og viste: „At Kongen derved vilde erhverve sig udødelig Ære.“ Om Eftermiddagen prædede en anden Præst imod Krigen, og viste: „At det var en uchristelig Gjerning at angribe en Fyrste, som var i Nød, og at Sverrig havde ved en lovlig Tractat erhvervet disse Lande, og at det var uretsfærdigt at bryde den.“ Men Krigspartiet seirede. Kongen laante to Millioner Rl. af Genua; en Mængde

Tydsfere bleve hvervede, og en Armee under Græv
 Reventloy sendt til Skaane. Grævens Rone var Ge-
 neralkrigscommisfair, Leverandeur og Generalproviants-
 forvalter, og tvang Officiererne til at spise ved sit
 Bord, istedetfor at give dem Kostpenge eller Proviant.
 Ved dette Leverantsevæsen tjente hun en Slump Penge,
 og Græven kjøbte derpaa en Deel Gods, der 1729
 blev oprettet til et Grævskab under Navn af Christians-
 borg, senere Christiansfæde, og bestaaer af 248 Td,
 frit og 2,841 Tdr. ufrit Hartkorn. Græv Steenbuk
 samlede imidlertid en Armee af Bønder, og rykkede
 imod Reventloy; men denne blev syg, og reiste til
 Kjøbenhavn. Hans Armee blev 8 Dage derefter den
 16 September 1710 slaget ved Helsingborg, og Rui-
 nerne af den flygtede til Sjælland. Frederik IV. ero-
 brede 1712 Stade, og besatte Bremen og Werden;
 men Steenbuk slog ham den 20 Decbr. f. A. Denne
 gif derpaa ind i Holsteen og fordrede 200,000 Rl.
 i Brandkat af Altona. Indbyggerne sendte en Depu-
 tation til ham for at bede ham om at blive til næste
 Dag, da de havde Vexler paa Hamborg; men han
 svarede: „Hvis jeg ikke faaer Pengene inden dette Lys,
 skal pudses igjen,“ og pegede paa et tændt Lys, „stik-
 ker jeg den i Brand.“ En Præst, som var med i
 Deputationen, vendte sig derpaa imod Byen, og sagde:
 „Jeg haver længe forudseet, at I vilde blive straffede
 for eders Synd og Ugudelighed; nu er desværre! min
 Spaadom opfyldt; men Dem, Deres Excellence medde-
 ler jeg herved min præstelige Betsignelse.“ Han lyste
 derpaa Herrens Betsignelse over Græven, og gif bort.
 „Men“ siger Græven, „denne Betsignelse blev mig en
 Forbandelse; thi siden hiin Tid har jeg ikke havt nogen
 Lykke.“ Han gif derpaa ind i Schleswig, og anmodede
 Stamfaderen til Keiseren af Rusland og Gustav IV.
 den umyndige Hertug af Schleswig Holsteen Gottorp,
 Adolph Frederiks Formynder Christian August (Stam-
 faderen til Storhertugen af Oldenborg) om Tilladelse
 til at kaste sig ind i Tønningen! Han fik den, men

Danske, Sachser og Russere fulgte ham, og beleirede Fæstningen. Græven overgav sig den 6 Mai 1713, og Frederik IV. satte sig derpaa i Besiddelse af alle Hertugens Lande i Schleswig. Men Carl XII. kom 1714 til Stralsund, og fordrev Preusserne af Usedom og Wollin. Georg I. forenede sig med Preusserne den 1ste Februar 1715 imod Sverrig, og Jørstnævnte købte den 7 Julii Bremen og Werden af Danmark. Den preussiske, danske og sachsiske Armee beleirede fra den 21 Octbr. til den 21 Decbr. s. A. Stralsund, og Carl XII. laae imidlertid hver Nat under aaben Himmel paa en Steen i en af Stadens Porte; men flygtede den 19 Decbr. til Sverrig. Han samlede derpaa en Armee, og vilde Natten mellem den 7de og 8de Febr. 1716 gaae over Isen til Sjælland; men en stærk Nordenvind rev samme Nat Isen istykker. Han gik nu til Norge; men Tordenstjold ødelagde den 8 Julii s. A. i Dynetilen ved Frederikshald hans Skjergaardsflaade og fratog ham de Skibe, der skulde forsyne Armeen med Proviant og Krigsfornödenheder, og tvang derved Kongen til at forlade Norge. Frederik IV. indgik derpaa en Tractat med Peter I. om den 21 Septbr. 1716 at foretage en Landgang paa Skaane. Ifølge denne kom Keiseren den 17 Julii med 48 Galeier til Kjøbenhavn, og besaae, i Forening med Keiserinden, Fæstningsværkerne, Arsenalerne og Værsterne. Kort efter kom 12 russiske Linieskibe og 2 Fregatter, og saa Dage derefter 9 Linieskibe paa Rheden, og 20,000 Moskoyiter udstibedes, og bleve indquarterede norden for Kjøbenhavn. En hollandsk og en engelsk Flaade krydsede til samme Tid i Østersøen. Den engelske Admiral skal ifølge Nyttet have sagt: „De Danske have mere at frygte af Russerne end af de Svenske,“ og Udfaldet viste, at han sandsynligt havde Ret; thi den 3 August hørte Skildvagten ved Østerport et huult Drøn, og meldte det til den vagthavende Lieutenant Martin Dørsel, der, ved at undersøge Aarsagen, saa en uhyre Mennessemasse til Hest og Fods

bevæge sig henimod Porten. Kort efter kom Peter I. i Spidsen for 1,600 Dragoner og nogle Tusinde Fodfolk. Lieutenanten lod Keiseren komme igjennem Porten: men lukkede den for Tropperne. Den russiske Monark forlangte af den danske: „At Lieutenant Dysfel skulde straffes;“ men Kongen ophoiede baade ham og hans Broder Christopher i Adelsstanden under Navn af „Falkenskjold.“ Keiseren udbad sig Nøglen til Østport; men Kongen afflog Begjeringen med den Undskyldning: „At det var eet af Mærkerne paa, at Kjøbenhavn var en fri Rigets Stand, at een af Nøglerne til Stadens Porte forvaredes af een af Borgermesterne, og at Borgerne vilde fortørnes, hvis Nøglerne kom i en Andens Bærge?“ Han foreslog derpaa: „At lade sine Tropper indquarteres i Kjøbenhavn, og besætte adskillige Bagter med dem;“ men Kongen afflog baade dette og hiint. Et tredie Forslag: „At lade 10,000 Moskoviter overvintre i Sjælland, og et ligesaa stort Antal i Jydland,“ havde samme Skjæbne. Keiseren vægrede sig derfor ved at lade sin Armee deeltage i Landgangen, og forlangte: „At denne skulde opsættes til næste Aar;“ men, da Kongen ei vilde indlade sig derpaa, reiste Keiseren med sin Armee og Flaade tilbage til Rusland.

1711 hjemsøgte Pesten Kjøbenhavn, og bortrev omtrent Halvdelen (30,000) af Indbyggerne. Onsdagen den 20 Octbr. 1728 om Aftenen Kl. 7 brød Ilden ud hos en Marquetender og Lysestøber, der boede ligeoverfor Besterports Bagt paa det syndre Hjørne af Bestergade. Aarsagen dertil var et Barn, som med et tændt Lys gik op paa et Høloft.*) Der blæste just

*) Min Faders Svigermøder, der er opdragen i Admiral og Cabinetssecretair Gabels Huus fortalte: „At Kongen havde ladet Barnet komme for sig, og givet det Valget imellem et Uble og en Guldpenge; men Barnet tog Ublet, hvorved Kongen overbeviste sig om dets Utilregnelighed, og befalede det fritagen for Straf.“

den Aften en stærk Vestenvind, som var ligepaa Byen. Vinden blev den Nat og hele Torsdagen og Torsdag Nat staaende omtrent i det samme Hjørne, paa det nær, at den snart sprang om til sydvest og snart til nordvest. Til denne Ulykke kom endnu den, at en Deel af Brandsfolkene havde været til Begravelse efter een af deres Kammerader, og vare saa besjænkede, at de ikke vidste hvad de toge sig for. Der var desuden Mangel paa Vand; thi nogle af Vandrenderne vare under Reparation, og man havde derfor taget Vandet bort i dette Qvarteer af Byen. Fra Gravene udenfor Besterport kunde ikke faaes noget Vand; thi Commandanten havde, af Frygt for at Soldaterne skulde desertere, lukket Porten, og, paa Tanalerne tænkte Ingen, eller maaffee meente man, at det salte Vand ikke kunde slukke. Følgen var, at de Brandsfolk, der vare saa ædru at de kunde styre Sproiterne, stode i halvanden Time og saae paa Byen brændte uden at have Vand til at slukke den med. Hele Egnen stod imidlertid i lys Lue. Inden Kl. 9 vare begge St. Clemensstræderne afbrændte, og inden Kl. 10 Bestergade. Ilden angreb derpaa Gammeltory. Her, saavel som i Bestergade, vare en Mængde Hørboder og Gjæstgiver- samt Bryggergaarde, og Ildgnisterne fløi derfor omkring i Luften saa tykke som Sne. Ved at nedrive Huse havde man kunnet standse Ilden; men dette turde man ikke; thi Brandsforordningen tillod blot Nedrivningen i yderste Nødstilfælde. Man sprængte adskillige Huse; men de vare tildeels allerede i Brand, og Ilden blev derved mere udbredt. Man lod ogsaa grundmurede Huse, der kunde have dannet et Modværge imod Ilden, springe i Luften. Endeligt lod man Huset (Blasen) paa Hjørnet af Nørregade og Gammeltory springe i Luften; men ved dets Sprængning stak man Husene i Nærheden i Brand, og Ilden angreb paa een Gang Klædeboderne og Frue- samt St. Petrikirke. Imidlertid havde henimod Midnat en Bryggerkarl, der hastede med sin Sluffe til Ildbranden, glemt Lysen i Foderkisten i en Bryggergaard paa Nørre-

gade. Det Ildhav, som derved opstod, og fik Næring af det meget Brænde, som vare i de mange Bryggergaard paa Nørregade, oversvømmede Alt fra Nørregade indtil Rosenborg. Da Blasen var sprengt ophørte alle Modanstalter. Enhver tænkte blot paa at frelse sit Bøhave, og Brandfolkene gif hver til Sit.

Indtil Torsdag Middag havde Garnisonen og to Batailloner, som laae i Citadellet, staaet under Gevær paa Volden; men nu befalede Kongen, at Soldaterne skulde være tilrede og hjælpe hvor det behøvedes. Om Aftenen Kl. 5, da 5 Kirker, Raadhuset og et Stykke af Waisenhuset deels vare brændte og deels stode i lys Lue, lod Kronprindsen, der frygtede for sit eget Pallads (Prindsens Palæi), gjøre Anstalt med egne Vogne og Folk, at Ilden bag Waisenhuset blev slukt, og næste Morgen beskyttede han, ved at lade Bindingsværkshuse nedrive og sproite paa Steenhusene, Hjørnet af Vandkunsten og Magstrædet imod Luerne. For at beskytte Slotsholmen befalede Kongen Soldater og Matroser at frelse de Huse, som laae ligeoverfor; især Veierhuset og et stort grundmuret Huus paa Hjørnet af Stranden og Naboløs. Bygningerne paa Slotsholmen bedækkedes med vaade Seil. Kongen var til Hest, og gav Ordre, at isald Ilden antændte hiint Hjørnehuus, skulde Høibro- og Færgestrædet sprænges. Men Ilden standsedes ved Hjørnehuset ved Naboløs, hvis Eier Häuserich, viste midt i Luerne usforfærdet Kjæthed og Mod, og frelst derved den hele Række Bygninger langs med Stranden. Klædekræmmeren Madam Petersens Svend frelst imidlertid Staden paa en anden Side. Helligestens Kirke med sit berømte Sangværk, Loveapotheket og Gaarden ved Siden stode i lys Lue, da han, ved Uddelingen af 200 Kroner, fik nogle Matroser til at frelse sin Madmoders Gaard. De kravlede derpaa op paa Taget og førte Vand i Spande og Baller op paa det; lagde Seilbug over Huset, og sadde og øste Vand paa enhver Gnist, som faldt ned paa Seilbugen, og bleve heri understøttede af Holmens Sproiter. Om

Frebagen var Vinden lykkeligviis sydfost, og Løverbag Aften ophørte Ilden efterat 1,640 Huse og Gaarde vare brændte, 4,000 Familier blevne huusvilde, og en Skade paa 10 Millioner Rlr. anrettet. Der var nemlig afbrændt: Vestergade, Clementsstræderne, Halvparten af Rattesundet og Mikkelsbryggersgang, Snaregaden, Compagni- Badstu- Brolægger- og Endeløssstrædet, den ene Side af Nytorv og Raadhuusstrædet, Hyskenstrædet, 7 Huse af Amagertov, Nørregade, begge Fiol- og begge Kannikestræderne, St. Gjertruds- og Pederhydtfeldtstræde, Frederiksborggaden og Rosengaarden, Kloster- Løv- og begge Helliggeiststræderne, Ulfelds Plads, Tugthuussporten, Koffegade, Klareboderne, Myntergaden, Gammelmynt, den største Deel af Kjøbmagergade, den ene Side af Silkegaden, og af store, samt lille Regnegade, hele Spring- og Bognmagergaden, Landemærket, Slippen, store og lille Brøndstræde, Abenraa, Tornebuske- og Rosenborggaden, samt Noget af Gothersgaden.*) De Velhavende flyttede paa Christianshavn, Amager og andre Steder; men nogle Tusinde Fattige maatte i de første 8 Dages Tid ligge paa Bolden, paa Kongens Nytorv, i Kongens Have og andre Steder. Til de meest Nødlidende lod Kongen uddele Brød, Smør og Æl, og Consumtionen eftergav han i 14 Dage.

Den 21 Decbr. 1728 tillod Kongen de Byggende i Kjøbenhavn at bryde Kalkstene paa Saltholmen og Bygningsstene paa Stevns, og frigav alle Slags Byg-

*) Denne Ildbrand gav Anledning til „Reisens frygterlige Ildbrand,“ der med Rette er bekjendt som det stæfeste Makværk Historien har at opvise; thi det er uden Punctum og uden Mening, og Forfatteren siger deri omtrent det Modsatte af hvad han vil sige, tEx: „for den Nedrigestand at tage sig vel vare at omgaaes meget og forsigtig med Ild og Eens“ og: „Nu Gud hjalp da allene lykkelig Hr. Pastor Schreiber over Muren, og retireerte sig op igjennem Varsleystræde paa Bolden og avanceerte saa hen til store Kjøbmagergade, hvor hans Kone befandt sig 2c.“

ningsmaterialer for alle Afgifter, samt de nye opbygte grundmurede Bygninger af 3 Etager for Indqvartering og andet Paalæg i 20 Aar; de af 2 Etager i 15 og de af 1 Etage i 10. 1729 befalede Bygningscommissionen: „At Gaderne skulde være regulaire, og opmuntrede til at bygge Baghusene af Grundmuur, og begynde at bygge inden Aarets Udgang,“ og fra Generalpostamtet udgif Notifikation: „At alle Slags Haandværksmestere, især Muur- Tømmer- og Glarmestere, samt Grov- og Kleinsmedde samt Snedkere, maae i Kjøbenhavn indkomme og Bygninger sig paatage, uden at have med Laugsmestere at bestille eller af dem at betynges, samt, at de maa holde saamange Svende, som de vil; saa og at de, naar Byen er opbyggt, maa vinde deres Borgerskab uden videre Beføstning.“

Denne Konge lod desuden i sine sidste Aar det Stykke af Pladsen, hvor Amalienborg og dens Have havde været, indrette til en Lysthave med Spadseregange, og lod opføre en Pavillon i Midten. Det Dørrige af Pladsen, der vender imod Citadellet, og som meest var Morads, og sommesteder klar Sø, blev planeret, omgivet med en Canal og bestemt til Monstre- eller Ererplads for Byens Garnison. Han kjøbte desuden 1709 Statuen Samsen af Billedhugger Barratta i Florens for 4,000 Rd., og lod den opstille i Rosenborg Have. Han døde 1730 i Dttensee, og Christian VI. besteg Thronen. Han befalede d. 19 Jan. 1731: „At Kjøbenhavns Indvaanere maa paa deres afbrændte Pladser bygge med Grundmuur eller Bindingsværk ligesom de kan afstedkomme, og de, som inden 25 Aar fra Begyndelsen af dette Aar, bygge paa en afbrændt Plads, maa i den Tid være fri for Indqvartering og alle ordinaire og extraordinaire Paalæg og Skatter (Told, Consumption, Lygte- Sprøite- og Renovationsstat undtagen). Da Størstedelen af det Afbrændte var opbyggt igjen, blev en Assurancekasse, hvis Uffavn ved Gladens Ildbrand 1728 saa smerteligt var følt, oprettet og reguleret ved Pl. 8 Junii 1733. Han gav det østindiske

Compagni 1732 en Dctroy, og oprettede et Svassurancocompagni, Banken, Deconomi- og Commercecollegiet, et Chirurgisk anatomisk Theater, og et medicinsk Collegium, samt Videnskabernes Selskab, og fornyede d. 31 Marts 1732 Universitetets Fundats. Han satte desuden Floden i en ypperlig Stand, og byggede saavel Dokken, som de fleste Bygninger, der henhøre til Søværnenet, paa Gammel- og Nyholm. 1731 lod han det gamle Slot rive ned, og kjøbte alle de private Huse, som laae Vesten og Norden indenfor den Canal, der omgiver Slotsholmen, og lod dem tilligemed de gamle Staldbygninger, det gamle Ridehuus og Boldhuset rive ned, og Grunden jævne overalt. For at give det nye Slot en fast Grundvold nedrammedes mange Tusinde Træstammer saa dybt, at deres øverste Ende kom 3 Alen under Horizonten. Den 1 Octbr. 1732 blev den første Pæl nedrammet, og d. 17 Octbr. 1733 den sidste; men allerede d. 21 April 1733 lagde Kongen den første Grundsteen paa Slottets yderste søndre Hjørne. Man begyndte først at mure med store Kampesteen, og siden med brændte Steen fra Flensborg og Sønderborg. 3 Kjelderne ere Murerne 5 Alen 4 T. tykke, og de tage af indtil de øverste, der ere blot 2 Alen 2 T. tykke. Udvendig blev Murene beklædt med Sandsteen fra Sachsen, Westphalen og Gulland. Dagligen arbejdede 2 a 4,000 Mennesker paa Bygningen, og d. 18 Jan. 1738 fattes Krandsen paa Sparreværket; men Udziringen med Tapeter, forgyldt Panneelværk, Malerier, Gibsarbejder &c. medtog et Par Aars Tid. 3 Avisen fra 1740 staaer: „Den 25 Octbr. 1740 saae vi med Glæde Stalden ved det nykongelige Residentsflot i complet Stand, saa at de kongelige Rideheste bleve indførte deri. Det hele kongelige Herstab bæredes ved denne Leilighed Ridehuset med sin høie Nærverelse, og drak Thee og Kaffee ovenpaa i deres Stol, da Beriderne saavel som Skolarerne med deres Riden diventerede dem.“ Men Niegels spørger: „Var det glædeligt for tro Danske, at Herstabet fornøiede sig over, at Landets Formue blev

bortødt paa Pragtbygninger, og at kommende Slægters Sved blev saa længe i Forveien fortæret ved de Laan, Kongen gjorde, og de Obligationer, han satte i Omløb" og: "Denne første Høitid var kun en liden Forsmag paa den store Lyksalighed der forestod Sophie Magdalene, naar hele Slottet skulde indvies, og der paa samme ikke skulde indføres Heste; men hele Rangforordningen, Dvintessentsen af det hele danske Folk." Den 26 Novbr. fandt dette pragtfulde Optog Sted.

Frederik V. overlod d. 12 Septbr. 1749 Amalienborg Have og Mynsterpladsen til Indbyggerne, og fritog Enhver, som byggede derpaa indtil 1781, for at betale Indquartering. Nu opførte Geheimeraad Berckentin sin (den Schimmelmanske) Palais, Baronerne Bernstorff og Dehn Palaierne ved Siden af Frederiksgaden, og paa Amalienborg opførte Græv Moltke sit (Christian VII.) Palais, Græv Lewezow sit (Christian VIII.), Baron Brodtdorf sit (Prinds Wilhelms) og Grævinde Schack sit (Frederik VI.). Paa denne Plads lod det asiatiske Compagni opføre af Billedhugger Sally Frederik V Statu, hvortil den første Grundsteen lagdes d. 30 Octbr 1749, der staaer paa et 19 Fod høit Fundament, og kostede for Marmor 14,031 Rdlr., Fliserne til Gangen udenom 3000 Rdlr., bornholmst Sandsteen 6,235, Tømmer-Materialier 6,335, Lys 9,856 Rd. 4 Mk. 14 $\frac{1}{2}$, Brænde 5,445, File, Huggejern odl. 11,899, Trækul, (3,305 $\frac{1}{2}$ Tønder) 3000, Bor 2,225, Gibs 5,937 Rd. 2 Mk. 8 $\frac{1}{2}$, Messing 8,181 Rd. 3 Mk. 8 $\frac{1}{2}$, Kobber 8,645 Rd. 4 Mk. 14 $\frac{1}{2}$, Tin 543 Rd. 4 Mk. 6 $\frac{1}{2}$, Klumpebly 283 Rd. 12 $\frac{1}{2}$, Jord fra Frankrig 5,454 Rd. 4 Mk. 3 $\frac{1}{2}$, Kampesteen 157 Rd. 2 Mk., raat Jern 2,039 Rd. 1 Mk. 9 $\frac{1}{2}$, forarbejdet Jern (670 Skpd. 8 $\frac{1}{2}$ 15 $\frac{1}{2}$) 48,242 Rd. 8 $\frac{1}{2}$, til Arbejdsfolk 3,914 Rd. 4 Mk. 13 $\frac{1}{2}$, Hr. Gør, der var forstrevet hertil, for hans og 5 franske Medarbejderes maanedlige Gage 23,474 Rd. 12 $\frac{1}{2}$, i Reiseomkostninger for hans Hidreise 4,896 Rd. 4 Mk., og for Tilbagereisen 5,127 Rd. 8 $\frac{1}{2}$, til hans

og Kones Pension, samt til de smaa Medaillons 8,625 Rd., Sallys Tegner, Snekker og Smed 5,363 Rd. 8 fl. , og Haandlangere 4,488, den svenske Entrepreneur Meyer i Salair *rc.* 6.448 Rd. 1 Mk. 8 fl. , Illuminationen ved Charlottenborg 1,150 Rd. 6 fl. , et Tracément 581 Rd. 1 Mk. 9 fl. , Medailen, der sloges, da Grundstenen blev lagt, 29,224 Rd. 6 fl. , 10 store og 21 smaae Guld-, og 40 store og 460 smaa Sølvmedailler, der sloges, da Monumentet blev opført, 5,804 Rd. 2 fl. , de 7 Metalbuxter 126,83 Rd. 8½ fl. , ialt 402,680 Rd. 5 Mk. 4½ fl. , samt 1,000 Rd. aarligt til Sally. Samme Aar begyndte man at bygge Marmorkirken, der skulde opføres af norsk Marmor, være 122 Alen lang og bred; have en Kuppel, lig Pantheon i Rom, og prydes udvendigt med fritstaaende Billeder. 1752 begyndte man at bygge Frederiks Hospital, og 1757 blev det færdigt. D. 29 Marts 1760 laante Kjøbenhavn 500,000 Rd. af Genua.

Imidlertid havde Christian V tilkjøbt sig St. Thomas af Hollænderne og 1674 befalet, „At den danske Slavehandel maatte ansees som et Monopol for det vestindiske Compagni, der var oprettet 1671“, og 1680 erklærede Kongen: „At han vilde sende et Skib afgiøtsfrit for at ophjælpe Slavehandelen. 3 Instruxen for Commandanten paa St. Thomas af 16 Novbr. 1728 befales: „At Handelen skal vedligeholdes med fremmede Slavehandlere, og, at de skal behandles vel; men ingen Andre end Compagniet maa kjøbe Slaver af dem.“ 1754 købte Frederik V St. Croix og St. Jan af Slavecompagniet, der 1733 havde kjøbt det af Franskmændene for en Million Specier, og d. 30 August s. A. erklæredes Slavehandelen fri for alle Statens Undersatter, Holstenerne undtagen; men i Indførselstold skulde betales af et Mandfolk eller et Fruentimmer imellem 15 og 30 Aar 8 Rd. paa St. Thomas og paa St. Croix 4. Børn imellem 10 og 15 Aar regnedes 3 for 2 voksne Personer, og en syg Mand eller een, som var over 30 Aar blev regnet som

³/₄ Slave. 3 Marts 1763 kjøbte Schimmelmann, der 1760 var flygtet fra Preussen hertil med Frederik II Krigskasse; men 1761 bleven danst Gesandt i den nederfachsiske Kreds og 1762 danst Baron, de kongelige Plantager i Vestindien, samt det vestindiske Pakhuus i Kjøbenhavn, der var 220,000 Rd. værd, for 400,000 Rd. der skulde afbetales med Afdrag i otte Aar, og forøgede Indkomsterne, der i Kongens Tid vare 10 000 Rd., saaledes, at han efter 8 Aars Forløb havde Eieendommene for Intet. Den 9 April 1764 blev Betingelsen til at handle med Slaver udvidet til Stæderne i Holsteen, og Tolden blev estergivet, hvis Slaverne udførtes til de danske vestindiske Der i Undersaaternes Skibe, og ei solgtes til fremmede Stater. D. 25 Marts 1766 forbedes Udførselen af Slaver fra disse Der uden Generalgouverneurens skriftlige Tilladelse under Straf af 300 Rd. vestindist Courant for første og 600 for anden Gang. D. 4 August meddeelt kongelig Confirmation paa en Detroy af 18 Marts 1768 til et privat Socity for hvilket Grosserer Bargum og Gustmeyers Enke vare Directeurer, der var oprettet til Slavehandelens Befordring, og overgav det tillige de kongelige Forter og Loger paa Guinea, og lovede det visse Begunstigelser i 20 Aar.

Under denne Konge bleve en Mængde Fabrikker anlagde og drevne for kongelig Regning. Der var t. Ex. ei blot et Kanonstoberi, et Gævær- og en Krudtfabrik; men der anlagtes endog en Silkefabrik i Bredgaden med 105 Væve og 375 Arbeidere, en Klædefabrik i Rigersgade med 1400 Arbeidere, en Manschetfabrik paa Blegdammen &c. Regjeringen udstedte desuden Monopoler og Privilegier til Fabritanter, gav dem Forstud og Drixtscapitaler af Kongens Kasse, forbed Indførrlsen af adskillige udenlandste Varer, og belagte andre med en uhyre høi Told. Følgen deraf var, at Kjøbenhavn og Omegn havde Sukkerraffinaderier, Sebesyderier, Tobaks-Pibe- og Vordugsfabrikker, og at Fabrikarbeidernes Antal vare stegne fra 1746 til 1758

fra 200 til 4,000; men tillige, at de indenlandſke Ma-
 nufacturvarer vare mere end dobbelt ſaa koſtbare, ſom
 de udenlandſke, og at Smugleriet derved blev en for-
 melig Næringvei, ja bragtes til en ſaadan Storhed, at
 Regjeringen fandt ſig foranlediget til 1766 at paa-
 lægge Præſterne: „At forkynde fra Præſtolen hvilken
 ſvar ſtor Synd Menigheden begik ved at ſmugle.“
 Regjeringen havde oprettet et Generaltoldkammer for at
 have Dpſyn over Handelsvæſenet, ſamt Told- og Con-
 ſumptionsindkomſterne. Svæſſurancſelſkabet's Fond vare
 ſtegne til 600,000 Rbd. Kongen bortforpagtede Han-
 delen paa Island, Finmarken og Grønland for 7,000
 Rbd. aarligt til det almindelige Handelscompagni, der
 desuden fik Eneret til at handle paa Frankrig, Spanien,
 Portugal, Italien og de andre Lande ved Middelhavet.
 Martfeld meddeler dette Selſkabs Dctroy i ſin „Philo-
 cosmus“: „De i det almindelige Handelscompagni ind-
 trædende Partipicanter maa imellem ſig ſelv inobyrdes
 indgaae og beſlutte ſaadanne Reglementer, Conventio-
 ner og Foreninger, ſom de, ſaavel til Compagniets
 Erection og Iſtandsættelſe, ſom Deconomiens og Ad-
 ministrationens Indretning og deres Middels retſindige
 og ordentlige Forvaltning og ſølgelig til Commerciens
 og Skibſfartens Tarv og Fremvært for raadeligt befin-
 der; hvilke Reglementer, Conventioner og Foreninger,
 ſaaledes, ſom de nu i Begyndelſen forfattes eller efter-
 dags forandres og beſluttes, ſkal være ligesaa gyldige
 og kraftige, ſom de af Os ſelv ſpecialiter vare confir-
 merede,“ og tilføier: „At det er umuligt, at en Can-
 celliſchef i Danmark, vant til Cancelli-Formularer fra
 Ungdommen af, ikke maa mærke, at han i Dctroyer og
 Privilegier opretter monarkiffe, jeg vilde ſige, deſpotiffe
 Underſaatter, ved Siden af hans Konges Throne, hvilke
 kunne underminere, om ei med Vold nedrive den paa
 den forfærdeligſte Maade muligt, nemlig ved Selvraa-
 dighed i Handel og Wandel.“ Følgen af dette Dctroy-
 væſen var, at man kjøbte Sukker, Kaffe, Thee og andre
 Colonialvarer for Halvdelen i London, Hamborg og

Amsterdam af hvad de kostede i Kjøbenhavn. D. 1 Julii 1746 havde Regjeringen tilkjøbt sig af Algiers Regjering Fritagelse for at dens Handelsffibe skulde blive opbrugte af dens Kapere imod at erlægge en aarlig Afgift af Kanoner, Krudt, Skibstømmer odl., og denne Tractat var endnu i Kraft. Ifkedestomindre opgav det almindelige Handelscompagni 1760 Handelen paa Middelhavet, og det hele Handelsvæsen var i en saa elendig Tilstand, at Martfeldt med fuld Føie erklærede: „Hvad Pjaltetrømmerens Handel er imod Grossererens er Danmarks Handel imod andre Staters.“

Christian VII. Regjering aabnedes med Pl. 1 Mai 1766: „Angaaende en Belønning af 2 Rd. for dem, som angive Slagterne 1) For at tage mere end efter Taxten. De Tjenestefolk, som have givet mere skal melde det for Politimesteren, som uden Betaling skaffer prompte Assistance, samt medgiver dem et Beviis til deres Huusbond, at de det have anmeldet. 2) For at afvise dem, fordi de der ei pleie at kjøbe: da de skal af Politiet prompte assisteres til at faae det forlangte Kjød, og Slagteren bøde 4 Rd. 3) For at falholda Ko- og Dvickjød blandt Drekjød; da Slagterne ligeledes skal bøde 4 Rl., og anden Gang dobbelt; hvoraf Angiveren uyder dei Halve, og hans Navn forties.“ Den 25 Julii 1767 forpligtede Bernstorff Danmark til at betale Keiseren af Marocco aarligt 50.000 Pjastre, eller, ifølge dennes Valg, 12 Fireogtyvepundiger og 13 Attenpundiger, 30 Toug, 2.000 Egeplanker, og 6.500 Pjastre,“ imod at Keiseren lovede: „Ikke at vilde opbringe nogle danske Skibe.“ Den 28 Septbr. befalede: „Alt alt Hittegods, som findes i Kjøbenhavn og paa Kjøbenhavns Grund, skal leveres paa Politikammeret, hvor det anoteres hvor og af hvem det er fundet, samt derfra publiceres i Avisen, og ved en skreven Placat, som anslaaes paa Raadhuset; da Eieren skal betale Avertissementet og Findeløn efter Politimesters Sigende. Om ingen Eier kommer inden Nær og Dag, bortselges det Fundne for Politicassens Reg-

ning." Den 20 Jan. 1768 blev befaleet: "Naar slige Varer, saasom Sild, Fisk, Kjød og deslige salte Varer til Søes anmeldes til Indførsel, skal det strax meldes til Bragerne, hvormange deraf til Udførsel oplægges, samt paa hvad Sted, og skal de inden 6 Maaneder beviisligt udføres til Skibs eller vrages. Slige Dplage maa ei være ringere end hele Læster, og deres Udførsel med eet og samme Skib ei ringere end $\frac{1}{2}$ Læst. Bragerne skal gives Esterretning, naar de udføres; og maa udvagede Varer ei til Lands udføres. Andre ikke ædende Varer, saasom Tjere og Tran, behøves ei at vrages, undtagen hvad angives at forblive i Kjøbenhavn til Udsalg." Den 25 April tillodes Enhver: "At sye ordinaire Klæder for Tjenestpiger, samt reparere og omgjøre andre Fruentimmerklæder, forsaavidt de med egne Hænder kan afstedkomme. Ligesom ved Rescript 23 April 1762 Enhver maa sye og faldholde Snorliver, Trøier m. v., som behøves til Klæder for Børn under 5 Aar." Den 23 Jan. 1768 blev den jødiske Nation i Kjøbenhavn forbudt at have Smelteovne og Digler i deres Huse. Den 5 Junii forbødes at have løse Hunde paa Gaderne under 2 Mk. til 2 Rl. Straf. Den 5 Decbr. 1769 forbødes: "At opgaae paa Knip. pels- og Holmens Bindebroers Klappe, naar de blive op eller nedhidsede under Straf af 2 Mk. til 2 Rl." Den 7 Decbr. 1770 oprettedes en Dyfostringsstiftelse, hvori aarligt 100 nyfødte Børn, der vare forladte af deres Forældre, skulde optages, og derfra leveres til sunde og kraftige Bønderfolk for at opfores. Ved Barnets Overlevering faae de Klæder til det, en Døbeseddels og det Nr., hvorunder Barnet er indført i Protolen. For hvert Barn betales i de 6 Aar, Stiftelsen underholder det, til Klæder aarligt 2 Rl., til Underholdning ugentligt 1 Mk. 8 Sk., og i Gave ved andet Aars Udgang 3 Rl., og ved 6 to Rl. Barnet er pligtig at tjene Pleieforældrene for Kost og Klæder indtil det er 26 Aar, dog, naar Pigerne tidligere kunne blive givte, maae de, efter Ansøgning befries derfra.

Pleieforældrene maa afgive deres Pleiesøn til Landsoldat istedetfor deres egen Søn, og overdrage deres Ret over Pleiebørnene til en anden Huusfader, dog, efter Ansøgning, og, naar imod denne intet Betydeligt findes at erindre. Iøvrigt skal de, som frisødte Mennesker, for deres Person, ikke være Nogen uden Landets allerhøieste Herskab underkastede; følgerigt aldrig under nogen Forevending ansees for at tilhøre nogen Godssets Herskab, meget mindre for livegne Personer. De Feil, som ellers af deres Fødsel kunde forekastes dem, maa paa ingen Maade geraade dem til Fornærmelse. De Børn, som belades med saa betydelig Bræk eller Svaghed, at de ei kunne være Pleieforældrene til Nytte; men allene til Byrde, skal forsørges af Kjøbenhavns Fattigvæsen. Døe Pleieforældrene fra noget af disse Børn, skal Opfostrings- og Vaisenhuset i Kbhvn. opdrage dem, hvis ingen Landsbyfolk deromkring vil modtage dem. Til denne Bestemmelse føiede Caroline Mathilde: „At det Udstyr: 30 Rl. til hver Landbypige, der blev Brud, og 10 Rl. til hver af deres Førstefødte, som hun aarligen uddeelte til 25 Bønderpiger,“ skulde Døttrene af de Pleiemødre, som meest omhyggeligt opdrog Børnene fortrinsviis nyde.“*) Tallet af de opfostrede Børn skal altid være 600; døer derfor noget Barn i de første 6 Aar, antages i dets Sted et andet nyfødt Barn. Til at bestride Udgifterne og

*) Da Kjøbenhavn kan ansees, som det ledende Princip, og det er vigtigt for Statsborgeren at kjende Aarsagerne til de Begivenheder, der have havt en Indflydelse paa hans Familie og Hjem, har jeg tilføiet Saameget af den danske Historie, som kunde forskaffe ham et saadant Kjendskab.

samle en Kapital for Stiftelsen, skal til samme aarligt erlægges 2 Rlr. af hver Hest i Staden, som holdes allene til Pragt, Bequemmelighed og Fornøielse, og af Hylkedudsteheste 1 Rlr.; men af alle Heste, som bruges til Næringsbrug, nemlig: Bryggeres, Bageres, Mølleres, Bognmænds og Hesteprangeres betales Intet. Af fremmede Heste betales derimod 10 Rlr. Den, som ved Subscription aarligt giver 20 Rlr. til Stiftelsen, er befriet for al anden Udgiwt. Hertil maa hvert Fjerdingaar udsættes Bækkener ved alle Kirkedøre i Kjøbenhavn. Directeurerne Livmedicus og Professor Berger, samt Raadmand Lunding staae umiddelbar under Kongen." Da Pesten hærjede Polen og flere Lande ved Østersøen, oprettedes d. 21 Febr. 1771 en Quarantaineanstalt i Kjøbenhavn. Den 2 April omorganiseredes Kjøbenhavns Magistrat, og befalede. "At den skulde bestaae af en Dverpræsident, en Borgermester med 1200 Rlr., en med 800 Rlr., en Raadstue- og Byssriver, en Stadsyndicus med 1200, en Stadsphysicus, og 4 Raadmænd hver med 400 Rlr., og, istedetfor de 32 Mænd, to Repræsentanter. Embedsmændene erholdt bestemt Løn, Sportlerne affskaffedes, og disse, saavel som Indkomsterne af Stadens Godser og Jorder, skulde henlægges til dermed at formindste de borgerlige Udgifter. Politiet nægtedes Ret til at blande sig i Privates huuslige Anliggender, bekymre sig om deres Næringsveie, om en Person sidder paa egen Haand, om der i Vertshusene spilles eller drikkes ved Nattetider, om hvad der paa Festdagene passerer eller ikke passerer i Husene saalænge Huuseieren eller Leierne eller andre Vedkommende ikke forlange dets Bistand." Ved denne Bestemmelse gav Struensee Kjøbenhavnerne den Rettighed og Beskyttelse til fri selvstændig Virken: "Mit Huus er mit Kastel," hvilken Engellænderen anseer, som sit herligste Beskyttelsesmiddel imod Despotismen, og unddrog ham Virkningen af Spioneri og Angiveri, samt Embedsmændene

nes Despotisme. Da Fostermord og Børns Henlæg-
 gelse paa Gaderne hørte til Dagens Orden, blev d.
 8de befalet: „At paa Gjordemoderhuset i Amaliegaden
 skulde anbringes en Kasse, hvori spæde Børn kunde
 henlægges, for derfra at overgives til Opfostring og
 Pleie,“ og allerede d. 13de vare 25 Børn lagte deri.
 Den 10de befalede: „At ingen Bonde maa hensætte
 sine Korn- eller Føde-Vare hos Rogen her i Staden,
 naar han ei derfor kan faae saa høi Betaling som han
 vil.“ For at forhindre Glimreshygen fra ved Gæste-
 bud og Pragtoptog at fortære Arvingernes Arv og
 Creditorernes Tilgodehavende blev d. 26de befalet: „At
 Eigene skulde begraves fra Kl. 1 til 6 om Morgenens,
 der dog senere forlængedes til Kl. 9. For at standse
 den skadelige Indflydelse, som Egenes Bisættelse i Kir-
 kerne og Begravelse i Staden, havde paa Indbyg-
 gerne, vilde Struensee anlægge Assistentkirkegaard;
 men da Indbyggerne havde den Fordum, at man blot
 kunde blive salig, hvis man begravedes i Kirkerne eller
 paa Kirkegaarden, kunde han ei fuldføre sit Forsæt i
 sin Heelhed; men indskrænkede det til at anlægge al-
 mindeligt Hospitals Kirkegaard uden for Østerport.
 Christian V. Anordning om at have tændte Lygter paa
 Gaderne, var skreven i Glemmebogen, og Staden havde,
 som Følge deraf, ingen Belysning. Husene havde intet
 Nr., mange Gader intet Navn, og Ingen var forplig-
 tet til at holde Stadens Pladser og Gader rene.
 Struensee befalede derfor d. 8 Mai: „At paa Stadens
 Huse skulde det nye Matriculs Nr. males med Blie-
 farve paa et kjendeligt Sted, og Gaderne og Torvene
 skulde holdes rene og forsynes med Reverbeerlygter.“
 Den 29de befalede Kjøbenhavns Magistrat: „Raadet
 skal pr. Entreprise søge at faae indrettet et Forraads-
 magazin i Kjøbenhavn paa 10,000 Tdr. Rug, som
 Vedkommende maa gives Tilladelse fra fremmede Stæ-
 der at indføre, og, naar det er forbrugt, igjen at ud-
 føre. Ved Licitationen skal bestemmes, hvad Leveran-

deurerne skal have for Lønden af det, som virkelig forbruges, samt for det de maa have i Forraad og ei maa forbruges. Bagerne (som ere 50, hvis Gaarde dertil alle ere privilegerede) skal aarligt fra Novbr. Udgang til 1 Mai hver have i Forraad 200 Edr. Rug og 50 Edr. Hvede. Ligeledes skal de, som have Privilegium, at lade bage og sælge Rugbrød under Privilegii Fortabelse have 50 Edr. Rug. Raadet skal aarligt bestemme, hvad Forraad ved Hørkræmmerlauget skal være af de Varer, som til Almuens Føde kræves; saasom Salt, Silb, tør Fisk. Ingen maa ned sætte sig som Spekhøker, før han har tre Edr. Smør, 2 Skpd. Flest, 2 Skpd. Ost, 3 Edr. Erter, 2 Edr. Byg- og 1 Ed. Havre-Gryn; samme Forraad skal han under sit Borgerstabs Fortabelse, have hver Novbr. da Raadet sætter denne Tært. Herefter skal, ligesom af Brænde, paa Stadens Regning, gjøres Dplag af Steenful og Løv. Angaaende Auctionsværket er (foruden Frdn. 19 Debr. 1693) af Kongen approberet følgende Reglement; „Intet maa paa Auction bort sælges, undtagen det i Catalogo er anført. Ingen Auctions-Directeur eller Fuldmægtig maa bruge anden Catalogus, end den autoriserede, som ved Regnskabet indleveres. De maa ei selv eller ved Andre kjøbe Noget paa Auctionen. Ei holde Auction for dem selv eller drive Handel. Enhver skal for de Varer, han vil bort sælge, af Auctions-Contoiret tage Beviis, som bestaaer i en Specification paa Varerne, med hofsøiet Burdering, hvorunder Varerne (efter Auctionsforordningens 10 Post) ei maa bort sælges, med mindre han selv skriftligt erklærer, at de maa sælges for hvad derfor kan faaes. Vil Eieren ei selv vurdere, skeer det ved Burderingsfolkene. Disputer, som forefalde i Laugene (undtagen egentlige Politifager), samt imellem Eiere og Leiere, Mand og Kone, Forældre og Børn er Raadet bemyndiget at afgjøre, og paalægge de Skyldige Mulet eller anden Straf til Correction. Alle Betjente, som bestikkes af Raadet eller salareres

af Stadens Casse, maa Raadet, efter Forseelsens Beskaffenhed, mulctere, suspendere og cassere. Følgende tilføies, paa det at Enhver kan vide, hvad i foresaldende Tilfælde skal betales:

„For Borgerstab at vinde og indtegnes i Borgerstabs-Protocolen betales (foruden frivillig Douceur til de Fattige) Følgende: „Grossererere 40 Rlr. og 2 Rlr. i Indskrivning; Bryggere og Viinhandlere hver 21 Rlr. 1 Mk. 8 Sk., og for Indtegnung 2 Rlr., Jøderne 20 Rlr. og i Indskrivning 2 Rlr., Hørkræmere, Silke- Ulden- og Væredshandlere, samt Urte- og Jsenkræmmere hver 17 Rlr. og 2 Rlr. i Indskrivning, Skippere 16 Rlr. og 2 Rlr. i Indskrivning, Bogmænd 12 Rlr. 4 Mk. 8 Sk. og 2 Rlr. i Indskrivning, Brændeviinsbrændere, Bagere, Barberere, Bogtrykkere, Færgemænd, Feldberedere, Farvere, Guldsmedde, Garvere, Glashandlere, Hofkræmere, Hyrefudste, Kobbersmedde, Muurmestere, Steenhuggere, Gibsere, Prammandene, Slagtere, Segl- Compas- og Flagmagere, Tømmermestre, Tobaksspindere og Uhrmagere hver 10 Rlr. 3 Mk. 12 Sk., og (Hofkræmere undtagen, der blot betale 1 Rlr.) 2 Rlr. i Indskrivning. Privilegerede at sælge Rugbrød, Billardholdere, Fiskehandlere, Kuffenbagere, Væredshandlere, Marstrandisere og Pibemagere hver 10 Rlr. og 1 Rlr. i J.; Commissio-nairer og Hattemagere hver 10 Rlr.; men 2 Rlr. i J.; Bogbindere, Bødkere, Bundtmagere, Blyetækkere, Bildthuggere, Blikkenslagere, Dreiere, Gjørtlere, Glarmestere, Handskemagere, Hjulmænd, Randestøbere, Knapmagere, Malere, Møllere, Naalemagere, Nagelsmedde, Possementmagere, Perryqvemagere, Keebslagere, Remmesniddere og Sabelmagere, Skomagere, Skræddere, Smedde, Snedkere, Steensørere, Stolemagere, Sværdsegere, Strømpevævere og Bævere hver 8 Rlr. 3 Mk. og i J. 2 Rlr.; Beendriere, Fiskeblodere, Guldtrækkere, Haarstjerere, Gammelt Jernhandlere, Lysstøbere, Meelhandlere, Pottehandlere, Pottemagere, Spethøkere, Tobakshandlere og Bertshuusholdere hver 8 Rlr. og

1 Rlr. i J.; Brolæggere, Rammagere, Marquetendere, Frislagtere og Dltappere hver 6 Rlr. og 1 Rlr. i J." Borgerfabsbreve, som hver Borger skal tage, betales efter Rescr. 16 Jan. 1728 saaledes: „Kjøbmænd, Kræmmere, Bryggere og Biintappere Stpt. Papiir 1 Rlr., Forseiglingspenge 3 Mk., og Bessrivelsen 3 Mk. Haandværkere, Brændeviinsbrændere og Dltappere Stpt. Papiir 3 Mk., Forseilingspenge 2 Mk., Bess. 2 Mk. Kjelder mænd og Spekhøkere tage kun Udskrivt af Borg Protocolen paa St. P. til 24 St. og Bessrivelsen koster 24 St. Hver, som bliver Oldermand ved et Laug, betaler til Stadens Bøsse for Indskrivning: „Kjøbmænds Laugenes Oldermand 2 Rlr. og de andre 1 Rlr., foruden frivillig Douceur til de Fattiges Bøsse.“ Der var Borg-, Hof-, Under- og Over-Admiralitets, Politi- Kammer- og Frederiks Hospitals-Retterne, Magistratens Ret, Consistoriets og Kammercollegets Ret, samt endnu et halvt Dousin Domstole, hvorunder Borgerne sorterede. Følgen var, at mange Indbyggere stode under 4, 6, ja flere Retter, og, at i Procestilfælde Sagen sædvanligt blev trukken fra den ene Domstol til den anden, og ophørte almindeligviis ikke førend begge Parterne vare ødelagte. Struensee tog alle disse Retter d. 22 April 1771 under sin Behandling, og omformede dem til een Ret: „Hof- og Stadsretten,“ som traadte i Kraft d. 15 Junii. Den 19de blev erklæret: „Fra 1 Julii er Gadernes og Pladsenes Renovation forpagtet til Bognmandslauget, som hver Morgen Kl. 7, og om Vinteren Kl. 9 skal afhente Feieskarnet, den almindelige Gaderenovation, samt Sne og Is. Til denne Tid skal Indvaanerne lade deres Gader feie og Feieskarnet paa Bunkerne udbære; samt, naar de advares, lade Rendestenen og Isen paa Gaden ophugge.“ Den 21de gav Struensee Kunstacademiet følgende Reglement: „1 Afdeling. Om Academiets Personer, deres Rettigheder og Pligter: Den skal bestaae af 7 Professorer i Kunsterne (af hvilke een er Directeur) 1 Professor i Anatomien, 1 i Geometrien,

1 Sekretair, 8 Uremedlemmer (foruden de udenfor Kbhvn., hvis Tal er uindskrænket), et uindskrænket Antal Medlemmer i alle Kunster, 3 Informatorer i Tegning, 1 i Grundreglerne af Architecturen og en Forvalter. Director vælges hvert andet Aar; til ham skal alle vende sig, som have noget at søge eller forebringe ved Akademiet. De 7 Professore vælger Akademiet af sine Medlemmer, og foreslaaer Kongen til Stadfæstelse. Vil nogen Kunstner blive Medlem, skal han ved Directeuren forevise Akademiet Prøver paa sit Arbejde, derpaa afgjøres ved Ballotering, om han maa tillades at gjøre Prøvestykke. Naar dette er færdigt, bliver ved et nyt Scrutinium afgjort, om han skal antages eller ikke. II. Afd. Om Akademiets Forsamlinger. Professorene, Ure-Medlemmerne og Secreter have Botum. Medlemmerne kan bivaane alle Forsamlinger, men votere alene med over de store Præmiers Uddeling. III. Afd. Om Akademiets Skoler, Concurrence og Prisernes Uddeling. Alle Kong. Underfaatter ere berettigede uden Betaling at undervises paa Akademiet. Saa længe Rummet det i Skolerne tillader, maa ingen afvises. Professionister og Haandværkere i Kbhvn., som ikke kan undvære Tegning, skal tilholde deres Lærlinge flittig at besøge Akademiet. Enhver som vil søge Akademiet, forsyner sig med en Indladelses-Billet fra en Professor i Kunsterne eller en Medlem. Derpaa indskriver Secretairen hans Navn og Indtrædelses-Dag, og paategner Billetten, hvilken han da foreviser den Professor, hvis Maaned det er, som anviser ham sin Plads. Hvert $\frac{1}{4}$ Aar skal 2 Sølv-Medailler, en stor og en liden, tildømmes de Lærlinge, som efter den levende Model have gjort den bedste Tegning; ligeledes 2 for den bedste Poussering, og 2 for den bedste Architectoniske Tegning. Hvert andet Aar anstilles en stor Concurrence om Guld-Medailler, af hvilke 1 er for Malere, 1 for Billedhuggere, 1 for Architecter og en for Kobberstikkere. Af dem, som have vundet den store Priis, foreslaaer Akademiet nogle

af Landets Indfødte, som med udmærkede Talenter ere begavede, til at reise udenlands, og derover indhente Kongl. Stadfæstelse. Ikkun 2 Kunstnere maa paa en gang være fraværende, og iblandt Kunsterne skal stee bestandig Omverling. Vil de efter fuldendte Reiser naar nedsette sig i andre Stæder, skal de have Academiets Tilladelse efter foregaaende Forespørsel hos Kongen. For dem, som have vundet den store Priis eller store Sølv-Medaille i Model-Skolen, skal Billed-Galleriet paa Christiansborg fra 1 Mai til sidste Sept. staae aabent alle Søgne-Dage fra Kl. 8 til 1 Form., at de der efter Malerierne kan øve sig. Hvorom de med en Billet fra Directeuren melde sig hos Kunst-kammer Forvalteren. IV. Afd. Om Academiets Friheder og Rettigheder. Alle, som søge Betjening, hvortil udfordres Kundskab i Kunsterne, skal forevise Attest fra Academiet, eller og det forestillende Departement skal derom indhente Academiets Forslag. Alle Kunstnere, som ere forsynede med et Beviis fra Academiet om deres Duellighed, skal være berettigede ubehindret at drive deres Kunst i de Kongl. Lande. Alle, som vil nedsette sig i Kbhvn. som Mestere i de Professioner og Haandverker, hvortil Tegning behøves, skal forelægge Academiet Ridset af Mesterstykket og Mesterstykket selv til Approbation, som skriftlig af Academiet skal meddeles uden Betaling. Uden dette Beviis maa Magistraten ei tillade nogen at indskrives som Mester. Have de derimod vundet Academiets store Priis, maae de, uden at gjøre Mesterstykke, i de Kongel. Lande drive deres Profession lige med andre Mestere, naar de have taget Borgerskab."

D. 3 Julii blev Auctionsværket lagt under Hof- og Stadsretten. D. 5 Octbr. befaledes: „Ligesom det hidtil har været Brug, at, naar Nogen vilde flytte uden at betale sin skyldige Leie, Huuseieren da ved Underfogden fik Udlæg i det, som paa Stedet fandtes Leieren tilhørende, saa kan herefter ved Hof- og Stadsrettens Jurisdiction paa samme Maade forholdes. Dog

maa flige Udlæg uden foregaaende Attest eller Dom allene have Sted for et Aars Huusleie, naar samme ei er større end 20 Rd. om Halvaaret, samt af Bedkommende ikke modsiges. Da Pl. 2 Octbr. 1754 tillader en Leiere (naar Eieren ei vil lade ham udflytte) at lade sig paa Eierens Bekostning indsætte, (ligesom efter 6—4—7 Eieren maa lade Leieren udsætte, som ei vil flytte til Fardag) kan deslige Forretninger af Underfogden foretages hos Alle, som henhøre under H. og St. Rettens Jurisdiction, Naar Nogen har leiet Bærelser, og herefter pantsat sit Huusgeraad, skal saadan Pantfætning ei hindre Eieren at nyde præferabel Betaling i samme for et Aars Leie, medmindre han har paategnet Pantebrevet, at han har Intet derimod.

D. 16 Novbr. oprettedes en Pleieanstalt for Kjøbenhavn med tre Directeure, hvoraf Statsraad Nyberg fattes over Fabrikvæsenet og Arbeidshusene; Livmedicus v. Berger over Sygehospitalerne og Medicinalvæsenet, Pastor Reseviz over Realskolen og Opdragelsesvæsenet, og Syndicus Lunding over Tugthusene. Kongen saavel som Struensee vilde, at Hjælp skulde ydes de Fattige som for Alderdom, Svaghed og Legemsbrøst ikke selv kunde forskaffe sig Livets Underholdning; Næring den stræbsomme Nødlidende, der ikke kunde finde Arbeide og Fortjeneste, men Lediggjængere alvorligt tvinges til at arbeide. Directionen skulde komme de Nødlidende til Hjælp i deres Bopæle, fordi fattige Familier ei skulde adskilles eller mange Almisselemmer uden Nødvendighed sammensantes i store Bygninger, og forestaae Hospitalerne, Frederiks Hospital undtagen, Opfostringshuset og de øvrige Goddædighedsstiftelser. Hospitalerne skulde blot være for gamle uformuende eller med Legemsbræk beladte Personer. Huusarme deelttes i dem, der af Mangel paa Fortjeneste, dem, som formedelst Sygdom, og dem, der formedelst mange Børn manglede Livets Nødvendigheder, og Directionen skulde forskaffe den første Klasse Penge eller Underholdning in Natura, den anden Læge og Lægemedler, og den tredie

Underholdning for Børnene. Kongen vilde lønne tre Læger til deres Tjeneste: Professorerne Berger, Tode og Sartorph, der tillagtes 4 Kirurger. Hver Huusfader skulde ugentligt have to Mark, og hver Huusmoder, hvert Barn og hver enkelt Person 1 Mk. om Ugen saalænge de vare syge. Børn under 6 Aar kunde leveres til den kongelige Opfostringsstiftelse og over til Directionen, der besørgede dem satte til Pleieforældre, under hvis Opsigt de skulde bruge Formiddagen til Skolegang og Eftermiddagen til Haandgjerninger, hvorfor og de herværende Frie- og Fattigskoler skulde indrettes efter den Plan, at de om Formiddagen lærte de almindelige Skolevidenskaber og om Eftermiddagen Haandgjerning, ligesom og adskillige ny Skoler af samme Art skulde oprettes, og fra Magazine forsynes med adskillige raa Varer til Forarbejdning. I ethvert Kirkesogn skulde oprettes en Fattigcommissiön, bestaaende af Sognepræsten, Kirkeværgeren, to anseete Borgere, Nodemesteren i Qvarteret og Klokkeren. Den skulde undersøge de Fattiges Tilstand i Sognet for at bedømme hvorvidt Enhver kunde fortjene det Nødvendige til Livets Opbold; men iøvrigt rette sig efter de Forholdsordrer Directionen meddeelte dem. Sognets Fattige skulde een Gang om Ugen forsamle sig i Præstens Huus, og Klokkeren skulde føre Protokollen og Regnskabet. Kongen befalede Directionen at oprette et Magazin af raa Materialier, hvoraf arbejdsføre Fattige kunde forsynes med Arbejde, og desuden understøttes med Huusleie, eller Brød og andre Næringsmidler om Vinteren. Der skulde derfor oprettes et Magazin paa et Par Tusende Edr. Rug og ligesaa mange Edr. Kartofler, der om Vinteren skulde forsyne de Trængende med Levnetsmidler, og et Magazin af Uld, Hør og Bomuld, som skulde forsyne ei blot Hospitalerne; men endog enhver Arbejdsfør med Arbejde, og, hvis han manglede det, endog med Værktøi, og dersom han udviste Flid, have et aarligt Tillæg til Huusleie og Brændsel. De Stiftelser, der vare op-

rettede af Private og vare overladte til Dyrrigheden, skulde forvaltes efter Fundators Billie og Mening i Dvereenstemmelse med det Almindeliges Vel og de Grundregler, Kongen havde foreskrevet. Administrato-
 rerne for andre slige Stiftelser, der ei stode under Dyrrighedens Opsyn, advaredes at rette sig efter Direc-
 tionens Exempel ved at opmuntre til Arbeidsomhed, og især ved at paasee, at Goddædighedens Gaver bleve allene arbeidsomme og virkelig nødlidende Personer til Deel, og fordi Ingen skulde tilsnige sig disse Velgjer-
 ninger eller, at ikke een og samme Person paa flere end eet Sted skulde oppebære Saadanne, skulde disse private Stiftelsers Forstandere være forbundne at underrette Directionen og Sognecommissiønerne om hvilke de Fat-
 tige vare, som hørte til deres Stiftelser. I de offentlige Stiftelser og Hospitaler skulde allene de optages, som af Sognecommissiønerne vare overdragne til Directio-
 nen, hvilke ikke maatte have nogen Understøttelse anden-
 steds fra. Der blev givet Directionen en Plan, hvor-
 efter fattige Børn skulde forberedes til deres Haandtering og Bestemmelse i Fremtiden, saaledes, at baade deres Sjælserner bleve godt dyrkede og udviklede, og deres Legemer sunde og stærke. Vaisenhuset ophævedes og Børnene anbragtes deels paa Opfostringshuset, deels i private Huse og deels hos Landsbyfolk. Der skulde tillige anlægges en Realskole, som skulde begynde 1 Jan. 1772, og hvori skulde læres Skrivning, Regning, Bog-
 holderi, Tydsk, Fransk, Engelsk, Hollandsk, Geographi, Historie, Mathematik, Styrmandskunst, Physik, Natur-
 historie, Technologi, Handelshistorie, Ager- og Have-
 dyrkning, Lands Lov og Ret, samt Religion. Der skulde anlægges et Kabinet af Naturens og Kunstens meest gavnlige Produeter og et Modelkammer, og Ele-
 verne skulde udenfor Læretimerne føres om i Kunsternes og Haandværkernes Værksteder. Af Formuendes Børn skulde svares 1 Rd. hvert Fjerdingaar; men fattige Børn med opvakte Hoveder nøde ikke aliene fri Under-
 viisning, men forsynedes endog med Bøger. Hvert

Halvaar skulde anstilles offentlig Prøve med Skolarerne, og de, som havde udmærket sig ved Flid og Skikkelighed, beholdt Præmier, hvilke de skulde bære som Vrestegn. Desuden skulde de Fattige have et Bidrag til Klæder, udredet af den Skoleløn, der var erlagt af de Bemidlede. I Skolen skulde blot saadanne Reyselser finde Sted, som ikke qualte, men befordrede Vrefjerheden. Lærerne lovedes, efter 5 a 6 Aars tro Tjeneste, gode Præstefald eller Skolelærerembeder, og duelige Elever Ansættelse som Godsbestyrere, Skolelærere o. dl." Imidlertid havde Slagtermester Ryses Kone d. 28 Junii 1771 indgivet Klage til Kongen over: „At hendes Mand var arresteret uden Dyrighedens Vidende og ført til Inquisitionsscommissionen for der at tvinges til at bekjende: „At han havde stjaalet 1,400 Rd., som man savnede i en Provstindes Bo, der var død i hans Huus.“ Kongen befalede derpaa Cancelliet: At paasee: „At Jungen blev fængslet uden Dyrighedens Vidende og Billie“ og lod Sagen undersøge. Man erfarede nu, at der var en Marterhule i Staden, der hverken var stiftet af Regjeringen, beskyttet af Loven eller stod under Kongen, Dyrigheden eller Domstolene; men hvortil man kunde bringe hvilken Person man vilde, og lade ham der blive lagt paa Pinebænken, tampet, fattet eller paaført anden Mishandling, naar man blot anmodede Commandanten derom, Afsesfor Stub, der, med 180 Rd. Gage i 8 Aar, havde bestyret denne Indretning, berettede Kongen d. 18 Septbr.: „Inquisitionssprocessen har oprindeligt ikke været Andet end et Krigsforhør, og ikke ført efter Andet end efter Krigsrets-Instruction, og besynderligt dens 15 § og Frdn. 13 April 1686; men efterhaanden har man indført Tamp og Kat. Den staaer udenfor alle Kongens Love, og skal allene rette sig efter tydske Principer. Den haarde Examination er indført af Landetaten, og siden anvendt af de andre Eterer. Ifølge Krigsartikelsbrevets Tilladelse: „At give en Delinquent, naar han næsten var overbevist, nogle Slag Tamp eller Kat, førend der skredes til Tortur“, havde man

baade brugt hine og denne; men i de sidste Aar dog ikke ofte Torturen, fordi den Mistænkte blev lemlæstet der, og især fordi man havde havt nogle Exempler paa, at han, selv endog i det Dieblif, da han blev lagt paa Pinebænken, er bleven overbevist om at være uskyldig. Retten blev ført uden Protocol og Skriver, og bestod af ham (Stub) en Stabscapitain, og en Officier af Landetaten og en af Søetaten." Resultatet blev d. 30 Decbr.: "Oprettelsen af en Inquisitionsscommissiøn, der skulde staae under Hof- og Stadsretten, og bestaae af en af dens Assessorer, en Stabscapitain, 2 Solieutenanter, en Officier af hvert Regiment i Garnisonen, en Skriver og en Copiist. Hof- og St. Retten autoriserede dens Protocoller, og henviste de Mistænkte til at underkastes Forhør der; men hverken Pinebænk, Lamp, Kat eller anden Mishandling maatte bruges." D. 10 Febr. 1772 tillodes Politiet atter at inquirere i Husene. D. 12 April blev det assatisse Compagnies Dectroy fornyet paa 20 Aar, og det fik derved Tilladelse til at oprette Fæstninger, Loger, Comptoirer og Factorier i Ostindien, samt til at erholde af andre danske Undersaatters Skibe, der seilede til Trankebar eller Bengalen 2 pCt. af de indladte Varer, samt Solymønter, eller 15 Rd. pr. Commercelæst, og, naar Skibet kom hjem, 8 pCt. af de hjembragte Varer. D. 29 Octbr. tillodes Inquisitionsscommissiønen at bruge Kat og Lamp. D. 18 Marts 1773 folgte Interessenterne den Assignations-Børs- og Laanebank, som et privat Selskab 1736 havde stiftet, og oprindeligt bestod af 600 Actier, a 1000 Rd. Stkt.; men hvoraf Regjeringen havde laant saaledes, at den 1763 skyldte den 11 Millioner Rd., til Kongen for 350 pr. Actie. Regjeringen fabrikerede derpaa en saadan Masse Bancosedler, at Seddeelmassen, der ved Struensees Fald, var omtrent 5 Millioner Rd., 1784 var 16, uagtet Statsgjelden i det Tidsrum var forsøget fra c. 15 Millioner Rd. til 29. Handelsstanden i Kjøbenhavn oprettede derfor en Speciesbank, hvorpaa d. 16 Febr. 1791 erholdtes Dectroy paa 40 Aar,

som skulde bestaae af 6,000 Actier, a 400 Rd. pr. Actie, og hvorpaa strax tegnedes 7,384 Actier; men Regjeringen laante af og til Penge af den, og endeligt i Septbr. 1799: 900,000 Specier, hvorved Banken fattes udaf Stand til at indløse sine Courantsedler, der indtil den Tid bleve især i Hertugdømmerne modtagne som fuld Valuta. Den blev derfor uvirksom, og Regjeringen kjøbte d. 23 Febr. 1813 dens Activer med 4 pCt. Obligationer a 2 Rd. pr. Specie. D. 8 Jan. 1776 fritoges Skuespillere, Sangere og Dandsere af begge Kjon ved det kongelige Theater fra at arresteres for Gjeld. D. 2 Decbr. forbødes Haandværksvende at forlade Staden uden Pas, og udenbyes Mestere at tage dem i Arbeide; og d. 4 Slagterne: At have deres Gaarde andre Steder end i Udkanten af Byen og at have Kjød tilfals i deres Huse. 1781 gif Bestyrelsen af Fattigvæsenet fra Pleiedirectionen over til Magistraten, men d. 1 Julii 1799 erholdt det sin egen Direction. Om Vinteren 1789—90 laae den russiske Flaade paa Kjøbenhavns Nhed for i Forening med den danske til Foraaret at angribe Sverrig. En svensk Baron Benzelsjerne kjøbte D'Briens Skib, der var kommen fra Ostende for at indtage en Ladning Jern; men var ogsaa bleven indefrossen her, for 2,000 L. St., og formaaede ham til at indtage en Mængde Rum, samt befrygte Skibet baade udvendigt paa Dækket og alt Tougværket med fingertyk Tjære, og ved første Nordostvind, naar et russisk Linieskib paa 100 Kanoner, som laae tæt derved, blev kalfatret, at sikke det i Brand. Man haabede derved, at hvis Binden soiede sig, kunde man opbrænde den hele russiske Flaade, ja maafee endog den danske med. For hvert Skib, der blev opbrændt, skal der desuden være lovet D'Brien en Præmie, foruden andre Fordele. En anden Englænder, Jeff, D'Briens Ven, som tjente her paa et Comptoir, og samme Vinter vilde gaae med ham ud til hans Skib; men Isen rev sig løs, og de dreve 18 Timer omkring i Sundet indtil en Fisker reddede dem,

fortalte han den Accord, han havde indgaaet med Sveskeren; men Tefſ opdagede, at Berelen paa de 2000 L. St. var blot en Secundaverel, uden Anmeldelse hvor Primaverelen var at finde, som Udſtederen beholdt. Han forespurgte sig hos Andre, og da han fik det Svar: „At han ei var vis paa ſine Penge; men forſt fik dem naar Primaverelen blev præſenteret“, gav Tefſ ham an. Man bragte ham til Admiral Fontenay, der befalede ham at opſøge D'Brien, og bringe ham til ſig. Da denne hørte Anmodningen, og han var bleven forraadt af Tefſ, blev han rafende, og vilde ſkyde ham med en Piſtol, ſom dog blev afværget. Endeligt formaaede man ham at følge med til Admiralen, hvor en ſkriftlig Diſpoſition blev forfattet og underſkreven af D'Brien. Politimeſteren traadte derpaa frem af et Sideværelſe og forkyndte ham Arreſt. Han blev derover ſom rafende; men tog dog tilſidſt ſin Tilflugt til Bonner, og erklærede: „Han vilde ſætte ſit Hoved og ſin Ære til Pant paa, at, hvis han blev fri, ſkulde han inden to Timer bringe Svesken.“ Politimeſteren afſlog Anmodningen, og lod ham bringe paa Politikammeret, og ſenere til Citadellet. Skibet blev ſtrax beſat af ruſſiſke Søfolk. Benzeltjerne havde taget ſin Tilflugt til den ſvenſke Geſandt Abedyls Hotel. Pøbelen, iſær de ruſſiſke Matroſer, vilde adſkillige Gange have taget ham ud af Hotellet; og baade Politiet og Garniſonen vare en heel Uge i Bevægelse for at forhindre et formeligt Dyrør. Under diſſe Omſtændigheder bragte Geſandten Baronen til en anden Geſandt, hvilket Politiet ſtrax opdagede. Denne Miniſter, eller, ſom ſenere forſikre- des, hans Secretair, laante Baronen een af Miniſterens Tjeneres Liberie, hvorpaa han ſprang op bag paa en Poſt- chaiſe, hvori Secretairen ſad; men Politiet ſtandsede Bognen tæt udenfor Miniſterens Hotel, hvorpaa den forklædte Betjent ſprang ind igjennem Porten. Miniſteren vilde derpaa ingen videre Deel have i Sagen; men ſendte ham til Abedyls Hotel, der blev ſaaledes omringet af Politiet, at der ikke var nogen Udſigt til

Flugt. Ministeren samtykkede derpaa i, at Politimesteren og Commandanten afhentede ham. Han blev derpaa sat i Struensees Værelse, og en Commission nedsat for at forhøre ham." Generalstjal Uldahl beretter: „Den svenske Søofficier Benzelsjerne havde først aabnet sig derom til Commandanten Ehrensværd i Carlskrone, som dog ikke vilde indlade sig med ham, og siden til General Toll i Skaane, fra hvem han blev henviist til den spanske Minister i Kjøbenhavn, Baron Gustav Abedyl. Da han kom til Kjøbenhavn gav Spisevæerten paa Kræmmerhuset Schills, som var opdragen i Sverrig, ham Anslag paa den irrske Skibscapitain D'Brien, som en Mand, der skulde være ham behjælpelig i hans Forehavende. Han kjøbte derpaa dennes Skib, som laae tæt ved eet af de russiske Krigsskibe udenfor Bommen, for 12,000 Rlr. til den Ende at D'Brien efterhaanden skulde see at lægge sit Skib nærmere ind til det russiske, og endeligt til beleilig Tid, og, naar Vinden gik til Nordvest, gjøre et Tractement ombord hos sig, samt ved den Anledning, naar Drikkevarer skulde hentes op fra Rummet, sætte Ild deri under Dækket, ligesom slikt kunde være skeet af en Hendelse. Pengene skaffede Abedyl ham i en Verel udstedt af den svenske Consul Gustmeier, stor 2,000 L. S.; men som det var en Secundaverel, og D'Brien raadførte sig med en Engellmand, om han var sikker ved den, hvorved D'Brien tilstod Sammenhængen, kom dette for Dagen. D'Brien blev anholdt Lørdag Aften d. 28 Febr. 1789. Det er urigtigt, at Russerne bevogtede D'Briens Skib; thi det var en dansk Commando Matroser med en Søofficeer. Den fremmede Minister, som forundte Benzelsjerne Bestjærmelse, var den portugisiske de Sousa, som dog siden stjød Skylden paa sine Folk. Abedyl, der skammede sig ved den Rolle, han havde spillet deri, tog i Midten af Marts til Sverrig, i den Tanke, som han sagde: „Enten at formaae Kongen til at erklære: „At Anlægget var gjort efter hans Dnske,“ eller og offentlig lægge for

Dagen, at han ei havde handlet uden Befaling;" men han kom ei længere end til Skaane, og Kongen af Sverrig nægtede at have havt Deel deri. Hvad man skal troe derom, kan tildeels dømmes af Summens Størrelse, som hverken Benzelsjerne eller Abedyl havde tilovers. Da Benzelsjerne i Jan. 1789 første Gang kom her for at erkjendige sig om de russiske Skibes Tilstand, som tildeels laae indefrosne i Isen paa Rheden, fattede han først Anslaget, og da han ikke uden Penge kunde udrette dette, gik han til Sverrig, og udvirkede Anstalt til Penge. Saasnart Benzelsjerne havde erholdt Visshed om at bekomme disse, reiste han, og kom til Kjøbenhavn d. 21 Febr. 1789." I Handels-tidenden staaer: "D'Briens Skib Skib heed Alexander, Berelen var en oprigtig god Secundaverel til Last Glas Gull i London, at udbetale efter Ordre af Udstederen, en Handelsmand her i Staden, som havde accepteret den og paategnet, at Prima var accepteret. Løff henvendte sig først til Procurator Haagen, og efter at have raadført sig med ham, afslagde han utvungen for Admiral Fontenay og General-Auditeur Nørregaard en Forklaring om hvad der var ham bekjendt om Anlægget ic." D. 2 April 1793 blev Porcellainshandler Braband, der fra 1775 til 1782 havde været Handelsfuldmægtig paa Silkefabriken i Bredgaden, og i den Tid afslagt rigtigt Regnskab for nogle Tdr. Guld,

*) 1772 traf man en Svensker med et tændt Lys paa Nyholm, uden at Nogen kunde begribe hvorledes han var kommen der. Han bragtes i Forhør; men tilskod Intet, og man lod ham derpaa forsvinde uden at Nogen veed hvor han er bleven af. Frederik II. bestyldte Gustav III. for, at han den Gang vilde lade den danske Flaade brænde op.

fængslet og ført til Citabellet. Marsagen var ifølge Justitsraad R.'s Beretning: „At Kronprindsen havde erfaret: At hans Marskalk Bülow lod sine Forslag og Bemærkninger over Regjeringsvæsenet affkrive af denne, og derpaa tilfille Kronprindsen dem i anonyme Afskrifter. Bülow blev affediget, og Prindsen skal have erklæret: „At han aldrig mere vilde have nogen Ven.“

D. 4 gif Brabands Pige, fulgt af hans Børn, fra hans Huus paa Gammelmont til Slottet med følgende Skrivt: „Borgere! min Mand! Eders Medborger blev i Dag taget fra mig. Spørger I ikke, Borgere! om hans Forbrydelse. Den veed hverken han eller jeg. Sex Linier i Kongens Navn rev ham bort fra mig og fra sex strigende Børn; slæbte ham igjennem Gaderne, og stoppede Munden paa ham, at han ikke skulde opvække Medlidenhed. Borgere! jeg saae ham ikke, og han fik ikke Lov til at sige mig Farvel. Borgere! jeg ligger syg, ellers havde jeg slængt mig for Prindsens Fodder for at bede om Tilladelse til at trøste ham. Borgere! kaster Eder ned for Thronen, og beder for mig, at jeg maa faae min Mand imod Caution; Menneffeligheden vil cavere for ham. Borgere! ynkes over mig, over min Mand, over vor Ustyldighed! Borgere! beder om Tilladelse, at Lovene maa beskytte ham! Borgere! lader eders Følelser tale for mig; thi jeg kan kun græde og vride mine Hænder. Borgere! erindre Eder, at han aldrig i Pengesager bedrog nogen Mand! Borgere! see ind i dette af Smerter — tredobbelte Smerter — forpiinte Hjerte. Borgere! jeg er utroftelig! Borgere! Borgere! Borgere! Lovise Braband.“ En Mængde Menneffer fulgte Pigen, og kastede Skarn og Stene paa Livvagten, som vilde forhindre den fra at trænge ind i Slottet. Cancelliraad Holm, der boede i Brabands Huus, blev, som formeentligt Forfatter af dette Skrivt, fængslet den næste Dag. S. D. befalede Regjeringen: „At ingen Uvedkommende maatte nærme sig det Sted, hvor saadant Dplob fandt Sted, fordi

den Ustyldige ei skulde blive udsat for Fare, naar Bolds- mænd og den offentlige Freds Forstyrre- re falde og ligge paa deres Gjerninger." En Commission, der bestod af Hof- og Stadsretsassessorerne Rohde, Wedege, Rafn, Bagger og Bang blev nedsat, og af disse voterede Bang: „At Braband skulde fire Aar i Slaveriet, fordi han havde sagt, da han blev arresteret: „Jungen kan arrestere mig; thi jeg har hele Almuen paa min Side, og det vil gaae her ligesom i Frankrig“, og fordi der samme Morgen blev udstrøet en Mængde Exemplarer af hans trykte Appel i Nyboders Gader, og han paa Beien til Citadellet ved Skrig søgte at formaae sine saakaldte Medborgere til at tage sig af ham — hvor- hos han ogsaa vægrede sig for at kjøre i Kareth — som vel ikke skete den Gang; men, som foranledigede de siden paafulgte Dplob, der gif saavidt, at Pobelene gif til Slottet, og, under Trudsler, fordrede Braband løsladt, kastede Stene paa Slottet, og med Bold søgte at trænge derind, og derefter fortsatte de begyndte Bold- somheder i Byen." Braband udgav derpaa et Skrivt: „Den mishandlede Borgers Appellation til det danske Folk." Han blev d. 17 Novbr. 1798 dømt til at miste sin Fred, og have forbrudt Guds og Guds. Holm blev for Madam Brabands Skrivt, og for sine: „Pa- triotiske Bemærkninger," „Det kongelige danske Cancellie, Hviesteret 2c. anklaget allerunderdanigst for Throuen af Holm 1797" m. fl. Sk. dømt 1799 til Landsforviis- ning, og hans Søn, der i et Skrivt vilde forsvare sin Fader, 1800 til samme Straf. D. 26 Febr. 1794 om Eftermiddagen Kl. 4 opkom Ild i den femte Etage paa Christiansborg, og snart naaede den det øverste Loft, hvor den fik fat i en Mængde tørt Tømmer, Bjelker, Brædder og gamle Materialer, som laae der. Kl. 5 slog Ilden ud af Binduerne, Kl. 7 brød den ud af Taget, Kl. 10 naaede den Fasadene imod Slotspladsen, og Kl. 12 Kirken og Remisbygningen. Slottet var den Gang beboet af Kongen, Kronprindsen, Enkedron-

ningen, Arveprindsen og Hertugen af Augustenborg med Familier, og nogle hundrede andre Personer. Af disse bleve, ifølge Nyrup, omtrent 20 Mennesker, men efter Andre henved 50 brændte, hvoriblandt Slotsforvalteren Norup. Juliane Maria havde nær deelt disses Skjebne; thi hun laae, ifølge Rygtet, fordi hun var saa drucken, at hun hverken kunde staae eller gaae, og sagde: „Hun vilde ikke ud af Slottet,“ hvortil Kongen, efter Andre, Kronprindsen, skal have sagt: „Ja har hun Lyst til at blive brændt, saa lad hende blive det.“ Hun flyttede til Gaarden paa Hjørnet af Bredgaden og Dronningens Tvergade, hvor hun og Geheimeraadinde Desmercieres, der boede ligeoverfor, og var omtrent ligesaa fordrucken, som Hendes Majestæt, ofte skal have tilbragt en stor Deel af Dagen med at staae hver i sit Vindue, og skjelde hinanden Huden fuld. Den øvrige kongelige Famlie tog først til Græv Bernstorff og derpaa til Palaierne paa Amalienborg. Da Vinden var sydlig, sparedees Toihuset, Kunstskammeret, Proviantgaar-gaarden, Bibliotheket og Cancellibygningen; men af Slottet stod om Morgenens blot de nøgne Mure tilbage. For at opbygge Slottet blev der ombaaeret en Collect over hele Riget, og Folket var saa gavmildt, at Regjeringen indsamlede derved 1,100,000 Rl. I Anledning af denne Given udgav Bogtrykker-svend Stephensen Skriftet: „Beraadslagning over hvorlunde de danske Heste, Køer, Faar, Sviin og Høns vilde give mange Penge til Christiansborgs Bygning“, hvori han viste: „Hvor villige og pligtige Undersaatterne vare til at erstatte det Tab, Branden havde været Aarsag til; men raadede dem til ikke at give saaledes, at de derved kom til at savne det Nødvendige til deres og Familiens Ophold,“ og ønskede Tienden affkaffet; men blev derfor, tilligemed Forlæggeren, Boghandler Liunge sat under Tiltale, og Generalfiskal Uldals Paastand var: „At Tungen skulde levende rives ud af hans Hals, og hans Haand og Hoved derefter afflaaes;“ men S.

og St. Retten dømte ham blot til 14 Dages Band og Brød. For at formaae fremmede Tømmersvende til at opføre Slottet havde Tømmermester Hallander lovet forhoiet Arbeidsløn; men han holdt ikke sit Løfte. To af Svendene klagede til Politimester Flindt; men denne talede med Hallander, og Resultatet blev, at han satte dem 1 Aar i Forbedringshuset. Dette oprørte de svrige Svende saaledes, at de ikke mere vilde arbejde, og samlede sig, især paa Tømmerkroen i Adelgaden. Cappellanen ved Holmens Kirke, Rørby, hvem Heiberg i sit satyriske Katalog har omtalt med: „Tolv opbyggelige Præfener holdne for Smaagadens Nympher af Pastor Rørby, indbundne i Krocodillekind,“ gik til Kroen, og holdt der en Bods- og Dmøvendelsespræken for Svendene; men de loe ham ud. Professor Abildgaard afsmalede ham derpaa at staae i fuld Ornat og drikke af en Spand, og Svendene sidde og pege Fingre ad ham, og lod dette Billede hænge op i Børsen. Politimesteren kom med en Skare Politibetjente og Vægtere til Kroen; men blev omringet, og saaledes behandlet, at han, der var stor og stærk, og saae forstrækkeligt glubst ud, blev bleg som et Liig, og skjelvede som et Espelsøv; men Christian Colbjørnsen banede sig Vej igjennem Hoben, tog ham under Armen, og saa almeenselsket og agtet var denne Mand, for det, han havde virket til Bondens Frihed og Vel, at Folket veeg tilbage, og lod ham føre Flindt uskadt ud af Trængselen. En Commission med Colbjørnsen i Spidsen blev nedsat, og Enhver, som havde Noget at klage, opfordret til at melde sig. Klagerne strømmede til Retten, Forhør paa Forhør bleve optagne, og Vidner i Doustinvis afhørte. Sagen trak sig ud i det Uendelige. Urolighederne ophørte, og Svendene begyndte at arbejde. Nu fastede man Masken: De misfornøiede fremmede Svende førtes ombord og sendtes til Lydf-land. Heiberg forevigede denne Affaire ved sit Digt:

„Du Mester over Lov og Ret;

Du største Flindt paa hele Jorden,

hvis Blik udspyer Majestæt,
 hvis Røst er drøi, som Himlens Torden;
 see hele Kloden samler sig;
 i Lovsang staaende, Ven! om Dig." 1c.

D. 5 Junii 1795 Kl. 4 a 5 om Eftermiddagen opkom Ild paa Dellehaugen paa Gammelholm, hvor over 1,000 Favne Brænde, et Par tusinde Tdr. Steenful og en Mængde andre brændbare Sager bleve forvarede. Disse Sager stode snart i lys Lue, og udbredte en saa frygtelig Hebe, at Ingen kunde komme dem nær, og ingen Sprøite kunde slukke den. Vinden var østsydost, og blæste temmeligt stærkt. I hele Vindstrøget regnede Gnister og store Gløder, og da det længe havde været Torke gif ved den mindste Gnist Ild i de Tagrender, Gable og Udlæggere af Træ, som vare paa Husene i de saakaldte Smaagader, og da det var et klart Solskinsveir kunde man ikke let blive Luen vaer inden den havde grebet vidt omkring sig. Det var derfor næppe to Timer efterat Ilden var begyndt, førend man raabte: „Nu brænder det i Pæregaden.“ „Nu er der Ild i Admiralitetsbygningen.“ „Nu brænder det i Reberentsegaden.“ Strax derefter hørtes de skrækelige Ord: „Der er Ild i Nicolai Kirke.“ Dette var Signalet til en almindelig Forsærdelse og Modløshed. Folket stod, som om det havde tabt baade Sands og Mæle, og stirrede op til den Lue, der blussede ud af Spiret; thi man kunde ikke forestille sig, at Vinden kunde føre Gnisterne saa langt; men snart stod Taarnet i lys Lue. Nu indsaae man, at der ingen Redning var, og at det hele District imellem Holmen og Nicolai Kirke, der havde snevre Gader og Bindingsværks Huse, maatte blive et Roy for Luerne, samt at Taarnets Fald vilde paa en skræffelig Maade, føрге Ulykken. Da Ilden begyndte at brænde paa det lille Taarn, raabte en Borgere: „Gud hjælpe os! Der er Ild i det lille Taarn. Kom! lad os see at faae disse Brandstiger løste, og see vi kunde faae dem stillede op, og slukke Ilden;“ men Stigerne vare gjorte faste, og der var Ingen, som

kunde løse dem. Ved Kirken var et Trykværk, hvorved var et Bassin, som kunde holde næsten 400 Tdr. Vand, og hvortil Vandet blev ledet ved Rønder. Paa Værket var en 800 Fod lang Anbringer, som ved Trykværkets Hjælp, kunde bringes i hvilken Gade man vilde, og gav, naar den var i sin fulde Længde, hvert Minut en Tønde Vand; men hvis man struede 200 Fod fra den, to Tdr. Men Røglen var gjemt. Man slog Døren istykker; men Huset var opfyldt med (ifølge Rygtet contrebände) Varer. Ifledestomindre fik man Slangen bragt ud paa Gaden; men Gaderne vare opfyldte af Vogne og Flyttegods, og Ingen havde Landsnærvarelse nok til at hugge et Stykke af Stakitværket om Kirkegaarden ned. Taarnet styrtede Kl. 8 med en skrækelig Bragen, og knuste og antændte de Bygninger, som stode i Nærheden. Ildstrømmen vælte nu frem med en utrolig Fart, i den Retning, som Vinden blæste, og fortærede Alt, hvad der var paa Veien, lige til Vestervold, som den naaede Søndag Middag d. 7 Juni. Der var imidlertid opbrændt foruden Smaagaderne, begge Kirke- og begge Færgestræderne; den øverste syndre Ende af Østergade, Høibrostræde, den hele syndre Side af Amagertorv og Vimmelstaflet, Løderstrædet, Husene ved Stranden, det meste af Compagnistrædet; den nordre Side af Snaregaden, Hysken-, Badstue- og Knabrostrædet; Ny- og Skovbogaden, Klædeboderne, den venstre Ende af Skindergaden, Gammel- og Nytorv, Raadhussstrædet, den nordre Side af Farvegaden, Lavendel-, Studie-, St. Peders- og Teglgårdsstrædet, Rattesundet, Fredederiksberg- og Vestergade, samt nogle mindre Gange, og Stræder med 943 Huse. I Anledning af denne Ildbrand udgav Pitteratus Lund Skriftet i „Gode Borgeres ædle Handlinger i Anledning af Ildbranden d. 5 Junii 1795“; men blev dømt til 4 Dages Fængselsstraf paa Vand og Brød derfor. Regjeringen tillod de Brandlidte at bygge Hytter paa Slotspladsen, at bruge Artilleriets Telte, og at skjære Græstørv paa Amagerfælled til deres Jord-

hytter, og omtrent 30,000 Mennesker opflogede deres Boliger paa Nørrefælled, Slotspladsen og andre Pladse, og Mange indlogerede sig i det afbrændte Slots Vinuesfag.

Kongen overtog imidlertid 1776 Slavehandelen, og befalede d. 12 Mai: „At Slavehandelen blot skulde føres af hans og hans europæiske Undersaatters Skibe, og at Indførelsen af Slaver i fremmede Skibe medførte disses Confiscation og alvorlig Tiltale“; men det tillodes hans Undersaatter i Vestindien at sælge og udføre deres Slaver til fremmede Colonier, og Regjeringen kjøbte indtil 1789 17,113 Slaver i Guinea. D. 7 April 1777 blev forbudt andre Skibe end danske Undersaatters at seile til St. Croix, St. Thomas og St. Jan, og intet Skib maatte seile fra disse Der eller føre Dernes Producter til andre Steder end Kjøbenhavn. D. 11 Mai 1778 udstedtes Decroy for det Kjøbenhavnske Assurancecompagni paa Varer og Effecter, og s. D. fik det vestindiske Handelscompagni Decroy paa 25 Aar, hvorved Interessentskabet erholdt Dplagsfrihed for alle Varer, som det hentede fra første Haand og for at sælges førte til Kjøbenhavn, samt Toldfrihed for de af disse Varer, der udførtes til Udlandet, saavel som af dem, der til dets Handels Fortsættelse indføres i Staden for igjen at udføres til St. Thomas, og overlod det Tolden, Anker- og Veierpengene paa St. Thomas og St. Jan for 16,000 Rd. v. C. aarligt, og Tolden og Consumptionen for den Kaffe, som indføres i Riget, for 20,000. D. 5 Julii 1781 erholdt det danske østersøiske Compagnie Eneret til at handle med Slaver paa de danske vestindiske Der; men de øvrige Undersaatter at drive den paa andre Steder. D. 2 Febr. 1785 tillodes alle Nationers Handelende toldfrit at ind- og udføre Slaver til og fra St. Thomas. 1791 befalede Kongen Dpretelsen af et Skolelærerseminarium, og skjenkede Blaagaard paa Nørrebro dertil, samt lod bekjendtgjøre d. 21 Jan.: „At 20 a 30 unge Mennesker, som ønskede at blive Lærere i Folke- og

Almueffolerne kunde her erholde fri Underviisning, Lys og Varme." Samme Aar lode Statsborgerne, i Anledning af, at Kongen havde løst Bønderne af Stavnsbaandet, opføre en 24 Alen høi Soile af bornholmst Sandsteen med Fodstykke af norsk Marmor, og pryde den med Statuerne: „Trosskab“, „Tapperhed“, „Bondeflid“ og „Fædrelandskjærlighed“ paa Besterbro. D. 7 Novbr. 1792 tillodes baade Undersaatterne og Fremmede at kjøbe Negere paa de danske Etablissementer i Guinea, og føre dem hvorhen man vilde. S. A. d. 16 Mai forbødes vel danske Undersaatter at kjøbe Negere eller tage imod dem i deres Skibe, hverken paa Guinea ellet andre Steder, og sælge dem til andre Steder; men Af. 2 Febr. 1785 ophævedes ikke, Plantageeierne kunde sælge Slaverne til hinanden, og Gouverneuren tillode at udføre dem. Imidlertid udbrød en Opstand i de engelske Colonier i Nordamerika, og Parlamentsacten d. 14 Decbr. 1775 erklærede dem udenfor Kongens Beskyttelse; men d. 8 Juli 1776 erklærede 13 Provindser sig for uafhængige, Frankrig sluttede d. 18 Decbr. 1777 et Handelsforbund med Nordamerikanerne og d. 8 Febr. n. A. et Forbund. Holland og Spanien optraadte ligeledes fjendtligt imod England, og d. 3 Septbr. 1783 blev ved Freden til Versailles disse Provindser erklærede uafhængige. Englænderne havde allerede d. 4 Octbr. 1775 forbudt de Danske at bringe Munitioen til deres vestindiske Der, fordi de frygtede for, at den skulde derfra blive ført til Insurgenterne. Frankrig anerkjendte i Tractaten 8 Febr. 1778: „At det neutrale Skib beskyttede Ladningen“; men Englænderne tillode hverken at deres Fjender fik Munitioen eller Proviant. Den danske Regjering tillod derimod sine Undersaatter at kjøbe Skibe af de krigførende Magter, og meddeelte Pässe for Skibe, der vare kjøbte i disse Havne, hvis de havde danske Rhedere og Skibsforere. og $\frac{1}{3}$ Deel af Besætningen var dansk, og indgif 1780 et Forbund med Rusland, Sverrig, Preussen og Portugal: „Om en bevæbnet Neutralitet, og at frit Skib gjorde Landningen

fri, selv endog om den bestod af fjendtligt Gods"; og meldte de krigsførende Magter: „At det blot ansaae de Artikler som contrabande, der i Tractaten imellem England og Frankrig vare betegnede som saadanne, og blot den Havn som blokeret, hvor et Skib ikke kunde løbe ind, uden at staae Fare for at blive opbragt.“ Danmark handlede uafbrudt med de krigsførende Magter, og tilførte dem ei blot sine egne Producter, men endog andre Landes. Dette var ligeledes Tilfældet under den franste Revolutionskrig. En hollandsk Kjøbmand de Coninck, der boede i Kjøbenhavn, tilførte t. Ex. i det danske Ravn og under Beskyttelse af dets Flag Hollænderne Colonialvarerne fra deres Besiddelser i Ostindien, som Engländerne havde confisteret. Folgen var, at de danske Skibe saaes i alle Havne, og vor Handelsmarine var næst Englands den største i Verden. Grosserer Dunsfeldt havde t. Ex. 14 Ostindiefarere, og 1792 havde Kjøbenhavn 51 tremastede Skibe, 61 Brigger og Kutterbrigger, 68 Hullerter, Galcaser og Galioter, samt 39 Jagter, Chaloupper og Paketbaade. D. 10 August 1793 meldte den russiske Gesandt Kongen: „At Keiserinden havde befalet 25 Linieskibe og nogle Fregatter at krydse i Øster- og Nordsøen for at forhindre de franste Rebeller fra at drive Søfart og Handel, og beskytte Kysterne fra deres Røverier, samt opfordrede ham til at nægte de Skibe, der vare bestemte til Frankrig, Convoyer, og befale dem, som vare bestemte til andre Havne, at lade sig visiter af hendes Krigsskibe.“ Bernstorff, der 1784 var bleven Udenrigsminister, svarede d. 23: „At det ikke kunde være Keiserinden ubekjendt, at Kongen ei bevilgede Convoyer for danske Skibe, bestemte til Frankrig, at han ikke gjorde Fordring paa at tilføre det Skibsammunitioner, og at, da Kornhandelen var saa stærkt begrændset, som den kunde begrændses, kunde den næppe være Gjenstand for den Sag, hun beskyttede; men for Danmark var det ikke Tilfældet; thi naar den standsedes, opoffredes tillige dets Rettigheder, Uafhængighed og Tractater.“ D. 27

Marts 1794 indgik Bernstorf og den svenske Minister Stael Holstein en Tractat om at udruste hver et Antal Skibe for at beskytte Søfarten, og forhindre andre Magters Krigsskibe end de nordiske fra at komme i Østersøen. 9 danske Linieskibe seilede derpaa til Carls-crona, hvor de forenede sig med ligesaamange svenske. Englænderne visiterede imidlertid de neutrale Skibe, og tilbageholdt eller opbragte dem, som de ansaae som mistænkelige. Følgen var, at d. 18 August 1794 vare 345 danske Skibe under Embargo i England, og, uagtet det til den Tid kaldte Ordren: „Om at opbringe neutrale Skibe“ tilbage, bleve dog blot faa Skibe frigivne. Ordren blev fornyet i Marts 1795, og Følgen var, at indtil Octbr. s. A. opbragtes 466 Skibe til England. Kjøbmændene opfordrede Bernstorf til at give dem Convoy, men Svaret var: „En saadan Beskyttelse vilde indvikle Danmark i en Krig med England; thi Regjeringen erklærede derved, at den beskyttede Smuglerhandelen, istedetfor, at den i modsat Fald kunde paa-staae at den var uvidende derom.“ Men efter hans Død d. 21 Juni 1797 ophørte Krydstogene, og Convoyering traadte istedet. Pl. 25 Julii 1798 bestemtes Flekkerøen ved Christianssand til Station for Convoyen og Handelsflibene, og derfra skulde sidst i August seile en Brig, sidst i Septbr. en Fregat, og sidst i Octbr. et andet Krigsskib igjennem Nordsøen og det atlantiske Hav til Gibraltar. D. 4 Junii 1788 befalede den franske Regjering: „At alle neutrale Skibe, hvori vare engelske Varer, skulde confiskeres,“ og denne Befaling blev saaledes udført, at nogle danske Skibe bleve, ifølge Eggers, confiskerede, fordi Besætningen til eget Brug havde engelske Steenful ombord, og andre, fordi Skipperne havde engelske Metallknapper i deres Klæder. Kapitain Doctum, der 1799 med Fregatten Havfruen eskorterede en Handelsflaade, blev af Chefen for tre engelske Fregatter opfordret til at lade Skibene visiteres, men skjød og dræbte een Mand. 1800 toge Englænderne et fransk Skib, der eskorteredes af en dansk Fregat, og erklærede det

for god Pris, og d. 25 Junii s. A. blev Capitain Krabbe, der med Fregatten Freya convoyerede 7 Handelskibe, ved Indløbet til Canalen opfordret af Chefen for en engelsk Eskadre at lade Skibene visiteres; men Opfordringen blev afflaaet, og en Fægtning fandt Sted, hvori Krabbe fik 2 Døde, 4 Saarede og to Grundskud, og endte med, at de danske Skibe førtes til England. D. 7 Novbr. befalede Keiser Poul, der var forbittret paa Englænderne, fordi han, som Johannitterordenens Stormester, havde fordret, at Maltha, som Franskmændene 1799 havde taget fra Johannitterridderne, og Englænderne s. A. fra Franskmændene, skulde overleveres ham, og Fordringen var afflaaet: „At to Armeer skulde trækkes sammen, 25 Linieskibe udrustes og Beslag lægges paa alle engelske Varer“, og indbød Danmark og Sverrig til at fornye Tractaten af 1780. En Tractat i denne Aand, hvortil var føiet Convoychefens Erklæring: „Skibene have ingen Contrebande ombord,“ forhindrer Visitation, affluttedes i Petersborg. Danmark tiltraadte den med Indskrænkninger; men Keiseren befalede sin Gesandt at forlade Kjøbenhavn og den danske Petersborg. Christian VII. tiltraadte derfor d. 16 Decbr. Tractaten, og Poul sendte sin Gesandt tilbage. Den engelske Gesandt Drummond erklærede den danske Regjering: „At den anfaae Tractaten, som et fjendtligt Skridt imod England“, og spurgte: „Hvilket Parti Danmark vilde tage?“ Svaret var: „Det vilde handle overeensstemmende med Tractaten 1780“, men hermed var Gesandten ikke tilfreds, Englænderne befalede derpaa at lægge Beslag paa de danske, svenske og russiske Skibe, og besætte de danske Der i Vestindien. D. 1 Marts 1801 vare 198 svenske Skibe lagte under Beslag, og d. 29 besatte Englænderne hine Der. Poul befalede: „At en Armee skulde samles ved det caspiske Hav og derfra rykke ind i Ostindien“, og lod 2,000 engelske Solsold bringe til Siberien, samt et engelsk Skib i Narvas Havn opbrænde, fordi to Matroser vare flygtede. Georg III. opfordrede i sin Nabningstale d.

2 Febr. 1801 Parlamentet til at understøtte sig imod Rusland, Sverrig og Danmark i sin faste Beslutning: „At forsvare Sørettighederne og sit Riges Bedste.“ D. 12 Marts tiltraadte Kongen af Preussen Tractaten, og besatte strax Hannover. D. 1 April beredte Amtmand Levezau i Pinneberg Hamborgs Regjering: „At de Danske vilde besætte Staden“; og næste Dag kom Prinds Carl med 12,000 Md., og opfordrede den til at overgive sig. Borgerne samledes til Raadslagning, og forkastede to Gange Forslaget, men antog det næste Morgen Kl. 6. Prindsen indquarterede derpaa sig og sin Armee hos Borgerne, lagde Beslag paa al engelsk Eiendom, forbød alle Skibe at forlade Havnen, og ødelagde eller tog de Tønder bort, som man til Skibsfartens Fremme havde anbragt imellem Glückstadt og Cuxhaven. D. 3 satte 3,000 Danske sig i Besiddelse af Lübeck, og lagde der Beslag paa al engelsk Eiendom, og 2,000 Danske opfordrede Commandanten i Røzeborg til at overgive sig, men fik Afslag.

Smidlertid seilede d. 13 Marts Admiral Parker, Viceadmiral Nelson og Contreadmiral Graves med 2 Linieskibe, hvert paa 98 Kanoner, 15 paa 74, 11 Bombardeergalioter og 25 mindre Skibe fra England, og kom d. 23 til Dresund. Ban Sittard, der, som overordentlig Gesandt var assendt af den engelske Regjering for at formaae den danske til at fratræde Neutraliteten, seilede i Forveien til Kjøbenhavn; men da Regjeringen ei vilde indlade sig med ham, reiste han tilligemed Gesandten. D. 28 lod Parker Commandanten paa Kronborg spørge, om han havde Ordre til at skyde paa Skibene, hvis de seilede forbi; Svaret var bekræftende. D. 30 i Dagbrækningen lagde 8 Linieskibe og nogle Bombardeerskibe sig under Fæstningen, og fyrede paa den, hvorved dræbtes 2 Mand. Kl. 6½ seilede Flaaden forbi, men holdt sig saa tæt under den svenske Kyst, at de danske Rugler ei naaede den. Ved Middagstid kom Flaaden til Kongedybet ved Trekroner. Et Kongens Liv-Corps af 1080 Studenter under Marskalk Hauchs

Commando og et Livjægercorps af Kunstnere, Comptoir- og Handelsbetjente under Major Holstein var imidlertid oprettet i Kjøbenhavn. Commandeurcapitain Bille laae med 4 Linieskibe, 1 Fregat, 2 Brigger og nogle Kanonbaade norden for Trekroner, og Commandeur Fischer laae Sønden med 7 Linieskibe, 11 andre Skibe og et Flaadebatteri paa 24 Kanoner under Villemoes, der alle, med Undtagelse af Fregatterne Hjelperen og Elven, samt Prammene Rendsborg og Nyborg vare uden Takkelage og Seil, og laae fængslede med 4 Ankere til Havbunden. Regjeringen bød Enhver, som vilde tjene paa disse Skibe, 15 Rd.; men da ikkun Faa meldte sig, tog den saavel i Husene som paa Garderne en Mængde Haandværkere og andre Arbeidsfolk, gav hver 7 Rd. 3 Mk. og førte dem ombord. Gustav IV. havde d. 20 Marts befalet den største Deel af Skjergaardsflaaden, der bestod af Bombardeer-skibe, Kanonbaade og Barkasser ialt 50 Fartøier, i Gothenborg at udrustes, og tage Station imellem Hveen og Kullen, og bestemt Troppernes Indsibning til d. 8 April. Kronprindsen reiste til Helsingborg for at formaae ham til at lade opkaste nogle Batterier paa Kysten ved Helsingborg; men han vægrede sig derved, hvis de Danke ei vilde dele Sundtolden med ham. Om Slaget skrev Fischer til Kronprindsen: „D. 1 April om Eftermiddagen Kl. 3½ lettede to Divisioner under Viceadmiral Nelson og en Contreadmiral, gik tæt om Middellgrunden og ankrede strax Sønden for den. Denne Force bestod af 12 Linieskibe, en Deel svære Fregatter og nogle mindre Skibe, ialt nogle og tredive. D. 2 April om Formiddagen Kl. 9½, Vinden Sydost, lettede saavel denne Sønden for Middellgrunden liggende Force, som den Norden for samme værende under Parkers Commando. Linieskibene og de svære Fregatter under Nelson holdt rundt hen i Kongedybet for at tage successive Plads paa Siden af den mig anfortroede Division. Bombardeererne og de mindre Fartøier posterede sig nærmere Byen og Admiral Parkers Division. 8 Linieskibe og

nogle mindre Fartøier krydsede med Force af Seil Syd henimod Divisionens nordlige Fløi. Kl. 10½ passerede de forreste Skibe af Nelsons Force de sydlige Skibe af Defensionen. Jeg gjorde Signal for de Skibe, som vare paa Skud nær, at begynde Slaget. Blokkfibene Provestenen og Bagrien, og strax efter Jydland, imellem hvilket og Dannebrog (et 74 Kanonstib) stoppede for et Anker agter fra, adlød strax dette Signal med en velstyret og fortræffelig Jld. Efterhaanden opkom nu de Øvrige, og ved deels at forbiseile de først Ankrede, deels stille sig agter for dem, formerede en tæt Linie, som, da den ei strakte sig længere Nord end til Orlogsskibet Sjælland, kun engagerede omtrent to Trediedele af den mig anfortroede Defension, da Trekroner og Blokkfibene Elephanten og Mars ikke, og Fregatten Hjelperen kun lidet kom i Jlden. Slaget var inden en ½ Time almindeligt: 12 Linieskibe, hvoriblandt eet paa 80 Kanoner, og de øvrige paa 74, 6 a 8 Fregatter paa den ene Side; paa den anden 7 Blokkskibe, hvoraf kun eet førte 74 Kanoner, de øvrige 64 og derunder, 2 Fregatter og to mindre Fartøier. Sjenden havde alle Steder To, hvor vi havde Een, og Provestenen havde, foruden Contreadmiralen og et Linieskib, to Fregatter, som skjød ham hele Tiden ret forind, uden at han kunde besvare disse eet Skud. Allerede Kl. 11½ blev Blokkskibet Dannebrog, paa Siden af hvilket Nelson laae, skudt i Brand. Jeg begav mig med min Stander paa Orlogsskibet Holstein af nordre Fløi, men Dannebrog stred længe under den strax istedetfor heiste Bimpel. Det havde ved Enden af Affairen 270 Døde og Saarede. Kl. 2½ var Holstein saa forskudt og havde saamange Døde og Blesserede, og et saa stort Antal Kanoner demonterede, at jeg atter omfistede min Stander med Bimpelen, og da Sjælland, hvis Touge vare overstødte, allerede var i Drift, begav jeg mig til Trekroners Batteri, hvorfra jeg commanderede den høire Fløi, som var i et Engagement med Parkers Division, indtil jeg Kl. 4½ modtog D. R. H. Ordre om at

ophøre med Slaget. Defensionslinien Sønden for Trekroner kom saaledes i Fjendens Bold, undtagen Fregatten Hjælperen, som da den tilsidst allene havde at stride med en altfor overlegen Fjende, kappede og holdt ind til Stubben, Kapititeuren Elven, som efter at have faaet adskillige Grundstød, Master og Taffelage forstødte, og en Deel Døde og Saarede, holdt indenfor Trekroner, Stjotprammene Nyborg og Aggerhuus, som den Sidste, taget paa Slæbetoug af den Første, holdt synkefærdig ned til Kysten, og det Gerneriske Flaadebatteri, som var meget ilde tilredt; endeligt Blokskibet Dannebrog, som strax efter Slaget sprang i Luften. Bestemt kan jeg ikke angive Antallet paa Døde og Saarede, men jeg anslaaer det til 16 a 1800. Paa de Førstes Liste maa jeg med Smerte anføre Cheferne af Indfødsretten og Fregatten Kronborg, Capitain Thura og Premierlieutenant Hauch, samt adskillige andre Officierer. Paa Sidstes staaer først Chefen af Dannebrog Capitain Braun, som, foruden andre Saar, har mistet sin høire Arm.“ Han anbefalede iøvrigt blot Cheferne paa Elven og Nyborg, Holstein og Rothe, og sin Adjutant Uldahl, der ogsaa bleve de Eneste af disse Krigsmænd, som bleve Medlemmer af Admiralitetet. Prøvestenens Chef Lassen blev Overlods i Norge, og Willemoes gif i russisk Tjeneste. Om Fischer sagde Nelson: „humanity alone scould have been my object, but Fischers carcass was safe and he regarded not the sacred call of humanity.“ „Min Hensigt var at udøve Menneffelighed; men Adselet Fisser var frelst, og han tog intet Hensyn til Menneffelighedens hellige Kald.“ Om Slaget: Falkenskjold: „Kjøbenhavn har Intet at frygte af en fjendtlig Flaades Kanoner, men Bombardeergalioter kunne kaste Ild paa alle Puncter af Staden og Havnen. Pontonslinien for at forsvare Havnen og Staden var ikke nødvendig; thi Lavvandet var tilstrækkeligt dertil. De svømmende Batteriers Linie, som de Danske havde etableret, var ikke tilstrækkeligen beskyttet af de naboliggende

Stockholm

GUSTAF IV^{de} ADOLPH

Bolde, og den af Englænderne uangrebne og omgaaede høire Floi var næsten slet ikke understøttet. For at sikke sig for et Bombardement skulde Pontonslinien have skudt fra Batteriet med gloende Kugler. Nelson foreslog Baabensstilstand, fordi tre af hans Skibe vare komne paa Grund. Denne Affaire kostede Danmark, som man paastaar, 50 Millioner Frk. (17,000,000 Rd.), og om Bataillen sagde en Mand af Provostens Besætning: „Al. I maatte vi op paa Dækket, og saa begyndte Musiquen. Vi dansede til Al. 11; saa fyrede vi to Salver, og det gik meget godt; men saa lagde et Skib sig ligeoverfor os og gav os det glatte Lag, og vi faldt som Fluor paa Dækket. Den Jamren, Strigen og den Raaben om Hjælp, som jeg nu hørte, gjorde et saadant Indtryk paa mig, at jeg sprang op af Forstrækkelse, hver Gang jeg i de første fire Uger efter Slaget faldt i Søvn;“ og en af Bagriens, Toldassistent Møller: „Vi vare paa underste Dæk. I Forstningen morede det os at see Kuglerne pladste i Vandet; og vi sagde til hinanden: „Den naaede da ikke os“ osv. Vi vare tolv Mand ved vor Kanon; men det varede ikke længe, saa vare vi blot 8. Vor Kanon blev demonteret. Vi gik til en Anden; thi vi saae slet Ingen hos nogen af dem. Lieutenant Lüttichau af tredje jydste Regiment laae saa lang som han var paa Dækket; men løftede nu Hovedet en Smule i Beiret, og spurgte: „Hvor vil De hen?“ og da vi havde sagt ham det, lagde han sig igjen. Han var den eneste Officeer, vi saae hele Slaget igjennem, og det var den eneste Commando vi fik; men da Slaget var endt, kom Capitain Riisbrigh og sagde: „Lad ligge! Lad ligge Børn! der er strøget paa de andre Skibe.“ Lieutenanterne Schüg og Westerholz fulgte Niels Johansen Røks Være: „Det er hver Christens Pligt at frelse sit Liv i Fred; langt mere i Krig,“ og forlode Skibet, da Slaget begyndte, og kom igjen, da det var endt. De bleve dømt til at skydes; men benaadedes og sattes paa Munkholm. Den 9 sluttedes en Baabensstilstand paa 4 Uger, hvorved be-

stemtes: „At Danmarks Handel og Søfart skulde være uforstyrret; dets Søkrigsudrustninger standses, og dets Medvirkning til den berøbnede Neutralitet ophøre; de danske Krigsfanger udleveres og sendes i Land; Parker tillades at forsyne sig i Danmark med det, han behøver til Mandstabet's Forfriskning, og intet Skib skal forurolige Danmarks Handel.“ Poul I. havde imidlertid den 23 Marts kaldet sin Gesandt tilbage fra Kjøbenhavn; men blev myrdet samme Nat. Den 17 April ophævedes Embargoen paa de engelske Skibe. Den 7 Mai sluttede Prinds Carl en Convention med de engelske og preussiske Gesandter, hvorved Elvstrømmen erklæredes fri for alle Flag, og de danske Skibe tillodes at seile fra Havnene ved Elven til Grønland, uden at blive tagne af engelske Kapere. Den 23 fordrev Kongen af Preussen de Danske fra Hamborg og Lybek. Den 4 Juni frigav Englænderne de danske, svenske og russiske Skibe, som vare i deres Havne. Den 17 Juni oprettedes en Convention imellem Rusland og England, der den 23 December blev ratificeret af Danmark, som bestemte: „Convoy-skibe maae ikke forhindre, at de krigsførende Magters Skibe; men derimod, at Kapere vistsere Handels-skibene, og de Jordstrækninger, som England siden Fredsbruddet har taget fra de Danske, skal gives dem tilbage.“ Den 3 Febr. 1803 befalede: „Enhver Borger eller anden Indvaaner i Kjøbenhavn skal tjene i eet af de borgerlige Corpser fra sit 20 til 50 Aar, og til at bestride Udgifterne skal aarligt udredes 2000 Rl. af Byens Grundtaxt.“

1806 ophørte Tydskland at være et Keiserdømme, og Christian VII. bekjendtgjorde den 9 Sept. „At Holstien, Ranzau, Pinneberg og Altona vare Dele af hans Rige.“ Den 21 Noobr. erklærede Napoleon: „At alle engelske Varer, som fandtes paa Fastlandet, skulde brændes;“ og den 7 Jan. 1807 Englænderne: „At den forbød andre Magter at handle paa de Steder, hvor de ikke kunde komme.“ Den 25 Juni havde Keiserne Alexander og Napoleon en Sammenkomst i en Pavillon

paa Floden Niemen, hvor det skal være bleven bestemt: „At Napoleon skulde bruge den danske Flaade til en Landgang paa England,“ og Samtalen være hørt af Oberst Wilson, der, forklædt som Kosak, stod Bagt foran Indgangen til Pavillonen. Den 2 Juli modtog den danske Consul Wolf i London følgende anonyme Billet: „Det er nogle vel underrettede Personers Mening, at den Expedition, som nu udrustes i dette Land, er bestemt til at tage Kjøbenhavn og hele Sjælland i Besiddelse. Derom burde deres Regjering visselig underrettes for at berede sig paa disse Tropper.“ Consulen meldte det den 14 til Commercecollegiet; men fik den 25 det Svar: „At Nygjet var ugrundet.“ Den 7 og 8 August meldte Commandanten paa Kronborg: „At flere og flere engelske Krigs- og Transportffibe samlede sig ved Helsingør.“ Commandanten i Kjøbenhavns Citadel, Generalmajor Peymann, spurgte en Dag i Statsraadet Joachim Bernstorff, der i Broderens Fraværelse var Udenrigsminister: „Om Englændernes Hensigt?“ og fik til Svar: „Man havde ikke Aarsag til at formode Fjendtligheder.“ Den 8 kom Jackson til Tønningen og reiste strax til Kronprindsen i Kiel. Den 11 kom Prindsen til Kjøbenhavn og skrev til Peymann: „Mine Pligter kalde mig til Armeen, hvor jeg er mere fornøden end her, hvor Mænd, som De, ere, og i hvilke jeg sætter min største Tillid. De antager derfor hele Commandoen, saavel af Sø- som Landdefensionen, og træffer alle de Anstalter, De maatte finde fornødne. Alt, saavel Civilt som Militair, lyder Dem. De communicerer denne Befaling saavel til Admiralitetet, som til Magistraten og Cancelliet. At De forsvarer Dem til det Yderste, er en Selvfølge, som jeg ikke behøver at byde en kjæk Soldat. Saasnart Fjendtlighederne begynde, lægger De Beslag paa al engelsk Eiendom. De afværger derimod at være Agressor. Provianteringen skeer snarest muligt til Kronborgs som til Kjøbenhavns Fæstning. Generalmajor Bielefeld og Commandeur Bille commanderer en second, og skal, hvor De ikke er til-

stede, føre Commandoen." Men han befalede ham til-
lige, ifølge Troværdiges Beretninger: "Ikke at angribe
Englænderne, men blot at gaae forsvarsviis tilværks."
S. D. blev 15 Md. lovet Enhver, som vilde tjene paa
Batterierne; men da de Frivilliges Antal ei var til-
strækkeligt, befaledes Magistraten at forstaafe 400 Md.
dertil. Den 12 læstes i Placater paa Gadehjørnerne:
"Efter at have bragt Alt i den Orden, som Tid og
Omstændighederne bød, iler jeg til Armeen for med den,
saasnart muligt, at virke til mine kjere Landsmænds
Vel, hvis ikke snarlige Omstændigheder indtræffe, som
kan afgjøre Alt, paa een, efter mit Dnske, fredelig og
ærefuld Maade. Kjøbenhavn den 12 August 1807.
Frederik." Men Kongen og han vare allerede reiste.
S. D. kom Jackson; men indstibede sig tilligemed den
engelske Gesandt paa eet af de engelske Skibe.

Admiral Gambier seilede den 26 Juli med 17 Linie-
skibe, 5 Fregatter, tre Bombeskibe og en Deel Slupper
fra Yarmouth, og kom den 1 August til Rattegat, og
sendte da 4 Linieskibe og to Fregatter til det store Belt
for at forhindre de franske og danske Tropper fra at
komme til Sjælland. Den 5 kom en Tredækker med
Admirals- (blaat) Flag, 12 Todækkere, 7 Kuttere og
6 mindre Skibe til Helsingør, og den 10 laae, ifølge
"Seeland im Sommer 1807" 18 Linieskibe, 7 Fregat-
ter og en Deel mindre Krigsskibe ved Helsingør, og de
kjøbte dagligt 8,000 R Kjød af Indbyggerne, ja den
12 endog 30,000." Gambier spurgte Kommandanten:
"Om der blev skudt paa Flaaden, hvis den seilede forbi?"
og, da Svaret var benægtende, seilede han den 13 forbi
Fæstningen, og saluterede under Forbiseilingen. Den
16 gik en Afdeling Englændere i Land ved Vedbek, og
den 17 en anden ved Skovshoved. Den 21 satte Lord
Rosslyn 2 Batailloner af de 7000 Hannoveranere, han
havde hentet paa Rygen, i Land ved Kjøge, og seilede
med Resten til Sundet. Kjøbenhavns Bolde vare til
den Tid besatte imod Sø siden med 84 Kanoner og 22
Morsere, og imod Landsiden med 33 Kanoner og 22

Morsere; men Kanonerne havde ingen Lavetter, og ikke een af dem fik Lavet i de tre Uger Fienden stod for Byen. Regjeringen lod bekendtgjøre, at der var Kornforraad for 6 Maaneder, og Viin for 6 Uger; men Borgerne klagede over, at de havde intet Kjød, og Cathcart siger i sin Rapport af 23 August: „At der ikke var Proviant for ti Dage.“ Garnisonen bestod af det danske og det norske Livregiment, hvert 600 Md. stærkt, Fodgarden 160 Md. og Marineregimentet, hvoraf 400 vare i Staden og 1,400 i Citadellet og paa Søbatterierne. Der kom desuden 2,400 Md. i 5 Batailloner; men disse vare Bønder, der efter at have tjent i 8 Aar, vare ansatte indtil det 50 som Landeværn, og havde vel Uniform, Geværer og deslige; men ingen Dvølse, og blot ugagerede og uovede Officerer, og indquarteredes paa Kongens Nytorv, hvor de laae i 5 Dage og Nætter under aaben Himmel, og uden andet Leie end Steenbroen. Borgervæbningen bestod af to Batailloner Infanteri, der foregedes til 4; det borgerlige Artilleri var 2000 Md., Studentercorpset omtrent 1000, og Livsægercorpset, der den 31 Jan. 1806 var bestemt til 4 Compagnier, med 480 Md. blev forstærket med Frivillige. Fra Citadellet til Trekroner og derfra til Dvintus var dannet en Forsvarslinie, der bestod af Prøvestenen, som var sammensat af 3 Liniesfibe, Bloksfibe Marz, Fregatten St. Thomas, et svømmende Batteri, 12 Kanonbaade, 10 Kanonchalupper, 1 Mørteerchaluppe, 3 Bombardeerkasser og 1 Jolle. En Subskription aabnedes for at forskaffe de 2,000 Md., der vare paa Søbatterierne, Æl, Brændeviin og Tobak, og i mindre end een Time vare 3,000 Rl. samlede. Den 13 opfordrede Peymann alle Eierne af Vogne og Heste til at levere disse til Statens Tjeneste, og den 16 befalede han: „At alt engelsk Gods, Penge og Penges Bærde, skulde lægges under Beslag, og den, som dulgte denne Befaling eller ikke efterlevede den, skulde straffes som Landsforræder.“ Samme Dag opdagede man, at et engelsk Skib, som laae blandt de andre Skibe i Havnen,

havde en Mængde Krud og brændbare Materialer ombord. Baade Mandsskabet og Skibet bragtes i Forvaring. Peymann befalede: „At Forstæderne skulde afbrændes, og Indvaanerne enten tage Opholdssted paa Landet eller i Citadellet;“ samt: „At det Borgerlige Artilleri skulde besætte Voldene, og Studenterne Rosenborg, Slotscholmen, Palaierne og Bastionerne ved Besterport. Træerne paa Volden bleve nu forstorstedelen huggede om, og nogle serpundige Feltkanoner hjørte derop; et Batteri anlagdes paa Tommerpladsen, og Peymann flyttede til Hotel d'Angleterre.

„Den 16 August“ siges i „Seeland im Sommer 1807“ „Kl. 4 om Morgenen satte nogle engelske Barkasser og Baade nogle Hundrede Mand, under Paaskud af, at de vare Syge, i Land ved Vedbek uden at møde nogen Modstand. Kort efter fattes flere af disse foregivne Syge i Land. En Mand, som boede der i Nærheden, meldte det til Peymann. Man havde imidlertid fra Citadellens Volde seet Fjenden gjøre Landgang, og meldt det til ham; men han smilede og rystede med Hovedet, og da man spurgte ham: „Hvorfor?“ var Svaret: „Fordi det er umuligt, og imod alle Krigskunstens Regler at lande, naar man har en Fæstning, som Kronborg, i Ryggen.“ Han gik derpaa op paa Volden, og sagde, da han saae Landgangen: „Ja wahrhaftig! De gaae i Land. Hm! det er jo imod alle Regler.“ Ikke destomindre sendte han Major Holstein med et lille Corps Artilleri, Cavalleri og let Infanteri til Vedbek; men skal tillige have forbudt Majoren: „At angribe Englænderne.“ Han kom Kl. 10 til Bestemmelsesstedet, og sendte strax en Adjutant til Peymann „Om Tilladelse til at angribe,“ men fik et bestemt „Nei“ til Svar. Han sendte en Anden i samme Hensigt, og erklærede: „Han vilde sætte Vre og Liv i Pant for, at Angrebet vilde lykkes;“ men fik atter Afslag. En Tredie affendtes derpaa med det Budskab: „Endnu er det Tid at gjøre Fjenden Afbræk. Dens Mangel paa Cavalleri borger for et godt Udfald.“ Nu fik han

Tilladelse til at angribe; men Englænderne havde imidlertid sat henved 10,000 Mennesker i Land, og der var altsaa Intet at udrette. Den 16 kom 300 Bogne med Krud fra Frederiksværk til Kjøbenhavn, og den 17 vilde Major Tscherning føre 800 dertil; men Englænderne affjære 20 af dem, og han tog derfor til Kronborg. Et fjendtligt Corps gik samme Dag til Frederiksberg; og Artillericapitain Hummel med Livjægerne og noget Artilleri tog ud mod det; men trak sig tilbage efter at have faaet een Mand dræbt og nogle Saarede. Den 18 tog General v. Decken Frederiksværk, og Bærket blev derefter drevet for engelsk Regning; de danske Kanonbaade toge et engelsk Krigsfartoi, og jøge et andet paa Grund, som de brændte, og Prindsesserne Juliane og Charlotte reiste bort. Den 19 toge Kanonbaadene atter et fjendtligt Skib, og sloge et Angreb tilbage. Natten den 20 og 21 angrebe Kanonbaadene et Batteri ved Svanemøllen. Generalmajor Waltersdorf og Oberstlieutenant Voigt vare befalede med Livjægerne og nogle Batailloner Infanteri at understytte dem; men hiin blev staaende ved Nørrebro og denne kom en Time for silde, og da Kanonaden havde vækket Fjenden, omringede den Livjægerne, som maatte bane sig Vej med Bajonetten. Da Affairen var forbi saae disse, at Militairet endnu var langt bag ved dem, og klagede over dets Officerer, men fik til Svar: „Livjægerne ere os for raske, og tænke kun lidt paa, at man med en saa svag Besætning maa spare paa Mennesker.“ Den 22 reiste Prinds Ferdinand. Den 23 angrebe vore Bombe- og Kanonfartoiere Batteriet ved Svanemøllen og nogle Bombe-skibe der laae ved det nordlige Batteri. Fjenden kastede Raketter; men endstjøndt den fik Forstærkning, tog dens Ild af henimod Kl. 1, og nogle af dens Skibe flygtede. Vore fik 9 à 10 Døde, og 10 à 12 Dvæstede. Ved Middagstid kom en Kanonbaad, der var forskudt, tilbage. Folket, der havde samlet sig paa Toldboden, for at see Slaget, raabte: „Hvorledes gaaer det?“ „Alt paa det Bedste!“ var Svaret. „Fjenden flygter og vi

have blot faa Døde." Kort efter kom Stykprammen „Sværdfiskken“, der havde faaet 7 Grundstød." Den engelske Høistcommanderende General Cathcart siger i sine Rapporter den 16 og 23 August: „Landgangen skete ved Vedbef uden Modstand fra de Danstes Side. Tropperne marscherede derpaa til Kjøbenhavn, og havde ubetydelig Modstand. En Afdeling af de tydske Tropper under General v. Decken angreb og erobrede det kongelige Kanonstoberi 8 Mile fra Kjøbenhavn, hvor en Major og 830 Md. bleve gjorte til Fanger, og en Mængde Kanoner og Ammunition gjorte til Bytte. De Danste samlede en lille Magt ved en By, som hedder Roskilde, og syntes en kort Tid at ville holde Stand der; men da vore Tropper nærmede sig, flygtede de over Hals og Hoved. Nogle fjendtlige Kanonbaade bleve ligeledes tvungne til at vige. Vort hele Tab ved disse Leiligheder bestod af to Artillerister og to Officerer, Lieutenant Lyons og Kornet Dickson. I Stoberiet kom vi i Besiddelse af en stor Mængde Kanoner og en Deel Ammunition. Kjøbenhavn er aldeles omringet, og Batterier opførte, som antages at kunne begynde den 22. Den Magt, jeg har, er stor nok til at tage Staden med Storm; men da den er omgiven med en Bandgrav, saa maatte en Mængde Menneſter opoffres derved, og, eftersom den dog umuligt kan faae Undsætning, er det bedst at gaae frem paa en ordentlig Maade. Jeg tvivler næsten ikke paa, at Staden vil gaae over om faa Dage, og et stort Antal af de rigeste Indvaanere have virkelig aabenlyst yttret deres Dnske: „At der bliver capituleret.“ For at lette Angrebet til Lands blev besluttet at angribe Trekroner, hvis Erobring eller Udelæggelse vilde medføre, at vore Skibe kunde gaae til Staden, og den 23 om Morgenen, da Beretningen afgik, havde vore Skibe begyndt at bombardere disse Batterier. De danske Kanonbaade havde i Stilten taget to Kanonbaade, og brændt den ene. Den 23 skulde Trekroner bombarderes; 5,000 Somænd havde frivilligt tilbudt sig at storme disse Batterier, og denne Storm

fulde see med Afdelinger paa 500 Md. General Brune eller Berthier commanderer i Kjøbenhavn. Generallieutenant Bairds Brigade var den første, der landede; Generalmajor Wellesleys den anden, og Spencers den tredie. Den 19 var Skjermysdel, hvori de Danske mistede 40 Md. og de Engelske ligeledes kun 3aa. Den 22 om Aftenen Kl. 6 var en haard Fægtning, hvori de Danske fægtede for hver Tomme Grund; men maatte vige, samt: Efterskrift: „Jeg seilede fra Kjøbenhavn den 23 August, da en stor Fægtning begyndte imellem vore Bombeskibe og Trekroner, de flydende Batterier og Kanonbaadene. Vore Tropper havde opkasted et Batteri indenfor et Kanonskud fra Staden. Dette fyrede med Magt indtil Kl. 3 om Eftermiddagen, da jeg kom forbi Kronborg, og altsaa tabte det af Sigte. Jeg frygter for, at vore Bombeskibe have faaet stor Skade; thi vi kunde see Skuddene ramme dem fra alle Kanter, og Stilten tillod dem ikke at komme bort. En stor Mængde Baade vare affendte om Morgenens imod Trekroner; ogsaa Raketskibene bleve bukserede frem. 30,000 Md. ere landede, og indesluttede Staden, som blot har Føde for 10 Dage. De danske Orlogsskibe kunde, efter Kyndiges Dom, slet ikke gjøre England nogen Krigstjeneste, og kunde blot for det være af Værdi som Forselskibe; thi de rumme mange flere Tropper end de engelske Skibe af lige Drægtighed. Som Linieskibe due de Intet i Linie med de Engelske, og kunde altsaa ikke ansees som nogen Erhvervsilde; men i Sjændens Haand kunde de blive meget skadelige for os i Østersøen; for hvilket Farvand de især ere byggede.“ S. D. den 23 Kl. 12 rykkede Livjægerne, Herregaardsskytterne, Regimentsjægerne og noget Artilleri ud imod Blaagaard; men de fjendtlige Jægere laae og skjød paa dem bag Træer og Busse, samt bag Plankeværket omkring Jodernes Kirkegaard, og tvang dem til at retirere. Den 26 gif Livjægerne, det danske Livregiment og noget Artilleri til Classens Have. Kanonbaadene understyttede Angrebet; men en Granat fra Svanemøls-

lens Batteri tændte Ild i Kanonchaluppen „Stubbe-
kjøbing“, hvorved den med 31 Md. af Besætningens
70 sprang i Luften, og 12 Menige bleve lemlæstede.
Den 27 og 28 brændte de Danske Husene paa Broerne
undtagen Reberbanen paa Besterbro, der var brændt i
Forveien; men da Bygningerne forstørstedelen vare
Grundmuur, saa brændte blot det Indvendige og Tagene
styrtede ned; men Murene bleve staaende. De Danske
stjode vel med deres Sexpundiger nogle Huller i dem;
men Fienden havde alligevel et godt Skjul i dem. Paa
Kallebod Strand vare lagte nogle Kanonbaade; men et
Batteri ved det gamle Pesthuus dræbte Lieutenant Zen-
then, stjod Armen af Cadet Bull, saarede Lieutenant
Wulf og qvæstede 12 Menige, og tyang Baadene til
at indtage en anden Plads. Batteriet paa Tømmer-
pladsen bestod af nogle Morsere og Tolvpundiger, og
Peymann erklærede: „Det kunde beherske Batteriet ved
Pesthuset.“ Den 31 om Morgenen Kl. 4 rykkede han
med 3 Batailloner Infanteri, Garnisonens Skarpskytter,
Regimenternes Jægere, Livjægerne, Herregaardskytterne
og 8 Kanoner under Oberst Beck's Befaling ind i Clas-
sens Have, og afbrændte der alle Bygningerne og en
Deel Buske. „Myrderiet var,“ siges i „S. im S. 1807“
„skrækkeligt. Vi traf i Bygningerne mange Soldater,
som laae i dyb Søvn, og mangen Mand sov ind i den
evige Søvn førend han var vaagnet af den timelige.
Mange brækkede sig selv Halsen ved at styrte sig ud af
Vinduerne, og vore Tømmere, vi havde sendt med
for at ødelægge Bygningerne, traf ogsaa med deres
Drex mangen en Hjernefal. I Haven mistede vi næsten
ingen Folk; thi Fienden holdt ikke Stand. Først da vi
forfulgte dem i aaben Mark, faldt Mange af Bore,
formedelst deres overlegne Artilleri, der stjod med Dru-
estub. Vore brave Livjægere vare, som ellers altid, i
Spidsen*) for Udfaldet og de Sidste paa Retiraden.

*) Capitain Hammer, som hiin Tid var Overjæger ved Liv-
jægerne, fortalte: „Da vi rykkede ud imod Classens

Hvis det talrige fjendtlige Cavalleri havde haft mere Mod, havde det seet slet ud med disse Brave; thi, næsten omringet, maatte det forreste Geled trænge frem med Bajonetten, og det andet aabnede med en godt vedligeholdt Ild mangt et Hul i de fjendtlige Rækker. Livjægerne rose især Gardens Jægere; Herregaardsffytterne have ogsaa udmærket sig. At Peymann var med, og blev saaret, har rundet ham mange Hjerter." Han blev saaret i Benet af en Musketkugle. De Danste havde 70 à 80 Døde og Saarede, Engländerne mistede Commandanten paa Frederiksberg, General Baird. Uagtet Landsfægtningen var forbi Kl. 7 kastedes dog 150 $\text{\textcircled{B}}$ Bomber fra Bombestibene og et Flaadebatteri indtil Kl. 1 paa den engelske Flaade og Batteriet. En fjendtlig Krigsbrig sprang i Lusten, en Kanonbaad sank og en anden blev gjort ubrugelig; et Linieskib paa 84 Kanoner brændte i 1½ Time; men Ilden blev dog slukket, og vor Flotille forjog hele den fjendtlige fra Bugten ved Charlottenlund. Fjenden havde imidlertid besat Frederiksberg Slot med 2,000 Md., og plantet Kanoner i Kammerfruernes Værelser, paa Terrassen og paa Ridebanen, og opført Telte i Syndermarken for Bjerg-

Have vare Mange iblandt os meget forknytte, og der var i det Hele taget en temmelig daartig Stemning iblandt os; men vor ene Lieutenant, Concertmester Dupuis, begyndte at synge Livjægermarschen af N. T. Bruun:

„Hellig forenet ved Broderhaand,
 stærkt sammenknyttet ved Brødrebaand
 til denne Kjede
 Venskab og Glæde
 stedse samle sig;
 Danmark, evigtelskte Land,
 for Dig vi Alle — Mand for Mand, —
 tappert vil møde
 fægte og bløde,
 hver er tro, som Guld &c.“

og hele Choret stemmede i med, og vi gif syngende ind i Haven.“

stotterne. Den opfordrede Peymann til at levere sig Flaaden, og lovede at den, naar en almindelig Fred blev sluttet, skulde blive leveret tilbage; men fik Afslag. Kronprindsen havde i Kiel sendt Lieutenant Steffens til Peymann med skriftlig Befaling: „At opbrænde Flaaden, hvis Staden blev overgivet;“ men Englænderne fangede ham $1\frac{1}{2}$ Miil fra Kjøbenhavn, og sendte ham ombord paa Flaaden. De opkastede i en Halvcirkel fra Charlottenslundsbugten til Kallebod 4 Allen høie og 5 à 6 Allen brede Bolde af Sandsække, og plantede derpaa, ifølge en engelsk Officers Beretning, 43 Mørsere, 48 Fireogtyvepundiger og 7 Haubiger; men efter en anden: 46 Mørsere, 43 Fireogtyvepundiger, 48 mindre Kanoner og 14 Haubiger, nemlig paa et Batteri ved Svane-møllen 11 24 \mathcal{F} og 1 Haubig, ved Garveriet 2 Mørsere, 3 24 \mathcal{F} og 1 Haubig, Gamle Kalkbrænderi 4 24 \mathcal{F} , og ved Siden 6; ved Salpeterværket 10 Mørsere og 2 Haubiger, og foran 2 Kanoner; Sandgravene 3 Mørsere; paa venstre Side af Assistentkirkegaarden 10 Mørsere; ved Blaagaard 2 Kanoner; bag Lade-gaarden 10 mindre Kanoner; Seildugsfabriken 8 24 \mathcal{F} ; i Haven bag St. Jørgens Sø 4 Mørsere og 2 Haubiger; ved gamle Pesthuus 6 24 \mathcal{F} og 1 Haubig, og ved dets venstre Side 4 Mørsere, og deres Krudt rækkede $\frac{1}{2}$ længere end det Danffe.

Den 1 Sept. opfordrede Gambier og Cathcart Peymann til at overgive Staden, og levere dem Flaaden; Svaret var s. D.: „Han vilde indhente Forsholdsregler fra Kongen, og anmodede om Udsættelse af Bombardementet indtil Svaret kom. Dette affloge de, fordi de havde gjort det Yderste af det, som var indenfor deres Kuldmagt. Bombardementet beskrives i „See-land im Sommer 1807“ saaledes: Om Aftenen den 2 Sept. saae jeg i Mørkningen et rødagtigt Ildstjær oplyse det indtrædende Mørke. Jeg saae i Beiret, og saae en Armee af Brandraetter, med en lydelig Hoinen, fare — liig Slinger — over mit Hoved. Et skrækkeligt Skrald af omtrent 30 Bomber, som styrtede ned, fulgte dem.

Det var blot faa Dieblif, og Staden stod paa flere Steder i lys Lue. I Begyndelsen var der en øde Stilhed paa Gaderne, hvori man blot hørte Mordstyfsets Bragen; men snart vare de opfyldte af en huul, forvirret Allarm af Sprøiterne, som førtes dertil, Brandsfolkene Raaben og Stormklokkens eenstonende Lyd. Generalmarschen slog, og jeg ilede op paa Bolden. Her stod jeg nu, en Tilskuur af det skrækelige Skuespil. Bagved mig var Horisonten rød af Ild, der efterhaanden brød ud paa 36 forskjellige Steder, og foran mig de talrige Ildsvælg, som hvert Dieblif udspyede Ddelæggelse og Død. Jeg stod taus og stirrede ud i det Fjerne, da et Jammerffrig lød bag ved mig. En Bombe havde i et nærstaaende Huus dræbt en Moder og et Barn, som diede hende. De ældre Søskende styrtede hylende ud af Huset, der var halvt ødelagt. Faderen, som indtil dette Dieblif havde staaet tankesfuld ved min Side, vækkedes ved dette Jammerffrig og tumlede ned af Bolden i sine Frelstes Arme. Efterat Bombardementet, der varede i 12 Timer, hørte op, gik jeg hjem. Ethvert Skridt, jeg gjorde, førte over Ddelæggelse. Det var, som om Fordærvelsens Engel havde svunget sit Jernscepter over Staden. Gaderne glimrede af Millioner sønderflaaede Binduesrunder, hist havde Ruglerne besaaet Gaderne med Tagsteen og Gruus, og her dampede Ruinerne af de opbrændte Huse. Den øvrige Deel af Dagen vare Gaderne opfyldte med Flygtninge. Forvirringen var ubeskrivelig. Det Huus, som den Ene forlod, syntes den Anden at være et sikkert Tilflugtssted. Saaledes kom Aftenen.

I Begyndelsen syntes Fienden at ville skaane os. Der faldt blot enkelte Bomber, Rugler og Raketter, og vi begyndte allerede at smigre os med, at hans Forraad var udtømt; men imod Morgensunden var Bombardementet ligesaa stærkt som forrige Nat. Ikkedestomindre lykkedes det dog vor fortræffelige Brandmajor at blive Herre over Ilden. Om Dagen var Skuespillet det samme, undtagen, at Forvirringen var større, og For-

ventningen for den kommende Nat endnu ængstligere. Men selv denne korte Frist undte Fjenden os ikke; thi allerede om Eftermiddagen Kl. 4 aabnede han sin Ild endnu frygteligere end tilforn. Blot saa Dieblif, og det uhyre Forraad af alle Slags Trævarer, som laae opstablede paa Tommerpladsen, tændt af gloende Rugler, stod i lys Lue. Det Batteri, vi havde opført der, blev, efterat dets Krudt var sprunget i Luften, forladt, og idet en truende Fare fra denne Side af Staden nærmede sig, brændte allerede Flammen himmelhøit fra den modsatte. Hvad menneskelige Kræfter kunde udrette, skete: længe kæmpede man imod Ilden, som greb mere og mere omkring sig, og hist og her blev slukket; men de utallige Bomber, Granater og Ildkugler, som styrtede ned, havde imidlertid tændt Ilden paa andre Steder. Arbeidsfolk, Heste og Huusgeraad bleve slagne istykker eller begravne under de nedstyrtende Huse. Den, som undgik Døden, lod fortvivlende Armene synke. Borgere stirrede med et Blik, der udtrykte stum Fortvivlelse, paa Flammen, som opslugte hans Alt. Jeg stod, omringet af de Flygtendes Jammerstøi og de Synderernes Stønnen og Beeraab, og havde foran mig det mørkerøde Ildhav, som Frue Kirketaarn, i Brand lige til dets Spidse, med dets klare hvide Lys overstraalede, liig et glimrende Meteor, og da det derpaa, med dets frygtelige Bragen styrtede sammen, og opslugte Ildhavet under sig, og en sort Damp, blandet med Ild, hvirvlede i Veiret, og udgjød sig i en Ildregn over Staden, og Fjendens Triumphraab blandede sig græseligt i den nære Jammer, da gjennemløb mig en saa kold Gysen, at Dødens Haand ikke kunde have været koldere. Paa Slutning var nu ikke mere at tænke. Ilden havde grebet alt for vidt omkring sig. I den almindelige Forvirring vare Indvaanerne gaaede bort, og havde lukket Dørene. Dette var en ny Hindring. Alt fortvivlede, og Fortvivlelsen gjorde ligegyldig og kold. Først da Bombardementet endeligt var ophørt, kom Befindelsen lidt efter lidt tilbage; men med den vaagne

ogfaa Jammeren paany og blev lydeligere end tilforn. Hist søgte Moderen med de Umyndige ved Haanden sin Egtefælle, og fandt ham iblandt de Døde; her bævede Faderen og saae med stirrende Blik paa det Sted, hvor hans Bopæl stod, under hvis Gruus hans Kone og Børn laae begravne, og hist sad Vanviddet paa Ruinerne af sin Eiendom, og smilede vildt til de Forbigaaende.

Den første og anden Nat bleve vore brave Borgere Fjenden Intet skyldige. De gjorde hvad de kunde, ja vel endog mere; thi hvad hjalp det, at de, ved at besvare Fjendens Ild Skud for Skud, afkræstede sig, da de ikke kunde naae hans Batterier, ja vare ei engang istand til at see dem. Lynet af Fjendens Kanoner var deres eneste Maal, imedens Beleirernes svære Skyts var vis paa ikke at forfeile deres. At Borgerne den første Aften en heel Time manglede Ammunition var ikke deres Skyld; men derimod Inspectionens. Den tredie Nat taug vor Ild. Efter Midnat ikke eet Skud mere. Fjenden havde uhindret kunnet bestige Voldene. De vare tomme. Tre Borgercompagnier forlode paa een Gang deres Poster; en paniff Stræk greb Alle. Man løb til Commandanten for at forestille ham: „At det var umuligt at forsvare sig længere.“ Ingen, der saae hvorledes Voldene ved hvert Skud vare betegnede med Spor af Ddelæggelse, vil kunne dadle Borgeren fordi han søgte at bevare Børnene deres Fader. Nogle Bastioner lignede nedploiede Agere, og hundrede Bomber og Granater vare faldne paa et Rum af faa Quadratsod. En engelsk Officeer fortalte mig: „At de den første Nat havde kastet over 6,700 Bomber og Granater.“ Jeg talte i Begyndelsen af Bombardementet 14 i hvert Minnt; men henimod Morgenstunden blot 8, og Kl. 5 taug hele det fjendtlige Skyts. Den næste Nat var Bombardementet lidet over Halvdelen af hvad det var den første; men den tredie Nat varede det længst, og var stærkere end den første Nat.“

Af Livvagtens Skarpskyttercorps, der blot bestod

af 48 Mand, dræbtes eller saarede 18, af Livjægerne dræbtes Lieutenant Bruun og 11 Md., og saarede 18, Studentercorpsset havde 6 Døde. Landeværnet havde derimod hverken Døde eller Saarede; thi, uagtet det blev opstillet flere Gange om Dagen, deeltog det dog ikke i Forsvaret. Paa Søværsthuset bleve fra den 17 August til den 7 Septbr. indbragte 7 Døde for at begraves, og 159 Lemlæstede og Saarede, hvoraf 8 døde, og 67 bleve helbredte. Der opbrændtes eller ødelagtes: Frue Kirke, hvis 74 Aalen høie Taarn og 116 Aalen høie med Kobber beklædte, og med forgylde Kapitæler og andre Prydelser, samt tre forgylde Kroner prydede Spiir, havde 1799 kostet 80,000 Rl. i Reparation, Universitetsbygningen, nogle Professorboliger, Fattigvæsenets Evangsarbeidshuus i Pusterviig med for 40,000 Rl. Inventarium, Verktoij og Varer, og 304 private Bygninger, hvoriblandt Generalconsul Tuteins Uldmagazin i Bimmelstafet, der var vurderet for 130,000 Rl. Imod Rundetaarn vare affudte 4 à 500 Bomber; men af disse tærnede blot 5 paa Taarnet, og ingen af dem tilføiede det nogen Skade. Kirken blev derimod beskadiget, og en Mængde Bøger af Universitetsbibliothekets som vare opstillede under Taget, bleve ødelagte; men Manuscriptsamlingen og en Deel kostbare Bærker havde Bibliothekaren Nyrup forvaret i den Huulning, som er i Taarnets Midte. Ved og paa Petri Kirke faldt over 500 Bomber.

Den 5 Septbr. fattes en Bataillon engelske Søfolk og Marinere, samt 3 Divisioner Tømmermænd i Land: „For“ siger Cathcart i sin Rapport „at hjælpe ved Stormen over Stadsgraven, hvor de, ved den Anstrængelse, som man om faa Dage vilde have grebet til, hvis Staden ei havde capituleret, vilde have gjort udmærket Tjeneste over Stadsgraven.“ Men samme Dag foreslog Peymann en Vaabenstilstand, der skulde tjene Capitulationen til Grundvold, og den 7 affluttedes imellem Generalmaior Wellesley, Generalquarttermester Murray og Søcapitain Popham, samt Generalmajor

Waltersdorf, Contreadmiral Lütken og Generaladjutant Kirchhof en Capitulation, hvorved bestemtes: „At Englænderne strax besatte Citadellet, Ny- samt Gammelholm, at al engelsk Eiendom, der var lagt under Beslag, gaves Eierne tilbage, Krigsfangerne, saavel som de Officerer, der vare fri paa Wesord, skulde frigives, og alle Kongen af Danmarks Skibe med det Skibsredskab, som horer dertil, overgives til Engellænderne, samt, at de engelske Transportskibe maae komme i Havnen for at hente de Tropper og det Skibsmateriale, som de havde bragt dertil.“ Vilde havde stemt for, at brænde Flaaden; men Peymann og Bielefeldt satte sig derimod, fordi der laae næsten 800 Coffardiskibe i Havnen, og ved at antænde Flaaden vilde man tillige let stikke en Deel af dem i Brand, ja hvad der endnu var værre, hvis Vinden blev sydlig, vilde Flaadens Brand sandsynligt medføre, at hele Frederikstad, ja maastee Storstedelen af Staden vilde blive afbrændt. D. 8 besatte Englænderne Citadellet og Bærsterne. Ilden vedblev at brænde i Staden d. 6, 7, 8, 9 og 10. De afbrændte Bygninger vare i Brandkassen assurerede for 2,400.000 Rdlr.; men denne Sum var saa ringe, at man ikke kunde opføre Murene for den. Frue Kirke var t. Ex. blot assureret for 50,000 Rl. Compagniet havde desuden ikke indestaaet for den Skade, som et Bombardement kunde paaføre. Der blev i den Anledning afholdt et Møde d. 18 Septbr.; men af Compagniets 150 Repræsentanter mødte blot 66, og af disse stemte 50 for at Forsikkringssummen skulde betales; men Compagniet eiede blot 550,000 Rlr., og kunde folgeligen ei opfylde Forpligtelsen. Om Erstatning for Meubler og Varer var ikke Tale; thi hiin Tid lode blot Enkelte dem assurere.

Engellænderne tiltaklede imidlertid Flaaden, toge Skibsmaterialet, som var i Arsenalet, til dens Equipering; og desuden Skibskommeret, der var paa Bærsterne, Solstoiet, hvoraf Officererne betjente sig, og den Uld, som Rjømændene, paa Admiralitetets Anmodning,

havde leveret til dermed at beskytte Skibene imod Bombardementet, og der ei blot bestod i grov Uld; men endog, da denne ei var tilstrækkelig, i fin spanst Uld, og, som blev vurderet til 200,000 Rlr. De ødelagde de 4 Skibe, som stode paa Verfterne, hvoriblandt et Linieskib, der stod paa Stabelen, som de, i Gambiers og Cathcarts Dørværelse, toge Stykkerne fra. De brækkede Jernstængerne af de Gittere, der vare omkring Magazinerne, toge baade Laasene og Hængslerne af Dørene paa Verfternes Bygninger, og Altarklædet af Citadellens Kirke, samt en Deel Jernovne af dets Værelser. Fra Ladegaarden, hvorfra de førte de 500 Syge og Sindsvage, som vare der, til Frederiksberg Kirke, og lode dem blive der i 36 Timer, toge de 1500 Paa Lagener, 4000 Skjorter og Særker m. m. til en Værdi af 30,000 Rb. 1,300 Rb. af Marineregimentet, og en Deel andre Soldater deserterede over til Engländerne.

Efterat Fjenden havde ødelagt eller bortført Skibsmateriale for 11 Millioner Rdlr. Værdi fra Værfterne, og bortført 18 Linieskibe, 15 Fregatter, 6 Brigger, 11 Kanonbaade hver med 2 Kanoner i Bugen og 14 hver med 1 foran og to i Speilet, samt en Deel mindre Fartøier, tog den fra Kjøbenhavn d. 20 Octb. Af den hele seilbare Flaade blev blot en Lystfregat, som Georg III. havde foræret Kronprindsen, tilbage, og af Armaturen 1,042 Kanoner og Mørsere. Af de bortførte Skibe stodte Linieskibet Neptunus paa 84 Kanoner paa Grund ved Hveen, og Marz paa 60, samt Fregatterne Triton og St. Thomas paa Revet ved Saltholmen, og to Brigger forgik i Nordsoen. Marz og Triton bleve reddede; men Neptunus og St. Thomas stode endnu paa Grund d. 4 Novbr., da Engländerne opbrændte dem. De øvrige Skibe Prinds Christian og Lovise Augusta, Fregatten Najaden og Briggen Lougen laae i Norge, Fregatten Diana var paa Reisen til Vestindien flygtet ind til Cartagena; men Bagtskibet i Sundet Fregatten Frederiksværn blev indhentet, og ødelagt

af Engländerne ved Skagen. Stykprammen Lindormen, 2 Kanonbaade, Kongebaaden Makrelen og nogle mindre Fartøier vare i Kiels Havn og andre Steder. Om denne Affaire berettes i Berlings Avis d. 8 Jan. 1808: „Tabet af Flaaden blev anslaaet til 13,476,000 Rlr., og de Magaziner og Forraad, som Engellænderne ødelagte paa Holmen eller toge med sig til England, til det Tredobbelte. Hvis man dertil lægger det Dobbelte for det Tab, Bombardementet tilføiede Byen, og det, Plyndringen, Sædens Ødelæggelse, og Høsten, der blev forsømt, forårsagede, de Skibe, som vare opbragte og condemnerede i engelske Havne, og Tabet af Danmarks Eiendomme udenfor Europa, saa forøges derved Summen til 67,380,000 Rlr. Desuden mistede vi 1,400, ja maaſtee 2,000 af vore Borgere, hvoraf Halvdelen ere døde, og de Dørige enten ved Lemlæstelse eller Saar for en stor Deel maa ansees, som tabte for Fødelandet.“

Den engelske Regjering havde imidlertid d. 2 Sept. befalet: „At alle danske Skibe skulde anholdes,“ men d. 10 forandret Befalingen derhen: „At de Skibe, som havde Passer, der vare udstedte førend d. 2 skulde fritages derfor;“ men d. 2 laae næsten 100 Skibe til en Værdie af 800,000 £. St. under Embargo i England, og „Aftenposten“ af 4 Septbr. trostede sine Landsmænd med: „At 11 riigt beladne danske Ostindiefarere ere paa Hjemreisen, og næsten 200 andre danske Skibe ere paa Søen.“ D. 16 Novbr. vare omtrent 400 Skibe til en Værdi af 20 Millioner Specier opbragte til engelske Havne, og til samme Tid laae c. 300 danske Skibe i de hollandske Havne, og et stort Antal i de franske, spanske og portugisiske. D. 26 Septbr. erholdt den engelske Statssecretair Canning ved en Coureer Gustav Adolphs Erklæring: „At han var villig til at virke i Forening med de Engelske imod Danmark, og navnligt vilde lade sine Tropper besætte Sjælland, naar de engelske vare reiste.“ D. 24 kom han til Helsingborg, og Skaane vrimlede af svenske Tropper.

D. 9 Novbr. kom Kronprindsen til Kjøbenhavn,

og ansatte Græv Baudissen til Kjøbenhavns Commandant; men fængslede Peymann, Waltersdorf, Beck, Kirchhof, Lütken, Ehesen for Ingenieurcorpset Generalmajor Gjedde, Artilleriets Chef Bielefeldt, og Oberstlieutenant Voigt, samt befalede Prinds Frederik af Hessen, Græv Baudissen og Generalmajor Vinzer at stille dem for en Krigsret. Han lod den Fregat, Georg III havde foræret ham, bemandede med engelske Krigsfanger, og sendte til Gothenborg, og d. 14 Novbr. opløste han det frivillige Corps paa Frederiksværk, fordi det havde viist, at det ikke forstod at forsvare sig. 3 Novbr. kom alle Tropperne fra Holsteen til Kjøbenhavn, og d. 4 Decbr. Linieskibene Prinds Christian og Lovise Augusta fra Norge, uden paa Nedreisen at have seet eet fjendtligt Skib. D. 4 Novbr. erklærede England Danmark Krig, og d. 29 Febr. 1808 Danmark Sverrig. D. 16 Novbr. s. A. domte Krigsretten Peymann og Bielefeldt til at miste Ære, Liv og Gods, Gjedde, fordi han havde raadet til Overgivelse, til at miste Livet, Beck til Fængsel, og Voigt til at casseres, fordi han d. 20 August havde retireret ubetimeligt og uden Aarsag; Waltersdorf, Kirchhof og Lütken fritjendtes; men domtes til at betale Generalfiskalens Salair 700 Rlr., og bleve d. 5 Marts 1809 løsladte af Arresten. Baretægtsomkostningerne skulde udredes af de Dødsdomtes Boer. Frederik VI. forandrede Dødsdommen til Fængsel paa Livstid. Voigt fik Afsked med Pension, og Beck blev fritagen for Arresten. D. 18 Jan. 1809 fik Peymann og Bielefeldt Afsked; men maatte hverken bære Uniform eller forlade Citadellet, og d. 28 fik de Frihed og Pension.

Christian VII. opholdt sig imidlertid i Coldinghuus, og fra d. 16 Septbr. 1807 i Rendsborg, hvor han i Begyndelsen af Marts 1808 saae de Franske besætte Staden, og døde d. 13 s. M. om Morgenen Kl. 7. Under hans Regjering standsede Arbeidet paa Marmorkirken 1770; men opførtes: Kasernen i Sølgaden 1771, Veterinairskolen 1777, og det Chirurgiske Academi 1786. Rosen-

borg Have, der indbefattede Pladsene, hvor nu Exercerpladsen er, som havde 4 Bandspring og en Mængde Lystanlæg, og den, hvor Kronprindsesssegaden er, og havde 6 Alleer, Skovanlæg, aabne Plainer odl., blev i Foraaret 1771 tilligemed Frederiksberghave gjort tilgjængelig for Publicum. I Struensees Regjeringstid var Rosenborg Have oplyst om Aftenen, og Hoboisterne spillede saavel der, som paa Kongens Nytorv, der hiin Tid var en Have med fire Lystanlæg, og en dobbelt Allee, der løb rundt omkring den fra Charlottenborg til Østergade, og fra Bredgaden til henimod Comediehuset. D. 1 Juni 1808 tillodes de Haandværkere, som indtraadte i fast Nr. ved det borgerlige Infanteri eller Artilleri, at ernære sig som Krimestere; men d. 8 Marts 1820 bestemtes: „At de, som paa denne Maade havde erhvervet denne Rettighed, skulde inden eet Aar tage Borgerskab, og at Rettigheden for Fremtiden ei skulde gives til Nogen; men den Haandværker, der ved Krigsøvelserne var saaledes svækket, at han ikke kunde ernære sig ved eget Arbeide, kunde Cancelliet tillade at finde Udkomme ved sin Profession.“ D. 14 April 1820 blev befalet: „At Enhver, som vil tage Borgerskab, skal være fuldmyndig.“ D. 24 Mai 1823 tillodes givte Indrullerede at sælge grovt Rugbrød, tappe Øl og Brændeviin, samt holde Marqvotenderi, naar de ikke kunne faae Hyre, og saavel som ugivte Indrullerede, at arbejde med egne Hænder i de Kunster og Haandværker, de havde lært, og som Forord. 8 Jan. 1802 § 14 tillader dem at drive, imod, at de bevise at have gjort to Togter med Kongens Krigsskibe eller faret to Aar til Søes med Coffardskibe, og er halv eller heelbefaren Matros. D. 29 Octbr. 1824 blev Enhver, som er straffet med offentlig Arbeide, forbudt at vinde Borgerskab i nogen Kjøbstad. Frederik VI døde d. 3 Dbr. 1839. Under hans Regjering bleve Christiansborg, Universitetsbygningen og Frue Kirke opførte paany, og en Kaserne paa Christianshavn opbygget.

Christian VIII. gav d. 1 Jan. 1840 Kjøbenhavn

en Communallov, hvorved bestemtes: „At Staden skal, som hidtil, ikke staae under eller i Forbindelse med andre Amter eller Kjøbstæder; men blot under sin egen Dorighed, og at hiin skulde bestaae af en Dverpræsident, 3 Borgemeisterne, 6 Raadmænd, og 36 Repræsentanter. Kongen vælger Dverpræsidenten og Borgemeisterne; men Repræsentanterne, paa kongelig Approbation, Raadmændene, og Borgerne Repræsentanterne. Valget paa Raadmændene, hvoraf de 3 skulde have fuldstændig juridisk Examen med bedste eller næstbedste Character, skeer ved Stemmesedler, og gielder for 12 Aar; men den Afgaaende kan vælges paany. De, der have personligt Dphold her i Staden eller paa dens Grund, og eie grundtærtpligtige Gaarde eller Huse til 4,000 Rlr. Assurancefum eller grundtærtfri til 6,000, have, ifølge § 8, Ret til, uden Hensyn til, om de ere Næringsbrugere eller ikke, efter aflagt Borgereed, at erhverve Borgerstabs, og, hvis Flere i Fælledstabs besidde en saadan Eiendom, kan Rettigheden overdrages til een af dem, hvis han har de fornødne Egenstaber; men et slikt Borgerstabs giver ingen Adkomst til borgerlig Næring, skrives paa 84 f. Papiir, og derfor betales 3 Rdr. 2 Mk. til Stadens Kasse. De Næringsbrugere, som, ifølge Resc. 1 Decbr. 1810, blot have Tilladelsesbeviser, Mandstabet af Forstærkningsbataillonerne og andre Militaire, som have Udgang til borgerlig Næring uden at erholde egentligt Borgerbrev, skal ombytte Tilladelsesbeviset imod et Borgerbrev, der faaes uden Betaling, naar Borgereeden er aflagt. Magistraten og Borgerepræsentanterne kunne, naar de ere enige, tildele udmærkede Mænd eller Personer, som have gjort sig fortjente af Staden, Gæsborgerbrev; men disse erholde derved hverken Deel i Communalanliggenderne eller svare borgerlige Tyngder. Enhver, som ved Dom dømmes skyldig i en vauerende Handling, mister sin Valgret, endstjøndt Straffen ei er saaledes, at han derved, ifølge 29 Octbr. 1824, mister sit Borgerstabs. Ingen, der er sat under Bærgemaal, eller hvis Bo er under Dpbuds-

eller Fallitbehandling, eller er underkastet Retsforfølgning, som betager ham Raadigheden over sit Gods, eller tiltales for en Forbrydelse, som kan medføre Tabet af hiin Rettighed, kan vælges. Dette er ogsaa Tilfældet med den, som for en Tid har frasagt sig sit Borgerskab, saalænge dette hviler. For at vælge, udfordres desuden, at man enten besidder de i § 8 omtalte Eiendomme eller ved sidste Vigning er ansat til 5 Portioner Næringskat. Magistratens Medlemmer ere, hvis de besidde disse Eiendomme, valgberettigede; men kunne ikke vælges. Det halve Antal Borgerrepræsentanter skal bestaae af Grundeiere. Ingen, der er nogen allerede udnævnt Repræsentant beslægtet eller besvogret i op- eller nedstigende Linie, eller i første Grad i Sidelinien, maa indtræde i Borgerrepræsentationen, og Ingen, der staaer i et saadant Forhold til Nogen i Raadmandsstanden, maa indtræde i denne; men derimod bevirker et senere stiftet Svogerskab ikke nogen Udtrædelse. Valgene skal skee imellem d. 1 Jan. og d. 1 April i alle Districter paa een og samme Dag, og Vælgerne kunne stemme paa enhver valgbar Borger uden Hensyn til om han boer i det ene District eller det andet. Den, som er valgt, behøver ikke at udtræde fordi han sælger sin Gaard eller hans Næringskat nedsættes. Ved hvert Valg vælges Halvdelen saamange Suppleanter, som Repræsentanter. Af Repræsentanterne udgaae aarligt 6; men de, som indtræde for en Repræsentant, der er udtraadt inden de 6 Aar ere forløbne, bliver blot deri indtil de ere endte. Enhver udtrædende Repræsentant kan vælges paany; men, hvis hans Functionstid har været tre Aar, eller han er 60 Aar, behøver han ei at modtage Valget. Borgerrepræsentanterne vælge ved hvert Aars Begyndelse en Formand, som sammenkalder Repræsentanterne, leder Forhandlingerne, og sørger for, at Beslutningerne retteligt protocolleres og expederes, samt gjør ved sin Mening Udslaget, naar Stemmerne ere lige. Paa samme Maade vælges en Viceformand, og Begge kunde strax, naar de fratræde, vælges paany.

Repræsentanterne kunne ogsaa vælge en Notarius, der fører Protocollen, og efter Formandens Anviisning gjør Udkast til de fornødne Expeditioner, som forelægges Formanden inden de reenskrives. Protocollen underskrives af alle tilstedeværende Repræsentanter. I alle Anliggender, som vedkomme Stadens Eiendomme, Indretninger, Indtægter og Udgifter, som ikke ved særlig Bestemmelse ere undtagne den sædvanlige communale Forvaltning, kan Magistraten ikke foretage Noget uden Repræsentanternes Medvirkning, og, hvis hine ei kunne blive enige med disse, indstilles Sagen til Cancelliet. Hvis Fleerheden af Magistraten og Repræsentanterne ere enige i Noget, som er lovsfridigt eller almeenskedeligt, er Overpræsidenten berettiget til at suspendere samme; men han skal indberette Sagen til Cancelliet." Da i Kjøbenhavn vare omtrent 20 forskjellige offentlige Fonds, hvorfra Gratialer, Pensioner, Huusleiehjælp odl. uddeelttes, og mange erholdt derved fra 3 a 4 Steder Pensioner, Gratialer odl., saa oprettede Kongen d. 3 Jan. s. A. et Naadessecretariat, og befalede: „At det skulde indberettes ham hvilke Personer i de sidste tre Aar havde erholdt Understøttelse, og at alle Understøttelser blot skulde udbetales derfra." D. 31 Juli 1841 ophævedes Forbudet om „At Høkerne og andre slige Handlende i Kjøbenhavn ei maa, inden en vis Tid, gjøre Indkjøb paa Torvene og i Havnene." D. 13 August blev ved Overeenskomst med de europæiske Magter fastsat, at den Tarif, som 1645 blev bestemt i Christianopol, skulde være i fuld Kraft, og at for andre Varer skulde erlægges 1 pCt. Told. D. 18 April 1843 ophævedes Bestemmelsen i Regl. 1 Juni 1808: „At den Ene af det borgerlige Artilleries Batailloner skal dannes og øves i Felttjenesten," og befalede: „At hele Corpset blot skal tjene ved Fæstningsartilleriet," samt: „Dets 24 Capitainer skal inddeles i 18 Capitainer af første Klasse og 6 af anden; Regimentsquarteermester-, Auditeur- og Skrivertjenesten hos Stadshauptmanden skal forenes i een Person; Stadshauptmanden skal have 1400 Rl. i Gage, de to Corpscommandeurer, som til-

lige ere Bataillonscommandeurer, hver 740 Rlr., og de andre Bataillonscommandeurer hver 500; Compagnicheferne af første Klasse hver 250 Rlr. og af anden hver 150." D. 29 Jan. 1844 ophævedes Forbudet at bruge andre end faste Korndragere, og d. 31 tillodes Enhver at ernære sig som Saugffjærer. D. 11 Novbr. 1846 fritoges Magistraten for den offentlige Panteret, der hvilede paa den. Christian VIII. døde d. 20 Jan. 1848 om Aftenen Kl. 10; muligt af Gift.

Under hans Regjering anlagde Dronning Caroline Amalia, der i Prag havde gjort sig bekendt med Professor Svobodas herlige Børneoplysningsanstalt, nogle Asyls i samme Aand, hvor Forældre, hvis Forretninger ei tillode dem om Dagen at have Tilsyn med deres Børn, kunde sætte dem, og hvor de undervises i Haandarbejde og Skolekundskabernes Begyndelsesgrunde. Nicolaigadens og en Deel andre Pragtbygninger opførtes, Livoli, Alleenberg og Sommerlyst anlagdes, og en Committee til Stadens Forskjønnelse nedsattes, hvis Resultat var Anlægget paa St. Anna Plads og Spadseregangene paa Bastionerne. En stigende Velstand udbredte sig til alle Stænder, Næringsveiene blomstrede, og bare velgjørende Frugter for den drivtuge og duelige Statsborger, og der var Brød for Enhver, som kunde og vilde bestille Noget. Finantsvæsenet ordnedes og bestyredes saa fortræffeligt, at Statsgjelden, der ved hans Thronbestigelse var 123,952,588 Rl., var 1848 c. 103 Millioner, og der var 6,696,775 Rl. i Statskassen, 1,135,700 i Altonas Mynt og 263,000 i Kjøbenhavns, samt 142,223 Rl. i resterende Skatter for Hertugdømmerne og 2,80,000 for Danmark. Men under hans Regjering beklædtes Thronen af en oplyst og verdensflog Monark, der besad et Blik, der satte ham istand til at trænge ind i alle Sager og Forhold, en fortrinlig Arbeidsduelighed, utrættelig Virkelyst, mageløs Taalmodighed i at høre sine Undersaatters Klager og Andragender, og en redelig Villie til at fremme det almene Vel. Det var for at eisfare de næringsdrivende Borgeres Raar, og hvad der kunde og burde gøres for dem, at han tilstedede

Enhver Afgang til sig, og indlød sig i en aabenhjertig fortrolig Samtale med den Ansøgende, og det var fordi Ansøgninger, der ei vare forsynede med Dyrighedernes Erklæring, ei skulde, som i Frederik VI. Tid, blive henlagte og ubesvarede, at han sendte dem til Bedkommendes Erklæringer, og lod sig dem derpaa forelægge til Resolution. At disse Audientser forskaffede mangen Forurettet Ret, og Mange et Gode, hvorpaa de havde billigt og retfærdigt Krav, og affrækkede den Mægtige fra at forurette den Ringe, og havde en velgjørende Indflydelse paa det hele Folk, er en Selvsølge. Kjøbenhavn blev desuden i Udlandet bekjendt, som et behageligt Opholdsted, og velhavende Fremmede reiste derfor i Mængde dertil. „Vi have i Nar,“ sagde t. Ex. Passfriver Justitsraad Falkenthal til mig, „havt næsten det halve Preussen her, og, naar de komme hertil, ville de ikke bort igjen.“

Men desuagtet var hans Regjering en næsten uafbrudt Riede af Pobelopløb, Forsøg paa at fravriste ham Enevælden, ja vel endog Kronen, samt Angreb og Fornærmelser imod ham, baade i Tale og Skrift. Man fabrikerede Petitioner om Constitution og Skattebevillingsret, og sendte dem omkring i Rigets forskiellige Steder og Districter for at forsyne dem med Underskrifter. Man foranstaltede Folkeoptog i denne Aand til Amalienborg, hvor Geheimeraad Bluhmes Søstersøn Examinatus juris Rye proclamerede Constitutionen. Man stildrede i offentlige Taler det som en Lykke, at Danmark blev forenet med Sverrig og Norge under een Konge; men denne skulde hverken boe i Kjøbenhavn eller Stokholm; men i Gothenborg. Candidat Lehmann reiste omkring i Provindserne og holdt Taler; men høstede kun lidet Bisald; thi i Fyen hørte jeg Landboerne sige: „Kongen skulde hænge Lehmann den Hund!“ Kjøbmand Wolf i Nyborg sagde til ham: „De maa ikke forglemme, at De skal være Deres Konge huld og troe,“ og for en Tale, han holdt i Nykjøbing, dømtes han til tre Maaneders Fængsel. Paa den Dag, d. 19 Jan. 1842, da han domfældtes af

Høiesteret, spændte Skuespiller Seemann Hestene fra hans Bogn, og trak den igjennem Gaderne, og en uhyre Mennekkemasse var sammenstimlet ved Frue Kirke, og udstødte Trudsler og Oprørsstrig; men Politiasistent Gad fordrev dem. Seemann spurgte mig: „Om jeg ikke troede, at man kunde foranstalte Uroligheder, naar man tog til Falster?“ hvortil jeg svarede: „Nei, saamænd kan De ei. De kan faae 1000 Mennekker samlede, og De kan faae dem til at raabe: „Hurra!“ for Lehmann og for hvem det ellers skal være; men De kan ikke faae to Mænd til at blive, naar der kommer nogle Husarer.“ Han sagde desuden: „Kongen kan takke os, der kommer til Kronprindsen, for at han hænger ved det endnu; thi Kronprindsen har stor Lyst,“ og: „Bare han vilde reducere og saa tofle af (reise 1842 til Holsteen), saa er han færdig;“ og Høiesteretsadvocat Liebenberg spurgte mig, da Kongen var reist: „Om jeg havde hørt den beklagelige Nyhed, at Kongen var gaaen fra Forstanden?“ Paa Skamlingsbakke holdt Bonden Laurids Skau, hvem Lehmann havde tilbetlet c. 11,000 Rl. for dermed at tilkjøbe ham en Gaard, Grundtvig, Goldsmith og Ploug Taler, og Ploug nedrev Christian VIII. og lovpriiste Oscar I., og udbragte et „Leve“ for ham; men Resultatet blev, at dette blev næsten ubesvaret, og at Indbyggerne sagde til mig: „Vi skulde have slaaet Arme og Been itu paa de Karle; men vi vilde ikke smudse os paa de Slyngler; men Gud trøste dem, hvis de komme her tiere.“ Laurids Skau skrev i Begyndelsen af 1846 til Pastor Krog Meyer i Ulkebøl paa Als: „At Hertugen (af Augustenborg) maatte dog være kommen til den Erkjendelse, at han — allieret med Schlesvig-Holstenerne — er altfor svag til at kæmpe mod det Hessiske Huus, naar dette understøttes af den danske Nation, saaledes, som det hidtil har været Tilfældet, og, naar — maaskee ved Landgrævindens Intriguer — Rusland staaer der, som en mægtig Forbundet. Han maa dog vel vide, at han ikke finder noget aabent Dre i de europæiske Cabinetter, og navnligt

maa Metternichs Handlemaade i denne Sag have overbeviist ham om, at han aldrig kan naae Maalet paa den hidtil betraadte Wei. Jeg gjentager derfor min Mening, som jeg mundligt udtalede, da jeg var hos Dem: „Hvis Hertugen forbinder sig med de Danske, saa er der Haab, at hans Familie vil gjøre en Carriere, som saa Fyrstehuse og maaskee ingen,“ og foreslog: 1) „Hertugen skulde smigre den danske Nationalitet. Dette skete derved, at han ikke viste sig, som fanatistisk Danskæder; men meget mere ridderligt understøttede de danske Schlesvigeres paa Sandhed og Virkelighed grundede Fordringer. Dette kan han, som Schlesvig Holstener betragtet, meget godt gjøre; thi det kan dog ikke være Hertugen ligegyldigt, om en stor Deel af Folket er dygtigt og kraftigt eller sammenstrumpet og unaturligt, og altsaa fordærvet, og det Sidste vil blive Følgen, hvis vi blive berøvede vor Nationalitet i Nordschlesvig. 2) Hertugen maa gjøre Arvefordringer for sin ældste Søn paa Holsteen, støttende sig paa den danske Arvefølge. Hans Arveret bliver jo i enkelte Stykker anerkjendt af anseete danske Jurister, og hele Nationen vil snart sige Ja, da det i Grunden er fordeelagtigt for den hele Nation, og giver den bedste Borgen, saavel for Danmarks selvstændige politiske Udvikling, som ogsaa derfor, at den danske Nation derved kan undgaae det hidindtil altfor mægtige tydske Element. 3) Hertugen maa bestræbe sig for igjen at komme til at staae paa en god Fod med Kongen og Kronprindsen, og dette er langt lettere end man skulde troe. Hvis han kunde komme ind i Ministeriet, som hans Fader, der var meget elsket, saa var det godt. Han maa formaae Kongen til at tillade Stænderne en Discussion over Kongeloven, og fra Stændernes Side maa det Andragende blive stillet, at Kongeloven forandres derhen: „At ingen Fyrste, som nogeninde har modtaget nogen somhelst Appanage fra et udenlandsk Fyrstehus, kan nogeninde bestige den danske Throne.“ Hvis Hertugen opererer en lille Smule med Aristokraterne paa Sjælland,

saa vil dette Andragende kunde blive bragt igjennem Stænderforsamlingen, og Høsternes Arveret derved gaae til Grunde. Jeg veed vel, at den russiske Minister vil gjøre Indvendinger, maaskee endog fordre, at Discussionerne skal ophøre; men hertil svarer man: „Kongen har det absolute Veto og kan sige Nei, naar en Resolution skal gives, og i dette Mellemrum kan man jo sikkre sig England og Frankrigs Anerkjendelse, som ikke vil blive vanskeligt; og havde disse Magter først garanteret en saadan Bestemmelse, saa kunde man blæse Rusland Noget. 4) Hertugen maatte forberede en Constitution, og derved sikkre sig Folkets Kjærlighed og Taknemmelighed. Han maatte strax med sit anerkjendte Talent i den allerførste schlesvigiske Stænderforsamling arbeide paa Indførelsen af ny Communallove for Stad og Land, hvorved mange vilde blive vundne. 5) Endeligt maatte Hertugen forberede en Forbindelse imellem sin anden Søn og en svenskt Kongedatter, hvilket vil blive saameget lettere, som Hertugens Søn er elskværdig og den svenske Prindsesse ogsaa skal være det. Derved vilde tillige mange skandinaviske Hovedpersoner være vundne, og en nordisk Tilnærmelse forberedt. Til Realiseringen af disse Ideer er en Forbindelse imellem Hertugen og to Personligheder nødvendig. Disse ere Professor Flor og Capitain Tscherning. Ved den Første bliver ikke allene Committeeen i Kjøbenhavn (de 7 Mænd); men ogsaa en Mængde Aristokrater vundne. Dertil kommer, at Professor Flor ikke er ganske fri for aristokratisk Aand, og Hertugen vil prægtigt komme tilrette med ham. I Tschernings Person concentrerer sig i Grunden den hele yngre liberale Fraction; han er aabenbar den dygtigste og klogeste af dem Alle, og der, ved Siden af sjelden Dygtighed, besidder tillige et politisk Overblik og en diplomatisk Sikkerhed i Forening med en fast Villie, som Saa. Med disse to Mænd i Forening vil man kunde lede næsten hele Danmarks Kraft. Jeg er ogsaa temmeligt overbevist derom, at disse gjerne vilde arbeide i en saadan Idees Tjeneste; thi Begge ere kloge

nok til at indsee, at dette er den letteste og beqvemste Maade til at opnaae Belysere paa alle Sider. Og, hvis jeg endeligt skulde anvise mig selv en Birkefreds, da vilde jeg sige: „Det, hvorom disse to Mænd skulde blive enige, vilde jeg søge at gjøre gjeldende iblandt Folket, det være nu fra Talerstolen eller ved Drickelag, offentligt og privat, i larmende Kredse og i huuslige Cirkler, paa hemmelige og offentlige Veie, og, saasom jeg tør antage, at have tiltuunget mig en Popularitet, som ved slige Leiligheder ikke saa ganske er uden Betydning, saa har man ogsaa indbildt mig, at Naturen har givet mig mange Anlæg, som lette mig saadanne Operationer, og, da jeg nu ved Reiser og deslige har erhvervet mig en vis Frihed og Lethed i Talen, selv med Ubekjendte og i de forffjelligste Forhold, saa tør jeg vel smigre mig dermed, ikke at være ganske ubrugbar til at tjene mit Fødeland ogsaa i denne Retning.“

Stil De nu alt Anført tilsammen, saa vil De see, at min Plan er: „At gjøre Hertugen selv eller hans anden Søn til Konge i Danmark, og hans ældste Søn til Hertug i Holsteen, hvortil da ogsaa Lauenborg maatte blive knyttet, hvorimod de augustenburgske Arvelande, som Mageffiste, maa tilfalde den sluttede og fast organiserede danske Stat. Kunde een af de svenske Prindsfer blive formælet med en augustenburgsk Prindsesse, saa var dette naturligt destobedre.“ Men Hertugen svarede Dverbringeren: „At han skulde ikke besvare Brevet.“

D. 17 Juni bleve hans Sønner confirmerede, og han reiste derpaa med dem til Kongen, der ansatte dem som Oberstlieutenanter a la suite, og d. 30 til Sverrig for at kjøbe Godser. *)

*) Da Hertugen 1842 var paa Sorgenfri, sagde han d. 1 Mai til Kongen: „At han havde hørt, at han var misforneiet med ham, og anmodede om at sige ham hvorfor?“ hvortil Kongen svarede: „Misforneiet med ham var han slet ikke; men det var de ulykkelige Arveforhold, der let kunde føre til Misforhold. Ingen havde tænkt paa, at der eksisterede en anden Arvefølge i Hertugdømmerne end

D. 8 Juli erklærede Kongen: „At Schlesvig gif i Arv efter Kongeloven,“ hvortil Anledningen var Udfings

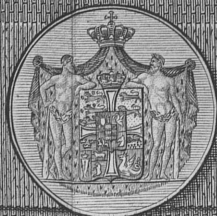
i Danmark førend det halliske Skrivt om Arvesølgen i Schlesvig-Holsteen kom for Lyset, og dette Skrivt var useilbarligt udgivet paa Hertugens Foranstaltning. Derved er nu Arvesølgespørgsmaalet kommet paa Tapetet, og man vilde forlange af ham, at han skulde bringe det i Orden.“ Hertugen svarede: „Han maatte for det Første bemærke, at det halliske Skrivt var et Forsvarsskrivt; at altsaa, hvis nogen var Skyld i at have bragt denne Gjensstand imod Kongens Ansøgning paa Bane, var det netop Professor Poulsen. Men saaledes vilde man finde det begribeligt, at det, ifølge hans Fødsel, var hans Pligt, at, naar hans Huses Rettigheder bleve angrebne, han forsvarede dem, og at han selv var fuldkommen uskyldig i Forskjælligheden i Arvesølgen i Danmark og Hertugdømmerne.“ Kongen indrømmede Rigtigheden deraf, og tilføiede: „Ingen vilde nægte, at Hertugen har Arveret i Holsteen, men jeg spørger: „Hvad skal blive af Danmark, hvis ogsaa Schlesvig gaaer tabt for det?“ Svaret var: „Hvis et saadant Tilfælde indtraadte, var det ikke hans Skyld; men deres, som 1660 havde indført den kvindelige Arvesølge i Danmark.“ Kongen gjentog: „Man kunde vel tænke sig, at opgive Arverettigheder imod fuldkommen Erstatning. Hertugen vilde gjøre vel i at gaae ind derpaa.“ Men denne sagde: „Man kunde naturligtviis tænke sig det; kun maatte Kongen ikke vente, at han nogensinde vilde gjøre det. Han holdt det for sin Pligt at sige Kongen sine Grunde. Efter hans Overbeviisning vare disse Arverettigheder saavel en Pligt imod sit Huus, som imod Hertugdømmerne; hans Pligt imod sit Huus og imod Hertugdømmerne tillod ham ikke at opgive hine Arverettigheder; de vare det bedste Beskyttelsesmiddel for Hertugdømmerne imod Incorporeringen i Danmark; blev den danske Arvesølge indført i Hertugdømmerne, saa vilde det snart være forbi med deres Selvstændighed ligeoverfor Danmark. Men dernæst tillod hans Være ham ikke at gaae ind paa et Tilbud, som det Kongen havde hentydet til; thi da han selv efter al Sandsynlighed ikke vilde opleve Arvesøldet, kunde han let udsætte sig for den Bebreidelse, at han havde solgt sit Huses Ret og Hertugdømmernes, som dermed er inderligt forbunden, for med den Godtgjørelse, han fik, at føre et desto behageligere Liv. Desuden vilde han aldrig opgive sin Arveret af Pietet imod sin Fader-

Andragende i Octbr. 1844 i den jydskke Stænderfor-
samling: „At Kongen vilde ved en hvitidelig Erklæring

der i sit Testamente har sagt ham og hans Broder, at, hvis den danske Regjering vilde handle med dem om at opgive deres Arveret, haabede og ventede han af dem, at de aldrig vilde lade sig overtale dertil;" samt: „Hvis, som Kongen mener, at Danmarks Vel fordrer, at den Ene eller den Anden opgiver sin Arveret, saa syntes ham ikke at være nogen Grund forhaanden til at forlange det af det oldenborgske Huses mandlige Descendenter; det laae ligesaa nær og nærmere at stille denne Begjering til den kvindelige Linie. Vilde de Danske, for at beholde Forbindelsen med Hertugdømmerne, forandre deres Arvesølge, saa var dette en Sag, som Kongen maatte afgjøre med det danske Folk og Dvindelinien. Det angik ikke ham videre, og aldrig vilde han, for sin Deel, række sin Haand ud efter en Krone, som ikke tilkom ham med Rette." Kongen afbrød Samtalen med Ytringen: „Jeg befinder mig i en meget slem Forfatning, og veed ikke hvortledes jeg skal redde mig ud af den." Da Hertugen 1845 besøgte Kongen paa Fehr, talede denne til ham om Arvespørgsmaalet; men Svaret var: „Han beklagede, at hans Arverettigheder vare det, som foraarsagede Kongen Sorg; men den samme Pligt, hvorefter Kongen for Danmark troede at maatte handle, paalagde ham at opretholde hvad Ret var for Hertugdømmerne og sit Hus; han vilde intet Andet og intet Mere; men dette ogsaa ganske og aldeles; det var hans Vre og hans Kald." og tilføiede: „Naar han skulde tale oprigtigt, saa syntes ham, at den Politik, man drev, hverken at være sand eller at kunde naae sit Maal. Om Kongen kunde forsvare, at han gav de tydske Lande til Priis for de danske Interesser? Om han da mener, at Dvindestammen vil slaae Rødder i Hertugdømmerne? Om det var til Nationens Vel, at man fratog dem Troen paa Ret og dennes Uomstødelighed?" Kronprindsen, beretter Droysen og Samwer, skal i en Audients have fortalt: „At han 1846 talede med Hertugen i Sverrig, og, at denne havde sagt: „Kronprindsen kunde være vis paa, at han aldrig vilde foretage Noget imod ham; men ligesaa vis paa, at han aldrig vilde opgive sine Rettigheder." Han havde strax ved sin Tilbagekomst til Kjøbenhavn talt derom, og givet det Raad: „Man skulde fængsle Hertugen, naar han reiste tilbage over Kjøbenhavn, og bringe ham til Christiansøe."

Christian
Konge til

Den Ottende
Danmark.

bringe til sine Undersaatters Kundskab, at det danske Monarchi udgjorde et eneste udeelt Rige, som udeelbart, efter Kongelovens Bestemmelser, blev arvet, for at forhindre for Fremtiden ethvert Foretagende fra Undersaatternes Side, som havde til Hensigt at løse Forbindelsen imellem de enkelte Statsdele!" Hertugen fik det aabne Brev i Sverrig, og reiste directe til Kiel; d. 23 Juli nedlagde Storhertugen af Oldenburg sin Protest ved Forbundsdagen imod Brevet, d. 30 sendte Hertugen sin til Kongen, og d. 11 August nedlagde saavel han som Hertugen af Glücksborg deres i Forbundsdagen. Prindsen af Augustenborg tog imidlertid Afsked fra sine Embeder, som Statholder og General i Hertugdømmerne.

"Der var Fred og Ro hos os førend I kom med jer "Corsar", jert "Fædreland" og jer skandinaviske Propaganda; men de have udsaaet Tvedragtens Sæd iblandt os, og Gud veed hvorledes det vil ende," sagde man til mig i Hertugdømmerne, og det samme kunde man med Føie sige i Kjøbenhavn; thi Mængden var blot et Echo af den anseete Mands Ord og en Slave af hans Meninger, og det var derfor en Selvfølge, at Alt, hvad Lehmann, Ploug, Fineersfjæerer Frederiksen, Christensen, Tscherning, Mourad &c. &c. sagde, og som Ingen modsagde, og hvad den læste i "Fædrelandet," "Kjøbenhavnsposten," "Den Frisindede" m. fl. Bl., som Ingen gjendrev, blev anseet som Sandhed. "Det er dog meget bedre, at vi faae Constitution," sagde man t. Ex. til mig. "Det troer jeg ikke," var Svaret. "Hvad er da Constitution?" "At Ministrene og Stænderne regjere, og Kongen underskriver." "Nei saa er det dog bedre, at vi beholde det vi have;" men paa Landet, især i Jydland sagde man derimod: "Nei saa dumme ere vi ikke, at vi skulde ønske Constitution; thi vi veed meget vel, at skal vi have noget Godt, skal det komme fra Kongen; fra Godseierne have vi Intet at vente os, og fra Embedsmændene

ikke heller." Da Skadefrohed og Misundelse ere Mængdens Skjødedynder, var det en Selvfølge, at det var den et herligt Morstak at see sin Konge være Gjenstand for Corsarens Caricaturbilleder. Paa Landet tænkte man anderledes. I Fyen fastede man t. Ex. Corsaren paa Gulvet, og traadte paa den, og bandede baade Bladet og Forfatteren. „Jeg er altfor ubetydelig og ringe til at gjøre noget Godt; men jeg er mægtig nok til at gjøre Ondt,“ siger Betjenten i Voltaires „Huroneren,“ og man kunde sige: „Ligesaa hos os“; thi Ondt kunne vi Alle gjøre, og desværre! have Mængden af os stor Lyst dertil. Det var derfor naturligt, at Slavesjæle, hyrede Uslinger og vildledt Gadedøbel forhaanede og fornærmede Kongen baade i Handlinger og Ord. Boghandler Conradsen fortalte mig t. Ex.: „At han, en Gang, da Kongen kjørte i Procession til Høiesteret, tog Piben fra Corsarmageren Goldsmith, hvori han peeb ad Monarken;“ jeg saae en Aften, da den italienske Opera var endt, Kongen gaae, Arm i Arm med Dronningen, igjennem Hoftheatrets Forsal, og en Mængde kjoleklædte Mennesker stille sig i Rækker, hvorigjennem Kongeparret skulde gaae; men, uagtet Kongen tog sin Hat af og hilste dem, satte de Hattene paa, da det kom; og Gadedrengene løb omkring hans Bogn, naar han kjørte i Procession, og raabte: „Sengehalm!“ og andre slige forhaanende Ord.

Men der var een Klasse af Indbyggerne, som talte og handlede anderledes. Denne var den tilfidesatte; men retsindige og forstandige Haandværksstand, og den Deel af Handelsmændene og de øvrige næringsdrivende Borgere, som, i moralsk og aandigt Værd, staae den fideordnede. Denne hæderværdige Klasse Statsborgere, „der,“ som Zschokke siger, „ei kunne troe, at der ere saamange Laster og Forbrydelser i de høiere Stænder, som der ere,“ udgjør vor Middelstand, og ere endnu Nationens Kjerne. Denne, der af Erfaring vidste, hvad det betyder at bestyre Noget, hvor lidet man kan stole paa Andre, og hvor sjældent og hvor usuldkomment deres

Billie bliver opfyldt, der skal lade den udføre af Andre, og sølgelig formaaede at statte hans Birken og Værd, nærede Hengivenhed og Taknemmelighed for ham. Da han t. Ex. 1840 kom fra sin Rundreise i Riget, spændte man Hestene fra hans Bogn, og trak ham under jublende Tilraab til hans Palais; og da han 1846 havde standset Urolighederne, som i Anledning af Arverescriptet havde fundet Sted i Hertugdømmerne, modtog Borgerne ham med følgende Sang:

„Med Hilsen og Guds Fred!
 Vi møde Dig, o Herre!
 Og flokkes om Dit Fied.
 Al Danmark er Dit fagre Slot,
 Dets Hvalving Himlen bygger
 Imellem Drot og Folk.
 I viden Høiløftsæl
 Den fulde Chorsang lyder
 Af Baarens Nattergal;
 Dens Trille Hjertet godt forstaaer;
 Det glemmer ingen Tone;
 Det synger ved Din Throne
 I Vinter som i Vaar.
 Og smukt den blanke Sø
 Sit Styrkebelte spender
 Om Kyster og om De;
 Et Kongedyb er Hav og Sund
 Det føder stærke Tanker,
 Og Trostob har sit Anker
 Paa Vrens faste Grund.
 Vi hilse Dig: „Guds Fred!“
 Vor Trostob er vor Vre,
 Vor Kraft er Kjærlighed;
 Al Danmark er Dit fagre Slot,
 Og her er Fryd og Gammen,
 Naar Folket flokkes sammen
 Med Jubel om sin Drot.“

Da han (fra d. 8 Jan. til d. 20 1848) laae paa Dødsleiet, vrimlede Pladsen udenfor hans Dødsstæde hele Dagen og Størstedelen af Natten af Mennesker, som ønskede at erfare hvorledes han befandt sig, og, da hans Livs Lys var udsukt for, paa hiin Side Graven, for evigt at tændes, udbredte sig en almindelig Sorg, og utallige Taarer fældtes af uafhængige Næringsdrivendes Dine ved hans Minde. Jeg hørte t. Ex. Borgere, der ikke stode i andet Forhold til ham end som Undersaat til sin Statsherster, med veemodsfuld Stemme bejamre og beklage hans Tab, og deriblandt Boghandler B. sige: „Gud hjælp os for vor gode og kloge Konge! Nu have vi mistet ham.“

Judskriptionen paa hans Kiste:

„Han bar ei Kronen blot; men paa hans Pande
Et Herkerstempel havde han fra Gud,
Dg skjøndt hans Krone trykked' dybe Mande,
Den fletted dog ei Høihedspræget ud;
Ehi skien Begeistring lued af hans Bryst,
Paa Norges Klipper, som en Baun den brændte,
Dg kasted' Glandsen til den danske Kyst“

er en Skildring af hans Personlighed og hvad han var; men „Da græd det hele Folk ic.“ en paa Erfaring grundet Sandhed. Da hans Liig d. 24 Febr. bortførtes affang Studenternes, det skandinaviske Selskabs m. fl. Sangforeninger paa Besterport følgende:

„Stands Du, som aldrig fra Nogen Dig vendte,
Gif Du den Høst, som Din Udsæd fortjente?
Har vi betalt Dig vor sønlige Gjeld?
Du, som for Folket har altid havt Dre,
Stands da, og sidste Gang kjærligt Du høre:
„Tak for Din Trofskab i Bee og i Bel!“
Fader! vi veed det; vi vide det Alle,
At vi forgjæves Dig tidt vil paakalde,
At Du vil savnes og mindes som Faa!
Konge! vi veed det: Din Tanke — Din sidste
Bar, at Dit Blik dog ei før maatte briste
Før Du Dit Land, som et Sorgenfri saae.

Al! nu et andet — et himmelft Du stuer!

Men over Danmark et Morgenstjær luer

Forbud fra Dig om en straalende Dag!

Tak da for hvad Du har virket og villet,

Fredet og styrket, forsonet formildet!

Tak! Du har stridt for den helligste Sag!"

Ordene: „mindes“ og „savnnes“ ere en sandfærdig Spaadom; thi jeg har hørt mange uafhængige Borgere omtale ham og hans Regjering med Kjærlighed og Ærbødighed. Deriblandt Hotel d'Angleterres Eier Krieger, der 1818 sagde: „Han var een af de meest oplyste og aandrigste Mænd, som have bestegit en Throne, og hans Regjering har havt de meest velgjørende Følger paa hans Folk nogen Regjering har havt,“ og Fabrik- og Huuseier Schulze, 1854: „Danmark har været et Land, hvor en duelig og stræbsom Mand kunde arbeide sig op til at blive en velhavende Mand; men den Tid er nu forbi. Der døde en Mand for nogle Aar siden, og med ham døde al Danmarks Lykke og Betsignelse,“ og da jeg spurgte: „Hvem var han?“ var Svaret: „Det var Christian VIII.“ og jeg har hørt baade Høie og Lave, selv endog hans Avindsmænd erklære: „Hans otte Regjeringsaar vare Danmarks lykkeligste Aar.“ D. 7 Jan. 1851 ophævedes Consumptionen, og d. 24 forbødes at begrave Liig i Kirkegaardene i Kjøbenhavn, samt at begrave Liig i Capellerne undtagen i hermetisk tillukkede Kister, og at bisætte dem længere end til 10 Dagen efter deres Død om Sommeren og 14 Dagen om Vinteren.

Men allerede den 8 Jan. 1818 havde Professor Schouw, Etatsraad Hvidt, Drewsen, B. Christensen m. Fl. holdt en Raadsforsamling hos Professor Clausen om en Adresse: „Om fri constitutionel Forfatning,“ som man ved den forventende Tronverel vilde overrække den nye Konge. Hvidt forberedte en lignende Adresse igjennem Borgerrepræsentanterne. Clausen og Schouw offentliggjorde d. 22 et Skrift, hvori sagdes: „Den Forfatning, som 1839 havde været ønskværdig, var

nu en Nødvendighed; og denne Forfatning maatte forene Danmark med Schlesvig; Holsteen maatte erholde sin egen Forfatning med eget Finants- og Krigsvæsen," og anbefalede Schlesvigs nøiagtigste Forbindelse med Danmark, og Holsteens skarpeste Adskillelse fra Schlesvig, som den virkelige danske Politik." Hvidt talede d. 22 i samme Aand paa Børsen. „Fædrelandet" angreb d. 27 det tydske Cancellies Præsident Carl Moltke, hvem Frederik VII. paa Christian VIII. Anbefaling havde gjort til Minister, og sagde: „Han betragtede utvivlsomt Staten fra det dynastiske absolutiske Standpunkt; for en Statsmand, paa et saadant Standpunkt, blev det Hovedsagen at bevare Holsteen for det regjerende Dynasti, og for at beholde dette Land vilde han bibeholde dets Forbindelse med Schlesvig; han vilde ligesaa vel opoffre Schlesvigs Dansthed, som Holsteens Tydskhed for at naae sit Maal. Dette er den Politik, som vi ansee for farligere end den tydske Schlesvig-Holstennisme — det er muligt, at den saa nyligt forevigte Konge netop derfor valgte ham til sin Raadgiver; men Kongen er nu død og borte, hans Raadgiver blev tilbage med Ansvar et c." D. 28 bekjendtgjorde Kongen: „1) At han vilde indføre fælleds Stænder for Kongeriget og Hertugdømmerne, som skulde have besluttende Medvirkning ved Skattevæsenets og Finantsforvaltningens Forandring, ved Tilstedelsen af Love over fælleds Anliggender, samt Ret til Petitioner i Anledning af saadanne fælleds Anliggender. 2) At den stændige Forfatning ikke skulde forandre Noget i de bestaaende provindsialstændige Love og Forordninger i den bestaaende Forbindelse imellem Schlesvig og Holsteen; i Holsteens og Lauenborgs Forbindelse med det tydske Forbund og i Lauenborgs Forfatning. 3) At førend de Bestemmelser, som skulde optages i Lovfatningen, kunde erholde Lovkraft, skulde de blive forelagte erfarne Mænd til Prøvelse. 4) indeholdt Bestemmelsen om Valget og Udnævnelsen af visse Mænd, hvoraf Regjeringen valgte 8 for Danmark og 4 for Schlesvig og 4 for Holsteen, og Valgerne 18 for Dan-

mark, og 18 for Hertugdømmerne. 5) At de inden 5 Maaneder efter Valget skulde forsamle sig i Kjøbenhavn, og der sige deres Mening om nogle Love, der skulde blive forelagte de næste Stænderforsamlinger." D. 14 Febr. overrakte en Bondedeputation en Adresse med 7240 Understrifter og d. 15 holdt nogle 100 Landmænd en Forsamling, hvori Tscherning, Christensen m. Fl. deeltog, i Kjøbenhavn, og besluttede deri at indgive en Adresse, der indeholdt Udtryk af Bekymring over Stænderforsamlingens ulykkelige Sammensætning, som Patentet 28 Januar paabød, og udtalede den Tillid til H. M.: „At han vilde gjøre hvad der var muligt, nemlig ved omhyggelige Valg af de Serten, Kongen valgte“ og bragte næste Dag Adressen til Kongen. S. D. traadte de 43 Mænd, der havde været forsamlede hos Professor Clausen, sammen i et bestandigt Selskab, og besluttede fra dansk Side at vælge de erfarne Mænd med Forbehold. D. 17 forsamledes 60 af Hertugdømmernes 75 stændiske Deputerede i Kiel, og besluttede der at foretage Valgene med følgende Bestemmelse: „Ikke som Deputeret; men som Hs. Majestæt til Valget af Raadgivere bestemte Valgmand vælger jeg, ledet af den Overbeviisning, at den Valgte lægger Hertugdømmernes Rettigheder paa Hjertet, hvilke jeg ved mit Valg hverken kan eller vil give bort, at han fraraader Hs. Majestæt Indførelsen af enhver Forfatning, som begrundes i Ideen om en dansk Fælledsstat, som stridende imod Hertugdømmernes Rettigheder og Interesse; men derimod underdanigst andrager paa Udkast til en constitutionel Forfatning for Hertugdømmerne Schlesvig og Holsteen.“ D. 18 offentliggjorde 18 i Kjøbenhavn værende Stænderdeputerede: „At de ved Valget af de erfarne Mænd vilde erklære: „De valgte i den Forudsætning, at de Bestemmelser, som vare at optage i den lovede Forfatning, ikke vilde erholde en Lovskraft førend de vare veiede og antagne af en Folke-repræsentation — en Repræsentation, som var valgt efter en Valgmaade, der opfyldte Folkets retfærdige Fordrin-

ger og Dpgavens Størrelse, og, som burde forelægges Provindsialstænderne til Beraadslagning — fremdeles i den Forudsætning, at ingen af Valglovens Bestemmelser, som indeholdes i Reskpt. 28 Januar kunde blive unddragne de saaledes valgte Mænds Afgjorelse." D. 3 Martis stadfæstede Kongen følgende Privilegier, som Græv Revenilov Preeß forelagde ham: „Vi Christian I. af Guds Naade Konge til Danmark, Sverrig og Norge, for Bønderne og Gøtherne, Græve til Oldenburg og Delmenhorst, bekjende og bevidne ved dette Børs nærværende Brev, for Alle, som see, høre eller læse det, at de ærværdige Prælater, agtbare Stæder og Indvaanere af Hertugdømmet Schlesvig, Holsteen og Stormarn have ogsaa antaget Os til deres Herre og hylde det Os, ikke som en Konge af Danmark; men som deres Herre over disse forbestrevne Lande, i Overensstemmelse med de følgende Artikler: 1) Disse foromtalte Lande love Vi efter vor bedste Evne at vedligeholde i god Fred, og at de evigt udeelt skal blive tilfammen. 2) Indvaanerne skulle ikke være pligtige at følge os, tjene eller yde os Hjælp udenfor disse Lande. 3) Vi eller vore Efterkommere skulle ingen Krig begynde, uden at indhente Naad og Samtykke af vore Raader og almene Mandskab af de foromtalte Lande. 4) Vi, vore Arvinger og Efterkommere ville og skulle ogsaa ikke paalægge Indvaanerne nogle Skatter og Afgifter uden venlig Bevilling og Tilladelse af disse Landes samtlige Raader og Mandskab. Ligeledes skulle Vi og vore Efterkommere ikke forordne nogen anden Mynt, end som er gangbar og sædvanlig i Hamborg og Lybek. 6) Ogsaa skulle ingen Indvaanere af disse Lande i Sager, som angaae Liv og Gods, indkaldes for Os til Dom uden for disse Fyrstendømmer; men Enhver skal i saadanne Sager søge sin Ret i Landet, som sig hør og bør; skal ogsaa ikke dømmes af Danste eller Udlændige. 7) Vi skulle og ville have til vore Embedsmænd i disse Lande, Indvaanere af disse Lande og ingen Andre. 8) Naar Vi eller vore Børn og

Arvinger ere døde, og have kun efterladt een levende Søn, der var Konge i Danmark, saa maa disse Landes Indvaanere beholde deres fri Valg, om de ville vælge den samme Konge til en Hertug af Schlesvig, og Græve til Holsteen og Stormarn. I dette Tilfælde skal den Valgte være pligtig redeligen at stadfæste alle disse Landes og deres Indvaaneres Privilegier; skulde han nægte dette, ere Stænderne ei forpligtede at vælge denne Konge til deres Herre; men derimod tage en Anden af vore næste Arvinger til deres Herre." Alle disse foromtalte Artikler sværge Vi i god Trost at holde, og love fremdeles for Os, Vore Arvinger og Efterkommere, de Herrer Prælater, Ridderstab og menig Mand af Hertugdømmet Schlesvig, og Landene Holsteen og Stormarn ubrødeligt at holde alle disse Artikler og Stykker." D. 18 Marts forsamledes 70 Stænderdeputerede i Rendsborg, og beslattede der at sende Kammerherre Neergaard, Etatsraad Engel, Advocaterne Güllich og Clausen, og Udgiveren af „Kieler Correspondentsblatt“ Dhlshausen med følgende Andragende til Kongen: „Landets Dnsster ere: at Hs. Majestæt maatte behage: 1) At forene begge Stænderforsamlinger til een Forsamling for at raadslaaes om en stændigt Forfatning; 2) Gjøre de fornødne Skridt ved det tydske Forbund for at faae Hertugdømmet Schlesvig optagen deri; 3) Med Hensyn til den overhængende udbændige og indre Fare at sørge paa passende Maade for Indførelsen af almindelig Folkevæbning; 4) At give Landet fuldstændig Trykkesfrihed, og igien Ret til offentlige Forsamlinger; 5) Strax at affædige Regjeringspræsidenten Scheel fra sit Embede." D. 19 befalede Generalcommandoen forlagt til Rendsborg. Deputationen reiste d. 21 til Kjøbenhavn. Her havde Lehmann d. 20 udstedt følgende Skrivt: „Fædrelandet er i Fare! Hertugdømmerne ere i Oprør! Enhver sand Fødelandsven bliver opfordret til at indfinde sig i Aften i Casino." Entreen blev betalt med 1 Mk., og

med hver Billet erholdtes en trykt Seddel, hvorpaa stod: „En schlesvig-holsteensk Forsatning er en Dpgivelse af den danske Krones Ret til Schlesvig; dertil er Kongen af Danmark uberettiget, og det kan det danske Folk ikke taale. 2) Det danske Folk lover Kongen af Danmark sin ubegrændsede Bistand til Opfyldelsen af sine helligste Regentpligter: at bevare den ufrændede Dpretholdelse af det dansk-schlesvigiske Rige. 3) Danmarks og Schlesvigs nuværende Forbindelse kan blive erholdt ved een for Begge sælleds Rigesforsatning, der er bygget paa een i Sandhed folkemæssig Valglov. 4) Schlesvigs nuværende provindsiale Selvstændighed og den lige Ret for de to der boende Nationaliteter maa blive sikrede ved en Provindsiallanddag og dertil svarende Indretninger i Forvaltning og Retspleie. 5) Danmarks Velsærd fordrer, at Kongen ufortøvet omgiver sin Throne med Mænd, hvis Indsigt, Energi og Fødelandskjerlighed kunne forstaffe Regjeringen Kraft og indgyde Nationen Tillid. Hvidt, Clausen, Orla Lehmann, Tscherning, Flor, Markmann, Schouw, Monrad, Ploug, Hother Hage, Gjødvad, Plesner, Meinert, Krieger.“ Hvidt var Præsident, og sagde: „At Borgerrepræsentanterne havde besluttet: „At bede Kongen om at affædige sine Ministre.“ Derpaa optraadte Lehmann og sagde: „Ministrene havde tabt Folkets Tillid og deres egen til sig selv, og vare et Bytte for deres egen onde Samvittighed,“ samt stildrede den Fare, hvori man befandt sig, omtalte det i Staden udbredte Rygte, at der havde dannet sig en provisorisk Regjering i Rendsborg, at man havde taget Hovedkassen, at Baudissens Bataillon var gaaen over, en Capitain var i en Fægtning i Fæstningen bleven studt odl.“ Etatsraad Franke, der havde forladt den schlesvigholsteenske Klub i Hotel Phoenix midt i fuld Raadvildhed og Dpløsning, svarede: „At han af Breve fra Kiel kunde bevise, at der ikke var foresaldet Noget af alt dette,“ og fordrede, at man opsatte at fatte Beslutningen indtil Hertugdømmernes Deputation var kommen og kunde blive

forhørt;" men Lehmann svarede: "Sandt eller ikke sandt, hvad Taleren før mig har sagt. Hvis Revolutionen endnu ikke er udbrudt i Hertugdømmerne, saa vil den udbryde. Kongen — og jeg vil ikke være bange for at sige ham det i Ansigtet — er ikke sin Opgave voksen; Ministrene have hverken Indsigt, eller Villie eller Kraft for deres Embeder; det er ogsaa vanskeligt, at finde Ministre, og der er ikke mange i Danmark; men Nogle, Faa — og han havde ikke nødtigt at tilføie, at Bessedenheden forbød ham at nævne deres Navne." Tscherning sagde: "Spørgsmaalet er, hvad der nu maa gøres? Et nyt Ministerium naturligt, og naar?" "Endnu i denne Aften!" raabte Forsamlingen, og Nogle: "Man maa gaae bevæbnet til Slottet". Tscherning sagde: "Vise vi, at vor Villie er stærk nok til at kunde sove derpaa!" "Altsaa i Morgen!" raabte Forsamlingen. "Man maa ogsaa lade Kongen have Betænkningstid!" og foreslog at vente indtil Onsdag Morgen tidligt forend Deputationen kom. Professor Madvig sagde: "Da efter Patentet 28 Januar uhyre Concessioner vare gjorte, hvorefter Danmarks Hovedstad ikke mere var Hovedstad, dens Rigsstænder skulde vagabondere, og Schlesvig-Holstenerne svarede saaledes, som der forhen er berettet, saa blev Intet tilbage uden at incorporere Schlesvig." Man blev enig om at ledsage Borgerrepræsentanternes Deputation den næste Middag til Slottet, hvor den vilde overrække Kongen en Adresse: "At det nuværende Ministerium maatte afflediges, da det ikke besad Folkets Tillid, og ikke var Omstændighederne voksen;" og hvor blev tilføiet: "Vi anraabe Deres Majestæt om, ikke at drive Nationen til Fortvivlelsens Selvtægt." Samme Aften vare en Mængde Arbeidere forsamlede i Hippodromet, og Studenterne, som allerede d. 18 havde holdt en Forsamling, hvortil de havde faaet Officererne til at deeltage for at organisere deres Bevæbning, forenede sig med Arbejderne, samt Kunstnerne og Polytechnikerne, og valgte i Sammenkomsten d. 20 en Committee, der skulde repræsentere de forestaaende

Begivenheder, og besluttede: „At Hertugdømmernes Deputation skulde staae under den danske Nationalæres Beskyttelse.“ Bardenfleth var paa Christiansborg hos Kongen, da Efterretningen om hvad der var foregaaet i Casino kom. D. 21 Kl. 9 var Statsraad. Kongen sagde: „At Omstændighederne fordrede en Forandring af Systemet, at Bardenfleth vilde meddele det Dørlige, og han haabede, at alle Ministrene vilde beholde deres Poster.“ Basis for det ny System var Incorporeringen i Danmark. Prinds Ferdinand foreskillede, at Eftergivenesshed imod det paaatrængende Folk var Feighed; men blev ikke hørt. Alle Ministrene forlangte deres Afsked. Kongen bad med Taarer i Øinene Græv Moltke Bregentved om at blive; men han tog Afsked tilligemed de Andre. Næste Middag kom Borgerrepræsentationen fulgt af c. 15,000 Menneffer til Slottet, og overrakte Kongen Anmodningen om Ministrenes Afskedigelse, og fik det Svar: „At de havde Afsked.“ Om Aftenen Kl. 10 toge Bardenfleth, Sponneck og Francke til Slottet, og senere With, Monrad, Plessen og Statsraad Bang. Kongen trykkede Frankes Haand og sagde: „De veed hvormeget jeg holder af Dem. Jeg har allerede længe udseet Dem til Minister. Jeg kan ikke undvære Dem. De maa ikke forlade mig.“ Svaret var: „Et Parti, hvoraf de tilstedeværende Herrer danner Spidsen, søger at stufte Deres Majestæt. Landet vil ikke have et Casinoministerium. Hvis ogsaa jeg var tilbøielig til at træde derind, som jeg ikke er, saa vilde jeg strax være uden Medarbejdere i det tydske Cancelli.“ Monrad sagde: „Der eksisterede en Lov i Neapel, som tvang Embedsmændene til stedse at efterkomme Kongens Befalinger.“ Francke: „Deres Majestæt! jeg har ikke i Sinde at lade mig undervise i Politiken af Magister Monrad;“ og Kongen: „Monrad har ikke villet fornærme Dem.“ Bardenfleth foreslog, at Francke midlertidigt skulde indtræde i Cabinetet, og Kongen sagde til ham: „Jeg er overtødet, at De ikke afflaaer mig det;“ men Svaret var: „DM.

jeg kan det ikke. Vi ere i Midten af en Revolution, og den kommer fra oven nedad. DM. kaster Krigsfakkeln i de endnu rolige Hertugdømmer; det eneste Mid- del til at frelse Throne og Land paa, er Anerkjendelsen af Personalunionen med alle dens Consequenzer." I samme Dieblik kom en Coureur, og bragte Efterretning- en om, at en Opstand var udbrudt i Berlin. Kongen spurgte atter Franke: "Om han vilde indtræde?" og da Svaret var benægtende, sagde han: "Saa skal Dum- reicher føre Forsædet i Kanzelliet. De er afflediget." og da Franke gik, gik han efter ham, tog hans Haand og sagde: "Men i Raade; ikke i Unaade." Bang er- klærede: "At man ei kunde begynde paa Noget, hvis man ikke kunde formaae Nogen fra Hertugdømmerne til at træde ind i Ministeriet." Strax sendtes Bud til C. Moltke; men han vægrede sig ved at træde ind und- tagen med Reventloy (Criminil;*) og Kl. 3 kom Stats- raad Rathgen. Bang foreslog: "At give hvert af Her- tugdømmerne sin egen Forsatning, og at opretholde Lauenborgs." Rathgen svarede: "Da dette Princip nød- vendigt medførte Opøsningen af Hertugdømmernes Forbindelse, saa kunde han ikke tage Deel i denne Plan; det vilde fremkalde den meest afgjorte Modstand i Her- tugdømmerne, og blot sidste uoverskuelig Ulykke;" og Bang: "Jeg har anseet denne Plan for udførlig; men da den bliver bestridt fra Sagkyndiges Side, og Rath- gen nægter at deeltage i Udførelsen, saa maa jeg og- saa træde tilbage." Spønnef talte i samme Tone; Hvidt og Monrad toge blot liden Deel i Discus- sionerne; men, da en Ytring om Hertugdømmerne blev tilbageviist med Bestemthed, sagde Monrad: "Eigeme- get, saa have vi Republikens Standart!" Bardenfleth gik ind i Kongens Værelse, og kom tilbage med Kon- gen, der sagde: "Han havde haabet at kunde ende

*) Moltke sagde samme Dag: "Hvis Hvidt, Monrad, Leh- mann o. s. v. først ere ved Roret, vilde de gjerne indbrøm- Hertugdømmerne alle mulige Concessioner."

den paahvilende Kriſis ved de gjorte Forſlag; han beklagede, at det var bleven umuligt ved de indtraadte Bægringer, og han vilde nu ſende Bud til de gamle Miniſtre.“ Kl. 8 kom den ſchleſvig-holſteenſke Deputation og ſøgte ſtrax Audients; men fik det Svar: „At Kongen ei den Dag kunde ſee dem.“ Kl. 10 ſamledes Rogle af de afgaaede Miniſtre, ſamt Bang, Bluhme, Plessen, Monrad, Lehmann, Tſcherning, Hvidt og Clausen paa Slottet. Præſidenten for Clubben i Hippodromet Zineerſtjærer Frederikſen med tre andre Perſoner beſøgte, under Navn af Folkets Deputation, Deputationen i Hotel d'Angleterre, og Frederikſen erklærede: „At Folket miſtænkte den for, at den vilde reise uden Audients,“ og da Svaret var: „At man netop var kommen for at tale med Kongen“; ſagde han: „Folket maaatte have en Borgen.“ Conſul Hage tilbød ſig at tage dem i ſit Huus, tog derpaa den Ene af Deputationen under Armen; 5 andre Perſoner toge de andre, og førte dem igjennem den forſamlede Menneſtemaſſe til hans Bopæl. Her fortalte Hage dem: „At han havde lovet at indeſtaaе med ſit Hoved for, at de ikke hemmeligt og uden hans Vidende forlode Staden,“ og de gave ham deres Vresord paa: „Ikke i de næſte 24 Timer at foretage noget Flugtforſøg.“ Kongen havde med Dampſibet ſaaet Brev fra Hertugen af Glücksborg, hvori han anmodedes: „Om ſtrax at tage til Hertugdømmerne. Han vilde derved muligt for et Dieblik miſte den danſke Throne; men blot for igjen at erholde den deſtoſikrere;“ og fra Prindsen af Auguſtenborg, hvori Kongen opfordredes til: „At indrømme lignende Punkter, ſom den Deputationen udbad ſig;“ men omtalte ikke, at Schleſvig ſkulde optages i Forbundet og foreſtillede: „At Scheels Adminiſtration var en Umulighed,“ ſamt foreslog: „Dyrettelſen af et foreløbigt Adminiſtrationscollegium, der ſkulde beſtaaе af Græv Reventlow, Beſeler og Bargum, og i hvis Spidſe, han, ſom Statholder og commanderende General, vilde indeſtaaе for Dyretholdelſen af Roligheden og

Ordenen;“ men forestillede tillige: „Den vorende Fare,“ og gjorde det til en Betingelse, at Indrømmelsen maatte blive bekjendt i Kiel den 24de.“ Kongen erklærede, paa Græv Moltkes Afslag: „At, hvis man lod ham i Stikken, vilde han give Folket Herredømmet og nedlægge Kronen.“ Moltke blev derpaa Conseilspræsident, hans Neveu, Græv Knuth, der havde ansat Monrad som Præst i sit Grævestab Knuthenborg, Udenrigsminister, Tscherning Krigs-, Monrad Cultus-, Bluhme Indenrigs- og Bardenfleth Justitsminister, og With og Lehmann Ministre uden Portefeuille,“ og den 23 skrev Prinds Ferdinand: „I Gaar har Kongen erklæret i Statsraadet, at han er en constitutionel Konge og har allerede udnævnt ansvarhavende Ministre.“ En Mængde Mennesker løb til Postdirectionen, og formaaede den til at forbyde Dampskibet at seile bort, og Admiralitetet lagde Beslag paa alle de Skibe, som skulde til Hertugdømmerne. Til et Maaltid, som Hage gav Deputationen, indfandt Lehman sig, under Paaskud af, at hans Kone var reist, og at han vel kunde spise en Suppe hos sin Onkel, hilste der Dhlshausen og Clausen, som gamle Bekjendte, og yttrede: „At det vilde glæde ham, hvis han kunde være disse Herrer til Tjeneste,“ og da de sagde: „At deres Onkel nu blot var, at forlade Kjøbenhavn saasnart som muligt, da Indsættelsen af det ny Ministerium var dem Svar nok,“ erklærede han: „De vare i fuldkommen Bildfarelse. De Danske havde nu erholdt deres Frihed, og havde i Sinde ogsaa at overlade Dem fuldkommen Frihed. Holsteen kunde give sig en Forsatning, som det vilde have den. Holsteen udnævnedes til sine Ministre, hvilke de vilde. Hvorledes skulde det indfalde os at give det Forsatning og Ministre;“ og da det blev bemærket: „At Deputationen vel vidste, at Holsteen; styttet paa Lydskland, ikke behøvede at udbede sig sin Frihed i Kjøbenhavn; men at det var Schlesvig hvorom Taleren var,“ sagde han: „Han havde jo sagt, at Enhver kunde gjøre og lade hvad han vilde.“ Han lo-

vede, at Deputatioeen skulde faae Audients næste Dag, og opfordrede den til at erklære: „At den havde Haab om at ende lykkeligt sit Hverv!“ Dette skete, og Lehmanns Svoger Læsser sendtes som Courer til Holsteen med denne Erklæring. Samme Dag hentede et Dampskib 778,778 Rlr. fra Altona. Den 22de kom Regjeringsraad Høysner med Anmodning fra Scheel om: „At forandre Systemet, og give ham Afsked.“ Moltke-Bregentved opfordrede Franke til at tage hans Plads. Franke indvilgede paa de Vilkaar, at han sendtes til Kiel, som Regjeringscommissair, med Fuldmagt til at indkalde en forenet Stændersforsamling for begge Hertugdømmer, at forelægge den sine Grundsætninger over Hertugdømmernes Forhold til Danmark, og indhente dens Betænkning over Patentet 28 Januar; men afslaae Schlessvigs Optagelse i Forbundet.“ Næste Dag gik han til Kongen, der saae meget udmattet ud, glædede sig over at see ham, omfavnede ham, takkede ham for hans gode Beslutning, og sagde: „Hvis det ikke gik ham godt i Hertugdømmerne, maatte han komme til ham igjen;“ samt tilsvøiede: „Jeg har slet ingen Ansvarlighed mere.“ Kort efter kom Deputationen; Neergaard sagde: „Jeg kan give Deres Majestæt den hellige Forsikring, og troer, at alle mine Colleger ville bekræfte den, at jeg ikke endnu har hørt et Ord i Hertugdømmerne, som krænker de Rettigheder, Gud har betroet Dem; men D.M. det hele Land ligner en Hob Tønder; en Gnist, og det staaer i Flammer. Hvad da skeer, hvem kan beregne det? Gud give, at D.M. endnu maatte finde Midler til at erholde Ro og Fred.“ Plessen svarede: „At Alt skulde skee for at tilfredsstille Deputationen, at Kongen derimod ventede, at alle tro Landets Børn vilde flokke sig om ham, for at beskytte hans arvede Rettigheder; et andet Svar maatte forbeholdes, da derover først skulde forhandles i Statsraadet.“ Efter en Times Venten kjørte de hjem; men bleve paa Veien insulterede af Folkemassen, der skjeldte dem ud, trængte sig til Vognen, og vilde omstyrte den;

og Flyveposten opfordrede Regjeringen til at beholde dem som Gidsler for de danske Officerers Liv i Rendsborg. Næste Morgen erklærede Hage: „At han ikke længere kunde beskytte dem; men, at de maatte tage til Slottet.“ Herfra førtes de ombord paa Dampskibet Hekla, hvor Lehmann leverede dem Svaret, der indeholdt: „Schlesvigs Indlemmelse i Danmark“; og de seilede derpaa til Kiel, hvor de kom d. 26 om Morgenen Kl. 6. Imidlertid var ved Parolen d. 21 befalet, at 3 Batailloner, 1 Jægercorps, 3 Dragonregimenter og 4 Batterier skulde samles ved Kolding og Ribe, og Garderne, 10 Batailloner, 1 Jægercorps, Livjægercorpsset og 4 Batterier (10,000 Md.) i Kjøbenhavn, og 6 Batailloner og 4 Batterier i Nærheden. D. 22 befalede: „At indskibe om Aftenen Tropper til Rendsborg,“ og de følgende Dage marscherede dagligen Tropper fra Hovedstaden. Eschering fik Lehmanns Broder Capitain L. til Adjutant, og forlagde sin Bopæl fra et Dvistsværelse paa Gammeltorv til Christian VII. Palais paa Amalienborg. I hele Riget samlede Penge og stillede til hans Disposition, ja Skræddersvend Hamborger fra Aalborg solgte sig endog til Soldat, og forærede ham hele Kjøbesummen. D. 23 ventedes Dampskibet i Kiel; men da det ikke kom, formodede man, at det var holdt tilbage for at bringe Tropper til Hertugdømmerne. Om Eftermiddagen bragte Advocat Befeler Efterretningen: „At man i Kjøbenhavn havde afskediget det gamle Ministerium, og vilde ansætte Mourad, Hvidt og Lehmann til Ministre. Prindsen af Augustenborg og Reventlov Præg anmodedes om at komme til Kiel. Disse traadte sammen med Befeler, Advocat Bremer fra Flensborg og Kjøbmand Schmidt fra Kiel til en provisorisk Regjering, og udstedte følgende Proclamation: „Medborgere! Vor Hertug er ved en Folkebevægelse bleven tvungen til at afskedige sine hidtilhavende Raadgivere, og at indtage en fjendtlig Stilling imod Hertugdømmerne; Landsherrens Billie er

ikke mere fri og Landet uden Regjering," og erklærede: „At vilde føre Regjeringen i Stambertugens Navn, for at opretholde hans og Landets Rettigheder.“ Regjeringen forelagde den for Stadsyndicus og 30 Borgere, og spurgte dem: „Om de vilde staae den bi med Guds og Blod?“ Svaret var bekræftende, og Overappellationsretten, Magistraten og de øvrige Embedsmænd tiltraadte den. Tilbud sendtes til alle Stæder og Districter; overalt blev Budskabet modtaget med Jubel, og Regjeringen anerkjendt. Garnisonens Commandeur havde allerede Aftenen tilforn taget sin Afsked; Prindsen tog s. D. med Lauenborgs Jægercorps og nogle Frivillige, ialt 400 Mand, til Rendsborg, hvor den commanderende General resignerede, og sammenkaldte Garnisonen (tre Batailloner og et Artilleriregiment,) der meddelees Efterretning om det Forefaldne. Regjeringen skrev til Kongen: „Undertegnede have i deres Samvittighed følt sig tvungne til at gjøre et Skridt, hvilket de anfaae som Pligt at retfærdiggjøre for D. M.“ og motiverede det; men Knuth tilskrev d. 30 dem: „At Kongen ikke fandt sig besvøiet til at meddele Svar derpaa; men vilde drage Enhver, som havde taget eller tog Deel i de revolutionaire Bevægelser i Hertugdømmerne til det strengeste Ansvar.“ Prælaterne og Ridderskabet erklærede sig for den provisoriske Regjering og lovede at understøtte Landsfagen af alle Kræfter.“ D. 28 rykkede danske Tropper over Roldingaa imod Haderslev. S. D. kom et Krigsdampstib til Als, hvis Chef Dircking Holmfeld tog til Augustenborg, og spurgte efter Hertugen og hans Familie; men hiin var d. 20 reist til Berlin, og denne havde d. 26 forladt Slottet. D. 3 April traadte den forenede Stænderforsamling, der bestod af 76 Medlemmer, hvoriblandt Flensborgs Deputerede Agent Jensen og Cancelliraad Smith, samt Græverne Reventlow, Hahn, W. Moltke og Ranzau sammen og erklærede eenstemmigt den provisoriske Regjering sin Tak og sit fuldkomne Samtykke. Hertugen af Augustenborg kom imidlertid tilbage med følgende Erklæring:

„Schleswig og Holsteen ere uadskillelige, og Mandstammen regjerer blot der,“ som Frederik Vilhelm IV., der d. 18 Marts havde erklæret: „Han vilde, til Alles Rettighedens Betyggelse, stille sig selv i Spidsen for Tydskland,“ havde i Dvereensstemmelse med Forbundsbeslutningen af 17 Septbr. 1846 givet ham, og offentliggjorte d. 31 Marts følgende: „Til Schleswig Holsteens Folk! De nærværende alvorlige Tidsomstændigheder gjøre mig det til Pligt, simpelt og tydeligt for Enhver af vort Folk, at erklære mig angaaende min Stilling til vor hellige Sag. De fjendtlige Forholdsregler, ved hvilke vore Hertugdømmers Rettigheder ere synderbrudte, ere paatvungne vor Konge-Hertug af det danske Folk. Kongen befinder sig i sine vildt opvorte danske Omgivelsers Magt. Hans Beslutninger ere ikke frie; man betjener sig af hans Myndighed til at foreskrive os uretfærdige Love. Dette er ikke Talemaader for at bevare Skindet; men det er bitterlige og aabenbare Kjendsgjerninger. Under disse Omstændigheder har den provisoriske Regjering dannet sig for at beskytte vor gode Ret. Den har i sin Proklamation udtalt vort Folks Mening og Beslutning. Jeg tiltræder dens Erklæring ubetinget og uden Forbeholdenhed. Dette er hvad vi ville; men ogsaa dette tilfulde, og i ærlig Sandhed: Opretholdelsen af vort Lands og Folks Rettigheder, og af vor nedarvede Fyrstes derved betingede Rettigheder, og en fast og redelig Tilslutning til Eenheds- og Friheds-Bestræbelserne i Tydskland, hvis Historie Hertugdømmerne maae og ville dele. For dette Niemed ere vi Alle, jeg ogsaa, ligesom jeg hidtil har gjort det, beredte til at opbyde alle vore Kræfter; at opoffre Gods og Blod, og at hengive det kjæreste, som Mennesket har. Men skulde vor Landsherre igjen blive fri, og vil han anerkjende og yde Sikkerhed for Hertugdømmernes Rettigheder og Nationalitet i den udtalte Betydning, da vil jeg, som vi Alle, med Glæde un-

berstøtte ham i Udøvelsen af hans Rettigheder, som Landsherre."

De Danske besatte derpaa Als. Fra Kjøbenhavn sendtes en Commission, der aabnede Hertugens forseglede Skriveværelse, pakkede de Papirer, som laae adspredte, eller vare i Skrivebordene og Pultene sammen, og sendte dem til Kjøbenhavn, hvor de bleve gjennemsogte, og Ud- drag deraf offentliggjorde af Geheimeraadivar Wegener.*)

*) Om dette Product siger Conferentsraad Drsted i "Tiden" af Repp Nr. 48: "Totalindtrykket af hele Samlingen er, at her foreligger et Arbeide af en ingenlunde upartist Historiegrandstær; men snarere et Indlæg af en Procurator, som, i den fuldeste Tillid til sin Stilling, ikke gyser tilbage for nogensomhelst Paastand; den være nok saa dristig, og ikke tilbageholder nogen Beskyldning af Mangel paa retsghydige Beviser, siden han troer at kunne supplere disse med en klogtig Combination af Billeder, som ere en livlig og frugtbart Indbildningskrafts Affødninger;" og: "En svag Mistanke om Ambition; en Divergents i politiske Anskuelser fra Casinonismen ere dog meget langt fra at være konstaterede Forbrydelser imod Danmarks Konge eller Throne." Registrator From sagde til mig: "Nu ere de færdige med Hertugen af Augustenborgs Papirer, og nu ere de i Færd med Deres; og Gud trøste Dem, hvis der er eet Ord, som de kunne hænges ved." Jeg havde navnlig ei blot tilstillet Christian VIII. Beretninger om Resultatet af mine Reiser, samt Forslag, Udkast til Anordninger obl.; men endog, for at sætte ham istand til, med Lethed og Hurtighed, at arbejde sig ind i Sagerne (hvoraf mange vare saa vidtløftige, især Militaircommissionens Forhandlinger, der bestod af 18,000 fuldstreene Foliosider, og Skolecommissionens, der udgjorde et lille Læs, at de kunde affræmme Enhver fra at læse dem), Udtog, Forslag af Stændernes Forhandlinger obl. "Disse Papirer bleve," sagde Geheimeraad Adler til mig, "indpakkede efter Kongens Død, og skulde leveres mig;" men da jeg vilde hente dem, nægtede Frederik VII. Cabinetsecretair Lunding mig at faae dem." Om hvorledes Stemningen for Hertugen iøvrigt var anfører: "Die Herzogthümer Schleswig-Holstein und das Königreich Dänemark. Hamburg 1850" Følgende: "Høitstaaende Mand opfordrede

D. 1 Febr. 1855 havde Kjøbenhavn og Christianshavn 123,028 Indbyggere, Nyboder og Holmene 6,738

ham 1840 til at opholde sig idetmindste nogle Maaneder om Aaret i Kjøbenhavn; han viste det tilbage. Der kom fra patriotisk Haand Forslag til ham: „At holde sig til det retmæssigste, mægtigste og naturligste Parti: det danske, som heller vilde have en Prinds af den oldenborgske Stamme end et Afkom af en hessisk Soldat til Fører;“ han svarede med Advarsel for enhver: „imod Grundloven stridende og derfor uretmæssig og revolutionair Handling.“ Siden 1845 bryggede „Fædrelandet“ Planer for at vinde ham; den listige Bonde Laurids Skau blev skudt frem, Selskabet forraadte sig lige indtil Dhr. Flor og Tidsning; snart hjørte ogsaa „Kjøbenhavnsposten“ i det samme Hjulspor; Hertugen værdigede disse Dmdriverier ingen Opmærksomhed. Endnu d. 24 Marts 1848 skrev en agtværdig Danst: „Dste kommer Klagen over Hertugen af Augustenborgs Bortffjernelse fra Danmarks Sag. — Utsingeren skulde holde Alt tilsammen, det kunde han vist.“ og om Forholdet imod ham: „Dirckinck Holmsfeld var kommen for seent; en hertugelig Bogn, der kom for at gaee over med Fargen, blev anholdt, gjennemsoegt, man bød den at kjøre tilbage. — Naar senere Privatmeddelelser fra Kjøbenhavn melde, at det har været Hensigten at gribe Hertugen og hans Familie, og bringe dem til Christiansø, saa kunde Griffenfeldts Analogi i Munkholm, Tugthuusfangens i Møen“), Jarr Swan IV. Sødstendes

*) Anna Sophie Magdalene Frederika Ulrica skal være en naturlig Datter af Christian VI. og hans Gemahlindes Søster Sophia Carolina født 31 Marts 1707, og 1734 Enke efter Georg Albert Fyrste af det 52de store Fyrstendom Ostfriesland, der beboede om Vinteren Prindsens Palais og om Sommeren Sorgenfri, som hun ombyggede og prydede med et Spiir, og hvor hun 1738 eller 39 fødte Ulrica, som indtil sit 15 Aar blev opdragen hos Gravinde Schack, hvor hun blev holdt meget inde; men lærte Intet. Hun tog derpaa til Norge, og derfra til Amsterdam, hvor hun, imod en Godtgjørelse af 400 Rl. aarligt, var hos en Kjøbmand som Datter i Huset; men da Moderen 1764 døde ophørte Betalingen, og hun maatte derfor tage Condition som Tjenestepige hos en Apotheker i Leyden.

Citabellet 708 og Forstæderne 13,117, ialt 143,591.
 Af Indbyggerne ere: Embedsmændene, Studenterne,

i Horsens, ikke at tale om visse senere Ting, lære hvad det constitutionelle Danmark under W. Moltkes Ministe-

Student Kirchhof fra Norge, der studerede ved Academiet, saae hende være i Besiddelse af Christian VI. Portrait, et Gavebrev paa Bregentved, og en Deel andre rare Sager, og overtalte hende til at reise med sig til Danmark, og lovede at forskaffe hende sine Forbringinger gjort gjeldende. I August 1766 kom de til Kjøbenhavn, og henvendte dem til Græv Danneffjold Samsø, der modtog hendes Papirer, og afviste Kirchhof med gode Bøtter; men Frederik V. havde imidlertid paa Ruber Lutte bortspillet Bregentved til Græv Moltke, og dette var for denne 1750 oprettet til et Grævskab. De søgte et Par Aar om at faae Ret; men bleve d. 7 Novbr. 1769 satte i Blaataarn; og en Commission nedsattes for at undersøge Sagen. Denne indstillede til Kongen: „At, da det var utænkeligt, at en saa kristelig Konge, som Christian VI. skulde have et uægte Barn, og hun selvfølgelig var en Bedragerfæ, der lastede sin Konge til Bestjæmmelse, saa burde hun straffes exemplarisk.“ D. 15 Juni 1770, da Kongen og Dronningen vare i Hertugdømmerne, udstedtes i hans Navn følgende Ordre til Politimester Horn: „Efterat et Qvindemenneske, som navngiver sig Anna Sophie Magdalene Frederica Ulrica og udgiver sig for at være et Kongebarn, til Ds haver indgivet adskillige Memorialer og vi i Anledning deraf, for een Gang at gjøre Ende paa et saa dristigt Foregivende, have allernaadigst anordnet en Commission til sammes ordentlige Undersøgning, er nu af bemældte Commissions indkomne Relation bleven refereret, at hun ikke er den, som hun giver sig ud for at være, og at hendes Foregivende om hendes Fødsel og Herkomst er i alle Maader falskt og opdigtet. Thi er hermed Vor allernaadigste Villie og Befaling, at Du strax i al Stilhed lader bemældte Qvindemenneske overføres til Møens Tugthuus &c.“ S. D. blev Kirchhof læsladt; men adværet at afholde sig fra at tage Deel i flige Bedragerier, og ikke indfinde sig paa det Sted, hvor hun opholdt sig. 1775 blev hun fritagen for at arbeide, og fik 40 Rl. i Kostpenge, og d. 6 August 1783 befalede Kongen: „At hun

Kunstnerne meest Indfødte; Detailhandlerne og Høfkerne
meest fra Provindserne, især fra Jylland; Haandvær-

rium vil have at gjøre for Pligt og Ret. Hvorledes den danske Invasion, efterat hiint Attentat var mislykket, har huseret paa Hertugens Gods, navnlig paa Augustenborg, hvorledes man har handlet med Stalden, Sølv, Kostbarhederne, Hertugens Indkomster, hvorledes man har begyndt med at gjøre Godsernes Arvefastere til Selveiere, bortslået eller forjaget Hertugens Embedsmand og besat deres Pladser med Danske, hvorledes man ogsaa under Baabensstilstanden har fortsat Plyndringen og Brugen af fremmed Privateiendom, er bekjendt. Ved tinglige Udsagn — Actconvoluten ligger for os — er det beviist, at Kongen af Danmark under hans Ophold i Sønderborg i Begyndelsen af Septbr. 1848 efter Afslutningen af Malmøer Baabensstilstanden, ved en stor Audients, som han gav Landboerne og de andre Indvaanere af Omegnen, har erklæret: „Hertugen af Augustenborg er fredløs!“ Da Rygtet derom udbredte sig over Als, Sundevit, Graavensteen, holdt den graavensteenske Embedsmand det for sin Pligt, at berette Regjeringen det: „Da det, som det hedder i Beretningen, er utænkeligt, at nogensinde en Ytring af Hs. Majestæt kunde give Anledning til et saadant Rygte; men da den, som har udbredt et saadant Rygte, paa den ene Side udentvivel har fornærmet Kongens Majestæt, og paa den anden Side let vilde opnaae, at den opvildede Stemning i de lavere Classer kunde foranledige den Ene eller den Anden til at skænke hiint Rygte Tiltro, og stide til en Handling, der saavel for ham, som for den høifyrstelige Familie maatte være af de sorgeligste Følger.“ Den provisoriske Regjering henviste Sagen til

fra 1 Jan. 1784 skulde aarligt have 100 Rb., fritages for alt Arbeide, og omgaaes paa den lemfældigste og Frihed nær kommende Maade.“ Hun døde 1804 og blev høitideligt begravet d. 28 Jan. Hun havde en paafaldende Lighed i Person og Væsen med Christian VI. Frederik VI., der havde talt med hende paa Røen, befalede at forelægge sig Sagen. Justitsraad Rimestad opsogte, læste, tilstillede Kongen den, og fortalte Indstillingens Indhold saaledes, som jeg har meddeelt det. Kongen læste og forseglede den, og skrev paa Pakken: „Denne maa ikke aabnes.“

ferne meest Danſke og indtil 1848 Tydſke. Struensees Yttring: „Alle ville leve paa Kongens Befoſning, og blot faa Steder ſporedes Tilbøielighed til at ernære ſig ved egen Induſtri,“ anſees ſom en temmelig naturtro Skildring af de Indfødt, og Chriſtian VIII. Spørgsmaal til mig: „Hvorledes ſkal jeg bære mig ad for at faae mine Kjøbenhavnere til at beſtille Noget?“ og da Svaret var: „Det veed jeg ikke!“ hans Yttring: „Ja jeg ikke heller,“ et Beviis paa, at han kjendte dem fra ſamme Synſpunkt.

Stadens Omkreds er 12,600 Alen, og Omkredſen (med Fæſtingsværkerne iberegne) 17,000. Fra Øſter- til Amagerport i lige Linie er 3,590 Alen, fra Øſter- til Veſterport ditto 3,230, og fra Nørre- til Amagerport ditto 3,100. Dens Polhøide er 55 Grader, 41 Minuter og 4 Secunder. Den deles i 6 Qvarterer: St. Anna-Veſter- med 504 Huusnummere, Kjøbmager- med 357, Roſenborg- med 260, Nørre- med 235, Klædebo- med 353 og Frimandsqvarter med 166, ſamt Chriſtianshavn med 501; men mange Bygninger have Lit. A. B. C. o. dsl. t. Cr. Hauſerpladsens, der

Retten, og de af den ſchleſvigſke Dverret foranledige ringlige Forhører af vedkommende Perſoner har ingen Tvivl efterladt om hiin ulykkelige Gjerning. Da Hertugen om Eſteraaret 1848 under Waabenſtilſtanden boede paa Slottet Gravenſteen, blev han efterſtrabt. Bildtthve og ondet Pak liſtede ſig omkring Parken, Slottet, oplurede Fyrſten; roſte ſig i Bertéhusene og paa Landeveiene af at ville ſnareſt muligt ſlaae ham ihjel, allerede at have ſkudt efter ham, at have ſaaret ham. De beraabte ſig paa Kongens Ord: „At Enhver, ſom har Lyſt, kunde ſkyde Hertugen ihjel.“ og: „Vi mene, at for Hr. Orla Lehmann har hiin Scene efter Slaget ved Goding, da man viſte ham, den Fangne, den brændende Stad, ſom „ſit Værk“, forſaavidt han endnu har et Dre for Samvittighedens Stemme, været Tugtelse nok. Og vi haabe, at Hr. O. Lehmann til Danmarks Vre og Vel vil blive det Forſæt troe: „herefter at holde ſig ſjern fra al Politikk“, ſom han i ſit Fangenſkabs Dage udtalede paa Slottet Gottorp.“

have blot 2 Nr. og Lorenzengadens, som have kun eet. Den har med Forstæderne 18 Torve, 248 Gader, og 4,626 Huse og Gaarde, hvoraf Kjøbenhavn har 15 Torve, 157 Gader og 2,809 Huse; Christianshavn 1 Torv, 23 Gader og 433 Huse, Nyboder 22 Gader og 685 Huse; Citadellet 1 Torv, 8 Gader og 56 Huse; Besterbro 7 Gader og 149 Huse; Nørrebro 1 Torv, 24 Gader og Beie, og 297 Huse; Blegdammen 52 Huse, Østerbro 106, Glaciet 121, Østerfælled 8, og Fællederne 8 Bræddehuse. Kjøbenhavn har 7 lutheriske Kirker med dansk Gudstjeneste: Frue-Trinitatis-Citadellets-Garnisons-Holmens-Slots- og Helliggeistes Kirker, og een med tydsk: St. Petri, en reformeert Kirke med fransk og tydsk, og en catholisk med dansk og tydsk, en græsk russisk, og en Synagoge. Christianshavn har en lutherisk Kirke med dansk Gudstjeneste: Frelserens- og en med tydsk: Frederiks- og for Broerne bygges en Kirke paa Nørrefælled. Desuden have almindeligt- og Frederiks Hospital, Abel Cathrines Boder, Børnehuset, Stokhuset Arrestbygningen og Bartou Capeller, hvor lutherisk Guds-tjeneste holdes i det danske Sprog. Universitetet er stiftet d. 4 Octbr. 1478; men var saaledes indrettet, at de theologiske Professorer erholdt de største Indkomster, og de philosophiske de mindste, og at Professoren maatte gaae alle Faculteterne igjennem, nemlig baade være philosophisk, medicinsk og juridisk Professor førend han blev theologisk. Struensee lod derfor nedkalde Biskop Gunnerus fra Trondhjem, og forelagde ham en Plan til Universitetes Organisation, og befalede ham at udarbejde en ny i samme Aand. Dette skete; Planen indleveredes i December 1771; men da Ministeren afsattes d. 17 Jan. n. A., saa blev den først, men med nogle Forandringer, indført d. 7 Mai 1788, som endnu er den gjeldende Fundats. Det theologiske Fakultet har 5 Professorer, hvoraf 1 har: 2,600 Rd. 1: 2,200, 1: 1,800, 1: 1,400 og 1: 1,200. Det juridisk og statsvidenskabelige har 8, hvoraf 1 har: 2,600, 1: 2,200, 1: 2000, 2 hver: 1,800, 1: 1,600, 1: 1,400

og 1: 1,200. Det lægevidenskabelige har 8, hvoraf 1 har: 2,000, 1: 1,800, 1: 1,600 1: 1,400 2 hver: 1,200 og 2 hver: 1000, samt i Anatomien en Lector med 800 Rl. og 1 med 600. Det philosophiske har 14 Professorer og det mathematisk naturvidenskabelige har 7, hvoraf de To faae hver 2,600 Rl., 2 hver 2,400, 2 hver 2,200, 2 h. 2000, 2 h. 1800, 3 h. 1600, og 3 h. 1200, samt 3 Docenter, der faae 2400 Rlr. Dets Indtægter 1855—56 vare 155,193 Rlr. Communitetet er stiftet af Frederik II. for 100 fattige Studenter, der af nogle Godser, som 1855 indbragte 88,377 Rl., skulde have fri Kost; men denne forandredes 1736 til Kostpenge, som d. 11 Febr. 1848 bestemtes til 8 Rl. maanedligt for 120 Personer. Regentsen er stiftet 1623 for 100 Studenter, som her faae fri Bolig og maanedligt 2 Rlr. Walkendorfs Collegium st. 16 Juli 1595 for 16 Studenter, der, for 5 Aar, faae fri Bolig og maanedligt 2 Rlr. Borchs Collegium, stiftet af Høiesteretsassessor Borch d. 29 Juli 1689 for 16 Studenter, som ifølge Ref. 13 Juli 1850, for 5 Aar, faae 40 Rl. og Inspecteuren desuden 14 Rl. Ehlers Collegium stiftet d. 29 Novbr. 1691 af Høiesteretsassessor Ehlers for 16 Studenter, der faae hver 30 Rl. og Inspecteuren i Tillæg 10 Rl. 1837 oprettedes desuden Pladser for 8 Studenter; men de faae ingen Stipendier. Latinskolen har en Rector, 3 Overlærere og 6 Adjuncter, og hvori skal læres, ifølge Planen 1797: „Religion, Moral, Kundskab om Mennesket, saavel efter dets aandelige som legemlige Natur, Læren om Menneskets Samfunds- og Borgerforhold, Geographi, Historie, Arithmetik, Geometri, det almeennyttigste af den anvendte Mathematik, Naturlære, Naturhistorie, Dansk, Tydsk, Fransk, Latin og Græsk.“ Søcadetacademiet er oprettet 1701, Landcadercorpset 1713, Artilleriskolen 1771, en Høiskole er stiftet for vordende Officerer i Generalstaben og Ingenieurcorpset; Det militaire gymnastiske Institut er oprettet 1804. I Frue-, Trinitatis-, Helligs-geistes-, Holmens- og Frelserens Sogne ere i hvert en

Skole, hvori Drengene og Piger undervises i de almindelige Skolekundskaaber. I St. Petri Sogn er en tydfk Drengeskole for de høiere og een for de lavere Classer, samt en Døttreskole, og i Garnisonskirkens to Skoler for Militaire. I Fattigvæsenets Skoler vare d. 1 Jan. 1855: i Dpfostningshuset 95 Drengene; i Bredgadens Skole 238; i Frelserens 111 Drengene og 145 Piger; i almindeligt Hospitals 10 D. og 4 P.; og i Frue Arbejdshuus 145 Piger. Lærde- og Realskoler ere: Borgerdydsskolen paa Christianshavn, samt i Kjøbenhavn, og v. Vestens Institut; Realskoler: Efterslægten med 14 Classer og 34 Lærere, Mariboës og Friises; Borger-skoler: Melchior's, Blegdamskolen, Gratistkolen, Møllers, Blichers, Wulffsens, Bentzens, Warmbachs m. Fl.; Asylskoler: Caroline Amalias, Holmens og Frederik VI. Almueskoler, hvor der betales 1 Mk. maanedligt for et Barn: Østre og Vestre Betalingskole; Skolen i Suhmsgaden, Larsleistrædet og Sølygaden; Asyl: Frederik VI., Caroline Amalias, og Dronning Marias; Pige-skoler: Døttreskolen til Frederik VI. Minde, Caroline-skolen, det bochske, Jomfru Bøttgers, Fru Boisens, Frørens Zahles, det Benzenfke, Bindings, Madam Kochs m. Fl. D. 1 Jan. 1850 vare i Kjøbenhavn 41 offentlige og 123 private Skoler med 11,846 Børn.

Bartou er stiftet 1474 af Christian I. for 20 Personer, og laae ved Helliggeistes Kirke; Christian IV. forvandlede det til et Lughuus for Drengene og Piger, og forflyttede Lemmerne, der da vare 100, til et Huus ved Strandveien, og 1630 til Nybartou, som han havde ladet bygge imellem Sortedam og Pøblingesøen, og havde kostet ham 31,000 Rl.; under Beleiringen 1658—60 flyttede Lemmerne til Kjøbenhavn. 1666 kjøbtes Gaarden imellem Farvergaden og Vandkunsten, 1725 blev den nedbrudt, og det nuværende Bartou opført. Det havde 1799 348 Senge, og d. 1 Jan. 1855 vare 55 Mandfolk og 363 Fruentimmer der; men nu 430, og siden 1841 desuden Værelser for 17 Fruentimmer over 50 Aar, der boe To sammen i eet Værelse, og af hvilke Enhver, som er 50 Aar, betaler 535

Rl. for at komme derind, og saa nedad indtil den 85-
aarige Person, der giver 150 Rl. Hvert Lem faaer 3
Mk. Courant om Ugen. Dets Capital var 1799, da
Fattigvæsenet overtog Bestyrelsen, 238,010 Rl. C.;
men d. 1 Jan. 1855: 318,058 Rl. Rigsbank, og den
ny Stiftelse 6,220 Rl. 67 $\frac{1}{2}$ s., og dets Indtægter vare
for 1854 i Renter 13,301 Rl.; blandede Indtægter
247, Blokke-, Bøsse-, og Tavlepenge 192, Fattiges Ef-
terladenskaber 4,367, Gjentoste Kirke 305, Jordskuld
401, Leieindtægter 300, Tiender 3,213, Landgilde 825,
Dresunds Soldafgift 85, Liigkasspenge 9, og Tilskud fra
Fattigvæsenet 4,400; ialt 23,250 Rl. Almindelig Hospital
er stiftet 1768 af Christian VII. for 700 Nødlidende, hvoraf
de 200 ældste og skrøbeligste skulde have fri Bolig, Klæ-
der, Senge og god Kost, og de Andre fri Bolig og
Thee, samt Senge, hvis de behøvede dem, samt en
varm Arbejdstue og et Dplag af Hør og Uld til Lem-
mernes Brug. Dets Capital var 1799: 61,895 Rl.;
men 1 Jan. 1855: 156,374 Rl. 21 $\frac{1}{2}$ s.; og dets Ind-
tægter 1854: Blokke-, Bøsse-, og Tavlepenge 15 Rl.,
Refusioner 19,243, Blandede Indtægter 804, Leie-Ind-
tægter 250, Fattiges Efterladenskaber 695, Liigkasspenge
105, Renter 5,124, Beholdninger d. 31 Dbr. 1854:
590, Renter af Abels Legat 9, Borchs 205, Eibeschüges
400, Funchs 84, Gerson Leuys 131, Hartwigs 10,
Hofmanns 60, Hofmans Enkes 20, Hauchs 230, Ko-
fods 200, Ladiges 3,363, Lakes 40, Prahns 184, Rolfs
80, Rosencrones 80, Schovs 190, Sivertsens 80,
Svanes 102, Thomsens 304, Weils 6, Wilders 10,373,
Winsløvs 40, Wulfs 41, og Wærns 39, ialt 43,098
Rl. 31 $\frac{1}{2}$ s. I Stiftelsen var d. 1 Jan. 1855 938
Lemmer, som have fri Kost, der er beregnet til 1 Mk.
dagligt for hver, og, da Arbejdstuen er benyttet til Pa-
tientværelse, Varme i Værelserne. Den har intet Dplag
af Uld og Hør; men Inspectionen forskaffer Lemmerne
Spind fra Private. Her er tillige omtrent 1000 Pa-
tienter, som hver betale 3 Rb. 2 Mk. om Ugen. Ved
Stiftelsen er en Læge i Medicinen, og een i Chirurgen,

hver med 680 Gage og fri Bolig, samt en for veneriske Sygdomme med 800 Rlr. Abel Cathrines Boder er stiftet 1675 af Sophie Amalias Hofmesterinde Abel Cathrine v. d. Wisch for 23 værkbrudne eller sengeliggende Fruentimmer, som hver have sin egen Stue, og faae 1 Rl. Cr. ugentligt. Stiftelsen eiede 1799: 34,720 Rl.; men 1 Jan. 1855: 49,987 Rl. Rb., og dets Indtægter vare 1854: Renter 1,566 Rl., Fattiges Efterladenskaber 54, Tilskud fra Fattigvæsenet 700, og Fattigvæsenets Fordring for Udlæg til Udgifter til 1 Jan. 1855: 1,205 Rlr., ialt 3,527 Rlr. Harboes Fruekloster, stiftet 1711 af Geheimeraad Harboes Enke for en Priorinde og 12 Enker, hvis Mænd have været i een af de første 5 Klasser i Rangen, og hiin faaer 260 Rl. Cr., og af disse To hver 160, 3 h. 140, 3 h. 100 og 3 h. 80 Rl. C. Petersens Jomfru-Kloster, stiftet 1755 af Klædefræmmer Petersen for Jomfruer, der ere 35 Aar, og af hvilke hver faaer 150 Rdl. C. Budolphi Kloster, stiftet 1725 af Student Budolph for 8 Personer, som hver faaer 3 Rk. ugentligt. Paul Fechtels Hospital, stiftet af Frederik II. Myntmester for 14 Personer, som ugentligt hver faaer 24 fl. , hver Juleaften 2 Rk., aarligt 5 a 6 Favne Brænde og Alle eet Læs Kul.

De næringsdrivende Borgere ere: 63 Bagere med 332 Svende og 16 Dreng; Barberere 8 og 76 Frimestere med 40 S. og 5 D.; Blytækkere 3 m. 5. S. og 2 D.; Bogbindere 78 m. 110 S. og 54 D.; Brændeviinsbrændere 125 med 309 faste Folk; Bundtmagere 20 med 22 S. og 11 D.; Bødkere 62 m. 248 S. og 78 D.; Dreiere 31 m. 108 S. og 31 D.; Dugmagere og Dverstjærere 16 m. 30 S. og 42 aparte Arbeidere; Felberedere 3 m. 4 S.; Garvere 35 m. 85 S. 12 D. og 42 aparte Arbeidere; Gjortlere 20 m. 40 S. og 7 D.; Glarmestere 46 m. 44 S. og 30 D.; Grov- og Kleinsmedde 210 med 716 S. og 260 D.; Guldsmedde 116 m. 158 S. og 27 D.; Handstmagere 32 m. 43 S. 18 D. og 196 Sverfker; Hatte-

magere 22 m. 69 S. og 5 D.; Hjul- og Karethma-
 gere 31 m. 61 S. og 70 D.; Hørfræmmere 54 m.
 41 S. og 41 D.; Jfenfræmmere 23 m. 29 S. og 34
 D.; Urtefræmmere 361 m. 205 S. 244 D. og 199
 faste Folk; Randestøbere 4 m. 2 S. 3 D.; Knapma-
 gere 5 m. 11 S. og 11 aparte Folk; Robbersmedde 22
 m. 37 S. og 23 D.; Blikkenslagere 63 m. 119 S.
 og 68 D.; Malere 152 m. 423 S. og 124 D.;
 Muurmestere, Gibsere og Steenbyggere 36 m. 820 S.
 og 20 D.; Møllere 32 m. 74 S. og 60 D.; Naale-
 magere 15 m. 35 S. og 3 D.; Nagelsmedde 11 m.
 25 S. og 5 D.; Parykmagere 22 m. 12 S. og 3
 D.; Possamentmagere 16 m. 30 S. og 6 D.; Reeb-
 slagere 22 m. 47 S. 17 D., og 17 aparte Arbeidere;
 Sadel- og Tapetmagere 114 m. 218 S. og 120 D.;
 Seil-, Flag- og Compasmagere 6 m. 95 S. og 25 D.
 Silke- Ulden- og Værredskfræmmere 247 m. 125 S. og
 179 D.; Skippere 606; Skomagere 730 m. 1008 S.
 og 190 D.; Skorstensfeiere 5 m. 14 S. og 23 D.;
 Skræddere 580 m. 730 S. og 50 D.; Slagtere 107
 m. 80 S. og 59 D.; Snedkere 267 m. 1,531 S. og
 314 D.; Stølemagere 46 m. 79 S. og 47 D.;
 Sværdsegere 3 m. 1 S. og 1 D.; Tobaksspindere og
 Fabrikører 60 med 34 S. 13 D. og 416 aparte Ar-
 beidere; Tømmere 31 m. 780 S. og 78 D.;
 Tøimagere 52 m. 316 S. og 200 aparte Arbeidere;
 Uhrmagere 53 m. 51 S. og 24 D.; Viinhandlere og
 Fåsbindere 62 m. 54 S. og 59 D.; Vognmænd 144;
 Bøvere 23 m. 10 S.; Frugt- og Bildthandlere 19;
 Glashandlere 10; Hørheglere 3 m. 1 S. 1 D. og 1
 aparte Arbeider; Yskestøbere 72 m. 29 faste Folk;
 Meel- og Grynhandlere, samt Fri- og Rugbrødsbagere
 170 m. 13 faste Folk; Porcellains- og Pottehandlere 82
 m. 18 faste Folk; Spekhøkere 512; Værtshuusholdere
 759; Vltapper 1 og 14 Thee- og Raffestjerkere; ialt 6,611
 Mestere og Interessenter, 9,152 Svende, 2,460 Dreng-
 e, 1,493 Arbeidere og faste Folk, samt 189 Karle i Stadens
 25 Bryggerier, altsaa ialt 19,905 Næringsdrivende.

Stadens Legater ere: Brygger Halds Legat, der bestaaer af 21,000 Slettedalere, som han 1693 skjænkede til forskjellige Understøttelsesmaader under Bestyrelse af Magistraten, og var 1799: 40,000 Rlr. Oberst Hirschnachs Legat, er skænket 1708 til Borgerenker til Huusleiehjælp, bestyres af Magistraten, og var 1793: 1,825 Rl. Borgermester Jensens Legat st. 1716 til Raadstuetjenerenker. Jubelleгатet, der bestaaer af 4,000 Rl., som Frederik V, i Anledning af Jubelfæsten 1760 skjænkede Staden, og hvis Renter hver 10 Octbr. uddeles til 10 trængende Indvaanere. De klarupste Stiftelser bestaae af 22,000 Rl., som Justitsraad Klarup 1759 skjænkede Staden. Hofmaler Getreners Stiftelser udgjøre 93,000 Rl., som han 1793 gav denne, og der bestyres af Magistraten, samt Sognepræsten og Kirkeværgerne til Helliggeistes Kirke, og Malerlaugets Lædermand. Perlestikker Møllers Legater af 30 Septbr. 1789, hvoraf en Deel er skænket St. Hans og en Deel almindeligt Hospital. Under Fattigvæsenet staae: Baasums Legat 4,000 Rl.; Borchs 100; Borups 200; Brochs 54,168; Buschs 249; Bønches 2,325; Christensens 3,980; Dahlsgaards 24,752; Dybdahls 511; Eibeschütz 10,000; Eller og Leeds 525; Finkenhagens 1000; Gerners 625; Levys 3,536; Groths 500; Grotthausens 23; Haabers 2,619; Hartwigs 262; Hansens 300; Hauschilds 1,050; Hempels 675; Hempels 1,892; Henzels 7,594; Hofmanns 9,533; Holts 22,794; Holsts 700; Hurchs 11,750; Hviids 4,291; Kæsøvs 2,966; Kellys 29; Kjerulfs 100; Kjølens 1,000; Kosods 42,525; Kruses 5,000; Kønnemans 497; Lades 1,500; Lantrops og Buchvalds 600; Lunds 1,386; Løves 360; Mahls 1,568; Meyers 4,000; Northorsts 5,000; Møllers 6,257; Neubrünners 738, Nielsens 2,000; Paarups 229; Dpsostringshusets Jubelleums 100; Petersens 200; Pflügers 6,190; Pløens 11,696; Prehns 4,000; Qvists 1,903; Rodenbergs 1,156; Rolfs 2,000; Roslins 10,395; Rosencrones 4,000; Rotbølls 35; Ruchs 27,000; Schous 6,840; Sivert-

fens 2,000; Sulzeré 200; Sørensens 4,026; Tassés 17; Thomsens 16,000; Thornbergs 3,608; Tops 106,547; Tops Enkes 1,578; en Ubenvønts til et Lem i Abel Cathrines H. 400; og 1 til 4 i Do. 1,015; Anonymus 400; Bofes 3,398; Wahls 4,734; Weils 4,717; Wilders 435,229; Winsløvs 2,015; Winterbergs 818; Wulfs 3,000; Wulfs 1,048; Wærns 993; Bremerholms Kirkes Fattiges Fond 10,861; Bygningsfonden 177; Fattigvæsenets rentebærende Capitaler 1,761; Fonden for Deposita 6,675; Gjentofte Kirkes Kapital 1,400; Kræmmerqvendenes Understøttelsesfond 947; Bartous ny Stiftelses Capital 6,220; Søetatens Pensionisters Begravelsesfond 3,569; Almindeligt Hospitals Legat 4,265; St. Hans Hospitals 3,851; Det almindelige Fattigvæsens 3,883; ialt: 2,021,457 Rkr. Disse ere sikrede i Panteobligationer 722,589 Rkr. 40 f. ; kongelige Inscriptionbeviser 758,396 Rkr.; kongelige Obligationer 33,450; Huuscreditcasfe 4,100; Brandforsikrings 100; Jydske Creditforenings 10,000; Indfrieede cederede Bankhæstelses 6,879; Nationalbankactier 4,500; Actier i Kjøbenhavns Brandassurance for Varer og Effecter 1,400, og i det almindelige Brandassurance-Compagni 500; i Bygninger: Almindeligt Hospital 110,727 Rk.; Abel Cathrines 19,400; Frue Arbeidshuus 24,800; Frelserens 20,500; Nicolai 16,500; Dpfoststringshuset 71,952; St. Hans Hospital 110,442; Ladegaarden 11,300; Bartou 84,100; Dplæg af Dækningsfondens Renter 7,536, og til Udsætning i Fattigvæsenets Hovedkasse 1855: 2,283. Til samme Tid eiede Frue Arbeidsanstalt 34,979 Rk.; Frelserens 34,611; Garnisons 5,300; Helliggeistes 10,200; Holmens 1,710; Nicolai 33,362; Dpfoststringshusets 125,525; St. Hans Hospitals 293,232; Trinitatis 2,500. 1854 vare Indtægterne for St. Hans Hospitals Arbeidsanstalt: 51,080 og Udgifter: 78,559; Frue Sogns 2,203 og U. 10,363; Nicolai 1,893 og U. 6,003; Holmens 157 og U. 10,344; Frelserens 1,845 og U. 16,812;

Helliggeistes 451; Trinitatis 1,039 og U. 729; Garnisons 312; Dpfostningshuset 17,203 og U. 17,203; og Ladegaardsanstaltens Industrindtægter 44,078 Rlr., Leie, Rente og blandede J. 304, refunderede Forpleinings Udgifter 1,000, og U. 107,905. Fattigvæsenets Formue var 1 Jan. 1855: i Prioriteter 2,483,525 Rlr. og dens Prioritetsgjeld: 79,917 Rlr.; Gjeld med Pant: 6,900, og uden samme til Statskassen 328,915; til Forstjellige 40,075; til Legatformuen 365,500, og til Udsætning i Hovedkassen 2,283; ialt 823,622 Rlr.

Frederiks Hospital er oprettet ved Fundats 6 August 1756, der befaler: „At give fri Cuur og Pleie til fattige og syge Borgere, som ikke nyde offentlig eller privat Hjælp; men forbyder at behandle veneriske Sygdomme, Børnekopper, Skab, Spedalskhed, Galenskab eller noget Slags ulægelige Sygdomme.“ Det indviedes d. 30 Marts 1757 for 300 fritliggende Syge; men havde 1766 blot 182 Senge, hvoraf 125 for Fritliggende, og, da intet Militairhospital var i Staden, saa befalede d. 1 Juni 1771: „At blot Militaire og Personer iagl. Tjeneste optoges deri,“ Borgerne vistes til alm. Hospital og i Mai s. A. blev Inoculationen forenet med Hospitalet. 1759 anvendtes dets syndre Fløi til Fødselsstiftelse; men denne flyttedes 1787 til den hosliggende Gaard, som til dette Brug var opført, og, ifølge Fundats 1785, indrettet for 50 Senge paa Stiftelsens Regning, og senere for 5 paa General Classens, hvoraf 23 i 6 Bærelser vare for ugipte Fruentimmer, som gratis, og 12 i 4 for gipte, som imod Betaling betjentes. Hospitalet bestaaer af 65, 6 a 8 Allen høie, 8 brede, og 18 a 38 Al. lange Sygestuer, hvoraf 27 ere medicinffe, 20 chirurgiffe, 2 for Udslæt, 6 for Af-sindige, og 9, der belægges baade med medicinffe og chirurgiffe Syge, samt een Leilighed med to Bærelser. D. 30 Septbr. 1821 bestemtes de Fritliggendes Antal til 180, der senere forøgedes til 200. Det har desuden 55 Legatsenge, hvoraf 17 ere oprettede af Classens

Gave 3,000 aarligt, 5 af Dahlgaard's 20,000, 5 af den jødiske Menigheds 40,000, 3 for Moltkes og 3 for Winsløvs Legat, 2 for hver af Thomsens 10,000 Rlr., Holsts 12,000, Meyers 10,000, Stampes 5,500 og Holks 5,650, og 1 for hver af Lugges 5,000, Brochs 3,854, Gersons 5,000, Hofmeyers 5,000 og Rosods 5,000. Betalingen for en Seng i fælleds Værelse er 3 Rlr. 2 Mk. om Ugen; for et særskildt Værelse 1 Rlr. 2 Mk. dagligt, og for et herkabeligt 2 Rlr. 2 Mk. Frit indlægges: Enhver, som beviser, at han er usformuende og opholder sig her i Staden; Hospitalets Embedsmænd og deres Betjente; Barselkoner fra Fødselsstiftelsen; Blinde fra Blindeinstituttet; Tjenestetyende, efterat de ere opsigte, naar de have Politiasistentens Attest, og Pensionister, hvis Pension ei overstiger 50 Rlr. Paa ordinair Pleie erholdes dagligt: Til Frokost 8 Lød Sigtebrød, 1 Lød Smør og $\frac{1}{2}$ Pægel Mælk; til Middag 6 Lød Sigtebrød, og til Aften 6 Lød Sigtebrød, 1 Lød Smør og $\frac{1}{2}$ Pægel Mælk. Til Middagsspise: Søndag og Fredag 3 Pægle Grynsuppe bestaaende af $\frac{1}{16}$ Otting Byggryn, $1\frac{1}{2}$ Lød Puddersukker, $\frac{1}{40}$ Pot Kirsebærssaft og $\frac{1}{40}$ Pot Viinæddike, samt Steeg (8 Lød skjært Kjød af $\frac{1}{2}$ \mathcal{R} raat, med $\frac{1}{2}$ Lød Smør og $\frac{1}{2}$ Lød Hvedemeel). Mandag og Torsdag 3 Pægle Kjødsuppe, kogt paa 20 Lød Kjød med 2 Lød Risengryn, og 10 Lød skjært Kjød med Peberrodssauce. Tirsdag $2\frac{1}{2}$ Pægel Vandgrød med 1 Pægel Mælk, $\frac{1}{2}$ Lød Smør og 12 Fiff, hvortil hører 24 Lød raa Fiff; Onsdag Grynsuppe og 20 Lød Bankefjød, og Lørdag Allebrød paa 8 Lød Sigtebrød 3 Pægle \mathcal{M} og $1\frac{1}{2}$ Lød Puddersukker, samt Fricasee paa 16 Lød Kjød. Bedste Pleie: Frokost: 8 Lød Hvedebrød, 2 Lød Smør og $\frac{1}{2}$ Pægel Mælk; til Middag 4 Lød Hvedebrød og til Aften 8 Lød, samt 2 Lød Smør og $\frac{1}{2}$ Pægel Mælk eller $\frac{1}{2}$ Flaske \mathcal{M} . Til Middagsspise: Søndag Kirsebærssuppe, Dre- eller Lammesteeg med Grønt; Mandag og Torsdag Kjødsuppe med Kjødboller eller Kjørvøl med ristet Brød og kogt Kjød med

Peberrod; Tirsdag Risengrød med 1 Lod Smør og kogt eller stegt Fisk; Onsdag Byggrynssuppe, Fricadeller, sprængt Lammekjød med Grønt, eller Banketjød; Fredag Sagosuppe og Steeg med Grønt, og Løverdags Eggesebe og Fricasee. Stiftelsen eiede 1 April 1855: 1,559,970 Rlr., hvoraf for nogle Legater c. 165,000 Rl., og Hospitalets Betjenters Fattigkasse 5,340 Rlr., aflægges særskilt Regnskab; men for andre c. 66,000 ikke. 18 $\frac{1}{2}$ vare dens Indtægter: 102,945 Rlr. 8 $\frac{1}{2}$ og dens Udgifter 107,631 Rlr. 27 $\frac{1}{2}$. Indtægterne bestode i: 6 $\frac{1}{2}$ i Stemplingspenge af hvert Spil Kort; Taarnpenge, d. e. de Afgifter, som erlægges af dem, der faae Bestalling eller Characterer efter Stempelpapirets Størrelse, og efter Behag af dem, som faae Ridderordener, og udgjorde aarligt i de første 10 Aar 6,000 Rlr.; men nu blot c. 2,000; de norske Postinstrader, som Postamtet oprindeligt betalte Stiftelsen med 6000 a 6,500 Rl. aarligt, og 1762—74 med 11 a 12,000; men da een i denne Anledning nedsat Commission viste, at den i de sidste 10 Aar derved havde mistet over 100,000 Rlr, fik den de fulde Indtægter, som 1786—95 beløb sig til 20,000 Rlr. aarligt og steg saaledes, at de 1806 vare 40,000. Da Stiftelsen ved Norges Afstaaelse mistede dem, gav Kongen den 600,000 Rlr. i 4 pCt. Ingl. Obligationer, og 10,000 Rlr. aarligt af Finantserne, der 1839 nedsattes til 7000. Stiftelsen har en Overmediciner med 800 Rlr. uden, og een med 600 Rlr., samt en Overchirurg med 600 og fri Bolig, en Visiteur med 300 Rlr., og 8 Candidater hver med 115 Rlr. De Børn, som Fødselsstiftelsen modtager til Forsørgelse erholde, ifølge Pl. 9 Dbr. 1851, hvis de ere fødte af Mødre, som ei forhen have født, i det første Aar 64 $\frac{1}{2}$ ugentligt og i det andet 48; men af dem, der forhen have født, blot 64 $\frac{1}{2}$ i det første Halvaar, og de, som skule deres foregaaende Fødsel, Intet, og for et Barns Opforstring betales 60 Rlr. Nb. Fødselsstiftelsen modtager nu blot paa een Gang

20 Barselkvinder, og disse anbringes i det ene Stokværk imedens det andet udveires. De Andre henvises til Gjordemødre, som fra 1 April 1853 til 1 April 1854 udaf 946 fik 418 til Behandling. D. 1 Jan. 1854 eiede den 408,085 Rlr. Garnisonshospitalet besidder Meyers Legat 37,247 Rlr. Søhospitalet er stiftet 11 April 1806. Børnehospitalet i Rigensgade er stiftet af Hofmedicus Dreyer. Pleiestiftelsen paa Hjørnet af Borger- og Prindsensgade, hvor Mødre, som ei ere hjemme om Dagen, kunne imod Erlæggelsen af 2 β . dagligt bringe deres Børn indtil de ere to Aar gamle, er stiftet af nogle Damer, som besørge dem pleiede, og forskaffe dem Næringsmidler, samt Klæder til Afbenyttelse i Hospitalet. Søqvæsthuset er stiftet 29 Dbr. 1674, og erholdt, ifølge Pl. 1 Febr. 1675, den halve Deel af alle Confiskationer i Danmark og Norge, og blev, ifølge Frdn. 29 Juni 1753, ved udelukkende Privilegium overdraget Assistentshuset, der var stiftet d. 31 Jan. 1699; men indtil den Tid havde været i Privates Hænder, og tillodes: „Allene at maatte gjøre Pengelaan paa haandsaaet Pant, og derfor tage høiere Renter end efter Loven; hvorimod det skal med Tausshed af de Pantsættendes Navne og Omstændigheder til Alle, som Penge i Hast behøve, udlaaene paa det af dem satte Underpant saa meget og saa lidet, som Enhver begjærer, lade det henstaae saa længe og kort, som Enhver sig betinger, og modtage til haandsaaet Pant (saa vidt Værdien kan tilstrække) alt det, som er af nogen Værdi, og ikke er Jordegods, Huus og Gaarde eller Forfrevninger, naar dem derfor maanedligt svares de bevilgede Renter.“ Det fik desuden Halvdelen af de Mulfter, Søfolk idømtes m. f. J. Stiftelsens Locale var først Guldhuset, derpaa det gamle Dvæsthuus i Nyhavn, som Christian V. 1683 lod opføre, og 1777 Dpfostningshuset paa Christianshavn, der var oprettet ved Fundats 29 Juni 1753 og bygget 1754 for et Par Hundrede Dreng imellem 5 og 12 Aar, og hvortil Kongen aarligt gav 200 Rlr., og hvori Enhver,

som betalte 300 Rkr., kunde for sig og Familie forskaffe et Barn fri Pleie og Opdragelse. I Fredens Tid, især i Perioden 1683—1777, anvendtes det meest til et Syge- og Almisscheuus for Søetatens Trængende; en Arbejdsstole for dens fattige Børn, og en Tvangsarbejdsanstalt for Tiggere. Dets Grundcapital var d. 1 Jan. 1855: 715,000 Rkr.; det havde i Obligationer 474,000 Rkr.; 330,000, som Assistentshuset brugte, og Pensionsfonden til Dvæstede og Faldnes Efterladte 1,700 L. St. (13,300 Rkr.). Dets Indtægter vare 18 $\frac{5}{8}$: 25,350 og af Assistentshuset 32,350 Rk. 1771 oprettede Professor Dr. med. Abildgaard, der i Frankrig havde studeret Dyrelægevidensskaben, en Skole, hvor til Kongen skjenkede ham aarligt 1,200 Rkr., og begyndte i Juli n. A. at holde Forelæsninger for Cavaleriofficerer, Underofficerer og Beridere ved de kongelige Stalde. 1776 opførtes en Bygning til Smedde og Stalderum til 8 Heste, Kongen gav Abildgaard 7,000 Rkr. for Bygningen, samt skjenkede Stiftelsen aarligt 1,500 Rkr. og af Staldkassen 4,000, samt befalede: „At Stutterierne aarligt skulde give 200 Rkr. til Skolen, og hvert Rytterregiment 50 Rk. 1784 skjenkede han den 3,000 Bøger, og tillod den at anstaffe physiske, chirurgiske og anatomiske Instrumenter, og befalede 1792: „At ethvert Stift i Danmark og Norge skal paa Stiftets Bekostning holde en Lærling ved Skolen.“ Den har en god Samling af Skeletter, og erholdt 18 $\frac{5}{8}$ af Statskassen 14,705 Rkr. Døvstummeinstituttet er stiftet 17 April 1807, reorganiseret 1823, og har siden havt imellem 80 a 120 Elever (1848 t. Er. 50 Dreng og 39 Piger). Betalingen er for Kost, Pleie vdl. 120 Rkr. aarligt, som erlægges af Forældrene eller for Fattige af vedkommende Commune. Dets Grundcapital var 1 April 1855: 62,855; det Indtægter 18 $\frac{5}{8}$ 21,290, og dets Tilskud af Statskassen 4,000 Rkr. De Blindes Institut stiftet 10 Juni 1811, havde 1 Jan. 1850: 23 Elever, og eiede 110,500 Rkr. Betalingen for en Elev er 80 Rkr. aarligt. Med Institutet er forenet en Forsørgelses- og Arbejdsanstalt for

12 a 13 af de meest værdige og trængende fratrædende Elever. Statskassens Tilskud var 1855 500 Rlr. I Sølvgaden 409 er en Stiftelse for Spekhøkere og deres Enker, hvortil, ifølge Rsp. 1848, Enhver, som bliver Spekhøker, maa betale 5 Rlr., og enhver Interessent 2 Rlr. aarligt. Der boe 1 Familie, 1 Enkemand og 12 Enker med 3 Børn frit og faae desuden Brændehjæl. Det øvrige Locale var 1855 udleiet for 1662 Rlr. Gjæld 11,800 Rlr. Bankheftelse 1,152. Stiftelsen for Haandsværksmestere og deres Enker ved Philosophgangen er oprettet 28 Jan. 1835 for 64 Personer, som have frie Bolig, og erholde i de 6 Vintermaaneder 3 Mk. om Ugen, og er begrundet i Kobbersmed Conrads Legat 29,619 Rlr., Klædefræmmerne Christensens 2,000 og Lunds 2,000, Kellermanns 2,000, Bagerne Tesch's 6,000 og Sivertsens 2,000, Vofners Enkes 2,000 m. fl. L. Trøstens Bolig i Klerkegaden og Trøstens Bolig i Klædeboderne, hvor omtrent 200 Personer af begge Kjon, boe for en billig Leie, ere stiftede af Admiral Winterfelt, og begrundede i Legater. Lorentsens Stiftelse i Meriansgaden er stiftet af Grosserer Lorentsen for 44 ugitte Fruentimmer, som betale 8 a 13 Rlr. i halvaarlig Leie. Treschovs Stiftelser i Klerkegaden, hvor 16 ugitte Fruentimmer, og i Dvergaden over Vandet, hvor 38 erholde fri Bolig, ere stiftede af Conferentsraad Treschov. Ulrichsens Stiftelse paa Blaagaardsveien, hvori 20 Piger af Embeds- eller Borgerstanden, boe imod at betale hver 8 a 13 Rlr. om Aaret, og hvori den Person, som betaler 400 Rlr., boer huusfrit, og hvor Madam Wium, ved at skjenke 3,000 Rlr., har oprettet 4 Fripladser, og Md. Diempfer, ved at give 1,000, har stiftet een, er oprettet af Tømmerhandler Ulrichsen. I Tømmerkroen i Adelgaden er en Stiftelse for 20 affældige Tømmerfæmde, og paa Blegdammen een for 14 Garversfæmde. Paa Hoppenslængde er en Stiftelse hvor 20 affældige Urtefræmmere og Sukkerbagere eller deres Enker erholde fri Bolig og Brænde. Bygningen har kostet 18,376 Rlr. 7 $\frac{1}{2}$ at opføre, og er gjeldfri; Stiftelsens Indtægt var 1855: 1,293 Rlr. 16 $\frac{1}{2}$.

og dens Grundcapital 4,600 Rlr. Stiftelsen Nr. 444 i Rosengade og Koffegade for gamle Stomagermestere og deres 50aarige Enker i trange Kaar, er oprettet og grundlagt d. 6 Juli 1853 for 21 Personer, som hver har sit eget Bærelse og Kjøkken, og hvortil, ifølge Respt. 2 Jan. 1854, Enhver, som indtræder i Lauget, skal erlægge 2 Rlr. Ved at forhøje Tidpenge-
ne med 2 $\frac{1}{2}$ ugentligt og derved erholdt en aarlig Indtægt af 1,200 Rlr. har Snedkerlauget begrundet en Stiftelse ved gl. Kongevei for gamle Snedkersvende og deres Enker, og i Store Kongensgade oprettes een for affældige Muursvende og deres Enker. Bidrag 1855: 680 Rlr.

Frederik IV. stiftede d. 11 Juli 1727 Waisenhuset for nødlidende forældreløse Børn af alle Stænder, som her skulle erholde fri Bolig, Kost, Pleie og Underviisning, og derpaa anbringes: Drengene hos Embedsmænd, Kjøbmænd eller Haandværkere, og Pigerne hos gode Folk. Stiftelsen var i den nuværende Raad-
uusbygning; men 1771 bleve Børnene satte i Kost hos Private, som endnu finder Sted. Antallet er 70; men Stiftelsen lader desuden 150, deels forældre- og deels faderløse, Børn frit undervise i Skolen, og giver aarligt 1,100 Rlr. til forældreløse Pigers Opdragelse i Provindserne og 700 til forældreløse Børns Opdragelse i Døystummeinstitutet. Den eiede 1 Jan. 1855: 313,350 Rlr., og dets Indtægter ere: Renterne af denne Kapital, Leien af dets Apothekerprivilegium og dets Gaard paa Kjøbmagergade, og Indkomsterne af Monopolet allene at sælge i Riget Bibles, Psalmebøger og Cathesimer, samt 2,000 Rlr. aarligt af Finantserne. Inspecteur Rancelliraad Kung. Den polytechniske Anstalt i St. Pedersstrædet er stiftet 29 Jan. 1829, og sat i Forbindelse med Universitetet, og erholdt 18 $\frac{1}{2}$ af Statskassen 17,375 Rlr. Det tekniske Institut er oprettet 4 April 1843. Underviisningsdirecteur Professor Hetsch. Landcadetcorpset st. 1713, faaet sit Navn 2 Dbr. 1803, og er ifølge Pl. 6 Febr. 1816 reduceret til eet Compagni, nyeste Plan 11 Marts 1831, og erholdt 18 $\frac{1}{2}$ af Statskassen 33,188. Gar-

nisons- og Underofficersstolerne fik s. A. derfra: 10,750, og Høiskolen 29,261 Rlr.

Anna Sophiestiftelsen, oprettet af Dronning Anna Sophia d. 5 Jan. 1743, og eiede 1 Jan. 1855: 210,242 Rlr. Renterne deles i 16 Portioner, hvoraf de 10 uddeles til adelige Enker, eller Enker, hvis Mænd have været i een af Rangsforordningens første tre Klasser (Geheimeraad, Generalmajor eller Oberst) (1848 til 25 Enker med 40 a 489 Rlr.); 5 til borgerlige Enker (1848: 76 med 20 a 140 Rlr.), og til Bønderenker (1848: 35 med 4 a 20 Rlr.) Directeur: Græfskabet Christiansøes Besidder; Regnskabsfører: Etatsraad Clausvits. Charlotteamaliestiftelsen oprettet 1773 af Prindsesse Charlotte Amalie til Opdragelse for fattige Piger i alle Stænder, og eier 154,000 Rlr. Understyttelsen stiger fra 12½ Rlr. til 200, der kan forvandles til en Livrente. Sjællands Biskop leder Af-fairerne. Den Østenske Stiftelse er oprettet d. 26 Novbr. 1765 af Hofmesterinde v. d. Østen for 3 Frøkenes, som hver faaer 300 Rlr., og eier 24,000 Rlr. Bestyrer: Fyens Stiftamtmand. Agna Magnæi Stiftelse til Offentliggjørelse af hans Manuskripter ovl., er oprettet 18 Juni 1760, og eier 28,700 Rlr. Bombebøssen, stiftet 11 August 1819 for 50 affældige Søfolk, som her have fri Bolig, om Vinteren varm Middagspise, og de, som ei kunne arbejde, faae desuden 8 s. dagligt, og eiede 1 Jan. 1854: 88,000 Rlr. Vilhelminestiftelsen, stiftet af Prindsesse Vilhelmine 1 Novbr. 1828, til Udstyr for Embedsmænds Døtre (3 aarligt a 500 Rlr.), og til Understyttelse for Haandværksvende, som ville blive Mestere (4 aarligt a 200 Rlr.) og eiede 1 Jan. 1853: 65,000 Rlr. Bogholder: Assessor Andersen. Carolinestiftelsen oprettet i Anledning af Prindsesse Carolines Formæling for Piger og Enker af borgerlig Herkomst, og eier 24,000 Rlr. Bestyrer: Etatsraad Clemensen. St. Petri Kirkes og v. Thymes Pleiehuus i Larsleistrædet, hvori 14 Fruentimmer have fri Bolig, hver aarligt en Favn Brænde

og ugentlig 64 f. , og den Peltste Stiftelse ved Siden, hvor 8 Borgere og ligesaamange Borgerinder af St. Petri Menighed have fri Bolig, hver aarligt en Favn Brænde, og ugentligt: Mændene 72 f. og Fruentimmerne 64. Begge Stiftelserne eie 55,000 Rlr., og staae, tilligemed Petersens Jomfrukloster, (der er for 13 Jomfruer) under Menighedens Forstanderskab. Jøderne have: „Meyers Minde“ i Krystalgaden for 33 Familier; „Trøstens Bolig“ i Compagnistrædet, for 14, „Godgjørenhed“ i Borgergaden for 21, „Frænkels Fatighuus“ i Rosengaarden for 8, og „Melchiors Stiftelse“ i Løngangsstrædet for 8. Det forenede Enke-Understyttelses- og Brudegave Selskab for alle Stænder er stiftet 1794, sluttet 19 Octbr. 1808, og besad 1 Jan. 1854: 81,500 Rlr. Kassierer: Krigsassessor Primon. Understyttelsesanstalt for trængende Esterladte af den ophævede civile og forstjellige Stænders Enkeskasse er oprettet 18 Mai 1804. Bogholder: Justitsraad Boesen. Det forenede Understyttelseselskab stiftet 4 Juni 1783 i den Hensigt, ved et ugentligt Bidrag a 4 f. (nu forhøiet til 6), hvorfors Medlemmerne erholder Bladet „Borgervennen,“ at samle en Capital, af hvis Renter Selskabets Medlemmer, som ere i trængende Omstændigheder, kunne erholde Laan eller Understyttelse. Blot Borgere, som sidde i god Næring, og Embedsmænd eller disses Døttre kunne blive Selskabets Medlemmer, og Jngen kan faae Understyttelse, som ei i 5 Aar har været dets Medlem. Medlemmernes Antal er 2,846; den aarlige Indtægt 14,400 Rlr., og Formuen 170,000. 1854 understyttedes 497, hvoraf 165 Pensionister (25 a 50 Rlr. ialt: 5,104 Rlr.), 283 Gratialnydende (10 a 20: 3,580) og 29 Laantagende (50 a 300: 6,900 Rlr.) ialt: 15,584 Rlr. Bogholder: Capitain Groth. Det reiersenske Fond til Udvidelse af Manufacturvæsenet og Industrien i Kjøbenhavn og Sjælland er oprettet af Etatsraad Reiersen d. 30 Marts 1793. Dets Hovedcapital var 1 Jan. 1853: 428,854 Rlr. Bestyrer: Conferentsraad Johnson. Det

Classenske Fideicommiss til Forbedring af Agerdyrknin-
gen, til Skoler, Frederiks Hospital m. f. St., er stiftet af Generalmajor Classen, og besad d. 1 April 1854: rentebærende Capital: 692,249 Rlr., i contant Beholdning 6,450, Godserne Corselize med 89 Tdr. Harikorn Hovedgaardstart og 715 Bøndergods; og Carlsfelt med 65 T. H. og 547 Tdr. Bøndergods, og 14,940 Rlr. i Kornvarer, Brænde- og Bygningsmaterialier. Secretair: Justitsraad Birch. Opdragelses- og Underviisningsinstituttet for Døttre af afdøde Embedsmænds og Borgeres Døttre paa Frederiksberg, st. ved Fundats 12 Febr. 1800 og engl. Confirmation 8 Jan. 1813, havde 1 Jan. 1854: 16 Elever og 116,000 Rlr. Inspecteur: Justitsraad Grønbech.

Kjøbenhavns Brandforsikringscompagni for Varer og Effecter, Octroy 24 Mai 1843, besad 20 Juni 1855: 1,186,897 Rlr., og dens Resco var i Meubler og Effecter 18,145,950, og i Varer 12,090,400, ialt: 30,236,350 Rlr. Det engl. octroyerte almindelige Brandassurancecompani for Varer og Effecter, oprettet 4 April 1793, forsikrer for 3 a 12 Maaneder de fleste bevægelige Sager; t. Ex. Kjøbmandsgods, Fabrik- og Manufacturvarer, Sæd, Foder, Dvæg odl., og deler Præmien, med Hensyn til Rescoen, i tre Klasser, hvoraf for hvert 100 Rlr. erlægges i første Klasse 20 ff., i anden 24 og i tredje 72; og eiede 1855, efter Gevinstens Fradrag, 1,207,830 Rlr., og dens Resco var: 24,327,168 Rlr. Continen eller Livrentesocietetet er oprettet under engl. Garanti 28 Juni 1800. Bogholder: Kammerraad Müllen. Private Livrentesocietet efter Bevilling 13 Marts 1775. Continen 28 Juli 1792. Creditcassen for Huusbefiddere i Kjøbenhavn oprettet 4 Marts 1797.

Det danske Videnskabers Selskab er stiftet d. 17 Novbr. 1742. Landhuusholdningselskabet er oprettet 1769, eier 140,000 Rlr., og dets Contingent er 10 Rlr. eller een Gang for Alle 100 Rlr. Dette Selskab har havt en meget velgjørende Indflydelse paa Staten

og Folket, især, da Martfelt, om hvem man til hans Fødselsdag d. 28 Aug. 1771 sang:

„Martfelt! ja dit Navn skal være
 Værdig Souverainens Ære,
 Værdig Folkets Skjønsonhed;
 Trættes ei — bliv ved at gavne,
 Kongen ei — ei Landet savne
 Nyttens af Dit Bid og Flid.“

som Selskabets Secretair, gif Haand i Haand med vor*) store Struensee, især ved dets Priissspørgsmaal: t. Ex. „Hvad er Aarsagen til Folkemængdens Aftagelse i et Land?“ Paa dette kom idetmindste 904 Besvarelser; thi saamange har jeg i denne Sommer læst i Renteskammerets Archiv. At der iblandt dem ere mange Avner er en Selvefølge; men der er ogsaa mange Færforn, og af disse vil jeg blot anføre følgende: „Aarsagen til Folkemængdens Aftagelse,“ siger Een, „er, at Børn skulle døbes inden otte Dage efterat de ere fødte i Kirken; thi jeg har baade i Sjælland og Fyen været i Kirken om Vinteren, og seet to a tre Børn blive døbte der; men jeg har ogsaa seet dem næste Søndag blive begravne, uagtet om Sommeren sjældent flere end 1 a 2 Børn døe der. Aarsagen dertil er, at man har sædvanligt en lang Vej til Kirken, og, naar man bringer Barnet i en aaben Bogn eller til Fods i Regnveir eller Sneefog dertil, er Barnet almindeligviis halvdødt før end det kommer til Kirken og heel dødt inden det kom-

*) Jeg siger „vor“; thi det var han ei blot, som Danmarks Regent; men endog ved sin Fødsel; thi hans Moder Maria Dorothea var en Datter af Christian VI. Lovlæge Jusfiteraad Carl, der formedeist sit Skrivt: „Klage Moiss“, hvori han viser, at store Hoffer og Armeer ere en Ulykke for ethvert Land, maatte flygte til Dithmarsken, hvor han i nogen Tid practiserede, og ansattes derpaa som Lovlæge hos Fyrsten af Berleburg; hans Fader Adam St. var fra 1757 Præst i Altona, og fra 1760 Schlesvigs og Holsteens Generalsuperintendent, og han selv fra 20 Decbr. 1758 til 5 April 1768 Stadsphysicus i Altona.

mer hjem." Dette Svar fremkaldte Pl. 11 Juli 1771, der ophævede Frdn. 9 Jan. 1741, og tillod Hjemmedaab. „Aarsagen til Folkemængdens Aftagelse," siger en Anden, „er, at Godseieren skal af hver 20 Edr. Hartkorn stille en Soldat; thi af den Aarsag forhindrer han Karlene fra at forlade Godsset, og sælger dem deres Frihed, imod at de betale 100 Rlr. pr. Person, eller, hvis de ikke kunne kjøbe den, da til Andre, ja man har endog Exempler paa, at de ere satte paa Spil, og blevne bortspillede. Da det er lettere at have Lyst til et Jordegods end at have Evne til at kjøbe det, saa er det ei sjeldent Tilfældet, at man kjøber et Gods uden Penge, og sælger Karlene og betaler Kjøbesummen dermed. Vi have her i Jydland en Degn, som eier 9 Edr. Hartkorn. Paa denne Jord kan Betlere, Enker, Dmløbere ovl. faae Bopæl, hvis de blot have Drengsbørn; og Enhver, som mangler en Soldat, er vis paa, naar han kommer til ham, at faa een. De Karle, han ei kan sælge til Soldater, leier han ud og beholder Dagleien." Frugten deraf var: „Stavnsbaandets Løsning," som blev færdigt til Sanctionering i December 1771; men da Struensee næste Maaned blev fængslet, først fat i Kraft d. 20 Juni 1788. Molbæk kalder Struensee en politisk Fusetast. Jeg har, ved i denne Sommer at benytte Statens Archiver i den struenseeiske Periode, overbeviist mig om, at ingen Anordning kom fra hans Haand inden den var omhyggeligt drøvet og overveiet, baade af Autoriteterne og andre Sagkyndige, t. Ex. om Skiftetiden, hvorom 240 Forslag bleve, ifølge Regjeringens Opfordring, indsendte af Godseiere, Embedsmænd og Borgere; men Molbæk skrev jo 1840 et Skamskrivt om vor Eleonore Ulfeld, hvori han skildrede hende, som en Furie, der ophidsede Manden til Landsforræderi, som jeg gjendrev; og 1852 en Lovtale over Preussereen Ufferburg, der, til samme Tid han var dansk Gesandt i Rusland, sagde: „Kongen af Preussens Interesser maae gaae for Alt". Disse Interesser bestode sandsynligt i, at Kongen vilde tilegne sig Schlesvig og

Holsteen; thi af Englands Udenrigsministers, Lord Butes, Brev, dateret St. James 9 April 1762, til dets Gesandt Mitchel i Berlin sees, at dets Gesandt i Petersborg, Oberst Keith, d. 11 Marts s. A. havde meldt ham: „At Frederik II. havde ved sin Gesandt Baron Golz, som han havde sendt til Petersborg for at lykønske Peter III. til hans Thronbestigelse, indgaaet Tractat med Keiseren: „Om at faae disse Hertugdømmer, imod at han overdrog ham Schlesien,“ hvilket sandsynligt blot ved Keiserens Død d. 14 Juli s. A. blev forhindret. Det fgl. octroyerede Svassurancecomagni i Kjøbenhavn, Octroy 1 Juli 1746. Grønlands og Færøernes Handel er forenet 2 Juli 1781. Convention 2 April 1850; Bogholder Justitsraad Aagesen. Den geistlige Enkekasse for Sjællands Stift st. 9 Marts 1809. Den almindelige Enkekasse st. 1775 og 26 Febr. 1785. Directeur Etatsraad Laurup. Grosserercommitéen st. 23 April 1817. Secretair Kammeraad Nygaard. Creditcassen st. 4 Marts 1797. Administrator Rancelliraad Holm. Et Hospital er stiftet for Børn ved Rigensgade, og et for Idioter ved Søndermarken. Selskabet for nordiske Oldsager, st. 28 Jan. 1825. Secretair Etatsraad Rafn. Det fgl. danske Selskab for Fødelandets Historie og Sprog, st. 21 Dbr. 1810. Secretair Prof. Becker. Selskabet til Udbredelsen af Naturlæren, st. 26 Febr. 1825. Secretair: Inspecteur Borries. Det medicinske Selskab st. 14 Octbr. 1772. Bibelselskabet st. 22 Mai 1814, har uddeelt 214.300 Religionsbøger. Secretair Lic. Rothe. Missionscollegiet st. 10 Dbr. 1711. Secretair Rancelliraad Rung. Pastorsseminariet st. 13 Jan. 1809, og bestaaer af Biskop Martensen, Hofpræsterne Münster og Paulli, og Etatsraad Casse. Examinationscommissionen for den forenede Landinspecteur- og Landmaaler-Examen st. 24 April 1855. Secretair Rancelliraad Jacobsen. Forst-examinationscommissionen st. 9 Novbr. 1833. Forstdocent Prof. Hansen. Sundhedscollegiet st. 13 Mai 1803. Secretair Justitsraad Dahlerup. Kommissionen til pharmaceutisk Examen st. 2 Juni 1829. Søcadet-

corpset st. 1701. Selskabet for de maaßmanste Søndagskoler, st. 4 Mai 1800. Livrentes og Forsørgelsesanstalten af 1842 og Livsforsikringsanstalten i Kjøbenhavn. Secretair Justitsraad Wivet. Det forenede Understøttelseselskab st. 1788. Høiesteret st. 7 Dbr. 1771 bestaaer af 1 Justitiarius og 12 Assessorer. Lands- over- samt Hof- og Statsretten st. 15 Juni 1771 og 25 Jan. 1805, bestaaer af 1 Justitiarius og 14 Assessorer. Magistraten st. 1 Jan. 1840, bestaaer af 1 Dverpræsident, 3 Borgermestere, 6 Raadmænd og 36 Repræsentanter. Politiet st. 8 Juli 1793, bestaaer af 1 Politidirecteur med 5,500 Rlr., 1 Vice-P. 1 Adjutant og 3 Politiaffistenter. Fattigvæsenet har 6 Directeurer m. 1,200 Rlr. Gage. Postvæsenet en Dverpostmester med 4,000, 3 Dverpostcon- torlleurer m. 1,500, 2 Postcontrolleurer m. 1,200 og 3 m. 900, Fodpostcomptoirets Forstander har 1,200, Person- postens 1700, Jernbanecomptoirets 1600, og Avisexpedi- tionens 1,900 Rlr.

Theatret i lille Grønnegade afbrændte 1728; men General Arnold, der havde 7,000 Rlr. deri, tillodes 3 Marts 1746 at opføre tydske og danske Co- medier, og forbandt sig med en Søn af Marionet- spiller v. Quoten, som Holberg i „Hexeri og blind Allarm“ har latterliggjort; men, uagtet de spillede baade tydske og danske Stykker, maatte de dog lukke d. 17 Mai 1747. Organist Thilo blev imidlertid tilladt d. 30 Dbr 1746 at opføre Skuespil i det danske Sprog, og d. 14 April n. A. begyndte Rose, Londemann, *) Dr- sted, Bøch, Sarz, Hachsen, Md. Deurs, samt Jfrne. Thilo og Holst at spille i Læderstrædet, senere i Store- kongensgade, og derpaa i Tjærehuset, hvor de Dron- ning Lovises Fødselsdag d. 18 Dbr. 1747 opførte: „Pernilles korte Frøkenstand“ og Lafontaines: „Den forherede Skaal.“ De laante 16,000 Rlr. af Politi- mester Klauemann, og lod ved Dberst Eigtved, der har

*) Om hvem Wesfel ved hans Død 1773 sang:

„Man græder for han er ei meer,

Man tænker hvad han var, og leer.“

opført Palaierne paa Amalienborg, opføre det nuværende Theater. Tilskud $\frac{5}{6}$ 50,140 Rlr. I Hoftheatret og Casino gives desuden Skuespil. Ved Vesterbro er et Tivoli, og i Frederikberg Allé: Alleenberg og Sommerlyst. I Frue, Nicolai, Holmens, Frelserens, Helliggeistes, Trinitatis og Garnisons Sogne ere Arbejdshuse for Fattige, og paa Ladegaarden er en Anstalt, hvor Lemmerne deles i tre Klasser, hvoraf i første faaes om Morgenen $\frac{1}{2}$ Pot varmt Dl og $\frac{3}{4}$ \mathcal{H} Brød, om Aftenen $\frac{3}{4}$ \mathcal{H} Brød, og til Middag: Mandag: Grød og $7\frac{1}{2}$ Lod Steeg, 8 Lod Klipfist, 6 Lod Fless eller 12 Lod ferst Fisk, Tirsdag, Torisdag og Løverdag Erter og $7\frac{1}{2}$ Lod Dre- eller Lammekjød eller 6 Lod Fless. Onsdag og Søndag Kjødsuppe paa 10 Lod Drekjød, og Fredag Raal paa 10 Lod Drekjød; i anden: Til Frokost $\frac{1}{2}$ Pot varmt Dl og $\frac{3}{4}$ \mathcal{H} Brød, og til Aften kogte Kartofler eller $\frac{3}{4}$ Pot Grød, og til Middag: Søndag og Onsdag: Suppe paa 8 Lod Kjød, Tirsdag, Torisdag og Løverdag Erter paa 6 Lod Kjød eller $4\frac{1}{2}$ Lod Fless og Mandag Rumfordsuppe; og tredie (Tvangsanstalten, Fangerne): Morgen $\frac{3}{4}$ \mathcal{H} Brød, Middag Rumfordsuppe, og Aften $\frac{3}{4}$ \mathcal{H} Brød eller Kartofler. Lemmerne indtræde strax i anden Afdeling, og sysselsættes med at væve, smedde eller andet Haandarbride, og, naar de have bragt det saavidt, at de fortjene mere end deres Underholdning koster, i første, hvor de faae Overfortjeneste, der ydes dem i Tegnet a 1 \mathcal{R} . Stkt., og beregnes saaledes, at de t. Ex. faae for 1 Tegnet: $\frac{1}{2}$ \mathcal{H} Rugbrød, $\frac{1}{4}$ \mathcal{H} Smørrebrød, 1 Pot simpelt Dl eller $\frac{1}{2}$ Pot godt, 6 Lod Ost, $\frac{3}{4}$ Pot Grød odl. Lemmerne udleies til Private a 2 Mk. dagligt. Knippelsbro er bygget 1620, Langebro 1686 og Dokken 1739. Denne har to Sluser, som, naar de af dens to Donkrafter paa een Gang opløstes, skaffe 10,000 Cubikfod Vand; men til at pumpe den læns brugtes 500 Mand og 13 Pomper i tre Dage indtil Commanduer Gerner 1783 indførte et Maskineri, hvorved 24 Heste i 16 a 21 Timer udrette det Samme. Børnehuset skal have

tilhørt Kai Lyffe, der, fordi han d. 12 April 1656 skrev til Soffie Abels Datter: „De nægter mig en Gunst, som ikke den fornemste Dame i hele Riget nægter mig“, blev af Frederik III. dømt som Landsforræder, og hans 14 Godser, hvoriblandt Brahetrolleborg, confiskerede. Af et Manuscript 1694, som forvares i Børnehuset, sees: „At Frederik II. har skænket 10,000 Rlr., Christian IV. 11,826, Peder Dre 1,000 Rlr., og mange Andre betydelige Gaver til Børnehuset. Stiftelsen har sandsynligt oprindeligt baade været en Opdragelses- og Arbejdsanstalt, og et Hospital; thi det havde sin egen Præst, der 1694 fik 63 Rlr. 4 Mk. i Løn, og Læge, som fik 100 Rlr., og skal først have været i Helliggeistes Sogn. Fangerne fysiselsættes med at raspe Træ, og at væve Gulvtæppetøier, Kirsey og grovt Klæde til Salg, og Bomuldstøier og Lærred for Fabrikanterne, og faae Dverfortjeneste, hvoraf 3 Mk. 12 $\frac{1}{2}$ for Bæverne, og 3 Mk. 14 $\frac{1}{2}$ for Rasperne ydes dem hver Uge til Spisevare odl., og Resten forvares indtil Straffetiden er endt. Men om dette Bæveri drives for Statens Regning, eller Andres, er mig ubekjendt. Christian VIII. sagde til mig: „Det er nok en Trafik, som Justitsraad Petersen (daværende Directeur) driver for egen Regning; thi jeg faaer ingen af Pengene.“ En Fange kostede $18\frac{2}{3}$: 26 Rlr. 6 $\frac{1}{2}$: $32 - 69$. $5\frac{2}{3}$: 35 — 20. $5\frac{3}{4}$: 40. $5\frac{1}{2}$: 40 — 80. og $5\frac{5}{6}$: 48 Rlr. 86 $\frac{1}{2}$. Tilskud fra Statskassen $18\frac{2}{3}$ var 68,772 Rlr. Stofhuset er Sædet for Inquisitionskommissionen, og Gjemmestedet for Slaverne, der deels arbeide paa Fæstningen, og deels udleies til Private imod 2 Mk. 4 $\frac{1}{2}$ i Dagløn, hvoraf 20 $\frac{1}{2}$ kommer Stiftelsen, 8 $\frac{1}{2}$ Opsynsmanden, og 8 $\frac{1}{2}$ Slaven tilgode. Statskassens Tilskud til Slaverierne $5\frac{5}{6}$: 20,750 Rlr.

Seeværdighederne ere: „Kunstammeret“, hvortil Afdgangen kostede 3 Rlr., hvoraf Kunstammerforvalteren, Etatsraad Thomsen, fik de 2 Rlr., Secretair le Maire de 4 Mk. og Portneren de 2; men blev frigiven af Christian VIII., indeholder en kostbar og muligt usorlig-

neligt herlig Samling af Kunstværker i Elphenbeen, Edelfstene, Kay, Staal odl., samt Paster, Gemmer, Huusgeraad ic., hvoriblandt ere: „Et cylindrisk Speil paa et Bord, hvor Frederik III. og Gemalindes Portraiter ere saaledes malede, at, naar man sætter en Finger paa en Stribe eller Plet, sees den i Speilet paa et Die, en Arm odl., af Scagliosa; men Speilet skal være flaaet itu af le Maire. Et Alter af Ibenholt, forfærdiget 1620 af Golz i Augsburg, og var indtil 1751 i Husums Kirke, er 4 Alen høit, 2½ bredt, og saa rigeligt udziret med Sølv-Figurer, Plader og Lister, at Sølvet veier 66 T. Frederik IV. paa et Fodstykke omgiven af Sindbilleder af Sølv, der veier 408 Lod. Apollo og Marsyas af Rosso antico. Diana af Elphenbeen paa en Seile af Lapis Lazuli. Tiden, der opløfter Sandheden og nedtræder Løgnen, af Elphenbeen, 16½ T. høi. To flyvende Børn i Træ af Duellinus. Frederik III. Rytterstatue af Sølv, der forestiller ham stødende til Ringene, som ere imellem to Sølvpiller; og sættes igang ved et Hjulværk. Frederik IV. til Hest af Sølv af Neumann, og Kongen foræret til sin Geburtsdag af Dronning Lovise. Leopold I. Rytterstatu af Staal, forfærdiget 1659 af Leygeben. Christian V. af Elphenbeen 18 T. høi. En romersk Krieger af Bronze af Bologna. Bueskytten, kaldet Michel Angellos Buonarottis Anatomici. To Grupper, der forestille hver en Zigeunerfamilie, af Elphenbeen med Klæder af bruunt Træ og emallerede Dine. Johannes's Hoved af Marmor paa et Fod af Bernini. Et Menneskestelet af Buxbom. Et Skjold af Jern, og udlagt med Guld, der, i maleriske Stillinger, forestiller en Fægtning, Seieren og Krigsfanger, skal være forfærdiget af Benvenuto Cellini († 1572), som Karouselskjold for en Fyrste af det mediceiske Huus, og kjøbt 1765 af Kunstammerforvalter Morel i Italien. Christi Nedtagelse af Korset i Elphenbeen af Betel i Bayern, og hvorfor Churfyrsten af Bayern skal have budt ham 10,000 Gylden.

Frederik IV., 20 T. h. og 14 b., saavelsom en Mængde andre elphenbeens Basreliefs af Magnus Berg. Apollo imellem Marsyas og Midas. Scener af Christi Lidelses Historie, punkteret i Kobber af Conrad. Griffensfelds Portrait emaillet, og 1675 forfærdiget af le Prieur. Den salzburgske Emigration, broderet af Konnavin fra 1732 til 1743. 30 elphenbeens Pokaler, med høit-dreiede Figurer, Malerier, Blomster, Stjerner og andre Prydelser. Af Kunstammerforvalter Spengler haves en Mængde Mesterværker, hvoriblandt 5 Vaser af Elphenbeen, samt et 39 T. høit Pragtstykke af Elphenbeen, der bestaaer af en Samling af mange og forstjelligtartede Prydelser af overordentlig Fiinhed, og ender sig i en Bindeltrappe. Pokaler af Træ, og saa kunstigt dreiede, at de ere tynde som Papiir, og 100 gaae i eet Bæger. Et 36 T. høit Pragtstykke i Elphenbeen af Kunstammerforvalter Dpiz. En elphenbeens Kugle $4\frac{1}{2}$ T. i Gjennemsnit, hvori ere 12 andre Kugler, den ene i den anden, forfærdiget i China. En yderst fiin Elphenbeens Kugle, hvori ere 17 andre Kugler. En Fregat med Seil, Takkelage ovl. af Elphenbeen, og med Sølv-Kanoner, Anker og Beslag af Normann 1654. En 4 T. lang Model af Rav til Linieskibet Anna Sophia forfærdiget 1723 af Kommandeur Thura. Et Skib paa 70 Kanoner af Perlemoder og Rav, og eet af Skildpadde, Perlemoder og Rav af Nielsen. En Tredækker paa 116 Kanoner af Been, forfærdiget af de danske Krigsfanger i England. En Bjergegn med en bevægelig Parforcejagt af Sølv. En Sølv Bjergfæstning med Huse, Træer, Krigsfolk ovl. En Karosse med 4 Heste af Thura. Een af Elphenbeens Filigranarbeide og Skildpadde sammensat Bygning, der, i tre Etager ved Elphenbeens Figurer, forestiller Scener af Christi Lidelse. Et gothist Taarn af Elphenbeen og Rav med bevægelige Figurer i alle Etager. En dreiet Elphenbeens Pokal, hvis Bæger er udarbejdet fiint og mesterligt, og hvis Raag er prydet med et gothist Taarn af Rav og Elphenbeen, af Feiser Rudolph II. Den

babyloniske Taarnbygning og det bethlehemitiske Børnemord i Bøx. Et Relief, der forestiller Frederik IV. Parforcejagt. En 5½ T. høi Altertavle af Buxbom med en Mængde kunstmæssigt udarbejdede Figurer. Et Sølv Desmeræble med 2 Halvfugler af Buxbom, vaa hvilke ere, med Kunst og Fiinhed, fremstillet Frelserens Gang til Golgatha og Korsfæstelse. Et Træ Desmeræble med Halvfugler, hvorpaa lignende Fremstillinger ere skaarne af Theodriti. Christian VII. Portrait af Diamanter, forfærdiget under Kongens Ophold 1768 i Paris. To Blomstervaser af Elphenbeen. En Fragtvogn med 6 Heste, saa lille, at den gjemmes i en Baldnøddskal. En Kirsebærsteen, hvorpaa 100 Hoveder ere indskaarne. 117 Stk. af Elphenbeen yderst fiint udarbejdet Bohave. Afbildninger af Insecter i Staal. Et Elphenbeens Drikkehorn med ophøiede Figurer. En 33 T. høi Pokal af Sølv, forgyldt Bronze og Elphenbeen af Magnus Berg. Et Elphenbeens Bæger med ophøiede Figurer af Jacob Hollænder. En Elphenbeens Pokal forfærdiget af Peter I., og skjenket Frederik IV. En Ditto forfærdiget af Erkehertug Leopold 1618. En Ditto af Steenbuk. Et Elphenbeens Bæger med Tycho Brahes og Kones Portraiter. En Trefoldighedsring af Steenbuk. Et Guld Kors, besat med Filigranarbejde og Perler, samt ægte Stene, med en Splint af Christi Kors, funden i en Christus Figur, som var i Roeskilde Domkirke, og 1806 blev solgt. Et 11 T. høit Kors af Hvalrostand, der har tilhørt Svend Estridsens Datter Helene. 6 Reliquisfriin, 5 Kalke, 4 Monstranzer, 5 Altertavler af Been, to Bispestave af Narvalshorn, og een af emaillet og forgyldt Metal. Dronning Margrethes Bæger. De danske Kongers Portraiter fra de ældste Tider, saavel i Intaglien, som Cameer, og skaarne i forskjellige Edelstene. En Daase, hvis Laag er en Jaspis Camee, skjenket af Erkebispens af Tarent. Philip II. skaaren i Dnyx, og indfattet af en Gulddramme med Edelstene. Et firkantet Striin af Bjergkrystal. En Skaal af

olivengrønt Jade med Fod og Hænder af emaillet Guld. Fire Baser i ophøiet Arbeide. En beundringsværdigt kunstmæssigt udarbejdet Kiste af olivengrønt Jade indeholdt i 7 Rum, og prydet med Blomster og Lovværk i ophøiet Arbeide. Et Bæger af fyrst Granat. En Pokal af Lapis Lazuli med Intagliofigurer. En Base af antik Dyr med Fod og Laag af Guld. En Terrin af islandsk Obsidian med en Camee, der forestiller Christian V. En Skaal af Agat, der bæres af en Elphenbens Figur, som staaer paa en Fod af Agat besat med Rosenstene og Krysoliter. En Skaal af rødt Jaspis med Fod af forgyldt Sølv og Hænder af Agat, besat med Rubiner. Et Bæger med Laag af orientalsk Heliotrop, besat med Rubiner og 8 Cameer. Et Skrin af Calcedonagat med Indfatninger af emaillet Guld, og prydet med 20 Figurer i ciseret Arbeide, der forestille: „1) Maria Bebudelse, 2) Christi Fødsel og 3) Kongernes Tilbedelse.“ Et Agatkrin med en Negerbuste af sort Jaspis, og over den en Krone, der, saavel som hele Skrinet, er besat med Edelstene. En Pokal og to Terriner af Guld, emaillet og ganske besat med kostbare Gemmer, saavel Cameer, som Intaglier, hvoraf nogle ere Antiker, og Andre forestille fyrstelige Personer af det østerrigiske Huset, og skal være skjenkede Corfiz Welf, da han var Gesandt i Holland, af Generalstaterne. Et ottekantet Guldskrin besat med Gemmer og Edelstene, og har et Laag af Bjergkrystal med Intagliograveringer. 3 Sølvpokaler, dannede som Globes, med udmærket graveret Arbeide. Et ottekantet Sølvskrin af drevet og ciseret Arbeide, der forestiller Christi Historie af Bolognese († 1550). Christian V. Brystbillede i Sølv. Et Sølvtoilette. Et romersk Mosaikstykke, i hvis Midte er en Blomsterkurv, og rundt om 4 Landskaber og 4 Afbildninger af Dyr af Salandri, kjøbt af Frederik VI. i Wien. Et Bord af herligt florentinsk Mosaik, der forestiller Fugle, Blomster og Frugter, er kjøbt af Frederik IV. 1709 for 20,000 Rlr. Nogle Uhre, hvoriblandt eet med en spillende Hyrde af

Guld, og et Lam af en ægte Perle. 2c. Men denne herlige Samling, hvortil næppe nogen Stat besidder Mage, har, med Undtagelse af de ethnographiske og nogle andre Sager, næsten siden Christian VIII. Død været usynlig for Publicum. Statskassens Tilskud $\frac{5}{8}$: 2,920 Rlr. Medaille- og Møntsamlingen forvares siden 1784 paa Rosenborg, og er aaben hver Mandag fra Kl. 12—2. Statskassens Tilskud $\frac{5}{8}$: 3,225 Rlr. Malerigalleriet er paa Christiansborg, hvortil Afdgangen før betales med 24 $\frac{1}{2}$ pr. Person; men af Christian VIII. blev givet fri, er aabent om Sommeren Tirsdag 3—7, Søndag 12—2, og Fredag 11—3, og er begrundet af Christian IV., der indbød tydske Mestere, t. Ex. Carl v. Mandern og Franz Clajn, og lod forfærdige Malerier af Salvator Rosa, Carravaggio, Honthorst m. Fl., og forøget ved nogle Malerier, som Frederik IV. 1709 købte i Italien, nogle, der 1763 købtes paa Auction efter Cardinal Valenti, samt Consul Wests og Etatsraad Bodendicks Samlinger, og bestod, da Etatsraad Spengler var Kunstkammerforvalter, af 921 Malerier, der vare forfærdigede af 450 forffjellige Mestere, hvoraf 36 Stykker ere af den romerske Skole, 17 af den neapolitaniske, 62 af den lombardiske, 30 af den venetianske, 173 af den flamske, 353 af den hollandske, 353 af den tydske, og af den danske 100; men nu ere en Mængde af dem satte tilside, hvorimod nogle af Abildgaards, Marstrands, Simonsens, Erners, Roeds m. Fl. Arbejder ere opstillede. Statskassens Tilskud $\frac{5}{8}$: 8730 Rl. Det naturhistoriske Museum er i det 1827 af Kongen købte Holsteinske Palais i Stormgaden, og indeholder a) Fuglesamlingen, hvortil Capitain Woldike i Brunsvig 1818 skjenkede sin europæiske Samling, Kammerherre del Borgo en Samling brasilianske Fugle, Consul Hanke paa Cap en Deel afrikanske Fugle, Capitain Striker i Trankebar 1825 en Mængde ostindiske Fugle, og Secretair Wolf i Calcutta 1826 over 100 Slags fra Bengalen og Sumatra, og bestod, da den 1821 blev opstillet, af 316 Rasser, med 289 Slags og 689 In-

divider; men 1828 af 500 Kasser, 366 Slags og 1,100 Individer, og er nu forøget med nogle Antiloper, Rovdyr, Skeletter af uddøde Dyreslægter, især fra Amerika, som Hr. Lund har tilsendt det, og er aabent Søndag og Torsdag fra 11—1. b) Amphibie- og Fiske-samlingen, der indeholder rige Samlinger af Fjirbeen, Slanger og Fiske, er aaben Tirsdag 11—1, og c) Mineraliesamlingen, som har nogle Sølvterfer fra Kongsberg, en Haar-Zeolith, Meteorstene, Meteorjern fra Siberien ovl., Tirsdag 3—5. Statskassens Tilskud $\frac{5}{6}$: 7,324 Rkr. I denne Palais forvares desuden: a) En Insectsamling, der bestaaer af Etatsraad Lunds og Geheimeraad Sehesteds Samlinger, og indeholder de Arter, Fabritius har beskrevet, samt en Mængde sydamerikanske, ostindiske, capiske og europæiske Insecter; og b) den spenglerske Conchyliæ- og Zoophytsamling.

Thorvaldsens Museum indeholder af Thorvaldsen c. 80 Statuer og Grupper, hvoraf $\frac{1}{3}$ Deel ere collosale, 3 Friser, 220 andre Reliefs, 130 Buster, og en Mængde Skizzer og Variationer af Modellerne. Af disse ere i Marmor: Frisen: „Alexanders Triumphtog“, 13 Statuer, 57 Reliefs og 15 Buster. Iblandt hans Arbejder ere især berømte: „Jason“, som han 1801 havde modelleret, og 1803 udførte i Marmor for 800 Zechiner til Hr. Hope; „Alexanders Triumphtog“, der bestemtes til Dvirinalpaladset paa Monte Cavallo, som skulde istandsættes til Napoleon, der 1812 ventedes til Rom; „Jesus“, der 1820 blev bestilt, og „Apostlerne“, som han udførte til Frue Kirke; „Johannes den Døbers Præken i Ørkenen“, „Mercur“, „Adonis“, „Den lille Hyrdedreng“, Hercules m. Fl. Desuden ere her 8 Statuer og nogle Basreliefs, som ikke vare færdige da han døde; men senere fuldstændiggjordes efter Modellerne. Af andre Bærker forvares her 315 Malerier, en Deel Tegninger af Thorvaldsen og andre Kunstnere, Kobberstykker, Raderinger, Medailler (mest af Kunstnere fra Thorvaldsens Periode); ægyptiske, etrusiske, græske og romerske Oldsager, 1,828 Gemmer og Paster, 3,466 antike (mest

græske) Mønter, Gidsaffstøbninger, især af Antiker, Kobberværker og Bøger. Museet eier 75,000 Rlr., som Thorvaldsen har stænkhet det, og hvoraf Renterne anvendes til Administrationsomkostninger og Fuldførelsen af hans Værker. Paa Bygningen er en Victoria paa en Quadriga i Bronze af Dalhoff, og i dens Midte hviler han. Han døde 1844, og Museet aabnedes 1848 om Sommeren Søndag, Tirsdag og Torsdag, og om Vinteren Søndag og Onsdag fra Kl. 11—2. I Prindsens Palais ere: a) Det ethnographiske Museum, der har 3 Afdelinger: 1) Folkelag, som ikke smedde eller forarbejde Metaller; 2) de, som smedde; men have ingen selvstændig Litteratur, og 3) de, der besidde begge Dele. Det er aabent fra 1 Mai til 1 Novbr. Lørdag 12 til 2, og Onsdag 5 til 7, og om Vinteren Søndag 12—2. Statskassens Tilskud $\frac{5}{8}$: 2,000 Rlr. b) Oldsagernes Museum, stiftet 1807, har c. 16,000 Rlr., inddeelt i: 1) Gjenstande fra den hedenste Fortid; 2) fra Middelalderens, og 3) fra dem, der ere yngre end Reformationen, og er aabent Torsdag fra 11—1, og tillige fra 1 Juni til 1 Octbr. Mandag 5 til 7. Med Museet er forenet en Samling af amerikanske Oldsager. Statskassens Tilskud $\frac{5}{8}$ var 4,450 Rlr.; og c) Det antiqvariske Museum, der bestaaer af assyriske, ægyptiske, puniske, græske og romerske Oldsager, er aabent Tirsdag 12 til 2. Det moltkeste Malerigalleri i Thotts Palais er aabent om Onsdagen fra Kl. 12—2. I Universitetsbygningen paa Nørregade er 1772 opstillet: Den moltkeste Samling, der bestaaer af den, som Frederik V. 1756 anlagde paa Charlottenborg, den, Græv Joachim Moltke d. 28 Jan. 1810 med den Erklæring: „Den skal blive en særskildt Samling til Erindring om Giverens Fader, af hvem den er samlet,“ stienkede Universitetet, og af Professorernes Schumachers og Wads, samt Bergmester Münsters Mineraliesamlinger, Schumachers Insect- og Conchyliesamling, hvilke Græven kjøbte for 13,000 Rlr.; den af Drevsen paa Strandmøllen stienkede Fuglesamling, og

de af Gieseke, Hausmann, Montecelli, Zipser, Nilson, Rezius m. fl. skjenkede Mineraliesamlinger. I Kry-
 stalgaden blev 1740 bygget et anatomisk Theater; men
 det afbrændte under Bombardementet, og Dissectionerne
 foretages i det kemiske Laboratorium. Universitetet har
 desuden en riig Samling af anatomiske Præparata, pa-
 thologiske og zootomiske Specimina, Monstrositeter, Ske-
 letter odl., der især er samlet og ordnet af Profes-
 sor Schumacher, og til hvis Vedligeholdelse anvendes
 aarligt 10,000 Rlr. af de 294,000 Rlr. som Hof-
 raad Amsel Meyer d. 6 August 1813 skjenkede til of-
 fentlige Stiftelser. Det chirurgiske Academi har lige-
 ledes en riig Samling af anatomiske og patologiske
 Præparata. Christian VIII. havde i sin Palais paa
 Amalienborg: a) En Naturaliesamling, hvortil Grun-
 den var lagt af Tyge Rothes og Fabritius's Samlin-
 ger, kjøbt 1823, der indeholder een af de ypperlig-
 ste og vigtigste Conchyliiesamlinger i Europa, hvoriblandt
 Conus gloria maris, Helix rosacea, H. Rapa, en
 Insectsamling fra de danske Stater i Europa, en Sam-
 ling af Bløddyr, Crustaceer og Zophyter fra de nordiske
 Have; en Samling af Forsteninger, hvoriblandt af For-
 verdenens Elefanter, Søheste odl., og en Mineralie-
 samling, der indeholder en Mængde Producter fra Besuv,
 herlige Mineralier, samlede paa Færøerne af Græv
 Vargas de Bedemar, en Rigdom af Krystaller, mange
 Pragtsykker, og ei blot de sjeldneste og nyligt opdagede
 nordiske Arter; men endog de i den nyeste Tid under
 Navnene Wollastonith, Gismodin, Humboltith, Davin,
 Cavolinit, Christianith (kaldet efter Kongen), Biotin,
 m. fl. opstillede Substantier. Den systematiske Deel
 er ordnet efter Haüy af Græv Vargas de Bedemar,
 og Samlingen bestod, ifølge hans Beretning, af 70,000
 Slags. Af de geognostiske Gjenstande, der ere samlede
 saavel i, som udenfor Europa, have Cuvier og Brog-
 niart bestemt de Arter, der ere fundne i Omegnen af
 Paris. b) En Myntsamling, særdeles riig paa Mynt-
 ter fra det sydlige Italien, hvoriblandt nogle høist sjeldne

Stykker, der ere beskrevne af den berømte Myntforsker Sestini. c) En Malerisamling med Arbejder af den italienske, flamske, hollandske, franske, tydske og danske Skole, hvoriblandt Denners: „Gamle Rone,“ hvorfor Keiser Carl VI. skal, ifølge Kuzli, have budt 4,700 Gylden, Krazenstein Stubs „Ossian og Alpíns Søn“, samt „Amor og Psyche“, Dahls „Et norsk Landskab“ og „Besuvs Lavastrøm 1820“, Camradts Copier af Raphaels „Madonna“ og Titians „Venus;“ Agricolas: „Caroline Amalias Portrait“ m. fl. d) En Vasksamling af omtrent 200 Stykker, hvoriblandt den berømte Amphioriusvase, der var i Erkebisp Patros af Tarents Samling, og er 1811 beskrevet af Scotti, og Drestvasen, beskrevet 1826 af Thoralcius. e) En stjern Samling af Gemmer og Paster. Men disse 5 Samlinger ere siden Kongens Død bortførte fra Palaet.

Det kongelige Bibliothek er stiftet af Frederik III., Bygningen opført 1669, og 1825 forøget med Kunstakademets Locale, bestaaer af 4 a 500,000 Bind, hvoriblandt Hjelmstjernes Samling, der 1807, Suhms, som 1796, Thotts 4,154 Nr. store Manuskriptsamling, samt 6,159 Bind store Samling af Palæotyper (Bogtrykkerkunstens ældste Bøger), der 1786 indlemmedes i Bibliotheket, og er aabent hver Søgnedag for Læsere fra 11 til 2, og for Laanere fra 11 til 1 (Onsdagen undtagen). Statskassens Tilskud $\frac{5}{6}$: 13,564 Rlr. Universitetsbibliotheket bestaaer af omtrent 100,000 Bind, hvoriblandt Arne Magnusens († 1730) stjenkede, og meest af utrykte Sager bestaaende Samling, der tjener til at oplyse de nordiske Landes Historie, Sprog, Oldsager og Geographie; Doctor Wallichs i Calcutta anskaffede Samling af Bøger i Sanskrit- og de øvrige orientalske Sprog. Moltkes af naturhistoriske Værker, Etatsraad Schous 1822 dertil stjenkede dansk-juridiske Bøger m. fl. S., og er aabent fra 12 til 3. Det classenske Bibliothek i Amaliegaden Nr. 129 bestaaer af omtrent 30,000 Bind, og er især rigt paa Skrifter i det mathematisk, naturhistorisk, økonomisk, fysisk, polytech-

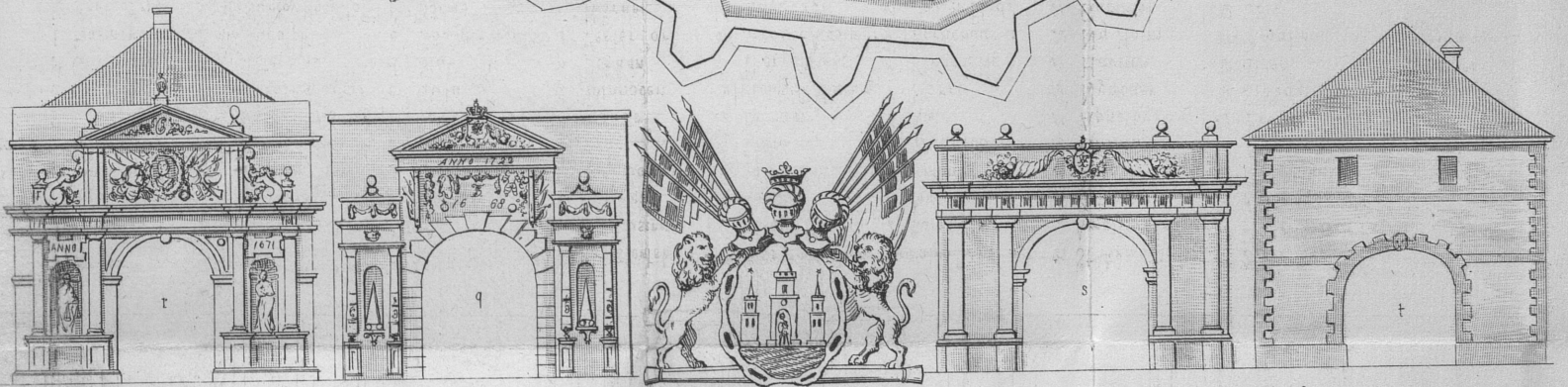
nisse og geographiske Fag, samt paa Reisebeskrivelser, og stiftet af General Classen († 1792), der skjenkede sit Bibliothek til offentligt Brug og en Sum aarligt til dets Forstørrelse, og hvortil Broderen Geheimeraad Classen († 1825) lod opføre Bygningen, er aabent Tirsdag, Onsdag, Torsdag og Fredag fra 11 til 2. Kongens Haandbibliothek bestaaer af omtrent 40,000 Bind, og indeholder kostbare Pragtvaerker og andre Skrifter, der især ere anstafne af Christian VIII. Rosenborg er Gjemmestedet for Regalierne, og de øvrige kongelige Kostbarheder; Entreen koster 3 Rlr., hvoraf Slotsforvalteren faaer de 2 Rlr. og Foreviseren 1 Rlr.; Entreen til Christiansborg koster ligeledes 3 Rlr., der deles imellem Forvalteren og Foreviseren.

Nationalbanken blev oprettet ved Fundats 5 Jan. 1813, aabent Brev 30 Juli s. A. og 6 April 1818, samt Decret 4 og Reglement 27 Juli 1818, og alle Besiddere af faste Eiendomme i Riget givet Valget enten at betale den strax en vis Sum eller forrente denne med 6 pCt., og forvandlede den derved fra kongelig til Nationens Eiendom. Staden har desuden en privat Laanebank, hvor Fabrikanter og Haandvaerkerere kunne discontere Brevler og erholde Laan. Den disconterede fra 1 Jan. 1855 til 31 Decbr. s. A. 713 Brevler til Beløb 323,269 Rlr. 4 Mk. 15 $\frac{1}{2}$ s., modtog 1854 til Forrentning 39,108 Rlr. 2 Mk. 2 $\frac{1}{2}$ s., og 1855: 221,957 Rlr. 2 Mk. 8 $\frac{1}{2}$ s., og bestod 1 Jan. 1856 af 162 Interessenter for 417 Dele a 50 Rlr. med 20,850 Rlr., betaler 4 pCt. i Rente, besad d. 31 Decbr. 1855: 163 Brevler til Beløb 73,644 Rlr. 2 Mk. 1 $\frac{1}{2}$ s. og i contant Beholdning 2,223 Rlr. 1 Mk. 1 $\frac{1}{2}$ s., og skylde 51,275 Rlr. 3 Mk. 15 $\frac{1}{2}$ s. i 49 indestaaende Laan, 370 i forudlagt Disconto, 451 Rlr. 4 Mk. 14 $\frac{1}{2}$ s. i Rente af indestaaende Indlaan, 979 i uaffordret Rente, 20,850 Rlr. til Interessenterne, og havde i Behold 1,940 Rlr. Bestyrere: Grossererne Halberstadt, Meyer og Meymann. Stampes Legat paa 40,000 Rlr. er stiftet 8 Mai 1801 til fattige Børns Opdragelse. Det kvindelige Belgjæ-

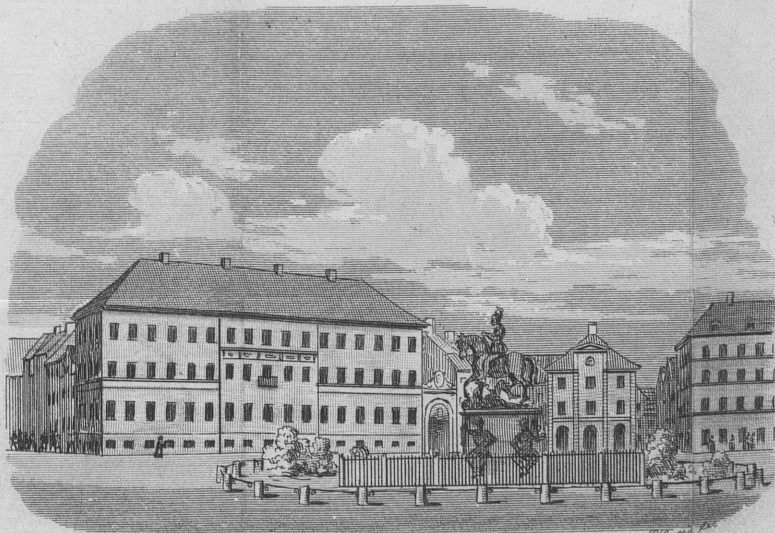
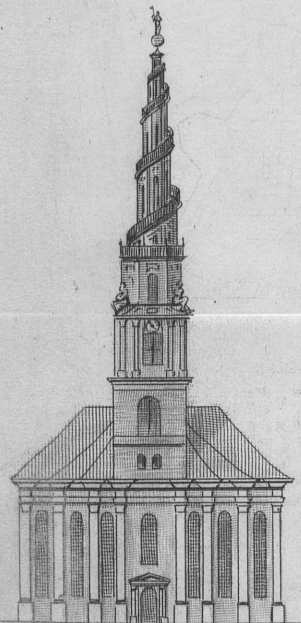
renheds Selskab er stiftet d. 28 Octbr. 1815; har en Skole for vordende Tjenestepiger, som der erholde Underviisning i Skolekundskaber og Haandarbeide, samt confirmeres og udstyres paa Selskabets Bekostning, og hvoraf de To, som meest have udmærket sig ved Flid og god Dpforsel, faae hver 25 Rlr. Selskabet uddeler aarligt til 2 a 3 Enfer 100 Rlr. til hver, og Præmier til (1853 t. Ex. 55) Piger for lang og tro Tjeneste, samt bær Omhu for dem, der ere udgaaede fra Skolen. Det eiede 1 Jan. 1854: 52,525 Rlr., 2,350 L. St., og 3 Actier i det almindelige Brandassurancecompagni, og havde 1853 i Indtægt 5,540 Rlr. Bessytterinde: Dronning Caroline Amalia. Conrads Legat st. 24 Jan. 1842 er 5,260 Rlr. i kongl. Obligationer og 24,467 Rl. i andre Midler, af hvis Renter siden 11 Dbr. 1853 11 Kjøbenhavns Borgerofficærsenker nyde hver 100 Rlr. Officererne have desuden 1854 sammensfudt 1,800 Rlr., hvoraf, naar Capitalen er 2,500 Rlr., en lignende Portion skal uddeles. Bestyrere: Stadshauptmanden og Corpscheferne. For Meyers Legat 3,000 Rlr., af hvis Renter 2 Jøde- enker faae hver 60 Rlr., og Unnas Brudeudstyrlegat for Jødepiger, a 135 Rlr., ere Jødernes Repræsentanter, og Soldats Stiftelse stor c. 50,000 Rlr. for ugifte Fruentimmer, Borgerrepræsentanterne Bestyrere. 1851 stiftede Pastor Blædel en Forening til ulykkelige Pigers Frelse, hvortil s. A. stjendedes 840 Rlr. 32 $\frac{1}{2}$ og i aarligt Bidrag 532 Rlr. 32 $\frac{1}{2}$, der forøgedes 18 $\frac{2}{3}$ til 801 Rlr. 5 $\frac{1}{2}$, $\frac{3}{4}$ var denne 777 Rlr. 95 $\frac{1}{2}$ og $\frac{5}{8}$ 692 Rlr. 11 $\frac{1}{2}$. Foreningen understyttede og anbragte i Tjeneste $\frac{5}{2}$ 26 Piger fra 16 til 27 Aar, hvoraf 16, $\frac{5}{3}$ 31, hvoraf 20, $\frac{5}{4}$ 21, hvoraf 14, og $\frac{5}{4}$ 27, hvoraf 21, bleve i de Conditioner eller hos de Familier hvor de anbragtes. Formand Pastor Blædel. Understøttelsesselskabet for Trængende af Livjægercorpset bestod d. 1 Jan. 1856 af 500 Medlemmer, der erlagte aarligt 2 Rlr. i Contingent, eiede 6,000 Rlr. i kongl. 4 Cpt. rentebærende Obligationer, og et Legat paa 1,000 Rlr., hvoraf det siden 1842 nyder Renten, og udgav 1855 til 46 Ansøgere, hvori-

blandt 18 Enker med Børn 596 Rlr., og til 5, der ere tillagt Pension, 82 Rlr. Formand: Overlæge Stüger. D. 3 Dbr. 1854 stiftede Grundtoigs Tilhængere en Forening om at understøtte Huusarme med Penge, Brænde og Levnetsmidler, og uddeelte 1855 paa denne Maade 864 Rlr. Den har 162 Medlemmer, hvoraf 4 i Staden, 2 paa Christianshavn, og 1 i Forstæderne søge at gjøre sig bekendte med de Nødlidendes Forsætning, og anbefale de værdigste Trængende til Understøttelse. Formand: Pastor Boisen. I Efteraaret 1855 stiftede Pastor Blædel en lignende Forening, som samme Aar uddeelte 8 a 900 Rlr. til Huusleiehjælp, Brænde og Fødemidler. Formand: Pastor Blædel. D. 1 Jan. 1855 eiede Kjøbenhavn 2,360,091 Rlr. 24½ f., hvoraf vare i Obligationer odl. 566,715 Rlr. 60½ f., i Jorder og Eiendomme 942,001 Rlr. 12 f., i Thorvaldsens Museum 199,629 Rlr. og i Cassebeholdning 73,223 Rlr.; skyldte Overformynderiet 63,000 Rlr., Nationalbanken 147,000, Livrenteanstalten 100,000, Bankrenter 127 Rlr., Bidrag til Borgervæbningen 6,417 Rlr., arvingsløse Capitaler 13,078, Godtgjørelse til udenbyes Jorders Besiddere 22, Silkeframmer Lunds Legat 40,107, Veivæsenet 112, Finantskassen 26,500, deponerede Capitaler 2,737, Brændeafgiwt 1593, og for Dombusets Reparation 2,460; men havde tilgode i Skatter 62,441 Rlr., og eiede i det ordinaire Fond 1,134,656 Rlr., Reservefonden 343,283, Bistrup Godses Realisationsfond 75,175, Stadens Udenbyes Eiendommes Ditto 73,828, Politifonden 109,510, Brocks Legat 80,462 og Thorvaldsens Formue 77,577 Rlr., ialt 1,894,493 Rlr. 16 f. D. 4 Octbr. 1854 tillodes Communen at laane 3 Millioner Rlr., og anvende deraf 2 Millioner til Gas og Vandanlæg, og 350,000 til Udvidelse af Bistrupgaard's Hospital for Sinds- syge; men paalagt, at Laanet skal forrentes og amortiseres med i det Høieste 150,000 Rlr. aarligt inden 50 Aar. Laanet blev contraheret, og de to første Serier, a 500,000 Rlr., ere erholdte.

KJØBENHAVN 1856.

A Frue Kirke	M Rosenborg	Y Rossets Hosp	h Assistentshuus	t Amager Port	1 Halm Torv	12 St Anne Plads	23 Øster Gade	34 Gothers Gade
B Petri	N Christians	Z Frederiks	i Inf. Caserne	u Lange Bro	2 Gammel	13 Amalienborg	24 Frederiksberg	35 St Anne
C Helligaestes	O Charlotten	Æ Almindeligt	k Artilleri	v Knippels	3 Ny	14 Østersøisk	25 Kjøbmager	36 Bro
D Trinitatis	P Prindsens Palai	Ø Raadhuset	l Hest Garder	x Sø Arsenallet	4 Amager	15 Asiatisk	26 Kronprindsesse	37 Strand
E Reformeert	Q Borchs Collegium	a Vaisen	m Fod	y Land	5 Graabrødre	16 Grønlandsk	27 Adel	38 Torve
F Citadelle's	R Valkendorfs	b Opfostrings	n Husar	z Börsen	6 Kul	17 Appelbyes	28 Borger	39 Dronningens
G Catolsk	S Harboes Kloster	c Guld	o Toldboden	æ Zoologisk Museum	7 Norre	18 Nyboder	29 St Kongens	40 Fiol Stræde
H Garnisons	T Petersens	d Stok	p Dokken	ø Thorvaldsens	8 Kongens Ny	19 Havnen	30 Bred	41 St Peders
I Holmens	U Budolphi	e Søgvest	q Vester Port	aa Sæcadet Academi	9 Børnehuus	20 Ny Holm	31 Amalie	42 Kannikke
K Frelserens	V Vartov Hospital	f Börne	r Norre	bb Landcadet	10 Hauser Plads	21 Gammel	32 Sølv	43 Pile
L Frederiks	X Abel Catrines	g Gjæt	s Oster	cc Banken	11 Hoibro	22 Vester Gade	33 Norre	44 Løder

KONGENS NYTORV.

